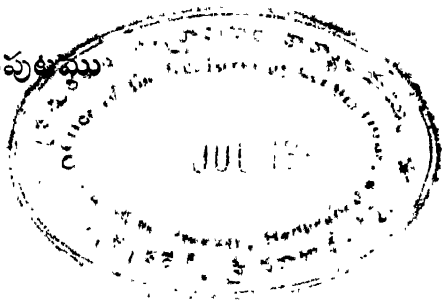

సారస్వత వ్యాసముల

రెండవ సంపుటము

33/3-84

పరిష్కర్త
పురిపండా అప్పలస్వామి

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి
కళాభవన్ - సైఫాబాదు,
హైదరాబాదు.4

SARASWATHA VYASAMULU-Second Volume
(A collection of Literary Essays).
Edited by Dr. Puripanda Appalaswami, Visakhapatnam.

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ

హైదరాబాద్ 500 004

ప్రచురణ : 809

ప్రథమ ముద్రణ : 1969

ద్వితీయ ముద్రణ : 1981

ప్రతులు : 1000

వెల : రూ. 8-00

ప్రతులకు :

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ,

కళాభవన్, సైపాబాద్, హైదరాబాద్-500 004

ముద్రణ :

శ్రీ మాధవి ఆర్ట్స్ ప్రెస్,

కుత్తిగుడ, హైదరాబాద్-27.

Paper used (partly) for the Printing of this book was made available by the Government of India at Concessional rate.

ద్వితీయ ముద్రణకు తొలి పలుకు

1959 లో డా॥ పురిపండా అప్పలస్వామిగారి సంపాదకత్వాన ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి ప్రచురించిన “సారస్వత వ్యాసములు” రెండవ సంపుటము ప్రతులన్నింటిని తెలుగు పాఠకలోకము ఆదరించి అందుకొన్నది. డా॥ పురిపండా అప్పలస్వామిగారు జాగరూకతతో, విమర్శనా దృక్పథంతో, సాహిత్య సమీక్షా పరిజ్ఞానంతో సేకరించి మీ కందించిన ఈ వ్యాసాలు పాఠకులకు, పరిశోధకులకు, పండితులకు, బాషాభిమానులకు, విద్యార్థులకు, జిజ్ఞాసువులకు ఎంతో ఉపకరించినవని, వీటిని తిరిగి ముద్రించవలసిన అవసరము ఉందని అకాడమి కార్యవర్గమువారు నిర్ణయించినారు. ఆ నిర్ణయానికి ఫలితమే ఈ మలి ప్రచురణ; చూ ఈ ప్రయత్నాన్ని హర్షించిన పాఠకలోకానికి, దీన్ని సఫలం చేయడంలో సహకరించిన డా॥ పురిపండా అప్పలస్వామిగారికి హృదయపూర్వక వందనాలు.

హైదరాబాదు,

19-12-1980.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

కార్యదర్శి

తొలి పలుకు

19వ శతాబ్ది చరమభాగమున ఆంగ్లభాషా సాహిత్య ప్రభావ మొకవైపు నుండియు, ముద్రణయంత్ర పౌకర్య మొకవైపునుండియు నాండ్రదేశ సాహిత్య జీవితమున కొక నూతన చైతన్యమును కలిగించినవి. నూత్న సాహిత్యశాఖలు క్రొత్త చిగుళ్ళు తొడుగుచున్న తరుణముననే స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ, దేశాభిమానము భాషాభిమానము మొదలగు ఉజ్జ్వల సాంఘిక భావములు సారస్వతరంగమున కాలుపెట్టినవి. వానిని సత్వరముగా సాహిత్యపరులలోను, సామాజికులలోను వ్యాప్తిచెందించుటకై పత్రికలు పుట్టి నడుముకట్టినవి. సాహిత్యము జీవితాంత ర్భాగ మను చైతన్యమును ముక్కోటి తెలుగువారిలో నుత్పాదించినవి సాహిత్య పత్రికలు. పత్రికల చలువ పండిళ్ళలో ఆంధ్రభారతి నిత్యనూతన శోభావిలాసములు వెలార్చి తెలుగుబిడ్డల మన్నన లందుకొనినది.

పత్రికలలో దినపత్రికలు, వారపత్రికలు, పక్షపత్రికలు, మాసపత్రికలు, త్రైమాసిక పత్రికలు, ఉగాది సంచికలు— ఇట్లు ఎన్ని యోభేదములు కలవు. వీనిలో సాహిత్యపత్రికల కొక ప్రత్యేకత కలదు. అందులో కొన్ని వెలుగు చూడని సాహిత్య గ్రంథములను వెలికిదెచ్చినవి ; కొన్ని పూడిపోయిన శిలాశాసనములకు పునర్జన్మ కల్పించినవి ; కొన్ని క్రొత్తగా గొంతెత్తి కావ్యగీతము లాలపించెడి కవికోకిలలకు నూత్న వసంతము కల్పించినవి ; కొన్ని ప్రాచీన భాషాసాహిత్య మర్వాదలకు ప్రాణము పోసినవి ; కొన్ని కొన్ని అభ్యుదయ మార్గమున శంఖములు పూరించినవి ; ఇవి యన్నియు వాదములకు రంగస్థలములైనను సత్యాన్వేషణమునకు కూడా నాంది వాక్యము వల్కినవి ఆ యా పత్రికల వెనుక పరివర్తనవంటి వ్యక్తులు, పారావారములవంటి మేరావులు, దిగ్గంతులవంటి పండితులు నిలువబడి నవ్యాంధ్ర సారస్వతసౌధ నిర్మాణమునకు పునాదులుకట్టినారు. రూపురేఖలు దిద్దినారు. అట్టి మహోజ్వల అధ్యాయములకు ప్రతిబింబములైన పత్రికల ప్రాకరసంపుటము లిప్పుడు మన కందుబాటులో లేవు. వానిలోని విజ్ఞాననిధులు విద్యార్థులకేకాక విద్వాంసులకుకూడ ఉపకారకములు కాగలవు.

ఇట్టి యభిప్రాయముతో ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాడమీ గత సంవత్సరము ఆంధ్ర సాహిత్య పత్రికల సంపుటలలో ప్రచురితములైన ప్రఖ్యాత

సాహిత్యవేత్తల వ్యాసములను విషయ ప్రధానదృష్టితో నెన్నిక చేయించి 'సారస్వత వ్యాసము' అను పేర రెండు సంపుటములుగా ప్రచురింపవలెనని నిర్ణయము కావించినది. ఈ సంపుటముల వలన 19వ శతాబ్ది త్తరార్థము నందును, ఇరువదియవ శతాబ్ది పూర్వార్థమునందును జరిగిన తెలుగు సారస్వత విమర్శ స్వరూపస్వభావములు, భావపరిణామము మొ॥ నంశములు స్థావరపురాక వ్యాయముగనైనను తెలిసికొనుటకు వీలుండునని ఆకాడమీ వారి భావము.

ఈ కార్యక్రమము క్రింద 'సారస్వత వ్యాసములు' ప్రథమ సంపుట ములో— 'ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుత్త్రీక (కాకినాడ), శారద, ఆంధ్ర పత్రిక ఉగాది సంచికలు, భారతి'— అను సాహిత్య పత్రికల నుండి వ్యాసముల నెన్నిక చేసి సంపాదకత్వము నిర్వహింపవలసినదిగా డా. జి. వి. సుబ్బాస్వామిగారిని దానిపై పర్యవేక్షణము సల్పుటకు డా. దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారిని కోరుట యైనది. అట్లే ద్వితీయ సంపుటములో 'అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి', 'గ్రంథాలయ సర్వస్వము', 'తెలుగు', 'సారస్వత సర్వస్వము', 'ప్రతిభ', 'సుజాత', 'కిన్నెర'— పత్రికల నుండి వ్యాసముల నెన్నికచేసి సంపాదకత్వము నిర్వహింప వలసినదిగా శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారిని, కోరుటయైనది.

పైని పేర్కొనబడిన సాహిత్య పత్రికల సంపాదకులకు, ప్రచురణ కర్తలకు, పై సంపుటములలో ప్రచురింపబడు వ్యాసముల రచయితలకు కృతజ్ఞతలు చెప్పట ఆకాడమీ ప్రథమకర్తవ్యము. సకాలమున కీ సంపుటమును సిద్ధముచేసి యిచ్చిన శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారికిని, మరి కీ కార్యమున సాయపడిన డా. తూమాటి దొణప్పగారికిని మా ధన్యవాదములు. ఆంధ్ర పాఠకజనులు మా ప్రయత్నమును సహృదయముతో గ్రహింపగలరని విశ్వసించుచున్నాను.

హైదరాబాదు

15-4-1969

దేవులపల్లి రామానుజరావు

కార్యదర్శి

వ్యాసం అంటే ?

వ్యాసం అంటే 'ఏదేని యొక విషయమును విరివిగా వ్రాయుట' అని శబ్దరత్నాకరము.

ఈ అర్థవివరణము తృప్తికరము కాదు.

"ఏదేని యొక చరిత్రాంశము" అని ఆంధ్రవాచస్పత్యము.

ఇది కేవలం సంకుచితమైన వివరణం.

'ఏ విషయమునైనను తెలిసికొని దానియందలి అంశములను విభజించి వివరించి చెప్పుట వ్యాసమని చెప్పవచ్చును' అని డా. స. వారి విజ్ఞానసర్వస్వము.

ఈ వివరణం కూడా కేవలం కొంతవరకే సరిపోవచ్చును.

ఇంగ్లీషులో Essay అన్నవానికి పర్యాయపదంగా తెలుగులో 'వ్యాసం' అని వాడుతున్నాం.

హిందీలో నిబంధ, ప్రబంధ లలితప్రబంధ, లేఖ, సందర్భ అని అంటారు. బెంగాలీ, ఒడియా భాషలలో ప్రబంధ, లేదా నిబంధ అంటారు.

Essay అంటే "A composition on some special subject commonly written and less complete and formal than a treatise, latterly, any dissertation or a particular subject a form of pure representation discourse" అని ఆంగ్ల నిఘంటువు¹

"As a form of literature, the essay is a composition of moderate length, usually in prose, which deals in an easy, cursory way with the external conditions of subject, and in strictness with that subject only as it effects the writer" అని ఆంగ్ల విజ్ఞాన సర్వస్వం.²

Essay విషయంలో ఆంగ్లసాహిత్యవేత్తలు పదిమంది పదిరకాలుగా వ్రాశారు.

"A loose sallay of mind and irregular undigested piece of literature not a regular and orderly performance of literature." అని కామ్యూల్ జాన్సన్.³

1. A Standard Dictionary of the English Language. (1894)

2. Encyclopedia Britanica.

3. Samuel Johnson. (1709-84)

"A oomposition of moderate length on any particular subject or branch of a subject - originally implaying want of finish, but now said of a composition more or less elaborate in style, though limited in range." అని ముర్రే.⁴

"The essay as a literary form resembles the lyric in so far as it is moulded by some central mood whimsical serious or satirical. Give the mood and the essay from the first sentence to the last grows around it as the cocoon grows around the silk worm." అని అలెగ్జాండర్ స్మిత్.⁵

"The essay proper or literary essay is not merely a short analysis of a subject, nor a mere epitome, but rather a picture of wandering minds effected for the moment by the subject with which he is dealing. Its most distinctive feature is the egostical element." అని హాల్వార్డు, హిల్స్.⁶

ఇంతకీ వ్యాసానికి నిర్దిష్టమైన వొక ప్రత్యేక నియమం ఏదీ కనపడదు. అయినా సర్వాంగసుందరమైన ప్రక్రియగా ఇంగ్లీషులో అది వికసించింది.

చరిత్ర :

పదహారో శతాబ్దానికి ముందు సాహిత్యప్రక్రియకు Essay అన్న పేరు లేదు. 1571 లో ప్రెంచి రచయిత మాన్ టైన్⁷ తన గర్జనచననకు 'Essays' అని ఓం ప్రథమంగా నామకరణం చేశాడు. అదిగో ఆపేరే తీసుకుని సుప్రసిద్ధుడైన ఆంగ్ల రచయిత ఫ్రాన్సిస్ బేకన్⁸ ఇంగ్లీషు వాఙ్మయంలో ఎస్సే (Essay) కు నాంది పలికాడు. అంతేకాదు, ఆ ప్రక్రియకు రాచబాట వేశాడతడు. దానికి మరింత అందచందాలు కూర్చి కౌలె⁹ 'Father of the English Essay' అని పిించుకున్నాడు. గద్యలోనే కాక పద్యంలోనూ వ్యాసరచన చేశాడతడు. Myself అన్న ఇతడి వ్యాససంపుటి ప్రసిద్ధమైంది. అదే కాలంలో డ్రైడెన్¹⁰ చక్కని కైలిలో విమర్శవ్యాసాలు వ్రాశాడు.

ఇంగ్లీషు Essay అన్నివిధాలా అభివృద్ధి పొందడానికి ముఖ్యమైన కారణం పత్రికలు. పత్రికలకి వ్యాసాలూ, వ్యాసాలకి పత్రికలూ పరస్పరం దోహదం కలిగించాయి. పద్దెనిమిదో శతాబ్ది ఆరంభంలో స్టీలు¹¹, అడిసన్¹² అని

4. G. G. A. Murray. 5. Alaxander Smith. 6. Hallward & Hill.

7. Michel de Montaigne. (1533-92) 8. Francis Bacon. (1561-1626)

9. Abraham Cowley. (1618-67) 10. John Dryden. (1631-1700)

11. Richard Steele (1672-1729) 12. Joseph Addison (1672-1719).

ఇద్దరు స్నేహితులు 'టాట్లర్' (1703) ; 'స్పెక్టేటర్' (1711-12) అన్న పత్రికలు స్థాపించి చమత్కారపూర్వకమైన చక్కని వ్యాసాలు సృష్టించారు. ఈ పత్రికలు స్వల్పకాలమే నడిచినా విలక్షణమైన వీటి వ్యాసాల ప్రభావంవల్ల ఆంగ్లసాహిత్య చరిత్రలో ప్రతిష్ఠ సంపాదించుకున్నాయి. 'స్పెక్టేటర్' లోని వ్యాసాలే పానుగంటి వారి సాక్షికి వరపడి అయ్యాయి.

అనంతరం జాన్సన్,¹³ గోల్డ్స్మిత్,¹⁴ లాంబు, వంటి సుప్రసిద్ధ రచయితల తమ వ్యాసాలతో ఆంగ్లవ్యాస వాఙ్మయాన్ని ఎంతయినా పరిపుష్టం చేశారు. జాన్సన్ ధార్మిక వ్యాసాలు వ్రాశాడు. 'ది రంబ్లర్', 'ది బద్లర్' వ్యాసాలు గొప్పవి. గోల్డ్స్మిత్ తన 'సిటిజన్ ఆఫ్ ది వరల్డ్' వ్యాసాలలో సరసమైన చమత్కారంతో ఆనాటి సమాజంలోని మంచి చెడ్డలు ఎత్తి చూపాడు. లాంబ్ వ్యాసాలు అధికంగా ఆత్మాశ్రయమైనవి. అతడి వ్యాస సంపుటి 'Essay of Elia' వ్యాస వాఙ్మయంలో ఆతి ప్రసిద్ధమైంది. లాంబ్ వ్యాసాలకు సంపాదకత్వం వహించి హాల్ వాడ్సా, హిల్టా వీతికలో వ్యాసస్వరూపం కూలంకషంగా చర్చించారు. లాంబ్ చూపిన మార్గమే అనుసరించి చెస్టర్ టన్,¹⁵ బెలాక్, బయర్ బమ్, ప్రిస్టీ మొదలైనవారు వ్యాసరచనలో సిద్ధ హస్తం లయారు. Familiar Essay కు లాంబ్ నిజమైన మార్గదర్శకుడు మృదువైన 'హ్యూమర్' అతడి సొమ్ము. ఇలియా (Elia) అన్నది అతడి మారుపేరు. ఆదే పేరుతో అతడు 'The London Magazine' పత్రికలో వ్యాసాలు వ్రాశాడు. ఆదే కాలంలో హాజ్లిట్¹⁷ మంచి విమర్శ వ్యాసాలు ప్రకటించి 'విమర్శకుల విమర్శకుడు' అయ్యాడు. అతడి 'Table Talks', 'The Plain Speaker, గొప్ప వ్యాస సంపుటలు.

లార్డ్ మెకాలె, మాచ్యూ ఆర్నాల్డు, ఆర్. లూయీస్, స్టీవెన్సన్, ఈ.వి. లూకాస్, ఏ, సైమన్స్, పాలెయిరీ ఏ.జి. గార్డినర్, ఆర్. లిండ్, డబ్ల్యు. హెచ్. హడ్సన్, ఏ. బ్రెరెలీ, మాక్సు బీర్బమ్, ఆర్థర్ సైమన్స్, మీనాల్, ఎమర్సన్, హోమ్సు లోవెల్ మొదలైనవారు సుప్రసిద్ధులైన ఇంగ్లీషు వ్యాస కర్తలు. చివరి ముగ్గురు ఆమెరికనులు.

స్వరూపం :

'కవికి గీటురాయి గద్య అయితే గద్యకి గీటురాయి వ్యాసం' అన్నాడు హిందీ సాహిత్య చరిత్రకారుడు రామచంద్ర శుక్ల.

హాల్ వాడ్, హిల్ పండితుల నిర్వచనం ప్రకారం వ్యాసం 'చిన్న రచన.' అంటే వ్యాసం సుసీర్ఘమైంది కాకూడదు. జటిలమైందీ, దుర్బోధ్యమైందీ

13. Samuel Johnson (1709-14)

14. Oliver Goldsmith (1728-74).

15. Charles Lamb 1775-1834).

16. G.K. Chesterton (1874-1936).

17. William Hazitt (1778-1830).

18. Alexander Pope (1688-1744).

కాకూడదు. ఇంగ్లీషులో పూర్వం 'Essay on Human understanding' వంటి దీర్ఘవ్యాసాలు నాలుగయిషవందల పుటలకి మించినవి వ్రాసేవారుకొందరు. తెలుగులో కూడా ఇలాటివి లేకపోలేదు. ఉదాహరణకి దీర్ఘవ్యాసంకింద ఈ సంపుటంలోని 'ఆంధ్ర మహాభారత విమర్శనము' చూపవచ్చు. ప్రతిభ పత్రికలో వొకవ్యాసం వందపుటలు దాటింది. ఈనాడు కూడా దీర్ఘవ్యాసాలు కనిపిస్తున్నాయి. 'వాఙ్మయ వ్యాస మంజరి'లో వొకవ్యాసం నూటావిభై పుటలకు దాటింది.

వ్యాసం నాటి దీర్ఘంగా వుండాలి. తేలికగా వుండాలి. స్వల్పకాలంలో చదవ గలిగినది కావాలి. విషయం ఏదైనా కావచ్చు. రచన కళావంశం కావాలి. శైలి మనోజ్ఞమై వుండాలి. సరళమైన హ్యూమరుతో పాఠకుణ్ణి ఆకర్షించాలి. రచయిత తన సిద్ధాంతాలు పాఠకుడి మీద బలవంతంగా రుద్దకూడదు. ఆనన సరమైన వర్ణనలు చేయకూడదు. చెప్పదలచుకున్నది సూటిగా చెప్పాలి. హృదయానికి ఆత్మకున్నట్టా చెప్పాలి.

వ్యాసం మెరుకుకి సంబంధించినది కాకుండా హృదయానికి సంబంధించింది కావాలి. భావగీతం (Lyric) లాగా ఆత్మాశ్రయంగా వుండాలి.

"The true essay is essentially personal" అంటాడు హడ్సన్.

ముఖ్యంగా శైలిమీదా, చమత్కారం మీదా వ్యాసం గొప్పతనం ఆధారపడి వుంటుంది.

కవితలో 'లిరిక్సు' ఎలాటిదో వచనరచనలో వ్యాసం అలాటిది.

వ్యాసం ముఖ్యంగా వచనంలోనే వుండాలి. పోపువంటి రచయిత వ్యాసం పద్యంలో వ్రాశాడు [Essay on criticism]. కాని పద్యంలో వ్యాసం వికసించలేదు. జ్యోతిషం, భూగోళం, గణితం మొదలైనవి పద్యాల్లో వ్రాసిన మనవారు వ్యాసం పద్యంలో వ్రాయకపోవడం మన అదృష్టం.

తెలుగు వ్యాసం :

పాశ్చాత్య సాహిత్య ప్రభావంవల్లనే మన భారతీయ సాహిత్యాల్లో ఈ కొత్త ప్రక్రియ-వ్యాసం వచ్చి చేరింది. అచ్చుయంత్రాలు అవతరించి కొత్తగా పుట్టిన పత్రికలున్నూ వ్యాసవాఙ్మయానికి అవసరం కల్పించాయి. అంతకిముందు మన సాహిత్యంలో వ్యాసం (Essay) లేదు.

సంస్కృతంలో ఏ కాదంబరినో, తెలుగులో ఏ కళాపూర్ణోదయాన్నో-అది పద్యమే అవుగాక-చూపి, మనలో 'నవల' వుండిన సూచన కందని అనడానికి ఎవరైనా సాహసిస్తే సాహసించవచ్చునేమో, కాని మన ప్రాచీన సాహిత్యంలో

‘వ్యాసం’ వున్నదనడానికి మూత్రం అవకాశంలేదు. కావనాలూ, వ్యాఖ్యానాలూ వ్యాసాలు కావు.

పందొమ్మిదో శతాబ్ది పూర్వార్థం నాటికే తెలుగు గద్య సాహిత్యంలో ఈ సూతన ప్రక్రియ ‘వ్యాసం’ ప్రథమించింది.

1840-50 ప్రాంతంలో స్వామినేని ముద్దునరసింహం నాయనిగారు ‘హితసూచని’ అని చక్కని వ్యాస సంపుటి వ్రాశారు. మనకు తెలిసినంతవరకు తెలుగులో తొలివ్యాస రచయిత ముద్దు నరసింహం నాయనిగారు.

‘హితసూచని’ 1862లో—నాయనిగారి మరణానంతరం అచ్చయింది. ఇందులో విద్యాప్రమేయము, వైద్యప్రమేయము, సువర్ణప్రమేయము, మనుష్యే తర జంతుసంజ్ఞా ప్రమేయము, రక్షాప్రభృతి ప్రమేయము, పుంశ్రుప్రమేయము, పరోక్షాది జ్ఞానప్రమేయము, వివాహప్రమేయము అని ఎనిమిది ప్రమేయాలు (వ్యాసాలు) వున్నాయి.

హితసూచని రచయిత Essay కి పర్యాయపదం ‘వ్యాసం’ అనడానికి బదులు ‘ప్రమేయం’ అని ప్రయోగించాడు. ఇది గమనించదగింది. ఇలాగే పరవస్తు వేంకట రంగాచార్యులుగారు (1822-1890) తమ వ్యాసాలకు ‘సంగ్రహము’ అన్నారు. ఇందుకూరి వీరేశలింగంగారు (1848-1919) ‘ఉపన్యాసము’ అన్నారు.

అంటే అలాటికి వ్యాసం అన్నపదం వాడుకలోకి రాలేదేమో అనిపిస్తుంది. కాని 1852లో అచ్చయిన సి. పి. బ్రౌన్ గారి ఇంగ్లీషు-తెలుగు నిఘంటువులో Essay అంటే అర్థపరణ ఇలా వుంది :

“Eassy. n.s (add) is commonly called in Madras వ్యాసము. Essayist. n.s. he who makes an attempt, who writes an Eassy, an author ప్రయత్నము చేసేవాడు. (In Madras commonly called వ్యాసము వ్రాసేవాడు గ్రంథకర్త)”*

అంటే 1852 నాటికి పూర్వమే Essay అనడానికి తెలుగులో వ్యాసం అనీ, Essayist అంటే వ్యాసము వ్రాసేవాడు అనీ వాడుకలో వుండన్నమాట. అయినా మన తొలి వ్యాసరచయితలు ముగ్గురూ వ్యాసము అన్నపదం ప్రయోగించలేదు, చిత్తం!

ఏదీ ఎలావున్నా బ్రౌన్ దొరకాలంనంచే Esasy అన్నదానికి వ్యాసం అన్నపదం తెలుగులో రూఢిపడిపోయింది. అయితే ఈ అర్థంలో ఈ పదం ప్రస్తతమంగా ఎవరు ఎప్పుడు ప్రయోగించారంటే చెప్పడానికి పరిశోధన కావాలి.

*1852లోనే అచ్చయిన బ్రౌన్ తెలుగు-ఇంగ్లీషు నిఘంటువులో వ్యాసము అన్నమాట లేదు.

తెలుగు వ్యాస వాఙ్మయంలో తొలి సంపుటంగానే కాకుండా రచనా శిల్పంలోనూ, శైలిలోనూ, భాషా ప్రయోగంలోనూ, అభ్యుదయకరమైన భావాలలోనూకూడా చెప్పుకోదగిన సంపుటం ముద్దు నరసింహం నాయనిగారి హిత సూచని. ఈ వ్యాసాలలో నాయనిగారి అభిప్రాయాలు ఈనాటి ప్రగతివాదులకూడా హర్షించదగినవి. వీరేశలింగమంతవారు వీరి వ్యాసాలు తమ వ్యాసాలలో చేర్చుకున్నారు.

ముద్దు నరసింహంగారి తరువాత తెలుగు వ్యాసకర్తగా పరవస్తు వేంకట రంగాచార్యులు (1822-1900) గారి పేరు చెప్పాలి. ప్రతిభా పూర్ణమైన వీరి వ్యాసాలలో ఆర్షవిజ్ఞానం ప్రతిఫలిస్తూ వుంటుంది.

అనంతరం గొప్ప వ్యాసకర్తగా పేర్కొనదగినవారు కందుకూరి వీరేశలింగంగారు. తెలుగు సాహిత్యంలో ఇతర శాఖలకులాగానే వ్యాసవిభాగానికి కూడా రాచబాట వేశారు వీరేశలింగంగారు. వీరి వ్యాసాలు నాటికి నేటికీ అమూల్యమైనవి.

వీరేశలింగంగారి సమకాలికులూ, తరువాతివారున్నూ ఆయన కీర్తిశేషులు కొమర్రాజు వేంకటలక్ష్మణరావు, బండారు అచ్చమాంబ, పూండ్ల రామకృష్ణయ్య, వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి, కాశీరట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి, జయంతి రామయ్య, చిలుమూరి వీరభద్రరావు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం, ముట్నూరి కృష్ణారావు, చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, ఒంగోలు వెంకటరంగయ్య, ఆచంట వెంకటరాయ సాంఖ్యాయనశర్మ, గిడుగు వేంకటరామమూర్తి, మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, సురవరిం ప్రతాపరెడ్డి, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రి, పురాణం సూర్యనారాయణశర్మలు, గొబ్బూరు వెంకటానందరాఘవరావు, చిలుకూరి నారాయణరావు, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు, మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ, వేలూరి శివరామశాస్త్రి, శ్రీవాత్సవ, కొంపెల్ల జనార్దనరావు మొదలైనవారు ఎన్నో అన్ని వ్యాసాలు వ్రాసి ఆ శాఖను పరిపుష్టం చేశారు.

వ్యాస సాహిత్యం వందేళ్ళయి క్రమవికాసం పొందుతూనే వుంది. ఆరు నిశులలో రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ, పింగళి లక్ష్మీకాంతం, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, శివశంకరశాస్త్రి, తాపీ ధర్మారావు, దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి, నార్ల వేంకటేశ్వరరావు, వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి, చల్లా రాధాకృష్ణమూర్తి, గిడుగు వేంకటసీతాపతి, శ్రీ.శ్రీ., నోరి నరసింహశాస్త్రి, దివాకర్ణ వేంకటానధాని, ఆరుద్ర, సి...నారాయణరెడ్డి, నిడుదవోలు వెంకటరావు, దేవులపల్లి రామానుజరావు, వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య, వడలి మందేశ్వరరావు వావిలాల సోమయాజులు, నాయని కృష్ణకుమారి, తూమాటి దొణప్ప, జి. వి. కృష్ణారావు,

కె. వి. రమణారెడ్డి, బి. రామరాజు, జి. సుందరరెడ్డి, రావూరి భరద్వాజ, గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ, కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి, విద్యాన్ విశ్వం, చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి, పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు, విల్లెలమణ్ణి వేంకట హనుమంతరావు, వసంతరావు వేంకటరావు, ఆంధ్ర కేశగిరిరావు, నటరాజ రామకృష్ణ, దిగవల్లి వేంకటశివరావు మొదలైన వందలాది రచయితలు తామర తంపరగా వ్యాసాలు రచిస్తున్నారు. కొందరు చక్కని సంపుటలు ప్రకటిస్తున్నారు. ఈ విధంగా తెలుగు వ్యాసం పర్యాంగ సుందరమైన కళాపరిపుష్టి సంచకో బోతున్నది.

ఇంగ్లీషులో వ్యాసానికి—అదే Essay కి నాలుగు శతాబ్దం చరిత్ర వుంది. కొమ్ములుతిరిగిన సాహిత్య మహారథులు కలంపట్టి దానిని సాహిత్యరంగంలో వొక విశిష్టమైన కళాఖండంగా తీర్చిదిద్దారు. పట్టుమని పదిదశాబ్దాలు కాలేదే అనండి, మరేకారణం కానివ్వండి తెలుగులో కావ్యం, కథ, నవల గడించినంత విశిష్టస్థానం వ్యాసం ఇంకా గడించలేదే అనాలి ఆలోచిస్తే. అయినా భవిష్యత్తు ఉజ్జ్వలంగానే వుంది, సందేహం లేదు.

వెనకటి కాలానికి ఇప్పటికీ వ్యాసరచనలో బ్రహ్మాండమైన మార్పు కనిపిస్తుంది. ముఖ్యంగా గిడుగువారి ఉద్యమఫలితంగా మన పత్రికలు—ఏ వొక్కటో తప్ప—వ్యావహారిక భాష ఆదుకున్న అనంతరం ఈ మార్పు మరింత కొట్టవచ్చినట్లు అవుచిస్తుంది.

ఈ సంపుటం :

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి అధ్యక్షులు డా. బెజవాడ గోపాలరెడ్డి గారు చేసిన సూచన పురస్కరించుకొని మన ప్రాచీన పత్రికలనించి సంకలనం చేసి రెండు సారస్వత వ్యాస సంపుటలు ప్రకటించడం కోసం సాహిత్య అకాడమి నిశ్చయించింది. అందులో వొకటి నేను సంకలనంచేయాలని ఆదేశించింది. డా. తూమాటి దొణప్పగారు నాకు సహకరించాలనీ కోరింది. అదిగో దాని పరిణామమే ఈ సారస్వత వ్యాస సంపుటం.

ఈ సంపుటంలో 'అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి', 'గ్రంథాలయ సర్వస్వము', 'తెలుగు', 'సారస్వత సర్వస్వము', 'ప్రతిభ', 'సుజాత', 'కిన్నెర' పత్రికలనించి సారస్వతవ్యాసాలు ఏర్పికూర్చడం జరిగింది. ఈ పత్రికలన్నీ ప్రసిద్ధమైనవి ; కేవలం వ్యాపారపరశికోసం కాక సారస్వత సేవకోసమే పుట్టి, సారస్వతాభివృద్ధికి తోడ్పడినవి ; ఎంతోమంది సాహిత్యవేత్తలను ప్రోత్సహించి వ్యాసరచనకు దోహదం కలిగించినవి. కనక వ్యాసవాఙ్మయం ఈ పత్రికలకు ఎంతయినా రుజువది వుంది.

ఈ సంపుటంలోని వ్యాసకర్తలందరూ సుప్రసిద్ధులు; సాహిత్య మహారథులు; భాషా నిష్ఠులు.

ఈ వ్యాసాలు పరికిస్తే పందొమ్మిదో శతాబ్ది ఉత్తరార్ధంనించి ఇవాళదాకా తెలుగు వ్యాసవాఙ్మయం ఎలాఎలా పరిణామం పొందిందో-పూర్తిగా కాకపోయినా స్థూలంగా అయినా అవగతమవుతుంది కొంతవరకు.

1885లో 'అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి' అవతరించింది. ఆనాటి సాహిత్యయోధులు వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి, కందుకూరి వీరేశలింగము, కొక్కండ వేంకటరత్నము, పూండ్ల రామకృష్ణయ్య (పత్రికాదిపతి), మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి, నాగపూడి కుప్పస్వామయ్య, శతమంటం వేంకటరంగయ్య ప్రభృతుల సాహిత్య సమరానికి 'కురుక్షేత్రం', దాని మయూఖాలు, అప్పటి ఆ వ్యాసాల వాక్యనిర్మాణమూ, భాషా, శైలి, విషయ నిర్వచనమూ మొదలైన వాటితో 1986 నాటి 'ప్రతిభ'లోని వ్యాసాలు సరిపోల్చి చూసినప్పుడు తెలుగులో వ్యాసరచన ఎంతమార్పు, ఎటిమార్పు చెందిందీ వ్యక్తమవుతుంది. దీనినిబట్టి తెలుగు గద్యవాఙ్మయంలో కలిగిన క్రమ వికాసమున్నూ గమనింపవచ్చు కొంతవరకు.

ప్రాచీన వ్యాసాల సంకలనానికి ఇది తొలి ప్రయత్నం మాత్రమే. ఇలాటివి ఇంకా విరివిగా వెలువడినప్పుడు భాషకీ, సాహిత్యానికీ ఎంతయినా ఉపకారం జరుగుతుంది.

కృతజ్ఞత :

ఈ సంకలన కార్యం నిర్వహించడానికి నాకు అవకాశం కల్పించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి చారిక్-ముఖ్యంగా డా. గోపాలరెడ్డిగారికీ, శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారికీ, తగిన సలహాలతో తోడ్పడిన మిత్రులు డా. తూమాటి దొణప్పగారికీ, కోరడంతోనే పాత 'అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి' సంపుటాలు పంపి సహాయపడిన మిత్రులు శ్రీ కె. వి. రమణారెడ్డిగారికీ. అదగడమే తదవుగా అన్ని గ్రంథాలయ పర్యవేక్షణ సంపుటాలూ పంపి సహకరించిన మిత్రులు శ్రీ పాతూరి నాగభూషణంగారికీ ఎంతయినా కృతజ్ఞుణ్ణి.

విశాఖపట్నం

1-1-1969

—పురిపండా అప్పలస్వామి.

వి. ష య సూ చి క

ఆంధ్రమహాభారత విమర్శనము	...పూండ్ల రామకృష్ణయ్య	1
మొల్ల రామాయణము	...పూండ్ల రామకృష్ణయ్య	10
ఆరింటి 'తా'	...పూండ్ల రామకృష్ణయ్య	27
నాటకాదులయందు గ్రామ్యభాష		
యువయోగింపఁదగునా? తగదా?...ఎరగుడిపాటి వేంకటాచలము		88
సారస్వత జీవనము	...చిలుకూరి వీరభద్రరావు	48
ఆంధ్రభాష	...వడ్డుల చినసీతారామస్వామి	59
భారతభాషకు నేటి గ్రాంథిక		
భాషకును భేదము	...మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	64
ఆధునికాంధ్ర సారస్వతము	...రాయప్రోలు సుబ్బారావు	76
ఏలపాటలు	...ఆంగ్లేయభాషా విశారదుడు	87
శ్రీనాథుని గ్రంథములు	...కొమర్రాజు వేంకటరత్నంజరావు	96
అప్పకవి కవితా సిద్ధాంతములు	...రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణకర్మ	107
గ్రంథరచన	...మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి	121
భాషాశాస్త్ర నిర్మాణము	...చిలుకూరి నారాయణరావు	135
కవిత్యతత్వము	...దువ్వూరి రామిరెడ్డి	140
ఆంధ్రకవితా కళ-తదితర మనోజ్ఞ	...ఆచంట వేంకటరాయ	
కళలు	సాంఖ్యాయనశర్మ	147
లక్ష్య లక్షణములు	...మండపాక పార్వతీశ్వరకవి	160
ఆభిధ-లక్షణ-వ్యంజన	...బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రి	165
కాసట బీసట	...నడకుడుటి వీరరాజు	168
శిష్టభాష	...తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రి	174
కృత్యాద్యవస్థ	...విశ్వనాథ పత్యనారాయణ	181
తుదివిన్నపము	...గిడుగు వేంకటరామమూర్తి	190
జైన రామాయణము	...సురవరము ప్రతాపరెడ్డి	199
ఆంధ్రదేశంలో సాహిత్యసంఘాలు	...శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు	207
పదవాఙ్మయంలో శ్రీ	...నాయని కృష్ణకుమారి	218

పా ర స్వ త వ్యా స ము లు

రెండవ సంపుటము

ఆంధ్ర మహాభారత విమర్శనము

ఆంధ్ర మహాభారతమును మహారాజశ్రీ వేమూరి వేంకట కృష్ణమ్మ సెట్టి అందు నన్నుగారు బ్రహ్మశ్రీ మహారాజశ్రీ రావుబహద్దరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులవారిచేతను బ్రహ్మశ్రీ రాయదుర్గము నరసయ్యగారిచేతను బరిష్కరింపించి ముద్రింపించి ప్రకటించి యున్నారు. గ్రంథముయొక్క తీరు, జూద ముద్దులు మూటగట్టుచున్నది. అక్షరము లక్షనదము పోలికం బోలి యున్నవి.

తెలుగు భారతము ప్రప్రథమమున, 1867 సం॥ ఏప్రిలు నెలలోఁ బ్రకటింపఁ బడినది. అప్పుడు దానిని చెన్నపురి రాజకీయ పాఠశాలాంధ్ర ప్రధాన పండితులగు వింజమూరు కృష్ణమాచార్యులవారు పరిష్కరించిరి అప్పుడే దీని యందుఁ గొన్ని స్థానిత్యము లుండినవి. ముదితగ్రంథములు చిక్కుచు వచ్చి నందున తాళిదళ సంపుటములను జూచువారు లేక యవి రామబాణాఖ్య క్రిమికుల దష్టవర్తములై పోయినవి పోగా నిప్పటికిని గొన్ని గ్రంథములు మిగిలి యున్నవి. ముదితగ్రంథములలో సంశయాంశములు సంభవించినపుడు వ్రాత ప్రతులఁ జూచి తీర్మానించుచున్నారు. "సీ. లాక్షణికులు సర్వలక్షణం బనియు" దీని భావించుచున్నారు గాన మేమిపుడు వ్రాయఁ దలంచిన విషయమంతయుఁ దదనుసారమై యుండును. అట్లని యన్ని విషయములను మేమిక్కడ వక్కాణింపఁ జాలము. 'స్థావరపులాకన్యాయము' గైకొందుము.

ఇప్పుడు వేంకటకృష్ణమ్మ సెట్టిగారు ముద్రింపించిన భారతమునందు శ్రీ కాళహస్తి నివాసులగు బ్రహ్మశ్రీ శతఘంటము వేంకటరంగశాస్త్రిలవారు 88 పుటల పీఠిక వ్రాసి ప్రకటించి యున్నారు. దానియం దనేక విషయములు విమర్శింపఁ దగియున్నవి. అవి యెవ్వియనః—

మ. దృతరాష్ట్రుడును బుత్రులు నైనము కుంతీనందనుల్ సింహముల్
మతి నూహింప నసింహమైన వనమున్ మర్చింతు రెండు నైనా
చృతవృత్తంబులుగాని సింహములకు న్యేగంబ చేటొందుఁ గా
న తగంబొందుట కార్య మీ యథయమున్ సంతుష్టిపై మన్నికిన్.

అని యుద్యోగపర్వ ప్రథమాశ్వాసమున ౩౬౩ వ పద్యముగా ముద్రింపఁబడియున్నది. ఇందు నాల్గవపాదమునందలి ప్రాసముం గూర్చి “కానన్” శబ్దము ద్రుతాంత మైనను దీని నిచ్చటఁ దిక్కనగారు కళగానే వ్రాసినారని వేంకటరంగశాస్త్రిగారు “కానన్ అను ద్రుతాంతము కంటె ‘తగన్’ అను పదము పరమగునపుడు ద్రుతమున కర్థానుసారమును “త”కారమునకు “ద”కారమును రావలసియుండఁగా నట్లు లేక తకారప్రాసమున “త”కారముగానే ప్రయోగించి యుండుటం జేసి యెక్కడనేని గొన్నిచోట్ల “కానన్” అను దాని ద్రుతమునకు లోపమును దాని ఓడి పరుషవర్ణములకు సరళవర్ణము లాదేశములుగా రావనియు నీద్రుతము లోపించి పరుషవర్ణమే నెలుచుననియు నందులకి నిపాతనము జ్ఞాపకమని కల్పింపవలసియుండెను. ఇట్టి ప్రయోగము లింతెక్కడ నైన నుండెనేని వానికి ప్రయోగ మారా మగును” అని వ్రాసిరి.

ఈ పద్యముపై 1895 సం. ఏప్రిల్ నెల మా మయాఖములో బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు విమర్శింపఁగొని యిట్లు ప్రకటించియున్నారు :

“కానతెగన్; కాన=అదవి. తెగన్=నలుకఁబడి పోఁగానని యర్థము.” అని వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు నవరించి యుండిరి. ఆ సవరణను గూర్చి పీఠికాకారులగు నీ వేంకట రంగశాస్త్రిలవారు ౩6 వ పుటలో వ్రాసిన వ్రాతం గనుడు :-

“కాన తెగన్ అని పాఠము గల్పించి, కాన=అదవి; తెగన్=తెగఁగా వనావృతవృత్తంబులుగాని సింహములకున్ వేగంబు చేటొందు నని మూఁడవ పాదముతో నైప నన్వయింప వచ్చును.”

అని వ్రాసి యున్నారు. “కల్పించి” అని వీరు వ్రాయుటచేతనే వీరి కీ యర్థమంత ఋజువుగా నుండలేదని స్పష్టపడెగదా. వీరికే గదు. గ్రంథముల జరిష్కరించిన వండిత ద్వయమునకును “కానతెగన్” అను పాఠము రుచింప లేదు. రుచించి యున్నచో “గానతెగన్” అని ముద్రింపరా? సంస్కృత మూలముం గనుడు.

శ్లో॥ వనం రాజా దృతరాష్ట్రస్య పుత్రో వ్యామ్రాస్తే వై సంజయ,

పాండు పుత్రాః మావనం చిన్ది స్యామ్రుం మావ్యామ్రాసీన

శుర్వనాత్. ౩౩.

శ్లో॥ నిర్వనో వధ్యతే వ్యామ్రో నిర్వ్యామ్రం చిద్యతే వనం.

తస్మాద్వ్యాఘ్రో వనం రక్షేత్ వనం వ్యాఘ్రుంచ పాలయేత్. 54. ఇందు రెండవ శ్లోకము నందలి “నిర్వనోపద్యతే వ్యాఘ్రో” అను వాక్యమునకు “వనావృత వృత్తంబులు గాని సింహములకున్ వేగంబు చేటొందున్” అనునది తిక్కనగారి భాషాంతరీకరణముట. నిర్వనః అనఁగా బోయిన వనముగల, చేడింపఁబడిన వనముగల యని యర్థము. కావున నిర్వనములై యుండుటచే వనావృత వృత్తంబులుగాని సింహములకు వేగంబు చేటొందునని యర్థము. ఏతత్ప్రీతికా కారుల మతముఁబడి తిక్కన “కాన” అనుపదముఁ గారణవాచకముగా నుపయోగించి యుండినచో సింహములు వనావృత వృత్తంబులు గాక యుండుటకుఁ గారణ మూహ్యము. ఇట్లగుటకుఁ గారణము వనచ్ఛేదమో, లేక వనము స్వస్థముగ నుండియు సింహ స్వచ్ఛంద వృత్తియో యీ రెంటితో నొకటి కారణముగ నుండవలయును. “వనావృత వృత్తంబులుగాని” అను వాక్యములో “నిర్వనమ్” అను పదార్థము రాదు. “కానతెగన్” అను శ్రీ శాస్త్రుల వారి పాఠమీ సందిగ్ధమును దొరింగించి మూలము ననుసరించి యుండును. మఱియుఁ “దగన్” అనఁగ నొప్పునట్లుగానని యర్థమని పీఠికలో వ్రాయఁబడి యున్నది. ఒప్పునట్లుగానని వ్రాసిరిగదా. ఒప్పునది యేది? ఈ యొప్పుట లేకయే “పొందుట కార్య మీయుభయమున్ సంతృప్తిమై నున్సిక్కిన్” అను వాక్య మర్థ మగు చున్నది. కావునఁ దిక్కయజ్ఞు యిట్టి యపుష్పార్థక పదమును బ్రయోగించి యుండఁడని నొక్కి చెప్పనగు. మూలానుగుణసారియగు వేంకటరాయ శాస్త్రుల వారి పాఠము. లక్ష్య లక్షణ విరుద్ధ మిథ్యాకల్పనయగు పీఠికా కారుల సిద్ధాంత మున కవకాశము లేకయే తదప్రాస దోషముఁ దొరింగించును. ఒకవేళఁ బీఠికా కారులు మూల శ్లోకములో “తస్మాత్” అను పదమున్నది గనుక “కాన” యనుపదము నవ్యయముగాఁ దిక్కన ప్రయోగించి యుండునని యిఁక వాదింతురు గాఁబోలు. అది సమంజసము గాదు. అట్లైన మూలములో నున్న వ్యాఘ్ర శబ్దమునకు తెలుఁగు పద్యములోని సింహశబ్దము పర్యాయ పదమనియుఁ జెప్పదురేమో. శ్లోకద్వయ భావమే తిక్కనకు ముఖ్యము. రెండు శ్లోకములకుఁ గదా యొకపద్యము వ్రాయఁబడినది. “కానతెగన్” అను పాఠములోఁ గాన నను నవ్యయము నాల్గవపాదములోని “పొందుట” అను పదమునకు ముందు నధ్యాహార్యముగ నున్నది. కావున నీ పాఠమే సర్వవిధ సమంజసము. ఇట్టి పాఠమును కల్పనయని చెప్పి యొక యవలక్షణపు పాఠ మూహించుట పాడిగాదు. ఉభయ భాషా పాండిత్యము గలిగిన వేంకటరంగ శాస్త్రి గారిట్టి పట్టుచు దిట్టముగా విచా

రించి బుద్ధమిత్రుని న్యాయముగా నిర్ణయింపకుండుట మిగులలోపమని తలం
చెదము. పండితులకు న్యాయము కంటగించు చున్నది. అక్షరాస్యులనూయా
గ్రస్తులై నీ. పక్షపాతమును బ్రేమించిరి. ఇక న్యాయమెక్కడిది? కడిది యే.
బ్ర. వావిలాల వాసుదేవ శాస్త్రిల వారి మేనమామగారగు బ్ర. వత్సము అద్వైత
పర బ్రహ్మ శాస్త్రిల వారును గొన్ని వత్సరముల క్రిందట వాసిరెడ్డివారి హవేలీ
లోఁగొనించిన శతావధానము నందును నీ పద్యముయొక్క నాల్గవ పాదమే
ప్రశ్నగా నీయఁబడఁగా నందులకు వారు “ధృతరాష్ట్రుండును బుత్తులు
స్వస్థము అను పద్యమునే పూర్తి చేసినట్లుగా “నందక రాజ్యము” అను
గ్రంథము నందును, రికి పుటలో నున్నది. వేంకటరాయ శాస్త్రిల వారు తప్పుఁ
దొరింగించి సుప్రవగు పాఠమును బ్రకటించినను నిప్పటి వారిలోఁ గొందఱు
దాని నొప్పుక తమ తప్పుదారినే పోవుట భాషయొక్క పాపము.

“కావున భారత ప్రయోగములన్న మాత్రినే యిప్పటి పుస్తకములలో
నగపడు వాని వన్నింటిని గ్రహింపక కవిత్రయము వారట్టి ప్రయోగములు
ప్రయోగించిరా యని తెన్నఁగ నాలోచించి తగురీతి వాని నిశ్చయింప వలసి
యుండెడు.”

అని పీఠికా కారులు వ్రాసికొనియున్న వాక్యము వారికేల యన్యయిం
పదు? సంస్కరణ కర్త లిద్దఱును వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు మా పత్రికలో
నీ పద్యమును పవరించియున్న వ్యాసమును జూచియు నా సవరణ నిష్పపడ
లేదు గదా. వేంకటకృష్ణమ్మ సెట్టిగారు ప్రకటించిన పత్రికలో “.....
అనంద దాయకంబై యుండునట్లు భారతంబు వ్రాయఁబడియు నయ్యది యనేక
శతసంవత్సరంబులు గడచియుండు కతంబున లేఖకులచేఁ బ్రమాదవశంబునఁ
దప్పిరంబు లొకకొన్ని వ్రాయఁబడియుఁ గొందఱు లాక్షణిక మాత్రులచే ననం
బద్ధ పాఠంబులు గల్పింపఁబడియు, గొందఱుచే స్వప్రయోగానుసారీగ నెక్క
డక్కడ మార్పుఁ బడియుఁ గొందఱుచే సవశబ్దంబులు గూర్పుఁబడ నవి సరియని
మఱికొందఱుచే దుర్వాదము సేయఁబడియు నిట్లు నానావిధంబుల దూషితంబై
కావిప్పుడు విపులుఁ గల్గిన నిప్పురుం బోలెఁ బోనుఁగుపడి యున్నది. అని
ప్రకటించి యున్నారు. పై పద్యములోని సవరణ విషయమై పేరేమి శ్రద్ధఁదీసి
కొనిరో తెలియ కున్నది. వీరిట్లు గ్రంథమును మార్పు గొనింతురని ముందే
తెలిసి మా మిత్రులగు గునుగుపాటి ఏనాది రెడ్డిగారు వేంకటకృష్ణమ్మ సెట్టిగారి

పేర వ్రాయగా సెప్టెగారు 1898 సం. అగష్టునెల తే. 8 దిన చెన్నపురినుండి యిట్లు వ్రాసిరి.

ఆంధ్రమహాభారత ముద్రణ విషయమై వ్రాయుచు 'మీ సదున్యాయము సత్కవి పండితులచే నీడేరునుగాని పండితాభాసులచే నీడేరదని రూఢిగా నెఱుగుదును' అని తెలియఁ జేసితిరి. ఇప్పటి పండితు లేకీభవించి పనిజేసి లోకోపకారము చేయుటకు మాటుగా మత్సరగ్రస్తులై యొకరిలోపము లొకరు వెల్లడి చేసి ప్రొద్దుపుచ్చుకొను చుండుటచే వాస్తవమైన పాండిత్య మెవరియం దుండునది నిశ్చయింపఁ దగినంత శక్తి మాకు లేదు. పండితవర్మలైన బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిల వారికి వ్రాయఁగా వారు మౌనముగా నుండిరి.

కావున గంతకుం దగిన బొంత యన్నట్లు మాకుఁ దగిన నాలుగక్షరములు దెలిసిన వారిని బెట్టుకొని తప్పులు మెందైనను అచ్చు మంచిది అట్టగట్టిది యగు ప్రతినైన నొకటి ముద్రించు కొనెదము. సముద్ర మీఁదువానివలె దోపగానక యున్నారము' అని వ్రాసినారు గాన వారి జాబు సార్థకమైనదిగదా. ఇందువలననే వీరు భారతమును సుష్ఠుగా ముద్రింపలేదని యేర్పడుచున్నది. వీరి భారతముతో నాదిపర్వము ప్రథమాశ్వాసమున 78 వ పద్యముఁ జూడుడు :-

ఉ. ఇంబుగ సర్వలోకజను లెవ్వనియేని ముఖామృతాంకు బిం
బంబున నుద్భవబయిన భారతవాగమృతంబు కర్తరం
ద్రంబను నంజలిం దవిలి త్రావుదు రట్టి మునీంద్రలోక పం
ద్యుం బరముం బరాశరసుతుం బ్రణమిల్లి కరంబు భక్తితోన్.

అని ముద్రింపించి యున్నారు. ఇదివరకు ముద్రింపఁబడిన భారతముతో "ఇమ్ముగ" నని యున్నది గాని "ఇంబుగ" నని లేదు. అప్రకపీయమున

తే. గట్టిబిందువు మీఁది బకారమునకు
జమిలి మాప్రాస మైత్రినా జరుగుచుండుఁ
గమ్మతావులు వెదచల్లు నంబుజములు
శంబరారాతి చేతివొమ్ములనంగ.

అనియున్న లక్షణము వీరిచేతిలో నవలక్షణమైనది. తాళప్రతులయందును, ముద్రిత ప్రతులయందును "ఇమ్ముగ" ననియున్న పాతమును నీ సంస్కరణ కర్తలు కారణము చెప్పక 'ఇంబుగ' నని వ్రాయుట మిగుల శోచనీయముగా నున్నది. వీరికాకారులైనను దీనిందాఁక పన్నకనన్న విడిచినారు.

ఆ. ఇంబదరంగ నియ్యకొనియెన్ రజనీచరుఁడేమి భాగ్యమో
యంబుజనాభ”

అను పద్యము శబ్దరత్నాకరమున వ్రాసియున్నది. భారతమునకుఁ గళా
పూర్వోదయము ప్రమాణము గాదు. ఈ భారతపద్యమునైన సీతారామాచార్యుల
వారు తమ శబ్ద రత్నాకరములో నుదాహరింపలేదు. ఇట్లుండ వీ రేయాధార
ముం బట్టి యిట్టి బెట్టిదంపు మార్పుం గావించిరో తెలియదు. ఈ ప్రాసమే చెల్లి
కూడదని వీరి యభిప్రాయ మైనచో, నప్పకవి

“రంబు జంబు రంబు జంబు రంబుఁ జెన్ను మీఱఁగాఁ
దొమ్మిదింట విశ్రమంబు తోరమై సుగంధికిన్
గ్రమ్ముగా నుశింపనొప్పు గానలోలుఁ డచ్యుతుం
డంబుజాక్షుఁ డాదిదేవుఁ డక్షరాఖ్యుఁ డిప్పుడున్.”

“ఇమ్మపిలోఁ గ్రమ్ము భగల్
బింబమునన్ గంబుధరా”

అను పద్యముల నేల వ్రాయును ? కావున వీరి భారతములో నున్నట్టి
“ఇంబుగ” నను పద్యము “ఇమ్ముగ” ననియే యుండవలయునని ఘా సిద్ధాం
తము. ఈ ప్రాసము విషయమై మేము 1900సం. మే నెల మయాళములో వివ
రించి వ్రాసియున్నారము. ఈ ప్రాసము పనికిరాదని వీరుమాత్ర మభిప్రాయ
పడిరే కాని తక్కిన వారెవరిట్టి యభిప్రాయ పడలేదు. ప్రక్రియా చందస్సున
యతి ప్రాసమున నుదాహరణములని యిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది :

అంబకు మొక్కినా కలవడినట్లు
ఇమ్ముగా యతికుదాహృతులు సెప్పెదను

అని వ్రాసియున్నారు. ఈ ప్రాసమే చెల్లకున్నచో “ంబ=మ్ము” లకు
ప్రాసముగా నేల ముద్రింపఁబడెనో యోచింపుఁడు.¹

1 అదే పత్రికలో అనబంధంగా కింది విషయం ప్రకటిత మయింది :
కూచిమంచి తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున నిట్లు వ్రాసియున్నాడు.

ఆ. బంబులు బిందు పూర్వకముగఁ బ్రాసంబుల
నిలువఁజెల్లు .....

ఉ. కాదన కిట్టిపాటి యపకారము తక్షకుఁ దేకవిప్ర సం
బోధనఁజేసి చేసె నృపపుంగవ నీవు ననేక భూసురా
పాదిత సర్పయాగమున భస్మము సేయుము తక్షకాది కా
కోదర సంహతిన్ హుతవహోగ్రమహోగ్ర శిఖాచయంబులన్.

అను పద్యము వీరి సూతన భారతములో 'బోధన' మని రెండు పద్యములలోను ముద్రింపఁబడి యున్నది. మొదటి తదవ 19 వ పుట యందును రెండవమాటు 48 వ పుట యందును నున్నది. రెండవమాటు ముద్రింపఁబడినపు డిట్లోక జ్ఞాపిక సంస్కరణ కర్తలు వ్రాసియున్నారు. ఎట్లన :-

"బుద-నిశామనే యను దాతువు నుండి సంబోధన, 2 పాదనఁజేసి చేసె నృపపావన యని పాఠాంతరము."

ఇందు రెండు విషయము లున్నవి. బోధన శబ్దమొక్కటి. పాదనఁ జేసి చేసెనను పాఠాంతర మొక్కటి. పాఠాంతరముతో మాకుఁ బనిలేదు. బోధనను గుఱించి ముఖ్యముగ వ్రాయుచున్నారము.

ప్రాచీనంపుఁ బ్రతుల నేమి ముద్రిత గ్రంథములలో నేమి "బోధన"మని యున్నది. దీనిని రాయదుర్గము నరసయ్యగారు బోధనమని మార్చి ముద్రించి నారు. దీని మే మెఱుఁగుదుము. అప్పుడే యిది తప్పని సెట్టిగార్లతోఁ జెప్పి యున్నారము. మంచిది. వీరు 'బుద-నిశామనే' యను దాతువున నుండి 'సంబోధన' యగునని గదా వ్రాసిరి. అనఁగా నరసయ్యశాస్త్రుని వారికి దధలకు ప్రాస మిష్టములేక మార్చినారు. అప్పకవిగారు దీని నిట్లు చర్చించి వ్రాసినారు; ఎట్లన :-

అని లక్షణము వ్రాసి లక్ష్యములకుఁగా "ఇమ్ముగ సర్వలోక" అను పద్యమును మాత్రమే గాక జైమిని భారతము నుండియు

ఉ. అమ్మఱివాజి పాండు తనయాధ్వరవాహమెదిర్చి మోము మో
వం బసివెట్టి హేషితరవమ్మున వక్షముఁ బూర్వపథురా
గ్రమ్మునవ్రేయ తేసి యిది కందము వట్టి విదల్యుదోన మి
త్రమ్ముయి కేళికిం గడఁగి దంతమలన్ గళ మప్పశింపఁగన్. అ.7.

ఇందు 'మోము మోముమ్మనివెట్టి' అని కాదు. పసి యనఁగా వాసన. ఆ వాసన వెట్టి యని యర్థము. మసివెట్టి యన సర్థము లేదుగానఁ బసి వెట్టి యని కవి యభిప్రాయమునుట స్పష్టము. ఏది యెట్లున్నను 'అంబఱివాజి' అని కాదు గదా.

“బుధ అవగమనే అను ధాతువు వలనను, బుధ శబ్దముతోని రెంవడ వ్రాలు తవర్ణమునందుఁ జతుర్థాక్షరమైన ప్రాసముల వట్లను బూర్వకవి ప్రయోగములు గలుగుట చేతను దృఢీయ వర్ణములకుఁ జెప్పవచ్చును. సుధా శబ్దము మొదలైన వానికి యిటువలెనే యని తెలిసికొనునది.”

అని వ్రాసి నృసింహ పురాణమున నుండి భారతమున నుండి యీ పద్యముల నదాహరించి యున్నారు :

1. ఉ. కాదన కిట్టిపాటి యపకారము తక్షకుఁ డేకవిప్ర సం
బోధనఁ జేసి చేసె.....(ఆదిపర్వము)

2. క. వేదము లాదిగఁగల య
ష్టాదశ విద్యలకు నీవస్రస్థవు తత్త
ద్బోధకులును భవదాక్షా
పాదకులు సమస్త ధర్మపాలన చతురా.

3. క. ముదమొదవ రమ్య హర్యము
తుది నిలవున నిష్ఠసఖులతోడ విహారా
ప్సదమగు నెలవున మెలఁగెడు
సుదేష్ట తజ్జాలకములఁ జూచెం బ్రీతిన్.

4. క. వింధ్యాద్రివోలె నాప్రతి
వింధ్యఁ దచలితోగ్రమూర్తి వెలయ నిలిచి ద
ర్పాంధ్యమతి నదరి దీప్తా
వంధ్యాశ్రుము లెక్కుమారవరువైఁ బఱపెన్.

ఇందు 1, 3, 4 పద్యములలో నున్న “బోధక, సుదేష్ట, ప్రతివింధ్య” శబ్దములను పంసూరణ కర్తలు ‘బోధన, సుదేష్ట, ప్రతివింధ్య’ శబ్దములుగా మార్చి ప్రకటించినారు. కారణమును వ్రాయరైరి. బోధక, సుదేష్ట, ప్రతివింధ్యఁ దని గ్రంథములలో నున్నట్లు మే మెఱుఁగుదుము గాని బోధక, సుదేష్ట, ప్రతి వింధ్యఁదని మే మెఱుఁగము. ఒక మేమే గాము. ఎనమంద్రము. వేంకట రామయ్యగారు వ్రాసినట్టి యకారాది నిఘంటువగు పురాణనామ చంద్రికయందు 119-224 పుటలలో వరుసగా ‘ప్రతివింధ్యఁడు, సుదేష్ట’ అని వ్రాయఁబడినది గాని పీఠి గుణితము రీతి లేదు గాన పరియుననియే పై ప్రాసముల నిట్లుమార్చిరి.

మఱియు నీ నూతన భారతమున ఏ రనేకముగ మార్పులు గావించి యున్నారు. ఇప్పటి మన తెలుగు కవులలో నొకరి యభిప్రాయముతో నొక రేకీభవింపక పోవుట నైజమైనది. ఒకరుచేసిన మార్పుల నొకరు న్యాయముగా మన్ని ననూయతో ముండుగా నొప్పుకొనరు. తర్వాత దొంగకుఁ దేలుకుట్టి నట్లుగ మార్పుకొందురు. ఆ చిత్రమంతయు నీ నూతన భారతమునఁ బ్రత్యక్షముగఁ గనవచ్చును. ఉదాహరణములం గనుఁడు :

బిల్వేశ్వరీయ వాదమున వేంకటరత్నము పంతులుగారు డధలకుఁ బ్రాస మున్నదని భారతములోని

“శా. ఏ డక్షాహిణు లెన్నఁ బాండవబలం బేకాదశాక్షాహిణుల్
రూఢిం గౌరవసైన్య మీ యుభయమున్....”

అను నాదిపర్వములో ముద్రింపబడి యున్న పద్యమును బ్రమాణముగాఁ జూపి హోరాహోరిగాఁ బోరిన విషయ మీ సంస్కరణ కర్తలకుఁ దెలియనిది గాదు. అప్పుడు వీరు డధలకుఁ బ్రాసము చెల్లదని యొక్కముక్క వ్రాయరైరి గదా. ఇప్పుడెట్లు మార్చిరో తెలియదు. (చూడుఁడు క్రొత్తభారతము పుట 191 పద్యము 69)

మఱియొక చిత్రము. ఆసురి శ్రీనివాసాచార్యులవారు లవంకు యతి యున్నదని భారతము నందలి “పా, లకుఁడవు నీవ యట్టి యనపద్య గుణం డవు” అను నాది పర్వములో నున్న పద్యమును జూపి సంజీవనిలోఁ బ్రకటించి నపుడీ సంస్కరణ కర్తలు దానిం దృఢీకరింపక యప్పుడు మౌనము వహించి యప్పుడు “పావకుఁడవు” అని ముద్రింపించినారు. ఈ సవరణను శ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు మాసపత్రికా మయూఖములో 1895 సం॥ ఏప్రిలు నెలలో 44 వ పుటయందుఁ బ్రకటించిరి.

అఖండయతి గుఱించి భీష్మపర్వము ప్రథమాశ్వాసమున నున్న “నీలోనికి దివ్యదృష్టి నిచ్చెదఁ బుత్రా” అని యున్నందున నిది యఖండ యతికిఁ బ్రయోగ మని వారు దుర్వాదముఁ జేయఁగా శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు 1895 సం॥ మా మయూఖములో 45, 46, 47 పుటలలో నిట్టి పద్యములం జర్పించి యిది యఖండయతి కాదని నిర్ణయించి

అలోకింపఁగ వలసిన

నేలోనికి దివ్యదృష్టి నిచ్చెరఁ బుత్తా.

అని సవరించిన దానిని వీరు సన్నకసన్న నూతన భారతములోకి జేర్చినారు. (చూడుడు. పుట 924. పద్యము 8.) ఆయుధములో వీరిలో నొకరైనను దీని వపుడు తాళరైరి. ఇది యమర్చిన దానిలో నత్తగారు వ్రేలుపెట్టినట్లున్నది.

రఘు ప్రాస విషయకమై విమతులు భారతమునందలి శ్రీ పర్వములోని
'బోరగిలఁ బద్ధవాడు కపాల మొకటి'

అను పాదమును జూపిరి. ఆ ప్రయోగము తప్పని శ్రీ కొండముది నరసింహముగారు

'బోరగిలఁ బద్ధవాడు కపాల మొకటి.

అని 1894 సం॥ ఏప్రిలు మయాఖమున వ్రాసియున్నారు. అప్పుడా సవరణలు బాగుగా నున్నవని వీరికి వ్రాయుటకు నిష్పము లేకపోయినది ఇపు డది ప్రకృతముని వారు తమ నూతన భారతమునఁ జేర్చిరి. (చూడుడు. శ్రీపర్వము పుట 1582 పద్యము 101) ఈ విధముగా నీ సంస్కరణ కర్తలు తమ కిచ్చుచున్న వానిం గైకొని తక్కినవానిం దృఢీకరించి యున్నారు. వారు నిరసించిన వానిని గొన్నిటి నిటఁ బ్రకటించుచున్నారము.

తే. సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద

సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁగావు

ఎఱుగు మెల్ల ధర్మంబుల కెందుఁ బెద్ద

యందు సత్యంబు ధర్మజ్ఞులైన మునులు.

అని భారతమున నాదిపర్వమున నున్నది. 1859 సం॥ వ్రాయఁబడిన 'ఆంధ్రవ్యాకరణ చంద్రిక'లోఁ బాదాంతముందు సంది లేదనుటకుఁ బ్రమాణముగా దీని వ్రాసియున్నారు. ఇట్టి ప్రయోగములు వసుదరిత, సుమనోమనోధిరంజనము మొదలైన గ్రంథములయందున్నవి. దీక్షాకారులును నొప్పికొని యున్నారు. ఇట్లుండఁగా నీ సంస్కరణ కర్తలు "సరియుగావ ఎఱుగుము" అని ముద్రింపించినారు. "కావు" అని తాళపత్రప్రతులలోను, ముద్రిత ప్రతులలోను, వ్యాకరణములలోను, నీతిసంగ్రహమును గ్రంథమునను నున్నది. ఇంతయేల,

శ్రీ రావుబహద్దరుగారగు శ్రీ వీరేశలింగము పంతులవారే 1800 సం॥ ప్రకటిం
చిన *సంగ్రహ వ్యాకరణమునందును 44 వ పుటలో నుకారసంధి రామికి నీ
పద్యమే వ్రాసియున్నారు. “సరియుఁగావు” అని యందు వ్రాయఁబడియున్నది.
దాన వారు వ్రాసిన సూత్రమునుగ గనుఁడు.

“వాక్యమల తుదనుండు ఉకారమునకు సంధి లేకుండుట యొక దోషము
గాదు”

అప్పుడు దోషముగాక పోయినది. వీరిప్పుడు మార్చినట్టి “కావ” యనుదాని
ప్రయోజన మగపడదు. వారేల యట్లు ముద్రింపించిరో తెలియదు. ఈవిషయమై
పీఠికలో నేమియు వ్రాయఁబడ లేదు.

సశల ప్రాస విషయమై శ్రీపర్వములో నున్నట్టి

అనభ నమ్మెయి నీ దు

శ్వాసనుఁ డప్పొందు పుత్రసతిఁ గ్రూరాత్ముం

డై శంక లేక పెద్దయుఁ

గాసింబెట్టుంగ నెఱిగి కలఁగిన మదితోన్.

అను పద్యమును బిల్వేశ్వరీయ విమర్శనములో విమతులు చూపఁగా
దానిని శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రిల వారు శంక లేక యనుటకు బదులు “సుంకు
లేక” అని 1895 సం॥ ఏప్రిలు మా మయూఖమునందు 43 వ పుటలో వ్రాసి
యున్నను వీరు దాని నిష్టపద కుండుటకుఁ గారణ మగపడదు. సశలప్రాసము
వీరి కిష్టము గాఁబోలు. భారతమున నిట్టి పద్యములు లేవు.

“పరిఘ జలంబులం దమలపంకరుహోత్పల కైరవాది సుందరకుసుమం
బునన్.”

అని వీరి నూతన భారతంబున ముద్రితమైనది. ఇది పరిఖా శబ్దము. పరిఘ
శబ్దము గాదు. ఖేయవర్యాయమగు పరిఖ శబ్దము ఖాంతము. అను అవచారణే.
నిఘంటువులలో ఖాంతముగానే యున్నది. ఇది ఖాంతమేగాని ఘాంతము గాదని

*శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారి “సంగ్రహ వ్యాకరణము” యిప్పటికిఁ
బదునొకొండు మార్పు ముద్రితమైనది. “సరియుఁగావు, ఎఱుఁగుము” అని
యన్నిట నున్నది.

మేము 1890 సం. ఏప్రిల్ నెం 24 తేదీ నొక వ్యాసము వ్రాసి ప్రకటించి యున్నారము. దానిని మూడవ సంపుటమునఁ జూడవచ్చును. ఇట్లు దీని నిర్దేశమునఁ బొరబడి యుండురా? ఉన్నచోఁ గడపటనైన నేల సవరించియుండరు? కావున వలయుననియే ప్రకటించి యుండురు. (చూ. ఆ. పర్వ. పు. 214. ప. 76.) పీఠికలోను నీపద్యము ముద్రితమై యున్నది. అందు “బరిఖ” మని ముద్రితమైనది. చూ. పీఠిక పు. 16.)

క. సాధిత శాస్త్రపులగు భీ

ష్టాదులయం దధిగతాశ్రయఁబయ్యెఁ జతుః

పాదం బగుచున్న ధను

ర్వేదము బ్రాహ్మణులయందు వేదము పోలెన్.

అను పద్యము వీరి నూతన భారతమున కిరివ పుటయందున్నది. ఈ సంస్కరణ కర్తలు “ప్రతి విద్యుడు, సుదేవ మొదలగు నామవాచకములను విరుద్ధముగా మార్చిరి మన్నే వ్రాసియుంటిమి గదా. ఇప్పుడు సాధిత శబ్దమును సాధిత శబ్దముగా మార్చి ముద్రింపించిరి. సాధిత యనగా సాధింపఁబడిన యని యర్థము. సాధిత శాస్త్రపులగు భీష్టాదులనగా సాధింపఁబడిన శాస్త్రపులు గల భీష్టాదులని యర్థము స్పష్టము.

శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు గావించియున్న మార్పులలో వీరు గ్రంథాన్నివానిలో మఱికొన్నింటిని వివరింతుము.

క. నీ చెప్పెడి పెద్దలు ద్రో

ణాదారులు మొదలుగాఁగ నని కొల్లని వా

రైచేరన్ వారిం గొని

యే చక్కంబెట్లు వాడనే పాండవులన్.

అని ద్వితీయాశ్వాసమున ముద్రిత మైనదను సంతసించు చున్నారము. దీనినే వేంకటరత్నము పంతులువారు చజ ప్రాసమని పోలి “ఏఁజక్కంబెట్లు” అని తమ సంక్షిప్తంలో నిర్ణయించిరి. శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారు పంతుల వారు పొరబడిరని మా పత్రికలో 1895 సంవత్సరపు మయూఖములోఁ బ్రకటింపించిరి. వీరుగక పీఠికాకారులు జచ ప్రాసము నిష్టపడరైరి. ఇందువలన నీ పద్యము ఋజువుగానే ముద్రింపఁ బడినది.

క. కవదాసలును గాండివం

బవుల నిడం బనుపు ముంద ఆరదము డిగ్గ మే

నువిదప డిగ్గియెద శుభకర

మవు నివ్వెదమట్లు సేయు మనుడు సతండున్. (శల్య)

ఈ పద్యమందు వబ ప్రాసమని వేంకటరత్నము పంతులవారు వాదించిరి. వారి వాదమంతయు వీరొప్పక “ఏనవిదప” అని ప్రకటించి వబ ప్రాసము నిరసించినందులకై సంతసించుచున్నారము.

క. నమ్ముము కైదువు మోపగు

జమ్మి వెసం బ్రాకి విడిచి చాపము నా కం

ఓమ్మనుడు చేయునదిలే

కమ్ముగ్గం డమ్మిపాజ ముసత నెక్కెన్. (విరాట.)

ఇందులో క్షార్థక సందియని వేంకటరత్నము పంతులవారు వాదించిరి. ఆ వాదమును వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు మా 1895 సం॥ మేనెం మయూఖములో ఖండించి వ్రాసిరి. ‘అందు + ఇమ్ము’ అని శాస్త్రిలవారి మతము. ఈ మతమునే ఈ పీఠికాకారులును నొప్పి “అందు + ఇమ్ము అని పదచ్ఛేదము. “అందు = ఆ శమివృక్షమందలి శవాకారమగు ‘కట్ట’ యందు (ఉన్నయని యధ్యాచారము) ఉన్న చాపము, నాకు యిమ్ము అని అన్వయము... క్షార్థక కేశరసంధికిఁ బ్రస్తావనమే గలుగదు” అని పీఠికయందు శర వ పుటలో వ్రాసిరి. ఆ యుద్ధసమయములో నీ పీఠికాకారులుగాని సంస్కరణ కర్తలుగాని ఇది క్షార్థక సందిగాదని వ్రాయమికిఁ జింతిల్లుచున్నాము. ఇది పండితలక్షణమా యాలోచింపుడు. ఎట్లయినను వీరిపుడైన నది క్షార్థక సంది గాదని వ్రాసినందులకై సంతసించెదము.

క. జ్ఞానము కేవల కృప స

జ్ఞానికి మపదేశవిధిఁ బ్రకాశము సేయం

గా నది సకల ధరిత్రీ

దాసంబునకంటె నధికతర పలమునగున్.

అను పద్యమునందు రెండవ పాదముయొక్క యతిం గూర్చి వీరు సంశయించి జ్ఞాకును కాకును యతి చెల్లదని పీఠిక 98 పుటలో నిర్ణయించినారు. అప్పకవి మార్గము వీరికి రుచింపలేదు. ఇంక వీరిమాట వేరికి రుచించునో చూతము. ఆపకవియును

తే. ప్రౌఢకవులు కొందఱు జ్ఞకారంబునకును
ప్రథమవర్ణంబు తొలి యక్కరములు నాల్గు
నిడుదురు ప్రబంధముల నొక్క యేడ విశేష
వకులనుచు సోమయాజులు వాడు కతన.

అని వ్రాసిన పద్యమును బీతికాకారు లిష్టపడ రైరి. జ్ఞాకును కాకును నెచ్చట యతి లేదట. మఱియు జ్ఞానికి నుపదేశవిధిఁ బ్రజనితము సేయంగా" నని యొక పాఠముగపడుచున్నదట. ఇందువలన వీరు జ్ఞాకును కాకును యతి విష్టపడరైరి. విశేషవకులని యప్పకవి చెప్పియేయుండెను. ఏమిచెప్పినను విను వారెవరు? "తమకంపు తమకింపు ; పరుకంపు తనుజంపు" అను సామెత చెవుల కామెత కాకపోవునా? ఈ పీతికాకారులు "ధృతరాష్ట్రుండును బుత్తులు న్వనము" అను పద్యము గూర్చి "తగన్" అనుట దగునని ప్రైవిధముగా సాధించిన స్థలము నందు "ఇట్టి ప్రయోగము లింతెక్కడ నైన నుండెనేని వాని కీప్రయోగ మధారమగును" అను వీరి సూత్రము వీరేల యిచ్చట నన్వయం పరు? రాక్షసికులందఱుఁ దిక్కనమతమే గైకొనిరి. ప్రక్రియా ఛందస్సున యతిప్రాసం కుఠాహరణములను శీర్షిక క్రింద నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది.

ద్వి. కంధర ఖండా భ ఖర కాంకూట

గ్రంథిల కంఠుఁడు జ్ఞానయోగంబు

ఇందు రెండవ పాదమున జ్ఞానమును యతి చెల్లఁబడి యున్నది. ఇంతియే గాన ప్రప్రథమమున ముద్రింపఁబడిన భారతములో వీరు నుడివినట్టి "ప్రజనితము సేయంగా" నను పాఠము లేదు. శ్రీమాన్ నేటూరు పార్థసారథి అయ్యంగారు ప్రకటించిన భారత శాంతిపర్వమున ౮17వ పుటలోను, "బ్రహ్మకము సేయంగా" పనియే యున్నదగాన "ప్రజనితము సేయంగా" నను పాఠము సరసము గాదని నిర్ణయించెదము.

క॥ అసఘ యిది యేటి తప మే

మనువమ దుఃఖితుల మగుట నాధారము లే

కను సంతాన చేదం

మన వ్రేలెద మధమలోకముల తెరువు సనన్.

అని 40 పుటను ముద్రింపఁబడినది. తెలుగు ప్రతుల యందన్నిటను 'సంతానోచ్ఛేదంబున' నని యున్నది. ఈ నూతన భారతమున పీఠ మాత్రము 'సంతానోచ్ఛేదంబున' నని సవరించినారు. ఛేద మేలకో తెలియదు. వారి సవరణ నిరుపయోగము. సంతానోచ్ఛేద మనునది సరియైన పాఠము. ఉచ్ఛేదమనగా మీదికిఁ బెరుగునది. 'ఉచ్ఛేదతీతి ఉచ్ఛేదః-షీదుగత్యాం-మీదికిఁ బెరుగునది' అని గురు బాల ప్రబోధిక గావున నుచ్ఛేదమచు పాఠమే స్పష్టమవు. 'మేము సంతానోచ్ఛేదము చేతనో యాధారము లేనివారమై యందువలన నతి దుఃఖితులమై యధమ లోకములవై పు పడనున్నాము. ఇందు సంతానోచ్ఛేద మన నాధారములేని హేతువు. ఆధారము లేమి దుఃఖమునకు నధమ లోకములవై పు పడుటకును హేతువు. కావున 'అధారములే' మిని సంతానోచ్ఛేదంబున నని నన్నయార్యులు ప్రయోగించి' రని తలంచెదనని బ్ర. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు 1895 సం॥ మా మయాఖము నందు 53 పుట యందు వ్రాసియున్నారు. అట్లు వ్రాసి యున్నదాని నీ సంస్కరణ కర్తలను బీతికా కారులును జదివెయును దాము పట్టిన కుందేటికిఁ బదత్రయమనుట వింతగా నున్నది. ప్రౌఢ వ్యాకరణమున సీతారామాచార్యులవారును 'సంతానోచ్ఛేదంబున' అని యైనను బ్రకటించినారు. ఈ సంస్కరణకర్తలు 'సంతానోచ్ఛేదము' అనియే ముద్రింపించినారు. 'అకప్రత్య యంతావ్యయంబు కళయ' యని ప్రౌఢవ్యాకరణము. ఇంతియగాక సీతారామాచార్యులవారును 'లేకను' అని ద్రుతాంతముగా నుండుట వలనఁ గొంద ఆయ్యది ద్రుతప్రకృతిక మని భ్రమించెదరు' అని ప్రౌఢవ్యాకరణమున 3వ పుటలో వ్రాసి యున్నారు. వీరికాకారులు దీని నొప్పికొనియును 'లేకను' అని యుండవలయు నని సాధించుట సరసము గాదు. జ్ఞాకును కాకును దిక్కనగారు యతి చెప్ప లేదట. ఇది వీరి సిద్ధాంతము. అప్పకవి యిట్టి యతి కలదని ఘంటాపథముగా నుడివియున్నను నది వీరికిఁ బనికిరాక పోయినది. వీరి నూతన లక్షణము నందఱామోడింప వలయునట :

ఘటియు నీ పీఠికయం దనేక చిత్రము లున్నవి. అవి విద్యావిషయ కములుగావు. అయినను వారు వ్రాసియున్నందున నివటఁ దాఁకవలసియున్నది. వీరప్పకవి స్వప్న విషయమై వ్రాయుచు 'నీకల కలయే గాని యెంతమాత్రము విశ్వాస పాత్రము గాదు' అని యప్పకవివైఁ దమ కటాక్ష వీక్షణము బ్రసరించి తిక్కన గారి కల విషయమై వ్రాయుచు 'నీ కవి చిత్తవృత్తిం గూర్చి స్వప్న నన్నిహితుడైన హరిహరనాథుఁడు దసతోఁ జెప్పినట్టి కవి విరాటపర్వము

మొదట రచించిన యీ క్రింది పద్యముచేత నిర్ధారణ చేయవచ్చును' అని పీఠికలో 82 వ పుట యందును, 'ఈ కవిగ్రామణి తాను భారత రచనా కౌతుకియై దీని కేపురుషు సధినాథునిగాఁ జెరుకొందునని ఇంచుక నిద్రించు నపుడు దనతండ్రి కొప్పునామాత్ముడు కంలో వచ్చి

శ్లో॥ కిమస్థిమాలాం కిముకౌస్తుభంవా.

అను సఃస్కృత శ్లోకమును దన కావించిన దాని నవధరించి...విరాట పర్యాదినఁ జెప్పియున్నవాఁడు. మహానుభావుఁ డగు సోమయాజి కిట్టి దైవానుగ్రహము కలిమియుండ నొప్పును' అని పీఠికలో 83 వ పుట యందును వ్రాసి ప్రకటించి యున్నారు. అప్పకవి కల వీరికిఁ బండితాక సోమయాజి కల వీరి కెట్లు పనికివచ్చినదో !

పీఠిక యొక్క 82 పుటలో బ్ర॥ వేంకటరంగశాస్త్రిగారు

మ. అరయన్ శంతను పుత్త్రుపై విదురుపై నక్రూరుపైఁ గుబ్జపై
నరుపై ద్రోపదిపైఁ గుచేలుని పయిన్ నందప్రజ త్రిలపైఁ
బరగంగల్గు భవత్కృపారసము నాపైఁ గొంత రానిమ్ము నీ
చరణాబ్జంబుల నమ్మినాఁడ జగదీశా కృష్ణ భక్తపియా :

ఆమ పద్యము సోమయాజి యవసానసమయమున శ్రీకృష్ణాంకితముగ నొక్క శతకమున (జెప్పెనట) అని వ్రాసియున్నారు. ఈ పద్యము కృష్ణశతకములోనిది గాదనియు దీనిఁ దిక్కనగారు వ్రాయలేదనియు మేము 1893 సం॥ సెప్టెంబరు నెల మయూఖములో వ్రాసియున్నను నీ పీఠికాకారులు దానిం జదివెయు వరల నీ పీఠికయందట్లే వ్రాయుట మిగుల శోచనీయముగా నున్నది. శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు 1895 సం॥ బ్రకటించిన 'ఆంధ్రకవుల చరిత్ర' ప్రథమ భాగములో నీపద్యమున్నది. వెండియు శతఘంటము వేంకటరంగశాస్త్రి గారే ఈ పద్యము తిక్కనగారు వ్రాసిరని మా పేరను వ్రాసియున్నారు.¹ ఆ యుత్తరమును మేము 1898 ఆక్టోబరు నెల మయూఖములోఁ బ్రకటించి యున్నా రము. 1898 సం॥న నిది తిక్కన పద్యముగాదని మేము వ్రాసి ప్రకటించి యున్నను వీరు తమ మార్గమును విడువకుండుటకుఁ గల కారణ మారయుఁడు.

1. చూ. తిక్కన సోమయాజికవి చరిత్రాదులు.

ఈ సంస్కరణ కర్తలలో నొకరగు రాయదుర్గము నరసయ్యగారు వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు వ్రాసిన విక్రమార్క చరిత్ర ముద్రణ విమర్శము నందలి సవరణల నొప్పుక వెక్కిరించి శశిలేఖలోఁ బ్రకటించియు నీ నూతన భారతమున దాత్రీ సత్త్వ పుత్త్రి యక్షత్త్రి శబ్దములను తకారద్విత్య సహితముగా నొక చోటను రహితముగ మఱియొక చోటను బ్రకటించుటకుఁ గల కారణ మారయఁ జాల కున్నారము.

క్షత్రియ. ప. 178. పు. 48. క్షత్రియ ప. 160. పు. 71 ; దాత్రీ ప. 98. పు. 88 ; దాత్రి ప. 249. పు. 459.

క॥ అద్భ్య పురుషోపరాలిత

ముద్వ్యోతితరోచి రుద్గమోగ్రం బరి ని

ర్భేద్భ్యము దివ్యజనన మన

వద్భ్యంబిది కార్ముకైకవరము గుమారా !

అను నీ కందపద్యము 719వ పుటలో విరాటపర్వ చతుర్థాశ్వాసమున ముద్రింపఁబడి యున్నది. "అద్యము, భేద్యము, అనవద్యము" వీనికి ద్విత్వము లెట్లు వచ్చినవో తెలియఁబడదు. ఉత్+ద్యోతిత=ఉద్వ్యోతితమని యగును. తక్కిన వానికి గతియెట్లో !

నూతన భారత సంస్కరణ కర్తలు ప్రాచీన ప్రతులలో "నెల్లి సౌంభక" మని యున్న దానిని కారణము చెప్పక "సౌభక" మని ముద్రింపించియున్నారు. శబ్దము సౌభకమా ? సౌంభకమా యని మే మారసితిమి. సంస్కృతమున సౌభక మని యున్నదని బ్ర. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిల వారు 1892 సం. న నాగజ్యోపర్వమునకుఁ డీకవ్రాసినపు డీ శబ్దమును గూర్చి చర్చించి 816వపుటలో వ్రాసియున్నారు. వీరిపు డా సవరణను గైకొనిరి. ఇంతియగాని యిది వీరి పాండిత్యము గాదు "సుప్తభాతి ఇతి సుభః-సుభవీవ సౌభః" అని వ్యుత్పత్తిగూడ చూపఁబడి యున్నది. దీనిని సంస్కరణ కర్తలు చూచియుందురో లేదో యాహం పుఁడు. ఇట్టి యుదాహరణమునే మఱియొక దానిని వ్రాసెదము.

చ॥ వరదుఁడు పార్థ శౌర్యవిభవంబున కాతని దైర్య వృత్తికి
న్నరుదుగ మెచ్చి సన్నిహితుఁ డయ్యె...."

అవి ముద్రితమై యున్నది. ఈ చోట దోష మున్నదని వేంకటరాయ శాస్త్రించారు తమటికా గ్రంథములో 360వ పుట యందు నిట్లు వ్రాసియున్నారు. “ఈ పద్యములోఁ గొందఱు దైర్య వృత్తికి న్నరుదుగమెచ్చి” అనుపాఠముగాఁ దఁచి అచ్చపరమైనపుడు ద్రుతంబునకు ద్విత్వంబు గొన్నియెడలఁ గలుగునని సమాధానము చెప్పుచున్నారు.....‘దైర్యవృత్తికై’ అని యున్న నేమియు బాధకము లేదు. విభవంబునకున్ అని షష్ఠి యున్న దందులేని సుఖముగా నిక్క దను షష్ఠియే యుండవచ్చును. అపై మాట ‘అరుదుగ’ అనుటకు బదులుగా ‘హరువుగ’ నని యుండవచ్చును. నన్నయ అచ్చ పరమయినపుడు ద్రుతమునకు సంక్షేపము కలుగదు అని శాసించి తన శాస్త్రమునకే కేవల విరుద్ధముగా నేల ప్రయోగించును?...” అని వ్రాసియున్నారు. ఈ నూతన సంస్కరణ కర్తలు శాస్త్రించారి టీకాగ్రంథము 1892 సం.మునఁ బ్రథమశాస్త్ర పరీక్షకుఁ బాఠ ముగాఁ జెప్పినారు. అందీ విషయముఁ జూచినారు. అందు వ్రాయఁబడిన ‘అరుదుగ’ అనుదాసిం గ్రహించిరి.

పత్రికాధిపతి*

(పూండ్ల రామకృష్ణయ్య)

మొల్ల రామాయణము

ఈ రామాయణమును నాంధ్రభాషయందు నాతుకూరి కేశనశ్రేష్ఠి యనువాని ఖాతురగు మొల్ల యను స్త్రీ రచించినది. ఈ గ్రంథ మెప్పుడు రచియింపఁబడి నది నిర్ణయించుటకు గ్రంథమునందు నాధారమేమియు గోచరింపదు. అయినను

సీ. సన్నత సుజ్ఞాన సవివేకి వాల్మీకి
 నఖిల శాస్త్రాగమార్థాను వ్యాసు
 హైరాంధకార ప్రభారవి భారవి
 సత్కాంతి హిమకరక్లాఘు మాఘు
 వివిధకళాన్విత విఖ్యాతి భవభూతిః
 బ్రకటకావ్యదురీణు భట్టబాణు
 మానసిలోక సమ్మదభద్రు సౌభద్రుః
 గవితారసోల్లాసుః గాళిదాసు
 స్తుతగుణోద్ధాము శాచన సోము ఫీము
 నవ్య మంజుల వాగ్మయ్య నన్నయార్యు
 రసికుఁ డైనట్టి శ్రీనాథు రంగనాథుఁ
 దిక్క కవిరాజు భోజు నుతించి మించి.

క. తొల్లిటి యిప్పటి సత్కవి
 వల్లభులను జాటుధార వాగ్విభవకళా
 మల్లులఁ గవితారచనల
 బిల్లులైనట్టి మనుల భక్తిఁ దలంచున్.

అని తాను సంస్కృతాండ్ర కవిస్తోత్రమును జేయునపుడు శ్రీకృష్ణరాయ సంస్థానాస్థాన కవులలో నొక్కనినైనఁ బేరుకొనని కారణముచేత నీమె కృష్ణరాయ లకు ముందే జీవించి యుండునని తోచుచున్నది. నెల్లూరు జిల్లా మాన్యులు అను గ్రంథమును వ్రాసిన మహారాజశ్రీ బాస్వతు దొరగారు ౧౯౧౪ వుటయందు "మొల్ల యనునది కుమ్మర కులోద్భవులగు నొక కవియు, నీమె తిక్కన

సోమయాజి సమకాలీనురాలనియు నెల్లారు తాలూకాలోని పడుగుపాడను గ్రామ నివాసి యనియు రామాయణమును దెనుగునఁ బద్య కావ్యముగా వ్రాసినదనియు దానికి మొల్లరామాయణమని పేరనియు వ్రాసియున్నారు. ఇంతియగాక బొద్ది కూరపాడు వేంకటరంగకవివరునిచే వ్రాయఁబడి ముద్రితమైన “పూర్వకపుల చరిత్రము” తొలిభాగమున 20, 21వ పుటయందుఁ దిక్కన తండ్రియగు కొమ్మ నామాత్యునకుఁ గుంభకారకులీనుండగు రంగప్ప యను వాని కొమరితకు మొల్ల జన్మించిన దనియు నీయనకుఁ గుమ్మర గురునాథుండు తోఁబుట్టుఁనియు నెల్లారునకు నుత్తర వైపున బ్రవహించు పినాకినీనది యుత్తరతీరంబున నుండు పడుగుపాడను గ్రామంబు జన్మభూమి యని వ్రాయఁబడి యున్నది. మఱియు 1847 వం. న సేప్టెంబరునెలలో బొంబాయిలో ముద్రింపఁబడి యుండు కావలి వేంకటరామస్వామి పండితునివల్ల సర్కారువారి రికార్డు దాఖలా సహాయముతో వ్రాయఁబడి ముద్రింపఁబడిన ‘దక్షిణ హిందూస్థానపుఁగవుల చరిత్ర’ మను నొక యాంగ్లేయ గ్రంథమున మొల్ల యను నది యొక కుమ్మరవాని కూతురనియుఁ గృష్ణదేవరాయల వారికాలమునందుండినదనియు లోకవాడుక ప్రకారము స్నానానంతరము తన తలవెండుక లాచ్చుకొనునంతలో రామాయణము రచించిన దనియు వ్రాయఁబడియున్నది. ఇచ్చటి వాడుకయును మొల్లయనునది కృష్ణరాయని కాలమున నున్నట్లే ప్రబలియున్నది. పైన వ్రాయఁబడిన విధముగ నెల్లారు మాన్యులునందు బాస్వలు దొరగారు మొల్లకవి తిక్కన సమకాలీనురాలనియుఁ గావలి వేంకటరామస్వామి పండితులుగారు తిక్కన సమకాలీనురాలు మొల్ల యని వ్రాసియుండుటచేతఁ దిక్కనకును కృష్ణరాయలకును మమారు రెండువందల సంవత్సరము లెడమున్నట్లు గనపడుచున్నది. ఇన్నారు సంవత్సరము లొక్క మనిషి జీవించి యుండుననుటక్కు మఱియొక బోధ్యముండదు గనుక తిక్కన కాలమునందొక మొల్లయును కవియుఁ గృష్ణరాయల కాలమునందొక మొల్లయను కవియు జీవించియున్నట్లు నిశ్చయింపవలసియున్నది. పై నుదహరించిన సీస పద్యములో నాండ్రభాషాపారంగతులకు నాచన సోమని, భీమని, నన్న యార్కుని, శ్రీనాథుని, రంగనాథుని, దిక్కనకవిని మాత్రము స్తుతియించి కృష్ణ దేవరాయ సభాపండితులలో నొక్కని యైన నోరఁ గ్రుచ్చని కారణము చేత విక్కినిని కృష్ణరాయలకు ముందుగ జీవించియున్నట్లు నిశ్చయింపవలసి యున్నది. ఇదియే నిశ్చయ మంటిమేని కావలి వేంకటరామస్వామి పండితులుగారు వ్రాసిన వ్రాత వలనను తెనాలి రామకృష్ణకవి మొల్లయను కవితోఁ బ్రత్యక్షముగ సంభాషించినాడను ఒకానొక నానుడివలనను గృష్ణరాయల కాలమందుఁ గూడ

నౌకానౌక మొల్లయను కవి యన్నట్టే మనము నిశ్చయింప వలసి యున్నది. ఆ పక్షమున మొల్లయను నామముగల కవులు ఇద్దఱు జీవించియున్న ధేర్వుడు చున్నది. ఈనందియమును గుఱించి బొద్దికూరపాడు వేంకటరంగకవిగారు “పూర్వకపుల చరిత్రము” యొక్క 23వ పుటయందు నీవిధముగ వ్రాసి యున్నారు : ఎట్లనగా :—

“ఈ గ్రంథమును సాంగంబుగ నేను చదివినాను. ఇందనేక వ్యాకరణ దోషములు కాన్పించుచున్నవి. ఏవి యెటులుండినను ఇందలి పూర్వకవి ప్రార్థనను దిలకించిన నీ మొల్లయనునది పైన వ్రాసిన చరిత్రమునకు సంబంధించి యుండలేదు. కృష్ణదేవరాయల ప్రభుత్వకాలమునం దొక మొల్ల యున్నట్లు వదంతి కలదు. అదియే యామెయై యుండవచ్చును. ఈయమ కొమ్మనామాత్య జాతయే యైయున్న పక్షమునఁ బూర్వకవి స్తుతిరీతి యీరీతిగ నుండదు.”

అని వ్రాసి యున్నందునఁ బ్రస్తుత ప్రస్తావనలోని మొల్లరామాయణము దిక్కనకవి కాలమునందు జీవించి యుండిన మొల్ల విరచితము గాదని యెఱుంగు నది. అది యేమంటిరేని తనకు వెనుకటి కవులగు నాచన సోమన శ్రీనాథాదులను తాను గ్రంథమునందు స్తుతియించుటకు ననువు వడదుగానఁ దిక్కనకవి కాలము నందు జీవించియుండిన మొల్లకవి విరచిత రామాయణ మెచ్చట నున్నదియో మనము విచారించవలయును.

ఇక నీమె కులమునుగుఱించి యాచింతము. పైన వ్రాయఁబడిన బాస్వలు దొరగారును, కావలి వేంకట రామస్వామిగారును, వేంకటరంగకవి గారుమగాక బ్రౌన్ దొరగారుకూడ మొల్లయనునది కుమ్మరకులోద్భవురాలని వ్రాసియున్నారు. ఎనమండ్రము వేంకటరామయ్యగారి “పురాణనామ చంద్రిక” యందుఁ జూడఁగా “మొల్ల-ఒక కుమ్మరవాని కూతురు. ఈమె చదువుకొని విద్వాంసురాలై రామాయణమును పద్యకావ్యముగా రచియించెను. దానిని మొల్లరామాయణము అని అందురు. ఈమెయొక్క కవిత్యము మిక్కిలి ప్రౌఢమై పురుషపక్షిత కావ్యమును బోలియుండును” అని వ్రాయఁబడియున్నది. గ్రంథమునం దెక్కడను దన కుం మిది యని యీమె వ్రాసియుండలేదు. అయినను నాశ్వాసాంత గద్యములయందు మాత్రము “శ్రీకంఠ మల్లేశ వరప్రసాదంబు గురులింగ జంగమార్చుని వినోద నూరిజన కవిత్య చమత్కారి ఆతుకూరి కేసనశ్రేష్ఠి గర్భ శక్తి జనిత ముక్తాంలామ నారీగజోత్తమ మొల్లవిరచితంబు” అని వ్రాయఁబడియున్నది. గ్రంథము

నందెక్కడను యీమె తలకులగోత్ర మిది యని వ్రాయకపోయినను నిక్కవిని కుమ్మరిది యని నిర్ణయించి వ్రాయుటకు వేంకటరామయ్య లోనగు వారికి యేమి యాచారములు చిక్కియున్నవో తెలిసినవికావు. అట్లు చిక్కియున్నయెడల గ్రంథమలయందు వ్రాయకపోరని తోచుచున్నది. ఒక వేంకటరామయగారే కాదు. బ్రాహ్మదొర లోనగువారు మొల్ల యనునది కుమ్మరిది యని వ్రాయుటకు గారణము విచారించగా పద్యమునందు “కేసనశ్రేష్ఠి” యని యుండుటచేత నిది కుమ్మరిది యని వ్రాసియుండురని యూహించుట కవకాశము గలిగియున్నది. ఆ పక్షమున శ్రేష్ఠి శబ్దభవమగు “సెట్టి” యను పదము నంతయు నందుఁగల కోమటులు, బేరులు, బలిజలు, సాలెలు, కుమ్మరులు లోనగు తెగలు లోకము నందుఁ బ్రశస్తముగ నగుపడుచున్నవి గాన వీనిలోఁ గేసనశ్రేష్ఠి యే తెగలోఁ జేరినవాడో తెలిసికొనుట దుర్లభముగా మున్నదిగదా : కాబట్టి ఇక్కపి కుమ్మరి దియే యని యెటులఁ జెప్పనొప్పునో విచారించుఁడు.

ఇయ్యముద్రితమగు మొల్లరామాయణము శ్రీరామాంకితమై మూఢాశ్వాసములు గలిగి, బాలకాండము ప్రథమాశ్వాసముగాను, అయోధ్యారణ్య కిష్కింధా సుందరకాండములు ద్వితీయాశ్వాసముగాను యుద్ధకాండము మూడవ యాశ్వాసముగా విభజించఁబడి యున్నది. వీనిలో నయోధ్యారణ్య కిష్కింధాకాండములు మిగుల స్వల్పములై ప్రతికాండము ఏఁబది పద్దయములచేతను, బాలకాండము నూఱు పద్దయములచేతను సుందరకాండము నూటయేఁబది పద్దయములచేతను యుద్ధకాండము మూడు రెండువందల పద్యములచేతను శోభిల్లుచు గ్రంథమంతయు నిండుమించుగా నాఱువందల పద్యములు గలిగియున్నది. ఈ గ్రంథము యొక్క అవతారికయందు

క. గురులింగ జంగమార్చన

పరుఁడును శిష్య క్షియఁతుఁడు బాంధవహితుఁడున్

ధర నాతుకూరి కేసన

వరపుత్రిని మొల్లనామవర విఖ్యాతన్.

అని వ్రాసియున్నది ఇంతియగాక దాఁబడివినది కాదనియు గోపవరపు శ్రీకంఠమల్లేశ వరముచేతఁ గవిత్వంబు జెప్పితి ననియు, రామచంద్రుఁ డీ గ్రంథమును జెప్పుమని చెప్పినందునఁ దా నీ గ్రంథమును వ్రాసినట్లే క్రింది పద్యములలో వ్రాయుచున్నది. ఎట్లనఁగా—

తే. కావ్య సంప్రక్రియలును నిఘంటుక్రియలు
క్రమము లేమియు నెఱుంగ విఖ్యాతి గోప
వరపు శ్రీకంఠమల్లేశ వరముచేత
నెఱిగి గవిత్వంబు జెప్పంగ నేర్చుదాన.

క. చెప్పుమని రామభద్రుడు
చెప్పించిన పల్కుమీదఁ జెప్పెదనేనై
యెప్పుడు విహపరసాధన
మిప్పుణ్య చరిత్రఁ దప్ప లెంచకుఁ డెందున్.

అని వ్రాసి, ఆంధ్రకవిత్వ ముండవహసిన విధమును గుఱించి యీ క్రింది
పద్యమును వ్రాయుచున్నది.

చ. వలిపెపునన్న పయ్యెదలొ వాసనగందపుఁ బూత మేయిపైఁ
గొలఁదిగ గానుపింప వలిగుబ్బుచనుంగవరీవి నొప్పుగాఁ
దెలుఁగని చెప్పనొప్పుఁ గడుదీటగు మాటలఁ గ్రొత్తరీతులన్
బొలుపువహింపకున్న మఱిపొందగునే, యతిగూఢ శబ్దముల్.

ఈ పై పదార్థమునే గలిగిన మఱియొక పద్యము వేంకటనాథకవి కృత
మగు పంచతంత్ర పద్యకావ్యమునందు వ్రాయబడియున్నందున నిందుఁ బొందు
పరచు చున్నాము :

చ. ఘనతర ఘోరరీకుచయుగ క్రియ గూఢముగాక ద్రావిడీ
స్తనగతి తేటగాక యరచటగు నాంధ్రవధూటి చొక్కపున్
జనుఁగవఁ బోలె గూఢమును చాటుదనంబును లేకయుండఁ జె
ప్పిన నదిపో కవిత్వ మనిపించు నగిం చటుగాకయుండినన్.

మఱియుఁ గవిత్వం బతిమ్మదువుగ నుండవలయునని యీ క్రింది
పద్యములచేఁ దెలుపుచున్నది :

తే. తేనెసోక నోరు తియ్యనయగు రీతిఁ
దోడ నర్థమెల్లఁ దోచకున్న
గూఢశబ్ద వితతిఁ గొట్లాడుపనియెల్ల
మూఁగ చెవిటివాడి ముచ్చటరయ.

క. కందువమాటలు సామెత

లందముగాఁ గూర్చి చెప్ప నది తెనుఁగుకు నిం
పొందై రుచియై పీసుల
విందై మఱి గానిపించు విబుధులకెల్లన్.

*

*

*

డి ఓలము వంచి, యొయ్యన రఘూద్వహఁ డ మ్మరిఁ బోసి, శబ్దవి
న్మూలము దాఁక విల్గిగిచి, ముష్టియు దృష్టియుఁ గూర్చి, గోత్రభృ
త్కూలము వక్షపాతహతిఁ గూలువిధంబునఁ గూలనేసె న
వ్వారిఁ బ్రతాపశీలి పృథు వందనశీలి సురాలి మెచ్చగన్.

శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామచార్యులవారి విరచితమగు “శబ్దరత్నా
కరము” నం దీ పద్యము మొల్లరామాయణము బాలకాండములో నున్నట్లు
వ్రాయఁబడి యున్నది. ఈపద్యము కిష్కిందాకాండమునందే యుండవలయును.
పై పద్యమును గూర్చి యొక జనశ్రుతి : ప్రస్తుత ప్రస్తావనలోని మొల్లరామా
యణము కృష్ణరాయలకాలము నందుండిన మొల్లకవి విరచితమని మనము తీర్మా
నించితిమి గాఁబట్టి తనకుముందే వ్రాయఁబడియుండిన భాస్కరరామాయణములో
నీ పుట్టము నందుఁ జెప్పబడిన

కా. చండాశీ విష ఘోరసాయకముఁ జంచజ్ఞాసమేతంబుగా

నిందారం దెగఁదీసి లోకములు ఘూర్తిల్లంగ రామక్షితి

శుం డాస్పృటన నేసె దుందుభి మనఁజోటిద్రదంభోశి ను

ద్దండారీందనశీలి నిధరణవిద్యాశీలి వాలింబడన్,

అను నీ పద్యమునందు వాలిని రాముఁడు పొంచి యేయునపుడు జ్ఞానినా
దమువలన లోకములు ఘూర్తిల్లుచుండినను దద్వనిచే వాలి యేల జాగరూకుఁడు
గాలేదను నాక్షేపణలేకయుండ మొల్లకవి తన రామాయణమునఁ బై పద్యమును
యొక్తి యుక్తమున వ్రాసినదని యొక వదంతి కలిగియున్నది. ఈ యాక్షే
పణకుఁ దగు సమాధానముఁ దెలియఁగోరి రంగనాథరామాయణమును జూడ

దివ్య. నిగ్రహానుగ్రహవిధి రాముఁ డంత

సుగ్రీవుఁ డలవడ స్రుక్కుటఁ జూచి

యీలోన నేవాలి నే నేయకున్న
 వాలి సుగ్రీవుని వధియించు ననుచు
 జలనిధు లేడును జగము లీరేడు
 కలగి భూతలమెల్లఁ గణగి కంపింప
 గుణనాద మొనరించి కోరి మ్రై బెంచి
 తృణముగా దృష్టించి తెగఁ దీసిపోసి
 వెన నమోఘాస్త్రంబు వింట సంధించి
 అనమానబలశాలి యగు వాలి నేసె.

అని భాస్కరరామాయణములోవలె నిందును వ్రాయఁబడియున్నది. పై
 రెండు పదములలో వాలినిఁ గూల్చునపుడు తనదేహమును వంచికొని పొంచి
 ఆకర్ణాంతము వఱకు నల్ల నీడ్చి ముష్టిదృష్టులు దప్పక మితధ్వనితో వాలి నృద
 నేసెనా? లేక నీరేడు జగములు గంపించునట్లుగా గుణనాద మొనరించి రాముఁడు
 వాలిని నేసెనా? ఇందెయ్యది నిక్కువమని సంస్కృతరామాయణమును జూడ
 నివ్యధముగా వ్రాసి యున్నది :

శ్లో. హీయమానవధో పశ్య త్సుగ్రీవం వానరేశ్వరం,
 వీక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవ స్స మహర్ముహూః. 30

శ్లో. తతో రామో మహాతేజా ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరం,
 శరం చ వీక్షతే వీధో వాలినో వధకారణాత్. 31

శ్లో. తతో ధనుషి సందాయ శర మాశీవిషోపమమ్,
 పూరయామాస తచ్ఛాపం కాలచక్రమివాంతకః. 32

శ్లో. తస్య జ్ఞాతలమోషేణ త్రస్తాః పత్రతరభేశ్వరాః,
 ప్రదుద్రువు ర్మృగాశ్చైవ యుగంత ఇవ మోహితాః. 33

శ్లో. ముక్తస్తు వజ్రనిర్భోషః ప్రదీప్తాశని సంనిభః,
 రాఘవేణ మహాబాణో వాలివక్షసి పాతితః. 34

కిష్కింధాకాండే-షోడశస్కంధః.

అని వ్రాసియున్నదిగాని జనశ్రుతిరీతి పొంచియుండి శ్రీరాములవాడు
 వాలిని బాణమేసినట్లు పై శ్లోకములలోఁ గన్పడదు. అయినను సత్తదశస్కము
 నందు వాలి రాముని దూషించుచు

శ్లో. త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రతిభః ప్రియదర్శనః,
కులీనః సత్వసంపన్న సేవస్వీ చరిత్రవతః. 13

శ్లో. పరాజ్ఞానివధం కృత్వా కో ను ప్రాప్త స్త్యయా గుణః :
యదహం యద్ధసంరద్ధః శరేణోరసి తాడతః. 14

అని వ్రాసియున్నందున ఇందలి 'పరాజ్ఞానివధం కృత్వా' అను వాక్యము నకు వ్యాఖ్యానము జూడగా 'పరాజ్ఞానివధం పరయుద్ధాన క్తం గుణః ఉత్కర్షః- యద్ధసంరద్ధః అన్యయుద్ధ పరాజ్ఞాని ఇత్యర్థః, అని యీ ప్రకారము వివరించి యున్నది. కాబట్టి రాముడు వారి నేయునపుడు వారి కగుపడక మాటుజేసి పొంచియుండి బాణమేసెననుట సంశయమని యూహించునది. ఇచ్చట పరాజ్ఞాని వధ యనగా వారినుగ్రీవు లొకరితో నొకరు పోరునపుడు హఠాత్తుగా నొక ప్రదేశము నుంచి శరమును బ్రయోగించుటయే. పరాజ్ఞానివధ యనగా బొంచి యేయుట యవి యర్థమగుచున్నది.

—పూండ్ల రామకృష్ణయ్య*

ఆణింటి 'తా'

1894 సం. డిసెంబరు తే 28ది గల శనివారమున దత్తు తిక్కాదిపతి గారు "ఆంధ్ర కుమార సంభవము" గూర్చి యివ్వధముగ వ్రాసియున్నారు. ఎట్లన

"ఈ గ్రంథపు మొదటి పద్యమున 'శ్రీమద్భీష్మసుతాక్షియనుచోఁ గఠినో ద్ధారణ మట్లుండ నాజవచోట "తా" అనునది విషప్రాసమునుట యీ పండితులలో నెవరెఱుంగరు. మన కీ యనిష్ట మేల నని యూరకుండిరి. దేవతకై నను గాక నరున కంకితము సేయఁబడిన కావ్యమున నింతదోషమున్నచోఁ 'గవివరుండు గాడు కాలయముండు గాని,' అంటును దాఁజెట్టి' అన్నట్లు కావ్యమున కింత కంటె లోపమును భర్త కశ్రేయమును గలుగునా! దీనిం గన్నులనైనఁ జూడ వచ్చునా! చెవుల వినవచ్చునా! శ్రీకారము దొలుతమున్న దందురేమో! నిప్పు మ్రింగి నీళ్లు ద్రావినను, నీళ్లు ద్రావి నిప్పు మ్రింగినను గొంతుక కాలుటయే ఫలము గదా!" అని వ్రాసి, తరువాత 1895 సం. జనవరి తే 4ది సంచిక యందు నిందుల కుపబలముగా నప్పకవీయమున నుండి 'సాకువ పెదతిమ్మ,' 'హయమదిసిత' లోనగు పద్యములం బ్రకటించియు సంతలోఁ దనివి సాలక ఋ క్రింది వాక్యమును బ్రకటించిరి. ఎట్లనఁగా—

"పై విషాక్షరముల నెల్ల నొకరిని దిట్టినపుడే చాటువులలో దోషము లగుంగాని కావ్యములయం దున్నపుడు దోషములు గావందురేమో! కావ్యములు జేయుంగోరు కవులకుఁ గానే యీ దోషముల నప్పకవి తెలియఁజెప్పెను. తిట్లు కొనుటకు శాస్త్రము వలయునా?" అని ప్రకటించినారు. దీనికి సమాధానముం జెప్పవలసిన విధి కవియందున్నను మాకు నిందుక సంబంధ ముండుటచే సమాధానము జెప్పఁబ్రయత్నించినారము. పైగా నిది విద్యా విషయిక ప్రసంగముగాన నిందుకు పెనుదీయుట పండితజన సమ్మతము గాదు. ఇప్పుడు వారిం దాఁకు తాకునకు మాత్రము జవాబు వ్రాయఁ బ్రయత్నించితిమి.

దీనికి నితరులచే శృంగభంగము గాకమునుపే వారి శృంగభంగమునే వారికిఁ జూపవలసి యున్నది. ఎట్లన, వారు పైనవ్రాసిన వాక్యపంక్తి యందు "భర్త కశ్రేయమును గలుగునా" అని ప్రకటించియున్నారు. భర్త కశ్రేయ

మును గలుగునా యని వారే ప్రాయశ్చన్నులు గానఁ గుమారసంభవ కృతిభర్త యగు శ్రీ మద్భక్త కృష్ణయాచేంద్రిలవారి కశ్రేయము గలుగదు. ఇది నిజమే. కృతిభర్త కశ్రేయము గలుగ వలయునను అభిప్రాయముతో వీరు ప్రాయశ్చోకానినను “సత్యవాణి సరస్వతీ” యనుపట్టు వాణియే వారికి శృంగభంగము గావించినది. శృంగభంగమైనందుననే భర్త కశ్రేయమును గలుగునా? యని వాక్యమైనది. ఒకరికిం గోడుగోరు వారికి నెన్నిపర్యాయములు శృంగభంగములు గావలయునో గద. ఇక మేము వ్రాయు సమాధానముల గనుఁడు.

“పురాత్రు రసగిరి రుద్రేవ్య కవటతపా మాతృకా నింద్యాః” అని శబ్దానుశాసన మూలసూత్రము. ఇందుకర్థము. పుర=త్రిపురములు 3; అత్ర=పంచాత్రములు 5; రస=వృద్ధపములు 6; గిరి=కులగిరులు 7; రుద్ర=ఏకాదశరుద్రులు 11. ఈ సంఖ్యాస్థానములు అ-క-చ-ట-త-పలుగా నున్నచో నింద్యములు. దీని పెప్పకవి తెనిగించిన విధముం జూడుఁడు.

క. ఆదిసర్వమును బ్రథమై

కాదశ వృష్టార్థములు కకారాదులలో

నాదిమ దంత్యము లిడ

రాదు పుర శరర్తు గిరి హరస్థానములన్

దీని కర్థముం జూడుఁడు. ఆదిసర్వము=ప్రథమ స్వరము-అ; కకారాదులలో=హల్లాలయందు; ప్రథమ వర్ణము=క; ఏకాదశవర్ణము=ట; వృష్టార్థము=చ; అదిమ దంత్యము=త; అదిమ ఓష్ఠ్యము=ప; అను వర్ణములు(అ-క-ట-చ-త-ప) యివి పుర=3; శర=5; రుతు=6; గిరి=7; హర=11. అనఁగా బైన వ్రాసిన యక్షరములు 3-5-6-7-11 ఈ స్థానముల యందుఁ బద్యములో వ్రాయరాదని యర్థము. (పై శ్లోకముగాని పద్యముగాని క్రమాలంకారమున వ్రాయఁబడినదని భ్రమ జెందవలదు. ఇది క్రమాలంకారమైనచో నక్షరము లాఱును పంఖ్యాస్థానము లైదును జెప్పఁబడి యుండవు.) ఇకఁ బ్రకృతాంశము నకుం బోవుదుము. పైన నుదహరించిన వర్ణము లాఱును 3-5-6-7-11 స్థలములలో; బద్యములయందు నింద్యములై యుండఁగా, లోకములో బాపరులకు మాత్రము దెలిసినదంతయు నాఱింప నుండు తకారమేగాని తక్కిన (పైన నుదహరించిన) వర్ణముల గతి యెట్టిదో తెలియదు. శశిలేఖకుఁ దెలిసినదంతయు

సంతమాత్రమే, ఇది నిజము. “అటోంటను దాబెట్టిస, గవివరుండు గాడు కాల
యముండు గాని” అని శశిలేఖ వైసవ్రాసియున్న వ్రాతయే యిందుకు నిదర్శ
నము. ముంజేతి కడియముం గనుటకు సద్దమేల ? దాని వ్రాతయంతయు నెత్తిన
వ్రాయబడి యున్నది. అటోంట, దకార మీ శశిలేఖకు, గుమారసంభవమున సగ
పడినందున గ్రంథమునుగూర్చి పలుకరాని పలుకులం బలుకుటయగాక యొంకార
సదృశమగు గ్రంథాది శ్రీకారము నిష్ప్రయోజనమని నిందించినది. శ్రీకార
మాహాత్మ్య మింతింతని నుడువుటకు వలనుపడదు. శ్రీకారముంగూర్చి శశిలేఖ
వ్రాసిన విధముంజూడ శశిలేఖకు, గుమారసంభవమే కుమార సంభవమైకట్లు
న్నది. అట్లు గానినాడు పద్యాది యందున్న మగణమైనం గనంబడదా? శుభకర
మైన యీ మగణము శశిలేఖకు నియమగణముగాక యమగణమై దోచినట్లున్నది.

పద్యాది యందున్న శ్రీకారమును గూర్చి మగణ ప్రయోగమును గూర్చి
యప్పకవీయమున నెంతవ్రాయబడియున్నది. అది శశిలేఖ గమనించినదో లేదో
గాని సమష్టికి “శ్రీకారము దొలుతనున్న దందురేమో” యని దానిని దూలనాడి
నది. లక్షణముల సత్తిక్రమించు సీ సర్వావలక్షణ శశిలేఖ యాటింటి తకారమును
మాత్ర మేల నాక్షేపణ జేయవలెను? తకారమునం దంతటి నవ్వుక మున్నపుడు
శ్రీకారమునం దంతటి యపనమ్మక మెట్లు గలిగెను ? ఇది పరిశీలన లక్షణమా?

ఇక శ్రీకారప్రభావముం జూడుడు.

క. పదపడి శ్రీకారము కృతి

మొదల నిలిచి దోషపుంజము నడంచి శుభం

బొదవించు బరుస మినుమును

గదిసి సువర్ణంబుజేయు కరణిన్ ధరణిన్.

అని శ్రీకారప్రభావ మిట్లు శాస్త్రము శాసించియుండగా దీని, స్వీటబుచ్చి
హిసోపమయగు “నిష్ప్రమింగి నీళ్ళుద్రాగినను, నీళ్ళుద్రావి నిష్ప్రమింగినను
గొంతుక కాలుటయే వలము గదా” యని శ్రీకారమాహాత్మ్యమును దృఢీకరించి
శశిలేఖ వ్రాసినది. శ్రీకార ప్రభావమును నిరసించి వ్రాసిన శశిలేఖకు, బద్ధాది
యందలి మగణప్రభావముం జెప్పిన నదిమాత్ర మెట్లు ప్రయోజనకారి యగును?
ఒక మగణమే గాదు, సగణము నిట్టి ప్రయోజనము నిచ్చుచున్నది. వావివరుసలు
లేక చెల్లెండ నైనం గవీయు వారికిం బోలె శాస్త్రమున సమ్మకము లేనివారికి

మగణ మైనను యమగణమైనను నొక్కటే. ఇక నగణప్రభావము వారి కెందుకు? లక్షణ శాస్త్రమున నిందుక సమ్మతమున్న నిట్టి వృథాక్షేపణం గావించి యుండురా? వారాక్షేపించిన పద్యమందలి మగణ ప్రభావము నిందుక చూడుడు.

క॥ మగణంబు పద్యముఖమున
నగణితముగఁ గూర్చి చెప్పఁగు కృతియొండెన్
దగ పద్యమొండె గర్తకు
నగణితముగ నొసఁగు నాయరైశ్వర్యంబుల్.

క. మించిన పరుసము లోహము
గాంచనముగఁ జేయునట్టి కైవడి గణముల్
మంచివిగానివి యైనను
మంచివియై వెలయఁ జేయు మగణము పతికిన్.

అని వ్రాసియున్నను దీని సంతయు నిరసించి
తే. వ్యంజనాహ్వయమున నొప్పు వ్రాలొన
షోడశాక్షర మాఱవచోట నిలిపి
మచ్చరంబునఁ దనుఁ జంపవచ్చినట్టి
చెడుగునకు నైనఁ బద్యంబు నిడఁగ వలదు.

అని చెప్పినంత మాత్రమునఁ బూర్వోత్తర పదసందర్భమునైన నెఱుంగక కార్పణ్యముచేఁ బై విధముగ వెట్టిమొట్టిగఁ బ్రేలినదిగాని వేఱుగాదు.

అఱింటఁ దకారము తిట్టుపద్యముల యందు మాత్రమే దూష్యముగాని దీవన పద్యముల యందుఁ గాదు అట్లుగాక యెట్టి పద్యముల యందైనను తకారము దూష్యమైనచో నెన్ని పద్యములలో నాఱింటఁ దకారములు లేవు! పైన నుదాహరించిన సూత్రార్థము చొప్పున నాఱింటఁ దకారము గల పద్యము లన్నియు నింద్యము లైనచో “విమలాదిత్య తనూజుఁడు” అను భారతము నందట మూడవ పద్యమునఁ దకారమున్నది గదా. కాకునూర్యప్రకవి.

క. ఇప్పటి నియమము లన్నియు
నొప్పుగఁ గావ్యంబు మొదల నొక పద్యము దాఁ
జెప్పినను జాలు నవతల
దప్పిన దోషంబు లేదు దర్పకజనకా.

అని చెప్పియున్నాడని పద్యములో శ్రీకారయుక్త మగణ ప్రభావముం జూడక యందలి తకారమునకుఁ గారము వహించినది గదా. ఇది యవివేక విజృంభణముగాని వెటాగాదు. ఇట్టి ప్రయోగములు దోషములుగావని పూర్వకపు లండఱుఁ బ్రయోగించి యున్నారు. శశిలేఖ యాక్షేపించిన తకారమునకేగాక తక్కిన వర్ణములకుం బ్రయోగములం జూపుచున్నారము.

ఈ ప్రయోగములన్నియు నరాంకిత గ్రంథములలోని ప్రథమపద్యములు.

౧. శా. శ్రీలావణ్యవతీ కుచద్వితయ కాశ్మీర.....నం

ద్యాల శ్రీనరసింహ కృష్ణవిభు నిత్య శ్రీయుతుం జేయుతన్.

తకార మాడింటను. కకార మేడింటను యీ పద్యమునందున్న యది.

(కళాపూర్ణోదయము.)

౨. శా. శ్రీవజ్ఞోజ కురంగనాభ... ..

... .. నేలు శుభదృష్టిం గృష్టరాయాధిపున్

కకార మీ పద్యమున నైదింట నున్నది. (మమచరిత్రము)

౩. శా. శ్రీభూపుత్రి వివాహవేళ .... ..

... .. నేలుతం దిరుమలేంద్ర శ్రీమహారాయనిన్.

పకార మీ పద్యమున మూడింట నున్నది (వసుచరిత్రము)

౪. శా. శ్రీ లావణ్య పయోనిధి త్రివళివీచీ .... ..

... .. సదయుండై సాశ్వగుండక్షమా

పాలాగ్రేసర నారసింహుని సదత్ర శ్రీయుతుం జేయుతన్.

పవర్ణ మీపద్యమున నైదింటనున్నది(పిల్లలమజ్జివీరన్న జైమినీశారతము)

౫. శా. శ్రీరామా కుచమండలీ మృగమద శ్రీగంధ .... ..

చకార మీ పద్యమున నైదింట నున్నది. (శృంగార వైషధ కావ్యము).

౬. శా. శ్రీకాంతామణిఁ గన్మొఱంగి ... ..

తకార మీ పద్యమున మూట నొప్పియున్నది.(పాండురంగమాహాత్మ్యము)

౭. శా. శ్రీ మేల్గార్ప భరింపుమీ సకలధాత్రీ రాజ్యమున్

పవర్ణ మీ పద్యమున నేడింట నున్నది. (భద్రాపరిణయము లేక ముకుంద

విలాసము)

౮. శా. శ్రీకాంతా కుచహేమ కుంభములపై ... ..

తవర్ణము మూడింటను-చవర్ణ మైదింటను-హవర్ణ మాణింట నున్న యది.
(వెన్నెలకంటి సూరన్నగారి విష్ణుపురాణము.)

ఇవి యన్నియుఁ బ్రాచీన ప్రయోగములు గావని శశిలేఖ యనునేమో ;
అదైనచో నీ క్రింది దానిని శశిలేఖకుం జూపుచున్నారము.

౯. శా. శ్రీకిం బ్రేమపదంబు ... ..

..... వేమ భూవిభున కిచ్చున్ సుస్థిరై శ్వర్యముల్.

పవర్ణ మీ పద్యమున నైదింట నున్నది. (కవిత్రయములోని యెఱ్ఱాప్రగడ హరివంశము).

౧౦. చ. సిరియొక యింత చేకులుట చేతనె ... ..

సరగున నేలుఁగాత గురుసామిని వేంకటసుబ్బరాయనిన్.

తకార మీ పద్యమున నాణింట నున్నది. పద్యాది యందు నగణమున్న కతన దీనిని లక్ష్యముగఁ జూపినారము. (కందుకూరి వీరేశలింగముగారి శుద్ధాంధ్ర భారత సంగ్రహము.)

ఇపుడు చూపిన సరాంకిత గ్రంథములలో నీ ప్రథమ పద్యముల దగపడు విషాక్షరములగు త, క, ప, చ వర్ణములు గలిగిన పద్యముల సంకితముం బొందినవారికిఁ గలిగిన సంకటములను వెల్లడించిన తర్వాత నావలి విషయములం ద్రొక్కదలఁచి యున్నారము. పైన నుదాహరించిన నన్నయ సూత్రమునందలి 'ఆ-క-చ-ట-త-ప' లోఁ దకారము మాత్రమే నింద్యమని వాదించు పక్షమున నందుకుఁ గల కారణము తెవ్వియో ప్రకటింపఁ గోరుచున్నారము.

గ్రంథముల యందలి మొదటి పద్యములయందే గాక దీవన పద్యములై వెలయుచున్న గొన్ని చాటుపద్యములయందు (వారు పేర్కొన్న) విషాక్షరము లగపడుచున్నవి; చూడఁడు....

మ. సరిజేపై రిపుడేల భాస్కరులు భాషానాథపుత్రా; వసుం

ధరయం దొక్కఁడు మంత్రయయ్య; వినుకొండన్ రామయాజ్ఞాత్య భా

స్కరుఁడో; యా; నయినన్ సహస్రకరశాఖి ధ్వజదే యున్నవే;

తిరమై దానము సేయుచో; రిపులహేలిన్ ప్రేయుచో; వ్రాయుచో.

పవర్ణము పైపద్యమున నాటింట నున్నది. ఈ పవర్ణమున కేమీ సమాధానమా !

క. ఇప్పుటి దాతల సరిగా

జెప్పకురా భట్ట కర్త శిఖి భేదరులన్

జెప్పుము మూర్తిమనుని వెం

కప్పకు దానమున నిర్భయంబున సభలన్.

త పర్ణము పైపద్యమున నైదింట నున్నది. ఇట్టి పద్యమునఁ దవర్ణముం జెప్పవచ్చునా ?

క. అప్పు లిడు నతఁడు మనుఁడా ?

యప్పు డొసఁగి మరలఁ జెందు నాతఁడు రాజా ?

జెప్పఁగవలె సాహజీమా

రప్పున దానమున మనుఁడు రాజు నటంచున్.

తవర్ణము పైపద్యమున నాటింట నున్నది. ఇదియును స్తుతిపద్యముగదా.

క. అన్నలుఁడు రూపమున సిరి

యన్నఁ గళాయక్తి భరతునన్న కరుణచే

నన్నసముద్రపు పెద చి

న్నన్న కుమారుండు వెంగళామాత్యుఁ డిలన్.

ఈ పద్యములయందు బైన నుదాహరించిన “అ-క-చ-ట-త-ప” వర్ణములఁ బూర్వకపు లందఱు వాడి యున్నారు. పై వర్ణము లాఱును దిట్టు పద్యములంద మాత్రము దూష్యములుగాక యున్నచో నిదివఱకుఁ జూపిన పద్యములలో నున్న అ-క-చ-ట-త-ప వర్ణములం బూర్వకపు లేని ప్రయోగించి యుందురు ? నన్నయభట్టగారి సూత్రాభిప్రాయము నప్పకవి స్పష్టముగ విశదీకరించి పై వర్ణములం దిట్టుపద్యములలో మాత్రము వ్రాయరాదని తన యభిప్రాయము వ్రాసియున్నాడు. ఇంతియగాక పైన నుదాహరించిన వర్ణములలోఁ దిట్టుపద్యములయం దైనను నాఱవదోటఁ దవర్ణముంచి నిన్నుఁ జంప వచ్చు వానియందైనఁ బద్యము మళ్ళరమున వ్రాయరాదని స్పష్టముగఁ జెప్పి యున్నాఁడుగాని వేతొండు విధముగఁ జెప్పియుండఁడయ్యె. ఈ యర్థమును శశిలేశ తన యిష్టానుసారముగ మార్చుకొని “తకారము నొక పద్యము నందలి యాఱవ యక్షరముగా నిమిడ్చి చలమూని తన్నుం జంప వచ్చుచుండు మూర్ఖున

శ్రీయూః ఐద్యము వేసి యారాదు. అని యర్థము వ్రాసి యున్నది. అప్పకవి వ్రాసిన “వ్యంజనాహ్వయము” నను పద్యములో

“మచ్చరంబునఁ దనుఁజంప వచ్చినట్టి
చెడుగువకు నైవఁ ఐద్యంబు విడఁగవలదు”

అని వ్రాసియున్నదానికి నర్థము శశిలేఖా పత్రికాధిపతిగారు మచ్చర శబ్దమును దనుఁ జంపవచ్చినట్టి చెడుగునకు నన్వయముం జెప్పుచు నీక దీవన పద్యములలో నాణింటఁ దకారము వ్రాయరాదని యొక సంశయముం జూపిరి. ఈ యర్థమే నిజమైనచో మేము పైవఁ జూపిన దీవనపద్యములలోఁ దవర్థము వ్రాసిన కవులందఱు నిర్భకులే గదా. అట్టి కవిసింహులే నిర్భకు లైనప్పుడు కుమార సంభవకృతికర్తను గుఱించి యుపన్యసించి వ్రాయుట నిరుపయోగమే. ఆ కవి ఋషభుం నందఱిని నిష్ప్రయోజకులని రూఢిచేసినంగదా యాపట్టమునే వీరికిం గట్టవలయును.

ఇకఁ దిట్టపద్యముల యందు మాత్రము పైవర్ణములనఁగా “అ-క-చ ట-త-వ-” ఈ వర్ణములు నింద్యములని యప్పకవి వ్రాసియున్న విధముం జూడుడు :

పి. గడియలోపల మూఁడు కండ్రికలై తాడి
ధరఁగూల దిద్దె మేరావిభట్టు
కినిసి యొక్క మహార్తమున బ్రహ్మదండి ముం
జెల్ల దుర్లఁగఁ దిద్దె మల్లపునుఁడు
మూఁడునాడికలకు మట్టడి వై చిన
మారని వీమవ మడియఁ దిద్దె
నరజామనకుఁ జెలు వంతయు నింకంగఁ
దిద్దెరు ఐదబ్బాగ్నిభట్టసుకవి
వాపరత్రయమేనకుఁ జావంగఁ దిద్దె
శ్రీనగముఁ దోఁచు తుక్కని శేషమంత్రి
తురగ చోరకుఁ ఐడఁ దిద్దెఁ దిరుమలయ్య
పద్యగత దుష్టవర్ణ ప్రభావములను.

ఈ పై పీఠపద్యములలోఁ జేర్కొనఁ జూచిన కవులు చెప్పిన లక్ష్యంబు లివి యనిన :

తవర్ణము నాటవచోట నుంచి మేదావిభట్టు తాటిచెట్టును విజగఁ దిట్టిన
చాటు ధార :

క సాకువ పెదతిమ్మ మహి
పాంపరుఁడు వీడెవచ్చెఁ బద్యము వ్రాయన్
గేలను లే దాకొకటియుఁ
దాళమ ముత్తునియలగుచు ధరపైఁ బడుమా.

అకారమును మూడవచోట తకార మేడవచోట నిలిపి ప్రౌఢకవి మల్లిన
బ్రహ్మదండి చెట్టుముండులు రాలఁ దిట్టిన చాటుధార :

క. గుడి యన్న పృథివీ బొడఁగన
నడరంగాఁ గొండపల్లి నగరి పడమటం
గుడియడుగు మడమఁ గాడిన
చెడుముండులు బ్రహ్మదండి చెట్టున డుల్లున్.

ఒకారము నేడవచోట నుంచి బిడబానల భట్టు చెఱువు నీళ్ళింక దిట్టిన
చాటుధార :

క. బిడబానల భట్టారకు
కుడిచేయుంగరము రవికి గొఱ్ఱున నర్హిం
బిడువేళ నూడి నీలోఁ
బడియెఁ దటాకంబ నీదీఁ బాయము వేగన్.

కకార మైదవ చోట నిలిపి యేలారిమంత్రి శ్రీకైలమును దోచిన
తుక్కరుసును మూఁడు దినములకుఁ జావఁదిట్టిన చాటు ధార :

చ. మును పొకకేల రావణుఁడు మోదమున న్రజతాద్రి యెత్తినం
తనె హరుఁ డప్పుడే తన పదంబునఁ ద్రొక్కి మదం బణంబెఁగా
వనమయగారి తుక్కనచివా యల శ్రీగిరి గర్జపాఱువ
గనలుచుఁ ద్రవ్వె సర్వమును గైకొన నీకిపు దాతఁ దోపఁడే.

హ వర్ణము మొదలను త వర్ణము నాటవచోటను పకార మేడవచోట
నుంచి నెల్లారి తిరుమలయ్య తన గుఱ్ఱమును దొంగిలించిన శ్రీపతి పోతరాజుఁ
జావఁదిట్టిన చాటుధార :

చ. హయమది సేత ; పోతవసుధాధిపుఁ డాతయ రావణుండు ని
శ్చయముగ నేను రాఘవుఁడ; సహ్యాజ వారిధి; మారు డంజనా
ప్రియతనయుండు; లచ్చన విభీషణుఁ; డాగుడిమెట్టలంక; నా
జయమును, బోతరక్కనుని బావును నేడవనాడు సూడుడి.

పైన జూపిన పద్యములలో నున్న, ప-త-అ-ట-క-హ-వర్ణములు దిట్టు
పద్యములందు ఉపయోగించినందున దూష్యములై విషాక్షరము లయ్యెనుగాని
దీవనపద్యములం దున్నచో నని దూష్యములు గావయ్యెను. శశిలేఖాపత్రికాధిపతి
యభిప్రాయము చోప్పన నయ్యవి దూష్యము లై నను శానిం దీవనపద్యము
లయం దుపయోగించినపుడు శ్రీకారమును మగజమును వాని దోషమెల్ల
హరించు ననుటకు నించుకయైన సంశయము లేదు. అట్లుగాక యయ్యవి దోష
వర్ణములై నచో మున్నుజూపిన మను వేసు చరిత్రాదులను వ్రాసిన కవులందఱిని
నిందింపవలసినదే. ఏరినేగాదు ఎఱ్ఱా పగ్గడ యందును నీదోషముం జెప్పవలసి
యందును.

* * *

ఈ తకారమును గూర్చి తాతంభట్టుచే విరచింపఁబడిన సులక్షణసారము
నందును నివ్వెధముగ వ్రాయఁబడియున్నది. ఎట్లన :—

క. మోరతర పద్యముఖమున
వేణుగ నొక చోటు జూచి వెదకఁగ నేలా
యాజవకడ 'తా' నిలిపిన
మాజమ్మునఁ గ్రుమ్మినట్లు మడియు మనుజుడున్,

ఈ పద్యమునకుఁ దాత్పర్య మివ్వెధముగ వ్రాయఁబడి యున్నది.

“పద్యాదియర దాజవ యక్షరము తకారంబుగా బ్రయోగించి తిద్దినేని
బాణప్రయోగంబు చేతఁ జచ్చినట్లుగఁ జచ్చునని తాత్పర్యము” అని వ్రాయఁబడి
యున్నదిగానీ వేఱొండు విధముగ వ్రాయఁబడి యుండదయ్యె. కాబట్టి తకారము
పద్యములో నాజవకడ నుంచి తిద్దినచో నది నది దూష్యమేగాని దీవించినచో
దూష్యము గాదని యెఱుంగవలయును.

* * *

“దిట్టుపద్యములయందు ‘అ-క-ఘ-ట-త-ప’ వర్ణములు మాత్రమే గాక
‘హ-జ-గ-ఁ-డ’ వర్ణములు నుపయోగించి యున్నారవి తాతంభట్టుగారు సులక్షణ
సారమున నివ్వెధముగ వ్రాసియున్నారు. ఎట్లనఁగా :—

క. హ జ గ డ లివి మూడవచో

నిజముగ నిండించి చెప్ప నీల్లుట యరుదే

భుజగమునకన్న గీడగు

సుజనామరభూజ! రేచ: సుగుణసమాజా: —

ఇది యిట్లుండఁ బైన నుదాహరించిన సన్నయభట్టారకుని సూత్రము నందు లేని “హ-జ-గ-డ” వర్ణములును దిట్టుపద్యములలో నుపయోగించినచో, దప్పకఁ గీడుగులుగుని [తాతంభట్టుగారి] సులక్షణసారమున వ్రాయఁబడి యున్నందున నీ వర్ణములు పయోగించి యేరైనం దిట్టియున్న చాటువులుండునో యని గ్రంథావలోకనముఁ జేయఁగా లింగముగుంట తిమ్మన్న, సులక్షణసారములో నీ క్రిందిపద్యము వ్రాసియున్నది.

ఉ. చాపముగా నహార్యమును, జక్రిని బాణముగాఁగ, నారిగాఁ

బాప దొరం బొనర్చి దలఁపం ద్రిపురంబులఁ గాల్చవే మహా

ద్దీపిత తీవ్రకోపమున, దేవతలెల్ల నుతింప నాదివిల్

బాపపు ధిల్లిపీఠఁ దెగఁ బాపఁగదే శరభాంకలింగమా.

ఇట్టి తిట్టుపద్యము లనేకములున్నవి. పైన నుదాహరించిన విషాక్షరముల నెల్ల నిర్దిష్టస్థలములయందుఁ జేర్చి యొకరిని దిట్టినపుడు మాత్రమే దోషముగని దీవించినపుడు దోషముగదు.

మఱియొక తిట్టు [చాటు] పద్యముం గమఁడు.

ఆ. వె. ఊరు నాకుఁ గ్రొత్త ఊరికి నేఁ గ్రొత్త

మాలతోత్త నీవిమానమెత్త.

పైన వ్రాసిన లక్ష్యలక్షణములం బట్టి తిట్టు పద్యములలో మాత్రము. తీ-క-చ-ట-త మొదలగు వర్ణములు కీడు కలుగఁజేయఁ జాలుననియు, దక్కిన పద్యములలో నింద్యములు గావనియు లక్ష్యలక్షణములఁ బట్టి వాకొనుచున్నారము.

పత్రికాధిపతి *

(పూండ్ల రామకృష్ణయ్య)

*ఆముద్రితగ్రంథచింతామణి. నెల్లూరు. ఏప్రిల్, - మార్చి, 1895 సంపు. 8 సంవిక 2, 3.

నాటకాల యందు గ్రామ్యభాష

యుపయోగింపఁ దగునా ? తగదా ?

నాటకాలయందు గ్రామ్యభాష యుపయోగింపఁ దగునని మా మతము. ఆర్. వి. వేంకటసుబ్బయ్య, ఎం. ఏ. గారు యుక్తాయుక్తమును విచారింపక శివ తేది పిల్లవరి శశిలేఖతో “గ్రామ్య ముపయోగింపవలసినదే యను వారూరకుండక వాదమునకు రండు. మీ మీ యాధారములం జూపుడు. ఖండింతుము. నిజము విలుకడపై నేర్పడుఁ గాక” అని ప్రకటించినందున వారికిఁగా మే మీ జవాబును వ్రాయుచున్నారము.

మనదేశములో నాటకములు సంగీతకృతులతో, శేరి యక్షగానములని వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఆ యక్షగానములం దన్నింటను గ్రామ్యభాష (ప్రాకృతికమైన భాష) వ్రాయఁబడి యున్నది. ఆ నాటకములఁ బ్రదర్శించు నపుడు వేంకట సుబ్బయ్యగారును జూచియుందురు గాన దాని నిటఁ జర్పించుట వలనఁ బ్రయోజనము లేదు. సుంకరి కొండరు, దాష్టీక పంతులు, ఎఱుకత, పటాన్, గొల్ల లోనగు వేషముల భాషఁ జూచినవారు దీనిం గుఱించి మా యభి ప్రాయముతో నేకీభవింతురు గాక. ఇక యక్షగానములకుం బోవుదము. కీర్తనలతో, గూడిన యక్షగానములు సంస్కృత నాటకములం బోలి యుండనందున నవి సంస్కృత నాటకముల వంటివి గావని కొందఱనెదరుగాని వేంకటసుబ్బయ్య గారు మెచ్చిన చిత్రనళియము గూడ వానిలో నొకటిగా నున్నందున నట్టి కీర్తనలఁ గలిగిన నాటకములపై వేంకటసుబ్బయ్యగా రసూయపడరని నమ్ము చున్నారము.

సుమారు 80 సంవత్సరములనుండి సంస్కృతనాటకముల ననేకు లాంధ్రీకరించుచున్నారు. సంస్కృత నాటకములలో నీదాది పాత్రలకుఁ బ్రాకృత మున్నను దెలిగించువారు సంపూర్ణమైన పండితులు రెంటును గానందునఁ గాఁబోలు వారు ప్రాకృతమునకు పదుమైన భాషను వ్రాయలేక తద్విరుద్ధముగా నాంధ్రీ రించిరి. ఇది లక్షణ సేతుచ్చేదము రసచ్చేదము నొనర్చుట గాదా ? చక్కఁగా

నాలోచింపుడు. యక్షగానము లన్నియు రసపోషణమున సంస్కృత నాటకముల ననుసరించి యున్నవని దీనివలన నూహింపవచ్చును గదా! రసమనఁగాఁ బ్రాతానుగుణ్యమగు భాషయని యర్థము.

కా. వేంకటరత్నం పంతులువారు మొట్టమొదట నాంధ్రీకరించిన నరశాసుర విజయ వ్యాయోగములో నీచాది పాత్రలకు మిశ్రభాష నిచ్చి వేంకటరాయ శాస్త్రిల వారి నాగానందము వ్యాప్తియైనతర్వాత విజయనామ వత్సర చైత్రసంజీవనితో “సంస్కృత రూపకముల నాంధ్రీకరించునపు డందు ప్రాకృతభాషాస్థానీయముగా నచ్చతెలుఁగు వాడుట యుచితము” అని వ్రాసివందున నీచాది పాతలకుఁ దగినభాష యిది యని చెప్పటకుఁ బంతులువారికి సైతము దెలిసి యుండలేదని స్పష్టము గాలేదా? మఱియు నీచాది పాత్రములకు నచ్చతెలుఁగే ప్రమాణ మనుటకుఁ గల యాధారము లెవ్వి?

వే. వేంకటరాయ శాస్త్రిలవారి నాగానందమునకుఁ జూర్వ మీవాదమే లేదు అట్లనుట వలన నీ సూతన మార్గమునకు వీరే మార్గదర్శులు గారు. ప్రహ్లాద నాటకమునందు వీరేశలింగముగారు పాములవానికిఁ గొందెముగానో గొప్పగానో పాత్రోచితమైన భాష వ్రాసియే యున్నారు. దానికి నకల కలాదికారులు మెచ్చలే దందురేమో? వేంకటరాయశాస్త్రిగారి నాగానందము ఎవ్వఁ ఁ. పరీక్షకు పతనీయగ్రంథముగా ముందెను. అది పొరఁబాటునఁ జెట్టబడినదని పీరు నుడువు పక్షమున నీ సంవత్సరమునకుఁ బ్రథమ శాస్త్రపరీక్షకుఁ బఠనీయ గ్రంథముగా ద్వితీయ ముద్రణ సునందినీ పరిణయమునందును వలయునంత గ్రామ్యభాష యున్నదిగదా. ఇక వేంకటసుబ్బయ్యగారు పరీక్షకులైనఁ గాని యట్టి నవలక్షణములు చేరవుగాఁజోలు. ఈ ద్వితీయముద్రణ సునందనియే చదువ వలసినదని గదా నకలకలాదికారులు రెండవ యుత్తరువు గత యక్టోబరులో నిచ్చియున్నారు. గ్రామ్యమును వారేం తొలఁగింపరైరి? అది నాటకములో ముఖ్యమని ముమ్మాదికి నమ్ముడు.

మా మిత్రులగు వేంకటసుబ్బయ్యగారును, వావిలికొంతు సుబ్బారావు గారును, నాగపూడి కుప్పస్వామయ్యగారును, కొందఁ ఆనామకులును గ్రామ్యము నాటకములలో నుపయోగింపరాదని ప్రత్యక్షముగానో, పరోక్షముగానో ప్రకటించుచున్నను సూతనముగ వెలువడిన శ్రీనివాస కల్యాణమును నాటకమున

గ్రంథకర్తగారగు మాధుల రాజుగారు శివీతికలో “జనరంజనముగా నుండు నను తలంపుతో నిందుఁ బ్రాసానుగుణ్యముగా నచ్చటచ్చట దేశ్యగ్రామ్య పెదములు వ్యవహరింపఁ బడినవి” అని వ్రాసియుండుట వలన విశాఖపట్టణము మండలమునను నాటకములఁ బ్రాత్రోచితమైన గ్రామ్యభాషయే వలయునని స్పష్టమయినదిగదా.

గ్రామ్యము నాటకములయందుఁ బెట్టిన భాష చెడిపోవునని వీరి వాదముగా నున్నది. నాటకములయందు నానందము గలుగఁజేయునది రసముగాని భాషగాదు. దీనిలో భాషను గోరువాఁడల్పబుద్ధి గలవాఁడని పూర్వమే వక్కాణింపఁబడి యున్నది. ఎట్లనఁ —

శ్లో॥ ఆనందనిష్ఠుండిమ రూపకేమ వ్యుత్పత్తిమాత్రం ఫలమల్పజుః
యోపీతిహాసాదివదాహసాదుః తస్మై సమః స్యాద్ వ పరాజ్ఞుభావః.

వేంకటసుబ్బయ్యగారు “ప్రాకృతభాష గ్రామ్యభాషవలె నింద్యము గాదు. అద్దానికి లక్షణ మున్నయది.” అనియు వ్రాసియున్నారు. దీనికి సమాధానము విశేషముగ వ్రాయఁబనిలేదు. ప్రాకృతమును సంస్కృత గ్రామ్యమే; దానికి వ్యాకరణ మన్ననో వెనుక పుట్టినది. మఱి యీ వాక్యమును వారు వినలేదు గాఁబోలు.

“సకల జగజ్జంతూనాం వ్యాకరణాదిభి రనాహిత
సంస్కారః; సహజో వచన వ్యాపారః ప్రకృతిః;
తత్ర భవం తత ఆగతం వా ప్రాకృతం.”

అని యున్నదిగదా. నాటకాద్యారూఢములైన విమ్మట వాని ప్రచారముదీగినందువ వానికి లక్షణములు సుఖిభోధార్థమై పండితులు రచించిరి. ఇంతకన్న నెక్కువ వలయునేని 1898 వం. ఫిబ్రవరి 5 తేదీగల ఆంధ్ర ప్రకాశికం జూడవచ్చును. అందొక నూతన ప్రస్తావ మున్నది. అనేక సంశయములు వీరును. మీవంటి వారికిగా నది ప్రకటింపఁ బడినది.

సంస్కృతనాటకములయందు నీవాదినీచపాత్రములకుఁ బ్రాకృతవైశాద్యాదులంబలె నీ తెలుఁగునాటకములందును బ్రాత్రోచితముగా నామోదేశ్య గ్రామ్యము అపయోగించిన సత్యంతే రసవంతములుగా శ్రవణానందకరములుగా నుండునని

*శ్రీ విక్రమదేవవర్మ జయపురం మహారాజు కాకపూర్వం ఆయనను మాడుగుం రాజుగా రనేవారు.—ప్ర. అ.

ప్రయోగింపఁబడియె. ఇందుల కొద్దరమేమియని యందురేమో సంస్కృతనాటక లక్షణమున నుండి కొన్ని శ్లోకములు బాహుళ్యముననున్నారము.

శ్లో. ప్రాకృతం శౌరసేనీ చ నీచపాత్రస్య చ త్రియః,
పైశాచం మాగధం వా స్యా త్పిశాచాత్యంత నీచయోః.

శ్లో. యద్దేశ్యం నీచపాత్రం స్యా త్తదేశ్యం తస్య భాషితం,
భాషా తు సంస్కృతం ప్రోక్త మసీచానాం కృతాత్మనాం.

శ్లో. లింగినీ మంత్రీ దేవానాం దేవీనామపి కుత్రచిత్.

అని పైన నుదాహృతమైన లక్షణమునుసరించిన మనసుకలవారు గనుకనే కొందఱు తీక్రింది నాటకములయందు గ్రామ్యభాష యుపయోగించిరి.

1. సునందినీ పరిణయము; 2. సుఖమంజరీ పరిణయము (కోలాచలము శ్రీనివాసరావుగారు); 3. ప్రహ్లాద నాటకము (వీరేశలింగముగారు); 4. తారా శళాంక నాటకము (బుక్కపట్టణము శతగోపనూరి); 5. నాగానందము; 6. శాకుంతల నాటకము; 7. ప్రతాపరుద్రీయ నాటకము (వేంకటరాయశాస్త్రిలు గారు); 8. కుసుమకోమల నాటకము (దూకిపాళ కృష్ణకవి); 9. చిత్రసఖీయము (రామకృష్ణమాచార్యులుగారు); 10. శ్రీనివాస కల్యాణము (శ్రీ విక్రమదేవవర్మ గారు); 11. ప్రహ్లాద నాటకము (రామానుజయ్యసూరి).

ఇక సిద్ధాంతమును వ్రాయుచున్నారము. వేంకటరత్నముపంతులువారి యందుఁ గల యభిమానముచేఁ దమకుఁ బయస్సు పయమగుననుటకు వీరి “కంబ రామాయణము” సాక్షియగుచుండఁగా లక్షణము లేనట్టి రసమునకును విరుద్ధ మైనట్టి సలక్షణమయిన భాష నాంధ్రమున నాటకములయందు నీచపాత్రములకుఁ బనికొనవచ్చునని వేంకటసుబ్బయ్యగారు “వాపోవుట” మిక్కిలి వింతగనున్నది. కావున “వేంకటరాయశాస్త్రి కృతి వెంగళిమూఁక కెఱుంగ శక్యమే” యనునది మా కప్పుడప్పుడు జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచునేయున్నది. యక్షగానములువ్రాసిన మనవారందఱును బాత్రోచితమయిన గ్రామ్యభాషయే వ్రాసియున్నారు. వ్రాయు చున్నారు. వ్రాయుదురు. దీనికి విరుద్ధమైనది నాటకమేగాదు. ధర్మవరము రామ కృష్ణమాచార్యులవారికి నీ యాహ్వానముకురించియే యున్నది. దానిం “దమ యంతి”యను మాటయందుఁ జూచుచున్నారుగదా. వారి సదభిప్రాయము వృద్ధి గావలయునని కోరెదము.

మనదేశములో ననేక వేల సంవత్సరములనుండి దేశభాషలలోఁ బాత్రోచిత మయిన గ్రామ్యభాషతో నాటకము లాడఁబడుచున్నవి. అందుచే నాంధ్రభాషా దేవతకుఁ గోపమురాలేదు. భాష చెడలేదు. తిక్కన నన్నయ ఎఱ్ఱయ లోనగు వారు భారతాదులను రచించిరి. వారి గ్రాంథికభాష యేమియుఁ జెడదయ్యెను. ఎన్నియో యక్షగానము లప్పటికే యుండునుగదా. ఎన్ని యున్నను నాటకభాష యొక విధముగాను, గ్రాంథికభాష మఱియొక విధముగాను వేరువేరుగ నున్నది. అద్వైతసంస్కృతమునందును గలిగియుండెను. ప్రాకృత మున్నందున్న సంస్కృత గ్రంథములు పాదైపోయినవా? కవులు వైయాకరణులుగా నుండకపోయిరా? ఒక్కొక్క కవి కావ్యమును నాటకమును రెండిని వ్రాసియుండలేదా? నాటకమున గ్రామ్యము వ్రాసినందునఁ గవికిఁ బాండిత్యము తగ్గినదా? భాష చెడినదా? కావున నెన్నివిధముల నాలోచించినను వేంకటరాయశాస్త్రిలవారి మార్గము మంచిదనియు, రసపోషకమైనదనియు, లోకానందకరమనియు వేంకటస్మయ్యగారి కిందు మూలకముగాఁ దెలుపుచున్నారము.

ప తకాధిపతి

—హండ్ల రామకృష్ణయ్య*

2

పాత్రోచితమైన భాషను నాటకాదులయం దుపయోగించుట గర్హ్యము కాదు. అత్యావశ్యకము.

గ్రామ్యమును సంస్కృతాంగ్లేయభాషలలో నుపయోగించియున్నారు. సంస్కృతనాటకములలోనున్న ప్రాకృతము సంస్కృతభాషకు గ్రామ్యప్రాయమైనది. ఆంగ్లేయభాషయందలి షేక్స్పియర్ అను మహానాటకకర్త 'మిడ్ సమ్మర్ వైట్సు డ్రీమ్' అను నాటకములో 'క్విడ్స్' మొదలైన నీచపాత్రలకును, 'హెన్రీ డి ఏవ్స్' మొదలైన నాటకములలో 'విప్లర్; నిమ్' మొదలైన నీచపాత్రలకును

*అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి. నెల్లూరు. మార్చి 1899, సంపుటి. 12. సంచిక 3.

గ్రామ్యమునే ప్రయోగించియున్నాఁడు. ఇందుచే పై భాషలు చెడినవా? లేక యా నాటకములకుఁగాని. తత్కర్తలకుఁగాని యెట్టి న్యూనతయమునఁ గలిగెనా? న్యూనత కలుగకపోయినదిగాక వారొనర్చినకార్యము రసపోషకమై యత్యంతా నంద జనకమైనదని కొనియాడఁబడుచున్నది. అన్యభాషల విషయ మిట్లుండఁగాఁ దెనుఁగు యేమిపాపముఁజేసినది? గ్రామ్యభాషను గ్రాంథిక భాషయని భ్రమియు దురా? గ్రామ్యము భాషను జెఱుపఁజాలదు. రెండికిని భేదము తెలియుచునే యుండును. గ్రాంథికభాషయను పేరుతోఁ దప్పప్రాసములు, తప్పయతులు, తప్పసంధులు, తప్పుసమాసములింకను లక్షణశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడియున్న హద్దులను మీఱి రసమనునది తెలియక వ్రాయు వ్రాతలు భాషానాశకములు.

తెలుఁగునాటకములలో గ్రామ్యము ప్రయోగింపఁబడిన నొకదేశమునందు వ్రాయఁబడిన నాటకములు మఱియొకదేశమునందుండువారికి సుబోధకములు గావనునది వాదమేకాదు. సంస్కృతనాటకములలో నుపయోగింపఁబడియుండు ప్రాకృతము షడ్విధముగానున్నది. కొన్నిచోట్ల మాగధియుఁ గొన్నిచోట్ల శౌర సేనియుఁ గొన్నిచోట్ల బైశాచియుఁ గొన్నిచోట్ల నవభ్రంశము నిట్లే మఱిరెండు విధములైన ప్రాకృతభాషలు రసైకప్రాధాన్యములైన సంస్కృతనాటకకర్తలచేఁ బాత్రోచితముగఁ బ్రయుక్తములై యున్నవి. ఈ ప్రాకృతభాషలు వాని నామ ధేయములచే దేశభాషలుగ నుండి యుండవలయుననియు, వానిరూపములచే సంస్కృతగ్రామ్యములనియు స్పష్టపడుచున్నవి. నాటకముల యందలి పాత్రలు జీవించియుండఁగా దేశభాషలు కాకపోయినను కాళిదాసాది మహాకవులకాలము నందు దేశభాషలుగ నుండినవని యనేకులు పండితులు సిద్ధాంతీకరించి యున్నారు. నాటకలక్షణ గ్రంథములలో దేనినైన నొకదానిని లోఁతుకు దిగి తెలివితోఁ జదివిన నీ విషయము స్పష్టముగఁ దెలియును. ఇట్లుండ శౌరసేని మాగధీయులక్కను, మాగధి శౌరసేనియులకుఁ దెలియఁబెట్లు? ఇంతియగాక యాంగ్లేయభాషయందు వ్రాయఁబడు నావల్యను గ్రంథములుకూడ రసప్రాధాన్య ములు గనుక వానియందుఁగూడ పాత్రోచితమైన భాష యుపయోగింపఁబడి యున్నది. సర్ వార్థిర్ స్కాట్ అను నింగ్లేషుకవి వ్రాసియున్న నావల్యలో నీడపాత్రలకు స్కాటులెండుదేశములో నొకభాగమునందు మాటలాడఁబడు 'హైలాండు డై లెక్టు' నుపయోగించియున్నాఁడు. ఇతరులు వ్రాసినవానిలోఁ గొన్నింటియందు 'మిడ్ లాండ్ డై లెక్టు'ను, కొన్నింటియందు 'లోలాండ్ డై లెక్టు' నుపయుక్తములై యున్నవి. పై నుదహరింపఁబడిన హైలాండ్ డై లెక్టు

మొదలైన యాంగ్లేయ గ్రామ్యభాషలలో మనతెనుగు గ్రామ్యభాషలలోనున్న భేదములకన్న విశేషభేదములు కలవు. అందుచేత వీనిని తగులఁజెట్టిరా ?

సంస్కృతాంగ్లేయభాషయందలి దేశీయములు రసపోషణకై వ్రాయఁబడినవి కాని. వానివలన వారికి వ్యుత్పత్తిఁ గలుగజేయుటకుఁగాదు. సంస్కృతాంగ్లేయ భాషలను స్వభాషలుగాఁ గలవారికి నాయాభాషలయందలి దేశీయ గ్రామ్యపదముల యందలి రసము తెలియదనుట యనుభవవిరుద్ధము. అజ్ఞాన జనితము. అటుల తెనుగునాటకములయందుఁ గూడ రసపోషణార్థ ముపయోగింపఁబడిన గ్రామ్యదేశీయ పదములయందలి రసము స్వచ్ఛమైన యాంధ్రునికిఁ దెలియకపోదు.

ఒకవేళ 'వాడు పూడ్చినాండు', 'కోంపింకును' అని మాటలాడు మహానుభావులకుఁ దెలియకపోయిన పోవచ్చును. వారికిఁగా నాంధ్రనాటకముల పాఠానిములుగఁ జేయుట న్యాయముకాదు. పైన నేనుఁ జెప్పినమాటలకు నిర్ణయమైనది : 1898 సం. డిసంబరు నెలలోఁ జెన్నపురిలో జరిగిన కవి సత్సభమునకు రాజమహేంద్రవరము నుండి మ. వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు, జిల్లారినుండి మ. ధర్మవరము కృష్ణమాచార్యులవారును, ఆత్మకూరు మ. డి. మణియొక ఆచార్యుల వారును, చిత్తూరునుండి మ. నాగపూడి కుప్ప సామయ్యగారును వచ్చియుండిరి. అచ్చట వీరందఱు నిజదేశీయ పదభూయిష్టంబైన గ్రామ్యభాషతోనేగదా ప్రసంగించిరి అట్లుండియు నక్కడికి వచ్చియుండిన వారికి వీ ప్రసంగములయందలి రసభాషములు చక్కఁగ విశదములుగారేదా ? నైఋణములఁబట్టి వేంకటసుబ్బయ్యగారి వాద మనుభవవిరుద్ధమై యుక్తిహీనమగున్నది.

“శ్రీ శూద్రాదులనోట దేవభాష నుచ్చరింపఁ దగదను నభిమానమే యీ నియమమునకు సరియైన కారణముకాని, సంభాషణములను సహజములుగాఁ గన్పట్టఁ జేయవలయునన్న భ్రాంతిగాదు. ఇది సహజముగనునె రాజ్ఞిక భాషయందు పలుకును. రాజీమణియొకభాషతో బదులిడును” అని ఎం. ఏ. వేంకటసుబ్బయ్యగారు మంచి వాదమునే వ్రాసియున్నారు. ఇందలి “శ్రీ శూద్రాదులనోట..... భ్రాంతిగాదు.” అనుమాట శుద్ధ యబద్ధము. ఈ యభిమానముచేతనేనా నటజాతీయుడైన సూత్రధారునికిని, ఋషికన్యకాది కొన్ని శ్రీ పాత్రములకు దేవభాషనే యుపయోగించి యుండుట ; మాళవికాగ్నిమిత్ర నాటకములో బౌద్ధ సన్యాసినికి సంస్కృతము ప్రయుక్తమైయున్నది. ఉత్తరరామచరిత నాటకములో నరుంధతి మొదలైన కొన్ని యుత్తమజాతీయ శ్రీ పాత్రములకు సంస్కృతమునే చెప్పి

యన్నాడు. ఆదుంధతి నొకవేళ నక్షత్రము పేరని భ్రమని దేవత యందురేమో! వసిష్ఠుని భార్యగారి జెప్పబడియున్నది.

ఇంతియఁగాక పైనవ్రాసినట్లు సూత్రదారునికిఁ బ్రతినాటకము నందును సంస్కృతమే ప్రయుక్తమైయున్నది. కొన్ని ప్రసిద్ధ నాటకములఁ జదివి జూచిన నేకజాతీయులైన యిద్దఱు మనుష్యులలో నొకనికి సంస్కృతము మఱియొకనికిఁ బ్రాకృతము సుపయోగింపఁబడి యున్నది. ఉదాహరణము: ప్రసన్నరావువ నాటకములో మంజీరకుడును, నూపురకుడును వైతాళికులైనను, మంజీరకునికి సంస్కృతమును, నూపురకునికిఁ బ్రాకృతమును సుపయుక్తములై యున్నవి. నాటకములలో విదూషకుఁడు మాటలాడు తావులనెల్లఁ బ్రాకృతమే ప్రయుక్తమై యున్నది. విదూషకుఁడు బ్రాహ్మణుడైనను ప్రాకృతమే మాటలాడియున్నాడు. ఇట్లుదాహరణములు లెక్కలేక యున్నవి. పైన సుదాహరింపఁబడిన చోట్ల నెల్ల జాతిమాట కాని, లేక స్త్రీపురుష వివక్షతామాత్రము కాని భాషాప్రయోగమును నిర్వచించుదు. జాతియును, సంస్కారమును, స్త్రీ పురుష వివక్షతయుఁ జేరి నిబంధించి యున్నవి. శూద్రులయ్యును సూత్రదార మంజీరకులు సంస్కృతమును మాటలాడలేదా? బ్రాహ్మణుడయ్యును విదూషకుఁడు ప్రాకృతమునే మాటలాడలేదా? బౌద్ధ సన్యాసిని, యదుంధతి మొదలైన వారు స్త్రీలయ్యును దేవభాషను ముచ్చటించలేదా? వీని నన్నిటినిఁ బట్టి చూడఁగా నొచిత్యమే ప్రాకృతభాషాప్రయోగమునకుఁ గారణము కాని, వేంకట సుబ్బయ్యగారి యభిమానము కాదని స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్టి యుదాహరణంబులఁ బట్టియేకదా నాటక లక్షణకర్తలు రసికాగ్రేసరులగుటంజేసి పాత్రోచితమైన భాష సుపయోగింప వలసినదని వ్రాసి యున్నాడు. స్త్రీలను దేవభాష ముచ్చరించునటుఁ జేయఁగూడదని యభిమాన మంట. ఇది యేటిమాట? శ్రౌతములోని మంత్రములలో సగము మంత్రములు స్త్రీ యుచ్ఛారణఁ జేయవలసినవి గలవు. శుద్ధ శ్రోత్రియులకే మంత్రముల విషయమై కూడ యభిమానము లేకుండఁగా, రసైక ప్రాధాన్యమైన నాటకకర్తలకు సామాన్య దేవభాషా విషయమై యుండునా?

“ఇది సహజమగునో? రాజౌక భాషయందుఁ బలుకును. రాజు మఱియొక భాషలో బదులిడును.” వేంకట సుబ్బయ్యగారి వాదముల నన్నింటిలో నిది సర్వోత్కృష్ట మయినది. ఇదియే వీరికి బలమని వీరి వ్రాతవంస బలపడినది. ఆహ! వీరి సంస్కృత ప్రాకృత భాషల పరిచయము! శ్రుతి ముదిరినట్లున్నది.

ఈ వాదమువలన వీరు సంస్కృత లక్షణమునుకాని, లేక నాటకములనుకాని పండితనేలేదని స్పష్టమగుచున్నది ఒకవేళ నొకటి రెండిని చదివెయ్యండిన ఛాయతో గాఢమును గడిపిరేకాని ప్రాకృత భాగముల వంకనైన వీరు కన్నులు ద్రిప్పినవారు కాదని బోధపడుచున్నది. వ్యాకిరజాదులచే సంస్కరింపఁబడిన భాష సంస్కృతము. ఇట్లు సంస్కరింపఁబడక ప్రాకృత జనులచే మాటలాడు భాష ప్రాకృతము. ఎం. ఏ. గారు ప్రాకృతమునకు వ్యాకరణ మున్నదని వ్రాసి యున్నారు. నిశ్చయమే. నాటకాదులయందు పయ్య క్తమై యుండుటచే దానికి వ్యాకరణము కలిగినది కాని వ్యాకరణము గలదైనందున నది నాటకాదులయందు పయ్యగింపఁబడలేదు. వీరు కృతమును నోటియందుంచుటకు బదులుగా మఱియేవటివో యుంచివారు. ప్రాకృతము వ్యాకరణముచే సంస్కరింపఁ బడినచో “దేశ్యము వింద్యమైనను రసపోషణఁ జేయున దైనందున, నాటకముల యందు ప్రాన్యమును బోగొట్టుకొని గౌరవమును జెందును” అను ముక్కనులక్షణ కారులెందుకు వ్రాసియుండుదు? తెనుగున గ్రాంథిక భాషయు దేశీయ భాషయు వెవ్వఁ బుభాషలై నచో సంస్కృతము ప్రాకృతము కూడ వెవ్వఁబుభాషలగును. “ఇయన్ని మందభగ్గా ఆణవేదు ఆజ్ఞి ఉత్తకోణ ఓ ఓ అను చిట్టియదుత్తి” యనునది ప్రాకృతము. దీనికి పరియైన ఛాయ “ఇయ మస్మి మందభాగ్యా ఆజ్ఞాపయతు ఆర్యపుత్త్రిః కోనియోగో అనుష్ఠీయతామితి.” పండితంమన్యులు చెప్పు మాటలను వివరక, భాషాజ్ఞాన లేకమునైన గలిగి శ్రవణేంద్రియము నుపయోగించుటకుఁ దెలిసిన వారెవరైన వీనిని వెవ్వఁబు భాషలందురా? “వాడు పొయ్యుడు నేను వచ్చా” అనుదానికిని “వాడు పోయెను, నేను వచ్చితి నను దానికిని గల భేదములకన్న పై రెండియందు నెక్కుడు భేదములు గలవా? ఈ యంశములను బట్టి జూచిన రాజు సంస్కార సహితమైన భాషను మాటలాడుటయు రాజు సంస్కార హీనమయిన భాష మాటలాడుటయు సహజ విరుద్ధ మగునే? ఇది చింతయగునే? వ్యాకరణ సహితమయిన భాష నిందిలో సహజముగ మాటలాడుదురా యను సంశయ మొకటి కలుగును గాఁబోలు.

ఎం. ఏ. భౌచిత్యవాదమును ఖండించుట కాంగ్లేయభాష యందలి హరిశ్చంద్ర నాటకము మదహరించియున్నారు. అహో! వీరికి దొరకిన యుదాహరణ పౌష్టవము; ఆ భాషలో ననేక నాటకముల నాంగ్లేయులే రచించి యున్నారు. వానియందీ వివాదాంశమెట్లు తీర్చానింపఁబడి యున్నదో దానిని చూడక, పై కృతభాషను మాత్రముఁ జదువుకొని యాంగ్లేయ దేశీయములను

జన్మప్రభృతి వినక, హిందూదేశము నందలి భావములను నాటకరసమును చేతనైనంత వఱకు నాంగ్లేయులకుఁ గనఁబఱచుచుదము గాక యను యభిప్రాయముతో నేరోయొక హిందువులు వ్రాసిన యాంధ్రీకరణమును(?) వీరు వీరాయుధముగఁ జేకొనినందులకు మిగుల నాశ్చర్యపడవలసి యున్నది. దీని వలన వీరి వాదముయొక్క కుండితనము బైటఁబడినది. “అభావే విరక్తిః” యను మాట ఈ భాషాంతరీకరణమునకుఁ జెల్లును. తన్నాటక కర్తకు నాంగ్లేయ దేశీయములు తెలియవు. మఱియు మన మేభాషయందు నాటకము వ్రాయుచున్నామో, వాని యందు మన మౌచిత్యముఁ గనఁబఱచవలయును గాని హరిశ్చంద్రఁ డాంధ్రభాషను కాని యాంగ్లేయభాషను కాని మాటలాడెచో యనుమాట పాటింపఁదగినది కాదు. లోకములో మున్న భేదములనెల్ల నాటకములలోఁ గనఁబఱచెదరా యని యడుగుదు రేమో ! ఇది వాదము కాదు. రాలుగాయతనము. లోకవ్యవహారంబులు దైవనిర్మితంబులు. నాటకములు మనుష్య నిర్మితంబులు. ఈ భేదమును మనసున నుంచుకొనవలయును. ఎంతవఱకు సాధ్యమో యంతవఱకు సంస్కృత నాటక కర్తలు నియమముల నేర్పఱచి యున్నారు. ఆ నియమము లత్యద్భుతము లని మత్స్యదృశులకును ననేకులు పండితులకును తోచియున్నది. ఈ నియమము లచే భాషానాశము కాలేదు. భాషాగౌరవముఁగూడ జెడలేదు. వీనిని మన తెనుఁగున నేల యనునరింపఁగూడదు ? చందస్సును, వ్యాకరణమును, నలంకారమును, పదములను సముతము నాంధ్రభాషకుఁ బ్రాణదాయకమగు సంస్కృతమున నుండి మనము తెచ్చుకొని యుండఁగా నాటక లక్షణము మాత్ర మేల పనికిరాదు ? ఒక సంస్కృత మననేల ? ఏ దేశమున నుండువారికైనను ప్రతిభయొక్కటియే. రసముకూడ నొక్కటియే. ఇందుచేతనేకదా రసపోషణకై యాంగ్లేయ భాషా నాటకముల యందుఁ గూడ నీచపాత్రలకు గ్రామ్యము ప్రయుక్తమయినది. మన భాషతోఁ దన్మార్గావలంబులు గావలయునన్న ప్రతిభ కావలయును. ప్రతిభయున్నఁగాని ముత్యము నందలి కాంతివలెఁ గావ్యము లందు వెలుగుచున్న రసమును గ్రహింపఁజాలరు. ప్రతిభావహితు లీ కాలము నందుఁ జిక్కుట యరుదు. అట్టివారే మన భాషయందు నాటకములను రచింతురు గాక.

నెల్లూరు

ఎకగుడిపొలి వేంకటాచలము*

జూలై-2-1899

* అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి. ఏప్రిలు, 1899, సంపు. 12. సంవిక. 4

సారస్వత జీవనము

ఉ. భూషణుగావు మర్యులకు భూరిమయాంగద తారహారమల్
భూషితకేశపాశ మృదుపుష్పసుగంధ జలాభిషేకముల్
భూషణుగావు పూరుషని భూషితుఁజేయు పవిత్రవాణి వా
గ్నూషణమే సుభూషణము భూషణముల్ సళియించు నన్నియున్.

—లక్ష్మణ కవి.

సారస్వత జీవన మన నేమి ?

సారస్వత జీవన మన నేమో యాంగ్లేయభాషా పరిచితులు కానివారికి బోధపడక యెద్దియో యొక క్రొత్త విశేషముగాఁ బొడకట్టవచ్చును. గ్రంథ రూపమున నున్న వాఙ్మయమునకే సారస్వతమను నామము వర్తించుచున్నది. అట్టి సారస్వత నిర్మాణమునే జీవనాధారముగాఁ జేసికొని లోకయాత్ర గడుపునట్టి వృత్తికే సారస్వత జీవనమని నామకరణముఁ జేయుచున్నాఁడను. దీనినే గ్రంథ ములు వ్రాసి తన్మూలమున ధనమార్జించుటయే వృత్తిగాఁ గలిగియుండుట యని తేటమాటలతోఁ జెప్పఁదగును. ఇట్టి సారస్వత జీవనము నాగరికులైన విదేశీయులలో నెక్కువగాఁ గాన్పించుచున్నను మన యాంధ్రులలో నరుద్రెయున్నది. ఈ విషయము మహత్తరమైన దగుటచేతను, ఇదియొక వృత్తిగా మనదేశమున నిదివఱకుఁ బరిగణింపఁబడకుండుటచేతను, ఆంధ్రసారస్వతమును గూర్చి మాత్రమువాయుదును.

ప్రాచీన కాలమున సారస్వత జీవనము

“సారస్వత జీవనము పూర్వముండెనా ? ఉన్నచో నేరీతి నుండెను ? ఇప్పుడేరీతి నున్నది ! దీని నవలంబించుటవలనఁ గలుగు లాభనష్టము లెట్టివి ? దీని నభివృద్ధి పరచుటెట్లు ?” అను నీ మొదలగు ప్రశ్నంబులకుఁ దగిన ప్రత్యుత్తరంబులు సంగ్రహముగానైనఁ జిర్పించి చెప్పవలసి యుండును. సారస్వత జీవన మొకరీతిగాఁ బూర్వకాలమున మన దేశమున నుండెను గాని స్వచ్ఛ మైనరీతి నుండక యది యొక ప్రత్యేక మొకశాఖవారిలోనే యత్యల్ప సంఖ్యాకు

లచే నలంకరించుకొనబడి దేశకాల స్థితులనుబట్టి యెదుగుబొదుగు లేక సంస్కార రహితమై యొప్పుచుండెను.

పూర్వకాలమున రాజ్యపరిపాలనముచేసిన మహారాజులు, మండలాధిపతులు, సేనానాయకులు, మంత్రులు, ధనికులు మొదలగువారు కొందఱు ఖాషాభిమానులును కీర్తికాములునై కవుల నాదరించి భూవనతులను, కొన్ని వేళల నగ్రహారములను నొసంగియు, ధనకనక వస్తువాహనాదులచే సంఠరింపఁ జేసియు బహువిధంబుల సత్కరించుచుండుటచేత ననేకలు వారలకు కృతుల సంకీర్తములఁ గావించి కుటుంబపౌషణముఁ జేసికొనుచువచ్చిరికాని యది యంత యుత్తమమార్గముగాఁ గనపట్టకుండెను. అంతియగాక మహాసముద్రములో నొక జలదీప్తపువలె మహాసంఘములో వారి సంఖ్య యత్యల్పమై యుండెను. ఆ యత్యల్పసంఖ్యగలవారి మార్గముకూడ నిలుపేదలై, భక్తాగ్రగణ్యులయిన కవి వరేణ్యులచే నీడమైనదిగా గర్హింపఁబడుచునే వచ్చినదికాని యుత్తమమార్గమని సూచింపఁబడలేదు.

బమ్మెరపోతన

పూర్వజన్మ సహస్ర సంచిత తపఃఫలంబున శ్రీమన్నారాయణకథా ప్రపంచ రచనా కుతూహలుండును, సహజపాండిత్యండును, కవివరుండును, భక్తాగ్రేసరుండు నగు బమ్మెరపోతన నిలుపేదయయ్యును నరకృతి విషేధించి, తన భాగవతమును శ్రీహరి కంకితముచేసినట్లుగ నేతత్కృతిలోని

ఉ. ఇ మ్మునుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్నిపుచ్చికొని సొక్కి శరీరమువాసి కాలుచే
సమ్మెటవ్రేటులం బడక సమ్మతి శ్రీహరికిచ్చి చెప్పె నీ
బమ్మెరపోతరా జొకఁడు భాగవతమ్ము జగద్ధితమ్ముగన్.

అను పద్యమువలన విస్పష్టమగుచున్నది.

మఱియు సంకుసాల నృసింహకవియు తన కవికర్త రసాయనమున

“సీ. ఆందోళికలయందు సంతరచరులైన
శవకృతాకృతులఁ బిశాచజనుల
వాలవీజనములఁ గ్రాలుచు నీఁగకు
నంటిని ఖరవర్తు లాండనముల

వేత్రపరంపరా విలకంటకాకృతిఁ
జేరఁ బోరాని కర్పూరతరుఁ
పరకరాలంబులై ప్రార్థింపఁ గైకొక
వాయెత్తకుండు జీవచ్ఛవముల

శంఖనాగస్వరాదిక శ్రవణసమద
విస్ఫుటచ్చత్ర విస్ఫారితస్ఫటాక
దిష్ట విషవైద్య వశవర్తి దుష్టఫణుల
ప్రభుడురాత్ముల నెవ్వఁడు ప్రస్తుతిండు!

సరగుణాంకితమయ్యేనే సరసకృతియు
దూష్యమగు శనకోద్వృత్త దుగ్ధ మట్ల
హరి గుణాంకిత మయ్యేనే సరస కృతియు
హరసూత్రంబు గతి హృదయంగమంబు."

అని వాక్రచ్చి గర్హించియున్నాఁడు. బమ్మెరపోతరాజు కర్ణాటలకుఁ గృతి
యొసంగి ధనము సంపాదించవలసినదని శ్రీనాథునిచేఁ బ్రేరేపింపఁబడినపుడు
భారతి కన్నీరుమున్నీరుగా నేడ్చుచుఁ బ్రత్యక్షమైనట్లుగాఁ గాన్పించిన నతఁడు

"ఉ. కాటక కంటినీరు చనుకట్టు పలుఁబడ నేల యేడ్చెదో
తైటభ నైత్యమర్చనుని గాదిలికోడల యోమదంబ యో
హాటకగర్భరాజి నిను నాకటికిం గొనిపోయి యల్ల క
ర్ణాట కిరాత కీచకుల కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్ము భారతీ!"

అని పలికి యామె నూరార్చినట్లుగాఁ జెప్పెదరు.

ఒకప్పుడు బమ్మెరపోతరాజు పొలము దున్నుకొనుచు నలసి గట్టునఁ
గూర్చుండి యుండఁగా నతని బావమఱుఁది యని చెప్పఁబడెడి పై శ్రీనాథకవి
"హాళికులు సుఖముగా నున్నారా?" యని పరిహాసము జేయఁగా నమ్మహనీయుఁడు

"ఉ. బారసాలసాల నవపల్లవ కోమల కావ్యకన్యకన్
గూళం కిచ్చి యప్పుడుపుకూడు భుజించుటకంటె సత్కవుల్
హాళికులై ననేమి గహనాంతరసీమలఁ గందఱుమాంకె
ద్దాళికులై న నేమి నిజదార సుతోదర పోషణార్థమై?"

అని యితఁడు మాటుమాటడకుండు నట్లుగాఁ బ్రత్యక్షతరం బిచ్చెనని కూడ చెప్పెదరు. ఇట్టి దృష్టాంతములను మఱికొన్నిటి నాంధ్ర సారస్వతము నుండి యెత్తి చూపవచ్చును గాని గ్రంథవిస్తర భీతివలన వానిని విరమించుచున్నాను.

ప్రాచీనకాలమున సారస్వత జీవనము వృద్ధిబొందకుండుటకు గారణము

ఈ కాలమునందువలె నా కాలమున నచ్చుకూటములు వెలసి, గ్రంథములు ముద్రింపఁబడి మూల్యమునకు విక్రయింపఁబడుట లేనికారణమున, నా కాలమున స్వతంత్రమైన సారస్వతజీవనమున కివకాశము లేకయుండెను. ఏతస్మాలమున నాంధ్రసారస్వత మీకాలమునందువలె శాఖోపశాఖలతో వర్ధిల్లుటకు మార్గములేక యున్నతావుననేయుండి యాకాలపుం బ్రభువర్క్కుల దయాధర్మభిక్షములకులతోనై మనవలసినదయ్యెను. కాబట్టి యా కాలమునాటి సారస్వతజీవనము నొక జీవనముగాఁ బరిగణింపవలసిన పనిలేదు.

పూర్వకాలమునందు కవులు

పూర్వకాలమునఁ గవులయెడఁ బ్రజలకు భక్తిన్న భయ మెక్కువగ నుండెను. కవులు తిట్టిన శాపమైతఁగులునన్న వెట్టిభయ మా కాలముననుండుటచేఁ గొందఱు కవులు భూషించియు, దూషించియుఁ గూడ ధన మార్జించుచుండిరి. ఒకనిగుఱించిన కీర్తిగాని యపకీర్తిగాని వ్యాపింపఁజేయుటకు నీ కాలమునందలి వార్తాపత్రికలవలె నా కాలమునందలి కవులు కారకులగుటచేత సాధారణముగా నెల్లవారును కవులకు భయపడుచు, సభకార్యదులలో కట్టుములు కానుకలుగూడ చెల్లించువారుగ నుండిరి. ఎవ్వరుసన్మానింపరో వారిపైఁగత్తికట్టి, కలముచేఁబట్టి, చలముచే నొక దూషణపద్యమునుగాని గ్రంథమునుగానివ్రాసి దేశదేశములఁజాటు దుష్కవులుకూడ నుండుటచే గ్రంథకర్తపదము భయంఃరమైనదై యపకీర్తిపాలయ్యెను. సామాన్యులలో “గ్రంథకర్త” యనఁగా చెడుగు చేయువాడని యపార్థమేర్పడినది. అతఁడు “గ్రంథసాంగుడు; మనవాడు గ్రంథకర్తయైనవాడు” అనునవి చెడుపనులు చేయువారినిగూర్చి పలుకునట్టి వాక్యములుగానున్నవి.

గీర్వాణభాషా పండితులు

ఇట్లే గీర్వాణభాషాపండితులు కొందఱు సామాన్యజనుల వేషభాషల నధిక్షేపించును నొచితి నెఱుంగక ఛాందసులై పామరులతో సంభాషించునపుడు నయి

తము సంస్కృతపదాదంబరమును జూపుచుండుటచేత సామాన్యజనులకు వారి భాష యర్థము గాకయందెను. అందువలన సామాన్యజను లాగీర్వాణపండితులను గర్వభూయిష్టులునుగాఁ దలంచుచుండిరి. ఏతర్కారణమువలన గీర్వాణశబ్దమున కపార్థమేర్పడినది. అతనికి గీర్వాణము బలనిబోయినదనఁగా వానికి గర్వమతిశయించినదను నర్థము స్ఫురించుచున్నది. ఎంతటి సద్యస్తువునైనను సద్వినియోగమునకుఁ దేక దుర్వినియోగపఱచుచున్న యెదల దానికుండు సహజగౌరవముకూడ వెదురుండుననుటకు పై విషయములను తార్కాణముగాఁ జూపవచ్చును. కాబట్టి గ్రంథకర్త శబ్దమున కట్టియపార్థమేర్పడినప్పుడు సారస్వత జీవనమునకు సంఘములో గౌరవ మెట్లేర్పడఁగండు?

నవీనకాలమునందలి యభివృద్ధి

కనుకనే మనదేశములో నితరుఁబూర్వము గ్రంథరచన యొకవృత్తిగాఁ జరిగిరి. ఇది సద్వృత్తులలో నొక్కటియనుమాట జన సామాన్యమునకుఁ దెలియకుండెను. ప్రస్తుతస్థితి యొకింత పరికింతము. బ్రిటిషు ప్రభుత్వము మనదేశమునకు లభించిననాటనుండి మనదేశములో ముద్రాయంత్రములు వెలసి ప్రాచీనాంధ్రగ్రంథము లనేకములు ముద్రింపఁబడి చొకవెలలకు వేరవేలు విక్రయింపఁబడు చున్నవి. వార్తాపత్రికలమూలమునను ఏటేటను ముద్రాయంత్రములనుండి వెలువడు గ్రంథములవలనను భాషాభివృద్ధి యగుచున్నది. స్వదేశోద్యమమువలన మనదేశమునకుఁగలిగిన లాభము భాషోజ్జీవనమని ముఖ్యముగాఁజెప్పఁదగును. పర్యవశానాదాకారులు దేశభాషానుద్ధరింప నుదాసీనులైయున్నను దేశమున గ్రంథప్రచారమునకై యనేకసహజములేర్పడి యేటేట బెక్కుగ్రంథముల నుద్భృత్తిచుచు దేశమున వెదఁజల్లుచున్నవి. అంగ్లేయభాషావికారదులైనవారు మాతృభాషపట్ల విముఖులుగాక యనేకులిప్పుడు మాతృభాషాభిజ్ఞులై యత్యంతోత్సాహముతో మాతృభాషాసేవకై గడంగుచున్నారు. పల్లెలలో సైతము గ్రంథభాండాగారములు వెలయుచున్నవి.

మార్పుకాలము

కాత్రగ్రంథములు, చరిత్రగ్రంథములు, నవలలు, నాటకములు ముద్రాయంత్రములనుండి వెలువడుచు నొకరీతిగా నమ్ముడువాపు కాలము వచ్చినది. ఇదియొక మార్పుకాలము. ఈ కాలస్థితినిజూచి యనేకు లాకర్షింపఁబడి గ్రంథరచనకుఁబూనుకొని దానినే జీవనాధారమగువృత్తిగాఁ జేకొనవలయునని సాహసింపి ముందుకు వచ్చుచుండుటచే భాషాప్రపంచమున నొక గొప్పకలవరము

జనించుచున్నది. దాని స్వరూపమిట్టిదని తెలిసికొనుట గ్రంథరచనకు దొరకొనఁజూనిన ప్రతిమనుష్యున కవశ్యక ర్తవ్యమైయున్నది. గ్రంథ కర్తలకు మాత్రమే కాదు, దేశక్షేమము నభిలషించి సారస్వతాభివృద్ధికై పాటుపడుచున్నట్టి ప్రతిదేశాభిమానీని కలవరస్వరూపమును దెలిసికొనుట విధియైయున్నది. ఈ కలవరమే జేడి వ్యాసమునువ్రాయుటకు నన్నఁ బ్రేరేపించుచున్నది.

ఈ కాలమునందలి కవులు

వస్తుస్వరూపమును సరిగా ప్రాపింపకత్తులులేక దురాశాబద్ధులై యనేకులు పరియైన బాషాజ్ఞానముగాని శిక్షగాని, లోకానుభవముగాని, యోర్పుగాని లేక గ్రంథకర్తలకుండు బాధ్యతలను గురైఱుంగక, దుస్సాహసమునకుఁగూడ నొడిగట్టి, చేతకానివనులకఁ జేయించి, తాము నష్టముఁబొందుటయేకాక తాఁజెడ్డకోతి వనమెల్లఁ జెఱిచినదన్నట్లు ప్రతిబాశాలుడైన గ్రంథకర్తల ప్రయత్నములకుఁ గూడ నాశనమును గల్పించి, దేశమునకుఁ జేటువాటిల్లరీతి వర్తింపనమకట్టుట శోచనీయము. మనదేశము లో నెవ్వఁడేని సమర్థుఁడొకఁ డొకవ్యాపారమునుజేసి, యా వ్యాపారమునకై నానాకష్టములుపడి సమర్థతతో దానిని నిర్వహించి కొంచెము లాభముబొందుట తటస్థమైనతోడనే యనేకు లదివరకు మాండ్చుటై యుండియు, మఱియొకవృత్తికి దొరకొనక వానిపై పోటీకిబోయి, యా వ్యాపారమునే జేయనవలంబించి, తాము నష్టమునుబొందుటయేగాక, లాభమునుబొందుచున్న మొదటివానికి నష్టము గలిగించి, చెఱుచుచుండుట మనము కన్నులారఁ జూచుచున్నారము. సారస్వతవియషమునఁగూడ నిట్టిచందములేగానంబడుచున్నవి.

సారస్వతజీవనము కష్టసాధ్యము. మిక్కిలి పవిత్రవంతము. సుగుణాధ్యులకు సులభసాధ్యము. దురాశాపాశబద్ధులకు దుస్సాధ్యము. నాల్గవద్యము లల్లఁగల్గినవాఁడు కవియు, నాల్గవత్రములు గీకినవాఁడు గ్రంథకర్తయుఁ గాఁజూఁడు. సత్కావ్యములను రచించువారు సత్కవులు. సత్కవుల సంవృత్తమును సంకుసాల నృసింహకవి కవికర్తరసాయనమున నిట్లభివర్ణించియున్నాఁడు :

చ. మనమునగొన్న నెవ్వగలు మాన్పి మఱింతు గకాండసమ్మదం
బనఘ కథామృతంబున హితాహితబోధ మొనర్తు రింపుగా
గనుఁగొనుకంటె నద్భుతముగా నెఱిగింతు రతీంద్రియార్థముల్
మనమతు లెల్లవారికి సకారణబంధులుగారె సత్కవుల్.

ఇక్కలమున నిట్టిసత్కవులెక్కడనోగాని కానంబడరు. సత్కవులెట్టి వారో సద్గ్రంథకర్తలు నట్టివారేయగుదురనుటకు సందియములేదు. నిష్కళంకమైన యోచన, సత్యమం దనురాగము, కీర్తిప్రదమైనస్వేచ్ఛ వీనితో గూడికొన్నదైనయెడల సారస్వతజీవనము తక్కినవానికన్న శ్రేష్ఠమైనదనుటకు లవమాత్రము సందియములేదు.

గ్రంథకర్తలు

తనంతగ తా నొకపక్షమునకు మొగ్గనూహించినప్పుడు తక్క గ్రంథకర్త యెన్నడును నొకమనుష్యునకుఁగాని, యొకస్థలమునకుఁగాని, యొకపక్షమునకుఁగాని వశుఁడు కాజాలఁడు. గ్రంథకర్తకు జనసామాన్యమైనను రాజాధిరాజైనను నొక్కటియే. గ్రంథకర్త యనేకప్రజలను బరిపాలింప సమర్థతగలవాఁడు. అతని శక్తి మహత్తరమైనది, అప్రతిమానమైనది. కనుక సారస్వతజీవనము తక్కినవానికన్న నధికసంతోషకరమైనదిగానే నూహించెదను. ఆయినను గొందఱు నా యభిప్రాయముతో నేకీభవింపకపోవచ్చును. అట్టివారు సారస్వతజీవనము గలవాఁడొనో పెక్కండ్రుకలరని నే నెఱుంగుదును. అగ్నిమాంద్యముచే కసిపడువారనఁగా మనోరథభగ్నులైన గ్రంథకర్తలు పెక్కండ్రుకలరు. ప్రచురణకర్తలకు ననేక సంవత్సరమువఱకు నొడఁబడికలు వ్రాయువారు శృంఖలములలో నృత్యములు సేయువారిపగిది దుఃఖభాజనులగుచున్నారు. సారస్వతజీవనమువలనఁ గలుగవలసిన యానందము గలుగనేరదు. ప్రచురణకర్తలు తమకృషికి నెంత ప్రతిఫలము నొసంగుదురోయని యనదినమును తానువ్రాసిన కాగితములను లెక్కపెట్టుకొనుచుండు గ్రంథకర్త యెన్నడును సుఖ మనుభవింపజాలఁడు. జనప్రవాహమెట్టిదీర్చిన నట్లు పోవుచు, నేడిచ్చట, రేపు వేటొక్కచోట, నెల్లండి మఱొక్కచోట స్తుతిపాఠములంగనుచు, తబ్బిబ్బులగుచు, అప్పటికానందమును బొందఁగోరు గ్రంథకర్త దేవతాప్రసాదమునకు దూరగుఁడై, తానెవ్వరితోఁగలసిమెలసి తిరుగదలంచెనో యట్టి గొప్పవారిచేతనే పరిత్యజింపఁబడి తుడికు కష్టకాలమునకు నసహాయుఁడై పరితప్తుఁడు గాక మానఁడు.

శ్రీనాథుని యవసాన దశ

మహారాజులదెలిమిఁజేసి, బంగరుతూగుటయ్యలలో నూగుచు, హంస తూలికాతల్పంబులలో శయనింపుచు, బల్లకులలోనెక్కి యెల్లవేళల విహరించుచు, బమ్మెరపోతరాజుదారిద్ర్యమును బరిహసించిన కవిసారస్వతాముఁడు శ్రీనాథుని వంటివాఁడునైతము వార్ధక్యమునఁ గష్టపరంపరలపాలయిన విషయము శ్రీనాథ కవికృతములైన

సీ. కవిరాజుకంఠంబుఁ గాగిలించెనుగదా
పురవీధి నెదురెండ పొగడదండ
సార్యభౌముని భుజాస్తంభమెక్కెనుగదా
నగరివాకిటనుండు నల్లగుండు
అంద్రనైషధకర్త యంప్రియుగ్మంబున
దగిలియుండెనుగదా నిగళయగము
వీరభద్రారెడ్డి విద్యాంసు ముంజేత
వియ్యమొందెనుగదా వెదురుగొడియ

కృష్ణచేణమ్మ గొనిపోయె నింతవలము
బిలిబిలాక్షులు తినిపోయెఁ దిలలుఁ జెనఱు
బొడ్డుపల్లెను గొడ్డేరి మోసపోతి
నెట్లు చెల్లెంతు టంకంబు లేడునూర్లు

పీ. కాళికావిశ్వేశుఁ గలిసె వీరారెడ్డి
రత్నాంబరంబు లే రాయఁడిచ్చుఁ
గైలాసగిరిఁబంటు మైలారవిభుఁడేగె
దినవెచ్చ మేరాజు తీర్పుగలఁడు
రంభ గూడె తెనుంగురాయరాహుత్తుండు
కస్తూరి కేరాజుఁ బుస్తుతించు
స్వర్ణస్థుఁ డయ్యో విస్సవమంత్రి మఱి హేమ
పాత్రాన్న మెవ్వనిపంక్తిఁ గలదు

భాస్కరుఁడు మున్నె దేవునిపాలి కరిగెఁ
గలియుగఁ బున నిఁక నుండఁ గష్టపడుచు
దివిజకవివరు గుండియల్ దిగ్గు రనఁగ
నరుగుచున్నాఁడు శ్రీనాథుఁ డమరపురికి.

అను పద్యములలోఁ దెలుపఁబడియుండెను.

రాబర్డు బరన్ను

ఇట్లే ప్రసిద్ధిఁగొంచిన “రాబర్డుబరన్ను” అను నాంగ్లేయకవి యావన
కాలమున మిక్కిలి గౌరవించి క్లాపించుచుండెడి తన తొండిమిత్రులు పేజాపరులై,

యొక్క రొక్కరే విడిచిపోవ, "నైదుపామ"లప్పీయవలసినదని యొక ప్రచురణ కర్తను బ్రార్థింపవలసివచ్చినది. తన యౌవనమునఁ దన్నుస్తుతించిన ధనాధ్యులగు ప్రభువులందఱు నేమైరి? వారిసంబంధములు, వారికార్యములు నెఱవేరినంత వఱకె. కుక్షింభరణార్థము స్తోత్రవియలై ప్రభువులను, ధనాధ్యులను బొగడూచుండెడి కవుల కెప్పటికి సారస్వతజీవనమువలనఁ గలిగెడి నిజమైనసౌఖ్యము గలుగనేరదు. కుక్షింభరణార్థము తన యమూల్యమైన స్వాతంత్ర్యాప్యవమును భారవోసి, బానిసత్వము నలంకరించుకొను గ్రంథకర్తకు నిజమైన సౌఖ్యమెట్లు లభించును? మఱిగొందఱు గ్రంథకర్తలు కుక్షింభరణార్థము తమ కృతినాథుల సంతోషపెట్టుటకై యోగ్యులైన సత్కవులెన్నడును, వినరాని కనరాని ముద్ర విషయములకుఁదిగి తమ శక్తులను భ్రష్టపఱచుకొనుచున్నారు.

గ్రంథకర్త కష్టములు

ఇట్టివారి విషయ మటుండనిచ్చి, సారస్వతము జీవనముగాఁజేసికొన్న సద్గ్రంథకర్తలకు కష్టములులేవాయని యడుగవచ్చును. గ్రంథకర్తలకు ఆశాభంగములు, నిరుత్సాహములు, కష్టములు లేకయున్నయెడల వారు ఆనందము యొక్క విలువనెట్లు తెలిసికొననగును? సుస్థిరచిత్తుడైన గ్రంథకర్త ఫలసిద్ధిఁ గోరువాఁడగునేనియెన్నడు నాశాభంగములకు, నిరుత్సాహములకు, నాటంకములకు భయపడి వెనుదీయఁడు. అతఁడు వానినే విజయకారణములుగాఁ జేసికొనఁ జూచును. సారస్వతమునకు సేవఁజేయఁబూనిన నిజమైన గ్రంథకర్త యుత్కృష్టాదర్శములను గలిగియుండు భాగ్యము వహించియుండెనేని సౌఖ్యప్రదములయిన వస్తువులను వ్యర్థవ్యయములను దాంభికత్వమును విడిచి సులభజీవనమున కలవాటుఁడి, తృప్తిఁగాంచియుండును. పుష్టికరమైన భోజనము మెదటికి దుఱుకుఁబుట్టింపఁ జాలదు. ప్రతిభాశాలి లక్షాధికారిగఁ బుట్టియుండలేదు. అసూయాపికాదగ్రస్తులగు కువిమర్శకులవలన గ్రంథకర్తలకు మనస్తాపములు కలుగుచుండును. గొప్పతనమునుగోరి ముందుకు సాగివచ్చు ప్రతిగ్రంథకర్తకు నిట్టిపీడ కలుగుచునేయుండును.

నిజమైన గ్రంథకర్త

తాని ప్రతిభాశాలియైన గ్రంథకర్త యెన్నడును నిరుత్సాహమునుజెందక, పట్టదలయు, సఖినివేశమునుగలిగి నిరంతరకృషిచే నట్టి శత్రువులకందనివాడై యున్నతస్థానమునుజేరి పరమానందమును బడయించుచును. సత్యానురక్తి ఆత్మ

గౌరవము, ఆత్మవిశ్వాసము, ఆత్మశిక్ష, జితేంద్రియత్వము, నిరంతరపరిశ్రమ, ఆఖినివేశము, సాహసము, ధైర్యము గలిగియుండునట్టి ప్రతిభాశాలియైన గ్రంథకర్త పామరజనానురాగమునకై యుత్తమగుణములను గోల్పోవఁజూడఁడు. ప్రపంచమును దనవెంట నీడ్చుకొనిపోవఁజూచుచుకాని ప్రపంచమువెంటఁ దాను బలుగిడఁజూడఁడు. ఇట్టి శక్తులు లేనివాడు గ్రంథరచనకు దిగరాదు. దిగినను నిష్ప్రయోజనము.

క. నేరిచిన సుకవి కృతిచేఁ

జే రెఱిగించుకొని జగతిఁబెంపగు టొప్పన్

నేరకకృతిఁ జెప్పట దన

నేరమి యపకీర్తి జగతి నిలుపుట గాదే.

క. వీరసముఁ జెప్పఁ బూనిన

నారస మాలించువారి కడరింపని యా

నీరసపుఁ గావ్యశవముల

దూరమునన పరిహరింపుదురు నీతిజ్ఞుల్.

చ. ఫణితులు రెంట మూఁట నొకపద్యము గూరుచువారు లక్ష్యం

క్షణ సహకావ్యనిర్వహత గల్గుట చిత్రము గానియట్ల పో

ఫణిమణిమాత్రధారులగుపాము లసంఖ్యము గాక తత్పణా

మణివిధ విశ్వభూభృతినమద్దుఁడు శేషుఁడు గాక కల్గునే.

అని పై పద్యములలోఁ గవికర్త సాయనక వ్యక్తర విస్పష్టములగు వాక్కులతోఁ బ్రతివాఁడును గ్రంథరచనమునకు దిగరాదని సూచించియున్నాఁడు.

“Valuable energy is wasted by being misdirected. Men are constantly attempting without special aptitude, is indispensable.” అని జార్జి హెన్రీ లూయిస్ వక్తావించుచున్నాఁడు. అన్నిటికంటెను సారస్వత జీవన ముత్కృష్టమైనదనుటకు సందియములేదు. ప్రతిభాశాలియైన గ్రంథకర్త యొక్కఁడుమాత్రమే కష్టపరంపరలనుండి తప్పించుకొని, సానంబుట్టిన మణివలెఁ బ్రకాశింపఁగలఁడుగాన ప్రతిభాశాలురుమాత్రమే సారస్వతమును స్వతంత్ర జీవనముగఁ జేసికొనఁదగియుండురుగాని యే విధమైన విద్యాశిక్షణమునులేక యచ్చుకూటములు తేరగనున్నవికదాయని పాడుపొత్తములు రచించి ముద్రణము గావించి యదియొక జీవనోపాధిగఁజేసికొనఁ గోరువారు తుదకు నష్టమును బొంద

గలుగుదురేకాని లాభమును బడయఁజాలరు. ఎల్లివారును సద్గ్రంథకర్తలఁ బ్రోత్సాహపఱచుచు నసద్గ్రంథకర్తల నిరుత్సాహపఱచుచు నాంధ్రసారస్వతము పరిశుద్ధమైన దానినిగఁ జేయుట విద్యుక్తధర్మమని వేఱుగ నేఁ జెప్పరక్కరలేదు.

మనము చేయవలసిన పని

ఆంధ్రసారస్వతము బెక్కువిధముల నేఁ దభివృద్ధిగాంచుచున్నను, సంస్కార మభిలషించుచున్నది. నేటికాలమున వందలకొలఁదినవలలు ముద్రింపఁ బడుచున్నను గొన్నిట మృదుమధురమైన శైలి మృగ్యమగుచున్నది. మన యాంధ్రులలోఁ బ్రతిభాశాలురైన మేధావులుకొందఁ జాంధ్రసారస్వతమును జీవ నాధారముగఁ జేసికొని సంఘమున కత్యావశ్యకములును, ఆరోగ్యప్రదములునగు గ్రంథసముదాయము నుజ్జీవింపఁ జేయవలసియున్నది. అట్టి ప్రతిభాశాలురు బయఁ లెడలిన యెడల దేశాభిమానులెల్లరును వారికి సర్వవిధములఁ దోడ్పడి, యాంధ్ర సారస్వత మున్నతస్థితికివచ్చునట్లులను జేయుటయగాక సారస్వతజీవనముగూడఁ బవిత్రమైనదనియు, సత్యావశ్యకమైనదనియుఁ, బ్రోత్సాహపఱపఁదగినదనియు నాంధ్రలోకము గ్రహించునట్లు కృషిసల్పుట మనకెల్లరకు ముఖ్యకర్తవ్యము.

—చిలుకూరి వీరభద్రరావు*

*గ్రంథాలయ సర్వస్వము, 1916. ప్రథమ సంతకము-ప్రథమ పేచీకోఁ

ఆంధ్రభాష

“స్వస్థానవేషభాషాభిమతాస్సంతోరసప్రబంధిదియః,
తోకే బహుమన్యంతే వైకృతకావ్యాని దాన్యదపహయ”

అను సూక్తి చొప్పున నెల్లవారికిని స్వకీయవేషభాషలం దభిమానము వెలయుచుండుట స్వాభావికమే. అభిమాన మెంతయున్న నేమి? దేశీయుల సామర్థ్యాదులనుబట్టి గదా భాషయు నభివృద్ధిని గాంచుచుండును: దేశీయుల సమర్థులయి యుండునపుడు వారి యభిమానము దేశభాషలకేమి యుపకారము చేయ గలుగను? దేశీయులు సుశుశ్రితలేక పరిచక్రాది భయముచేతను దారిద్ర్యాదుల చేతను బీడితులగుచున్నపుడు వారివలన దేశభాషలకేమి యుపకారము సంత విండును? కాబట్టి సర్వవిధముల చేతను దేశాభివృద్ధియే భాషాభివృద్ధికి మూల కారణమని చెప్పటకు సందేహము లేదు.

(దేశభాషలకును, సంస్కృతమునకును నాంగ్లకళాశాలలందు గొంత ప్రాధాన్యము నిచ్చియు ‘విద్యాన్’ ‘శిరోమణి’ మొదలగు పరిషత్తులను ప్రత్యేకముగా నియమించియు, నాంగ్లప్రభువులు గొంతవఱకుఁ బ్రోత్సహము నిచ్చుచున్నారు.) ఆంగ్లేయభాషయం దాణితేజిన మనవారు పాశ్చాత్యుల నాగరికతను మనభాషా వాఙ్మయములకుఁ గొంతవఱకుఁ జవిచూపుచున్నారు. దేశభాషామయ లగు గ్రంథమాలలు, పత్రికలును బయలువెడలి భాషావాఙ్మయములను బోషించుచున్నవి. ముద్రణాలయములు వ్యాపించి వాఙ్మయాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుచున్నవి.

అట్లయినను దురదృష్టవశమున మనవారు తమకుఁ గల యుత్సాహము నకుఁ దగినట్లు మంచి యత్నములను జేయకున్నారు. కొన్ని విషయములందుఁ జేయఁజాలకున్నారు. పత్రికాధిపతులు తగిన పండితులను సంపాదించి భాషావాఙ్మయ విమర్శనములను వృద్ధిచేయకున్నారు. అత్యుత్తమభాషకోఁ డను పత్రికలను ప్రాయశః, భాషాబోషక విషయముల కధికమాఁగఁ బత్రికలయందుఁ జోటియకయు, నేవోకొన్ని విషయములను నేదో యొక విధమయిన భాషతో నింపుచున్నారు. ఇక గ్రంథకర్తలు తగిన భాషాజ్ఞానమును సంపా

దింపకయే గ్రంథరచనమునకుఁ దలపడుచున్నారు. ఇందులకుఁ దగినకారణము లేక పోలేదు. దేశభాషలు రాజభాషలు కానందున నున్నతబదవులు నందుటకుఁ గాని ధన సంపాదనముచేయుటకుఁ గాని సహాయకారులు కాజాలకున్నవి కావుననే సామాన్య ముగా బుద్ధిమంతులెల్ల నాంగ్లేయభాషా భ్యాసముతోడనే తమ విద్యాభ్యాస కాల మునెల్ల వినియోగించుచున్నారు. హైస్కూలులందును, గళాశాలలందును విద్యార్థు లుపాధ్యాయులు చెప్పు పాఠములు సరిగా వినకున్నను, నెక్కువ శ్రద్ధతోఁ బరిశ్రమ చేయకున్నను నుత్తీర్ణు లగుచున్నారు. హైస్కూలు క్లాసు లలో దేశభాషల మార్కు లెట్లున్నను బైక్లాసులలో జేర్చుకొనుచున్నారు. ఇత భాలుర కెట్టి విషయమున శ్రద్ధగలుగును? విద్య రావలసిన కాలములో నీ రీతిగా నుదివి ఇంగ్లీషు భాషలో గృతప్రతిష్ఠలైన పీఠ్మటఁ గొందఱు మాణభాషా భ్యాసమునఁ గలిగిన నాగరికతా విశేషమున దేశభాషాభివృద్ధికి యత్నించియు దేశభాషాజ్ఞానము సంపాదించఁ బ్రయత్నించియు సఫలమనోరథులు కాఁజాల కున్నారు. కొందరట్టి సామాన్య జ్ఞానముతోడనే గ్రంథరచనకుఁ దలఁపడి తమకును భాషకును నెన్నో లేనిపోని చిక్కులను గల్గించుకొనుచున్నారు. ఇత నాంగ్లేయభాషాజ్ఞానములేని కేవల పండితులలో ననేకు లుదర పోషణ వ్యాపారము తోడనే కాలమునెల్లఁ గోలపోవుచు దేశభాషా పరిశ్రమమును బూర్తిగాఁ జేయఁ జాలక యేదోకొంత జ్ఞానమును సంపాదించి యంతతోనే కృతకృత్యుల మయితి ప్పవి తలచుచున్నారు. ఇట్టివారు నూతనమార్గములను ద్రొక్కుట యటుం దఁగాఁ బ్రాచీనుల గ్రంథములను బూర్తిగా నర్థము చేసికొనుటయే దుర్లభమగు చున్నది. వీరికి వ్యవహార భ్రష్టమగు సంస్కృతభాషయందుఁ గొంత పరిచయ ముండుట గలదు; గాని పీఠ సంస్కృతమువలెనే యప్పటి దేశభాషలుగూడఁ జిరకాలముక్రిందట వ్రాయబడిన వ్యాకరణములను లొంగియుండక తీఱదని తలంచుచు నట్లుండని ప్రాచీనకవి ప్రయోగములను సవరించి వారి మర్యాదను గాపాడఁగోరుచున్నారు. ఇది మిక్కిలి శోచనీయము, వ్యాకరణములకు నాధారములగు కవిప్రయోగములు వ్యాకరణములకు లొంగకుండుటతో వింతయే మున్నది. వై యాకరణులు తమకు స్ఫురించినవి మాత్రమే సంగ్రహించి యుందురు. అంతమాత్రమున నట్టి దుర్బల వ్యాకరణములను బట్టి కవిప్రయోగ ములు దిద్దుటకంటె నన్యాయము వేతే మున్నది! ఇట్లు దిద్దివేయుచుండుట మన తెలుగు వారిలో నప్పకవి నాటికె వ్యాపించి యున్నదని యీ క్రింది యప్పుక పీయ పద్యమే చెప్పుచున్నది.

ఉ. నన్నయ ముఖ్య సత్కవి జనంబుల కావ్యములందు లేఖకుల్
గొన్నియుఁ బాతకాధములు గొన్నియుఁ బోకడపెట్టి తక్కువై
యున్నెడఁ జూచి జానపదు లోడక డిద్దిన తప్పత్రోవ లె
ట్టి నిజ మందఁ గైకొనిన లక్షణవేత్తలు సమ్మతించురే !

దురదృష్టవశమున మనవారు చిరకాలమునుండి పైరీతి నాంధ్రమహా
కవుల కావ్యములను దమతమ వ్యాకరణ జ్ఞానమునుబట్టి దిద్దివేసి నిజమయిన కవి
ప్రయోగము లెవ్వయో లోకమునకుఁ దెలియకుండునట్లు చేసిరని దెప్పుట
తెంతయు విచారించు చున్నాను. ఈరీతి నొక్కొక్క కాలమున నొక్కొక్క
వ్యాకరణము బయలు దేరుటయు, నాయా కాలములకుఁ బ్రసిద్ధములయ్యున్న
మహాకవులకావ్యములు తత్తద్వ్యాకరణానుసారముగా దిద్దివేయఁబడుచుండుటయు
జరుగుచు వచ్చినందునఁ బ్రాచీన మహాకవుల కావ్యము లొక్కొక్కటి పెక్కు
రూపములతో వెలయుచుండుట సంభవించినది. పై విషయము చదువరుల
హృదయమున నెలకొల్పుటకలు యొక్క యుదాహరణము మాత్ర మిచ్చ
చున్నాను.

“ఒనర నింపునించు ననియెడు పీనిపై”

అని యిట్లు విన్నకోట పెద్దన ధాతువులకుఁ జువర్ణాంతరయఁ బువర్ణాంత
తయు నంగీకరించి

క. కోపింపుట కోపించుట

కాపింపుట పసులనొప్పుఁ గాపించుట నా

నేపారునట్టి పలుకులు

లోపుగా బహుళములు జగతిలో నెఱుంగఁ గున

అని యుదాహరించి యున్నాడు. క్రమక్రమముగ నైయాకరణులలోఁ
గొందలు పువర్ణాంతత్యము ధాతువుల కంగీకరింప లేదు గాని కొన్ని రూపము
లందు మాత్రమే పత్యము నిత్యమని యంగీకరించిరి.

“అనుబంధ ప్రార్థన యోగైవ్యతిరేకాది వచోః వస్యాత్”

అను నాంధ్రశబ్ద చింతామణి సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము చేయునపు
డహాం పండితుడు “నుతి శ్రీ యాంత్రిన్” బోష ము లా ప్రత్యయః పర్తమా
నార్థ విశేషయావసతి రనుబంధకః, ఇంచుగాగమః, పాదేశః, చురితిక్రియా
పదానమితి చు.-కార్థ ఇత్యాది వక్ష్యమాణ సూత్రేణుత్, అసక్త న్యాయేన

సానునాసికోద్ధారణం జీత్" మతింపుచున్నాడు. పోషింపుచున్నాడు (అహోబి పండితీయము-483 పేజీ) అని యుదాహరించి యున్నాడు. దీనిని బట్టి మనవారు చెప్పచున్నట్లు "నుతిస్తున్నాడు" అనునది యొక్కటియే గ్రామ్యముకాక "నుతించు చున్నాడు" అను బాలవ్యాకరణ సిద్ధ రూపము ప్రేతము గ్రామ్యమేయని చెప్పక తప్పదు గదా :

పై రీతిని బ్రాచీనవైయాకరణులు వ్రాసియుండుటచే గావలయు సామాన్యముగా బ్రాచీన తాళపత్ర గ్రంథములందు వర్తమానార్థక రూపములం దెల్లఁ బత్వరూపమును దఱచుగా వ్రాయబడి యున్నది. సర్వలక్షణసార సంగ్రహమునఁ గూచించి తిమ్మకవి యీ విషయమును గుఱించి వ్రాయునపుడు "కావింపుట కావించుట, భావింపుట మఱియు దీని భావించుటనన్, గావెలయుఁ గృతులఁ దుహినగ్రవసుతా ప్రాణనాథ ప్రమథసనాథా!" అని వ్రాసి పత్య రూపము సామాన్యముగా నాంధ్రవాఙ్మయమునం దెల్ల నగపడు చుండుటచే "కావింపుటకు సుఃభమే కావించుటకు" అని నిట్లు ప్రసిద్ధమగు పత్వరూపమున కుదాహరణము మాని క్యాచిత్యమగు పత్వాభావ రూపమునకే కవిప్రయోగములం జూపియున్నాడు. ప్రకృతమునందన్ననో యియ్యది కేవలము విపరీతి మయి యున్నది. ముద్రితములగు నిప్పటి యాంధ్ర గ్రంథములం దెక్కడను వర్తమానార్థక రూపములందుఁ బత్వము మచ్చునకైనఁ గానరాదు. కావుననే బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారెట్టెటో శ్రమపడి వెదకి వెదకి పత్వరూపమునకు శత్రుత్వము నందు రెండుదాహరణములను మాత్రము సంపాదించి యందుఁ బత్వ ముండవచ్చునని ప్రౌఢవ్యాకరణము నందు సూత్రించి యున్నారు. ఇట్టి వై పరీత్యము సంభవించుటకు సూరిగారి బాలవ్యాకరణమును, గవిప్రయోగములను దిద్ది వేయటచో మనవారికిఁగల సాహసమును మూలకందములని చెప్పుటకు సందేహము లేదు గదా !

"అగమాన్య చకారముల కద్విరుక్తములకు మత్తు పరమగు నపుడు పవలగు" (బాల-క్రియా-581 సూ.) అను సూత్రముచే వర్తమానార్థమునఁ బత్వము రాకుండుటయేగదా పయి నుదాహరించిన వై పరీత్యమునకు ప్రధాన కారణము! పాపము! సూరిగారి వ్యాకరణమేమో బ్రాచీన వ్యాకరణ సమ్మత మనుకొని మనవారిట్టి సాహసమునకు దొరకొనిరి; కాని యాయన నిబంధనములు వేఱుగ నున్నవని గ్రహింపఁ జాలరైరి. "నుతించు చున్నాడు" అనునది యాంధ్రశబ్ద చింతామణి చొప్పున గ్రామ్యమని మనవారెఱుంగరు గదా! అట్లేఱింగినను నిట్టి వై పరీత్యము పుట్టకుండును.

విచక్షణులారా! చూచితిరా వ్యాకరణముల మాహాత్మ్యము! అయ్యో, కారణాంతరములచేతను, లోకవ్యవహారముచేతను వ్యాకరణములు మాటుదుండ వానితోపాటుగఁ బ్రాచీన మహాకవి ప్రయోగములను మాటుదుండ వలయునా? ప్రాచీనాంధ్రము నపీనాంధ్రమునను భేదములేక యాంధ్రభాష నన్నయ నాఁటి నుండి నేఁటి వఱకు నొక్కరీతినే యున్నదను నపసిద్ధాంతము మనస్సులందు మనవారికి గాఢముగా నాటుకొని యుండుటచేఁగదా పయిరితిని మనవారు ప్రాచీన మహాకవి ప్రయోగములను సవరించుటకు సాహసించిరి. మీఁదు మిక్కిలి యిప్పటి కవులు కొందఱు వ్యవహార వశమున భాషలోఁ బ్రవేశించిన యుత్తమములగు ననేక పదములను దమ గ్రంథములందుఁ బ్రయోగించియు, మొన్న మొన్నటి వరకు నాఱుగైదు ముద్రణముల వఱకు నట్లే యుంచియు, ఇటీవలి గ్రామ్య వాదపు గందర గోళముతోఁ దమ గ్రంథములెల్లఁ దప్పలని యొప్పు కొని యిప్పు డిప్పుడు మరలఁ దమ గ్రంథములలోని యట్టి పదములను దీసివేసి బాలవ్యాకరణముతో సరిపెట్టుకొనుచున్నారు. పరిశీలింపఁగా వ్యవహారముననున్న పదములలోఁ గవుల కామోదమును గల్పింపఁజాలిన పదముల కసాధుత్వ మెట్లు సంభవించును? ఆరము నరయ వ్యాకరణ కోశాది మాత్ర ప్రసిద్ధములగు నట్టి ప్రాచీనాంధ్ర పదములకన్న నీ యుత్తమ వ్యావహారిక పదములే యుత్కృష్టము లని గ్రహింపవలసి యున్నది. అదృష్టవశమున మనవారు పట్టలేదుగాని పద విషయమునఁ బట్టిన యీ పట్టదల నర్థవిషయమునందును వాక్యరచనావిషయము నందును బట్టినచో నీక గ్రంథముల మాట యటుండఁగా నోరు మెదపుటకైన నవకాశము లేకపోవుచుగదా!

వర్ణుల చిన సీతారామస్వామి శాస్త్రి*

* గ్రంథాలయ సర్వస్వము, ద్వితీయ సంపుటము. ప్రథమ సంచిక.

భారత భాషకును నేటి గ్రాంథిక భాషకును భేదము

వ్యావహారికభాషకును, గ్రాంథికభాషకును పరస్పర వైషమ్యము కలిగి, దేబ్బలాడుకొనుచుండే ఈ కాలములో ఉభయ పక్షాలవారూ తమపక్షమే బలము గలదని నమ్ముకొనుచున్నారు. కాని, వాదము విషయమై ఎంత దౌర్బలాడుకొనుచున్నా, ఉభయపక్షముల వారికి భారతమే ప్రమాణమై ఉన్నది. నన్నయభట్టుగారి భారతము ౧౦౮ శతాబ్దములో ఉండే వ్యవహారికభాష ననుసరించి వ్రాయబడ్డా, నన్నయభట్టుగారు భాషను శాసించివేసినారనీ, అప్పటినుండి భాష మరి మారలేదనీ, కాబట్టి భారతము ఏ భాషలో వ్రాయబడ్డదో ఆ భాషే మనకు ప్రమాణమనీ, ఆ భాషలోనే గ్రంథాలు వ్రాయవలెననీ గ్రాంథికవాదుల ఉద్దేశము. నన్నయభట్టుగారి భారతము ఆ కాలములో వ్యావహారిక భాషలో వ్రాయబడడమేకాక, తరువాత కవులందరూ వ్యవహారికము ననుసరించి భాష మార్చుకొనుచు వచ్చిరనీ, నేటి గ్రాంథిక భాషకూ నన్నయభట్టుగారి గ్రాంథికభాషకూ చాలా వ్యత్యాసము ఉన్నదనీ, వ్యావహారిక భాషకు సమీపముగా ఉన్న గ్రంథాలే జనసామాన్యముచే ఆదరింపబడుచుండుననీ, కాబట్టి వ్యావహారికభాషలోనే గ్రంథాలు వ్రాయవలెననీ, వ్యావహారిక భాషావాదుల ఉద్దేశము. నన్నయభట్టుగారి ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి భాషనంతా శాసించునని మొదటివారందురు. నన్నయభట్టుగా రాంధ్రశబ్ద చింతామణి వ్రాయనేలేదనీ, నన్నయభట్టియములో శాసించబడని ప్రయోగాలు వేలకువేలు ఇతర కవుల గ్రంథాలలో ఉన్నవనీ, రెండవారి మతము. ఈ వాదాలన్నీ అలాగు ఉంచి, నిజముగా భారతభాషకూ అప్పటి గ్రాంథిక భాషకూ భేదము ఉన్నదా లేదా అన్న సంగతి ఆలోచించుము.

అయితే, ఇక్కడ పెద్ద చిక్కెట్టి ఉన్నది. భారతము - భారతము అని అందరూ పెద్దపెద్ద కబురులు చెప్పెవరు. కాని, నిజముగా నన్నయభట్టుగారి భారతము ఇది. వాగనశాసనాడి మతము ఇది అని చెప్పగలిగే భారతము నా కొకటి కనుపడలేదు. అచ్చు పుస్తకములు నెల్లూరి ప్రాంతాలలో ఉండే తాళగ్రంథాల ననుసరించి, చిన్నయసూరిగారి మతాన దిద్దివేసి సంపాదకులు అచ్చువేసినారు. ఇక మరో విరుద్ధమైన మార్పు ఉన్నది. మా తాతగారి తండ్రి

గారు కామకవిగారు గొప్ప విద్యవత్తులు. వారు భారతము స్వయముగా వ్రాసుకొన్నారు. కాని, అచ్చుపద్య భారతానికి, వారి ప్రతికీ ఎంతో తేడా ఉన్నది. వారు విద్వాంసులు గనుక వారి యిష్టానుసారము వారు దిద్దివేసినారు. వారి ప్రతి చూచి వారి శిష్యులూ, స్నేహితులూ ప్రతులు వ్రాసుకొన్నారు. కాబట్టి పాలతేరు ప్రాంతాలలో దొరికే తాటాకు పుస్తకాలన్నీ కామయ్యగారి మతము అనుసరించే ఉన్నవి. ఇందుచేత మన కో నీతి బోధపడుచున్నది. పండితులు వ్రాసుకొన్న పుస్తకాలు నన్నయభట్టుగారి మతము నిజముగా తెలియజేయవని. కాబట్టి నేను బహుప్రయాసముతో విద్వాంసుడు కానివాడొకడు వ్రాసుకొన్న గ్రంథము సంపాదించినాను. ఇది నూరేండ్లకు పూర్వము వ్రాయబడ్డది. దీనిలో లేఖక ప్రమాదాలు విడిచిపెట్టి తక్కిన భాగాలు చూచితే అచ్చు పుస్తకాలలో పాఠాలకన్న సరసమైన పాఠాలు కనిపించును. లేఖకుడు సంస్కారికాడు గనుక సంస్కర్తకూడా కాలేదు.

ఇక, అచ్చుపుస్తకాలకూ ఈ తాళగ్రంథానికి భేదము కొంచెముచూతము. ఈ తాళగ్రంథములో వచనభాగమంతా అచ్చు పుస్తకములో వచనభాగము కంటే చాలా భిన్నముగా ఉన్నది. కొన్నిచోట్ల కలియనే కలియదు. అచ్చు పుస్తకములో ఉండే కొన్ని పద్యాలు వ్రాత పుస్తకములో కనుపడవు వ్రాత పుస్తకములో ఉండే పద్యాలు కొన్ని అచ్చు పుస్తకములో కనుపడవు. కొన్ని పద్యాలు సగము సగము భేదముగా ఉన్నవి. కొన్ని పద్యాలలో కొన్ని కొన్ని శబ్దాలు మాత్రమే భేదించును. దాఖలాలు కొంచెము చూపెదను.

౧. అచ్చు : అనవరత మహామహీ రాజ్యసుఖంబు లనుభవించుచు.

వ్రాత : అనవరతంబును మహారాజ్య సుఖంబు లనుభవింపుచుండి.

౨. అచ్చు : మంత్రి పురోహిత సేనాపతి దండనాయక దౌవారిక మహా ప్రధానానంత సామంత విలాసిని పరివృతుండై.

వ్రాత : సేనాపతి దండనాయక మహాప్రధానానంత సామంత సీమంతుని పరివృతుండై.

౩. అచ్చు : వివిధతర్కవిగాహిత సమస్తశాస్త్రసాగరగరియ ప్రతి భులైన తార్కికులును.

వ్రాత : వివిధవిత్కర్తగాహిత సమస్తశాస్త్ర ప్రౌఢసార గరియ ప్రవీణులైన తార్కికులును.

౪. అచ్చు: విద్యావిలాసగోష్ఠి సుఖోపవిష్టదైయిష్టకథావినోదంబులనుండి.

వ్రాత: విద్యావిలాసుండును, సుఖోపవిష్టండునై యిష్టనైష్టిక వినోదంబుల నుండి.

ఈ పై భేదాలన్నీ ఒక్క చిన్నవచనములోనే ఉన్నవి. ఇక, పద్యాలలో భేదాలు చూడండి.

౧. అచ్చు: అమలిన తారకా సముదయంబుల నెన్నను.

వ్రాత: అమరనదీసుతా సముదయంబుల నెన్నను.

౨. అచ్చు: దానములను బహువిధక్రతుహిత జప

బ్రహ్మచర్యములను బడయబడిన
పుణ్యఫలము వడయబోలు నశేషపా
పక్షయంబునకు శుభంబు పెరుగు.

వ్రాత: దానఫలములను బహువిధక్రతువుల

బ్రహ్మచర్యవ్రతమునను బడయబడిన
పుణ్యఫలముల బడయుచో భువి నశేష
పాపహరమగు బ్రజకు శుభంబు పెరుగు.

అచ్చు: భానుప్రభులగు పాండు మ

హీనాథాత్మజుల లక్ష్మియెల్లను నీకున్

నేనపహరింతు నిపుడు ధ

రాసుత.....

(పై పద్య మొక్కటియే నన్నయభట్టారకుడు 'నేను' అను సర్వనామ ముపయోగించె ననువారి వాదమున కారారమైయున్నది.)

వ్రాత: భానుప్రభులగు పాండు మ

హీనాథాత్మజుల లక్ష్మియెల్లను దగ నీ

కే నపహరింతు నిపుడు ధ

రాసుత.....

(ఈ పాఠమున 'ఏను' అనియే యున్నదిగాని, 'నేను' అనిలేదు. నన్నయభట్టు 'ఏను' అను రూపమేగాని, 'నేను' అను రూపము మువయోగింప లేదని మా సిద్ధాంతము.)

అచ్చు : గుగుకులమునందు గురులకు
బరిచర్యలొసర్చి తా నపరిమిత నిష్ఠా

వ్రాత : గురుకులమునందు గురులకు
బరిచర్య లొసర్చుచున్న పరిమిత నిష్ఠా

(ఇందు 'లుక్పంక్షేజ్ఞౌ నాచిద్రుతస్య' యను సూత్రమునకు విరోధముగా సంక్షేపము ద్రుతమునకు గనుపట్టుచున్నదని సంపాదకు లచ్చులో దిద్ది యుందురు. అది నిజమేని 'అన్నిష్టసఖి', 'అన్నేటి తరగతులు', 'ఎన్నడు న్నేని' అను పాఠము లేల దిద్దలేదో!)

ఇట్టి భేదము కెన్నో కలవు. ఇక, నరసములైన పాఠాలు చూడండి.

౧. అచ్చు : తగునిది తగదని ఎదలో వగవక

వ్రాత : తగునని తగదని ఎదలో వగవక

(ఇందు అచ్చు పాఠములో రెండు క్రియలకు ఏకకర్తృవాక్య మన్వ యింపవలసి ఉన్నది. వ్రాత పాఠములో ఆ లోపము లేదు.)

౨. అచ్చు : కృతభోజనుండవై పొమ్మని క్షణించిన నొడంబడి

వ్రాత : కృతభోజనుండవై పొమ్మని క్షణించిచ్చిన నొడంబడి

(ఇందు 'క్షణించుట' అనే దాతువు "నిమంత్రణము చేయుట" అనే అర్థమును ఉపయోగింప బడది. కాని, సంస్కృతములో కూడ 'క్షణం'దత్తా అని నామరూపమే ఉపయోగింపబడు చున్నది. కాబట్టి 'క్షణించిన' అనే పాఠము కన్న 'క్షణించిచ్చి' అనే పాఠమే నరసముగా ఉన్నది.)

౩. అచ్చు : కుండలమ్ము వేగ గొనిరమ్ము నాలప నాటికినని

ఘాని నన్ను బనిచె, గురువత్ని నేడ యక్కుం

డలంబులు దొడ్లు దివస మీదివస మతిక్రమింప.

వ్రాత : కుండలమ్ము వేగ గొనిరమ్ము నాలవు నాటికినని పూ
ని నన్ను బనిచె గురుపత్ని నేడ యక్కొమని కడకేగు
దివస మీదివస మతిక్రమింప.

(ఇందులో అచ్చుపాఠముకన్న వ్రాతపాఠము ఎంత సరసముగా ఉన్నదో చూడండి. అచ్చుపాఠములో మూడు లోపాలు ఉన్నవి.

(a) 'నల్గవ నాటికి' అని ఉన్నది. 'మూడవు', 'నాలవు' అని అవు శబ్దముతో నన్నయభట్టు ఎప్పుడూ ప్రయోగించడము సంప్రదాయము. కాబట్టి అచ్చులో ఉన్న 'నాలవ' అనే తప్పు. వ్రాతలో ఉన్న 'నాలవు' అనేది ఒప్పు.

(b) 'నేడ యక్కుండలంబులు దొడ్గు దివసము' ఇందు, ఉతంకుని నాలు గవనాటికి రమ్మని గురుపత్ని సెలవిచ్చినది. కాని, తాను కుండలము లెప్పుడు తొడుగుకొనునో ఆ సంగతి చెప్పలేదు. కాబట్టి, 'నేడ యక్కుండలంబులు దొడ్గు దివసము' అని ఉతంకుడు చెప్పడము స్వభావ విరుద్ధము. కాబట్టి, వ్రాత పుస్తకములో ఉన్న 'నేడ యక్కొమని కడకేగు దివసము' అనే పాఠమే సరస మైనది.

(c) 'తొడ్గు' అనే క్లిష్టపదము అచ్చుపాఠములో కలదు. వ్రాతపాఠములో అది లేదు.)

౪. అచ్చు : శ్రీమహాభారతంబు నందలి యభిప్రాయంబు విన నభిలాష పెద్దయై యుండు.

వ్రాత : శ్రీమహాభారతంబునందుల యభిప్రాయంబు తద్ద యుం గలిగి యుండు.

ఆంధ్రశబ్ద చింతామణిలోని "జేరలిచ" అనే సూత్రానికి భారతములో (నన్నయ భాగములో) పద్యాలలో ఉదాహరణ కనుపడదు. కాబట్టి "అందలి" అనే అచ్చు పాఠము తప్పు. "అందుల" అనే వ్రాతపాఠము ఒప్పు. ఇక, "మహా భారతంబు నందలి యభిప్రాయంబు విన నభిలాష పెద్దయై యుండు" అనే దానికన్న 'మహాభారతంబు నందుల యభిప్రాయంబు తద్దయుం గలిగియుండు.' అనేది యెంత సరసమైన అర్థమిచ్చుచున్నదో ఆలోచించండి.

౫. అచ్చు : చిత్ర లలిత గతి నొప్పు నేనూరు గాడిదలును సింధు

వ్రాత : చిత్ర లలిత గతినొప్పు నేనూరు గాడిలు సింధు

ఇందు గాడిలు అనే శబ్దము పూర్వ రామకృష్ణయ్య పంతులు మొదలు కొని కల్లూరి వేంకటరామ శాస్త్రిగారి పర్యంతము గల విద్వాంసులకందరికీ అన్యభాషా శబ్దాలను గురించి ప్రమాణమై ఉండగా గాడిదలని అచ్చులో దిద్ద దానికి కారణమేమి ? గాడిలు అనగా ఎద్దులబళ్ళు అని అర్థము. ఇది ఉత్తర హిందూస్థానములో వాడుకలో ఉన్నదిగాని, తురకపదము కాదు తురకపదమని భ్రమపడి పదకొండవ శతాబ్దములో తురకపదాలు భాషలోకి రావడము స్వభావ విరుద్ధమని ఆలోచించి సంపాదకులు దిద్ద ఉందురు. ఈలాగు దిద్దివేయుచుంటే భాషకు ఏమి గతి ?)*

ఇట్టివి వందల కొద్దీ చూపవచ్చును. ఇక, విడిచిపెట్టిన పద్యాలు చూడండి.

౧. సుప్రసిద్ధమైన 'పాయక పాకశాసనికి'

అనేపద్యం వ్రాతలోలేదు. సందర్భముకూడ దానిననుసరించే మారిఉన్నది.

౨. "పదిదినము లైదు ప్రొద్దులు"

అనే పద్యం వ్రాత పుస్తకములో లేదు. ఇది అధర్వణకృత భారతము లోనిదని కొందరు లక్షణ కర్తలన్నారు. ఇది పునరుక్తి అబు ఇదివరకే కొందరు వాదించినారు. అచ్చు పుస్తకాలలో మరల ఎందుకు ఎక్కించారో తెలియదు.

౩. ఆదిపర్వము తృతీయాశ్వాసములోని

క. లోకోత్తర చరితుండగు

నాకావ్య తనూజ నీకు నా రాధ్యనునే

బ్రాకట భూసుర కన్యక

నీకట్టిన మైల గట్ట నేర్తునె యనినన్

---

* మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రిగారు పరిష్కరించిన భారతం ప్రతిలో "చిత్రలలిత గతినొప్పు నేనూరు గంధర్వహయములు" అని వుంది. పాద టీకలో "గాడిలు సింధుజ" అన్న పాఠాంతర మిచ్చారు. "గాడిదలు" అన్న పాఠ మివ్వలేదు. చదులువాడ సుందరరామ శాస్త్రిలు దండిగుంట సూర్య నారాయణ శాస్త్రిలు "భారత సంజీవని" వ్యాఖ్యతో ప్రచురించిన బ్రతిలోను "గంధర్వహయములు" పాఠమే వుంది. పాదటికలో వీరు "గార్వభంజుల సింధు" అని పాఠాంతర మిచ్చారు. (ఆది ౮ 221.) సంస్కృత మూలంలో "తథైవాశ్వ రీణాం" [ఆది. 221.48. అని వుంది. అశ్వతరములు అంటే కంచర గాడిదలు అని అర్థం.-పురిపండా.

అనేపద్యం వ్రాతపుస్తకములోలేదు. సందర్భము దాని ననుసరించే మార్గం ఉంది.

పై కారణాలబట్టి నిజముగా నన్నయభట్టు మతము ఇది అని తెలిపేది అచ్చ భారతమా? అప్పకవి, కామకవి మొదలైన పండితులు దిద్దిన వ్రాత ప్రతులా? దిద్దడానికి సామర్థ్యములేని పాఠకులకు వ్రాసుకొన్న ప్రతులా? ఈ సంగతి మొదట నిర్ధారణ అయి నిజమైన “నన్నయ భట్టుగారి భారతము” ఏర్పడితేగాని భారతము ప్రమాణముగా అంగీకరించడానికి బొత్తిగా వీలులేకుండా ఉన్నది. కాబట్టి మాకు భారతము ప్రమాణము, మాకు భారతము ప్రమాణము- అనేపండితులు అరణ్యములో పడిపోయిన నన్నయ భట్టుగారి భారతము నిజమైనది పైకి తీసుకొనివచ్చి, ఆ పైని తమవదాలు ఆరంభించితే బాగుండును. ఆ పని మానివేసి, ఎవరి పుస్తకాలు వారే ప్రమాణము చేసుకొనుచు, ఒకరితో ఒకరు దెబ్బలాడుకొనుచు, అవసరములేని స్థలాలలోను, తమకు తెలియని స్థలాలలోను దిద్దివేసి, యిష్టము వచ్చినట్లల్లా పుస్తకాలు అచ్చువేయుచు, సబబు సందర్భము లేని అచ్చుపుస్తకాల్లా ప్రమాణమని అంగీకరించుచు, నేల విడిచి సాము చేయడము ఎంతమాత్రము ప్రయోజనము లేదు. అది ఆరాగు ఉండనియంది.

ఇక, భేదాలులేకుండా ఉన్న భాగములో నన్నయభట్టు భాషకూ ఇప్పటి గ్రాంథిక భాషకూ ఎంత భేదము ఉన్నదో చూతము.

౧. ఉ. ఇమ్మిగ సర్వలోక జను లెవ్వనియేని ముఖామృతాంశు బింబమ్మున నుద్భవం బయిన భారత వాగమృతంబు, కర్ణరంధ్రమ్మును నంజలిందవిలి త్రావుదు రట్టి మునీంద్రు లోకవంశుండుం బరమున్ బరాశరసుతుం బ్రణమిల్లి కరంబు భక్తితోన్.

ఇందు ‘ఎవ్వనియేని ముఖామృతాంశు బింబమ్మున నుద్భవంబయిన భారత వాగమృతంబు త్రావుదురు’ అనే నన్నయ వాక్యము ఈ కాలపు గ్రాంథిక భాషలో ఆలాగే వ్రాయుచున్నారా? “ఎవ్వని వాగమృతంబు త్రావుదురో” అని గదా అధునిక గ్రాంథిక రూపము! నన్నయ గ్రాంథికానికీనీ ఇప్పటి గ్రాంథికానికీనీ ఎంత భేదముఉన్నదో చూడండి. ఇదిగాక, “పరాశరసుతుం బ్రణమిల్లి” అని, ప్రణమిల్లి అనే క్షార్థకము ద్వితీయతో అన్యాయముచేసినాడు. ఇప్పుడెవరైనా ఆలాగు వ్రాయుచున్నారా? “[పరాశర] సుతునకు బ్రణమిల్లి” అని షష్ఠితో గదా అన్వయించెదరు. ఎంత భేదమో చూడండి.

౨. 'ఇట్టి మహాత్మునకి గాంచితి.'

ఈ రూప మెనరైన వ్రాయుచున్నారా? 'ఈ గల్గితి' అనేదికదా ఆధునిక గ్రాంథిక రూపము.

౩. పాములు పంచత్వము ననియెడుమని.

దీని ఆధునిక రూపము 'పంచత్వము పొందెడు మని.'

౪. 'ఇది వడిగలదు మనసుకంటె గొడ్డుకంటె.'

కందు 'కలదు' అనే క్రియకు కర్త 'ఇది' అనే సర్వనామము. ఇప్పటి గ్రాంథిక రూపము 'దీనికి వడిగలదు.' ఇట్లే 'ఏను నేర్చు గలను' అనేది 'నాకు నేర్చు గలదు' అనీ, 'నీవు నేర్చుగలవు' అనేది 'నీకు నేర్చుగలదు' అనీ మారి పోయినవి.

౫. 'శాపంబు కారణంబునం జేసి'

ఇది ఇప్పుడు 'శాపంబుచేత' అని మారినది.

౬. నాకుం గరుణింపుం దని

ఇది 'నన్నుం గరుణింపుడని' అని మారినది.

౭. 'తనకు మరగ భోజనంబు సురపతిచేతం బడసి.

ఇది 'తానురగ భోజనంబు etc.' గా మారినది.

౮. 'చిరముగ బ్రహ్మకుం దపము చేసి.'

ఈ ప్రి చిత్తగించండి. ఇప్పు డెవ్వరైనా వాడుచున్నారా?

౯. 'అతివ్యక్తంబులై యాకాశంబు వలన వీతెంచిన'

ఇందులో 'వలన' కును పంచమీ విభక్తి 'వలన' కును ఎంతో భేదము.

౧౦. 'అక్కన్యను మ్రొక్కించి' ఇది అక్కన్యచే మ్రొక్కించి అని మారినది.

౧౧. 'అయ్యయి కాలము తప్పకుండగనీ.'

'అయ్యయి' అనేది ఇప్పుడు బహువచనముతోనే అన్వయించెదరు.

౧౨. 'గరుడుని వినతనుం బనులు గొనుచున్నంత.'

ఇందు తృతీయార్థమందు ద్వితీయ చేతన వాచకాలకుకూడా వాడుక చేసి నాడు-వ్యాకరణంలో అచేతన వాచకాలకు మాత్రమే చెప్పినాడు. ఇప్పటి కవులు కూడ అచేతన వాచకాలకే వాడుక చేయుచున్నారు. ఇక, కొన్ని శబ్దభేదాలు చూడండి :

౧. వగవక-ఆలోచింపక అన భారతార్థము.

ఏడువక-అని ఆధునికార్థము.

౨. మొగి-మొ త్రము అని భారతార్థము.

ఆధునిక భాషలో ఇది వ్యర్థపదము

౩. వాని నిప్పించు కొమ్మనిన.

ఇప్పించుకొనుట యనగా పుచ్చుకొనుట యని భారతార్థము. ఈ శబ్ద మిప్పుడు లేనేలేదు.

౪. ఆలిగి-మిక్కిలి కోపించి-అని భారతార్థము.

సామాన్యముగ కోపించి అని ఇప్పటి అర్థము.

౫. వధూసరయను నామంబుసేసె.

అనగా నామముంచెను అని భారతార్థము. ఈ యర్థములో చేయుధాతు విప్పు డెవరైన ఉపయోగించుచున్నారా ?

౬. ధూమవితతుల్ సేసెం బయోదావళిన్.

ఇందు 'సేసెన్' అనగా. 'పుట్టించెను' అని అర్థము. ఈ యర్థమిప్పు డున్నదా ?

౭. అయ్యెర నొకడుండుభంబు.

ఇందు 'ఎర' అను ప్రాచీనరూపము 'ఎడ' అను ఆధునికరూపముగా మారినది.

౮. అతిప్రయత్నంబున రక్షించుకొని యుండె.

ఇందులో 'కొని' అనే ఆత్మనే పదానికి, ఈ కాలములో 'కొని' అనే ఆత్మనే పదానికి భేదము ఉన్నది.

౯. మడవక సేయు మీపనియని సమర్పణసేసె.

ఇందు 'సమర్పణ' అనగా ఆజ్ఞ. ఇప్పటి సమర్పణకూ ఎంత భేద మున్నదో చూడండి.

౧౦. తరుణియ లొప్పనాడిరి.

ఇందులో తరుణియ అనే శబ్ద మిప్పుడున్నదా ?

౧౧. నీతదర్థము-పువ్వుల యవ్విధింబునన్-దానము చేసిన తత్ఫలంబు.

ఇందులో 'తత్' అనే శబ్దము ఇప్పుడెవరైనా వాడుచున్నారా ?

౧౨. పెద్దవాడుండ గొండొకవాడు.

ఇందులో 'కొండొక' అనేది 'కొండిక' అని మారిపోయినది. ఈలాంటివి ఎన్నెన్నో చూపవచ్చును.

ఆంధ్రభాషావిమానులారా : ఈ భేదాలన్నీ చిత్తగించండి. నన్నయ వ్రాసిన గ్రాంథిక భాషకూ, ఇప్పుడు మీరందరూ వ్రాయుచున్న గ్రాంథిక భాషకూ ఏమైనా సంబంధమున్నదా ? నన్నయ భాషకూ మీ భాషకూ, ఇంత భేదమున్నా, భారతకాలమునుంచీ భాష మారలేదనీ, భారతభాషతోనే వ్రాయ వలెననీ దెబ్బలాడడము ఏమైనా న్యాయముగా ఉన్నదా ?.....

భాష మారేటపుడు దాని ఇష్టము వచ్చినట్లు మారుచున్నదా, లేక, మార దానికి ఏమైన మార్గమున్నదా ? అన్న సంగతి ఆలోచింతుము. భాష తనఇష్టము వచ్చినట్లు మారుదు. భాష మారడానికి సాధారణముగా అన్నిభాషలకూ సామాన్య మైన మార్గాలు ఉన్నవి. ఒక్క ఉదాహరణ చూతము

నన్నయ్యగారు 'ఏను నేర్చుగలను' అని ప్రయోగించినారు. ఇప్పుడు మనము 'నాకు నేర్చుగలదు' అని ప్రయోగింతుము. ఈ భేదము ఎలాగు వచ్చినది?

కత్తెను పురుష—ఏను నేర్చుగలను.

మధ్యమ పురుష—నీవు నేర్చుగలవు.

ప్రథమ పురుష — వాడు నేర్చుగలడు.

ఆమె నేర్చు గలది.

అది నేర్చు గలదు.

పై మూటిలో నన్నయ కాలములో చివర క్రియలకు ఏను, నీవు, ఆమె, అది, వాడు అనే సర్వనామాలు కర్తృవాచకాలై యుండేవి. అయితే, ప్రథమ పురుష స్త్రీలింగములోను, నపుంసక లింగములోను ఒకచిక్కు వచ్చినది. ఆమె, అది, నేర్చుగలదు అనే దానిలో 'కలదు' అనే క్రియకు ఆమె, అది అనేవి

కర్తలో నేర్పు అనేది కర్త అనుమానము కలిగినది. ఈ అనుమానము తక్కిన వోట్ల కలుగలేదు. అయితే, ప్రథమ పురుషలో కర్త ఏదో సందేహము కలుగ దముతోనే, సమీపముగా ఉన్న నేర్పు అనే నామవాచకమే కర్త అని భ్రమ పడ్డారు. అందుచేత, ఆమె, నేర్పు అనే రెండు ప్రథమా విభక్తులు అనవసరాలు లాగు కనుపడ్డవి. కాబట్టి మొదటి ప్రథమా విభక్తి షష్ఠీ విభక్తిగా మారిపోయి నది. అందుచేత, ఆమెకు నేర్పుగలదు, దానికి నేర్పుగలదు అనే రూపాలుపుట్టి నవి. తరువాత క్రమక్రమముగా సామీప్యము చేత నాకు నేర్పుగలదు. నీకు నేర్పుగలదు, వానికి నేర్పుగలదు అనే రూపాలు పుట్టినవి. నిజముగా ఆలోచించి చూచితే భేదాలన్నిటికీ కారణాలు ఈలాగే కనిపిండును. అయితే, ఈ భేదాలు ఏ వ్యాకరణాలవల్లను వచ్చినవికావు. ఈ భేదాలు ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి, అథ ర్వణ కారికలు, బాలవ్యాకరణము, ప్రౌఢ వ్యాకరణము మొదలైన వ్యాకరణాలేవీ తెలియచేయడములేదు. వాస్తవముగా ఆ వైయాకరణుల కెవరికీ ఈ భేదాలు గ్రాంథిక భాషలోకి వచ్చినవని తెలియనే తెలియదు. అయితే, ఈ భేదాలు భాష లోకి ఏలాగువచ్చినవని శంక. ఈ భేదాలు మొట్టమొదట సామాన్య జనుల వ్యవహారములో పుట్టి, తెలియకుండ, మెల్లిగా, చల్లగా, గ్రంథాలలోనికి ఎక్కి పోయినవి. గ్రంథాలలోకి ఎక్కిపోవడానికి కారణము కవుల చెవులకు ఇంపుగా ఉండడమే. కొమ్ములు తిరిగిన మహాకవులు, 'చల్లాఅంజలి త్రావితిన్' అన్నప్పు డును, 'సిరాముసేన' అన్నప్పుడును, 'ఆందరికిన్ దలా యొకటి' అన్నప్పు డును, 'చిరుమనదెచ్చి రాచరిక మిచ్చిన' అన్నప్పుడును, 'మొక్కేసామి' అన్నప్పుడును 'సూసినామేలు బాగెను నేసినాము' అన్నప్పుడును, 'కూడికూడని చిన్నకూకటులతో' అన్నప్పుడును, 'వందే నేర్పుల' అన్నప్పుడును, 'నుయి దాదే వానికిన్' అన్నప్పుడును, ఆ మహాకవుల చెవులకు ఏ పదాలు ఇంపుగా ఉన్నయో అవే ప్రయోగించినారు. కాని, వారు లక్షణగ్రంథాలు లక్ష్యపెట్టినారు కారు. వారు ప్రమాదమువల్ల ఆ పదాలు ప్రయోగించినారని తలచడము తప్పు. ప్రాచీన రూపాంకి, నవీనరూపాంకి ఇదే భేదము. ఈ కాలములో 'గ్రాంథికభాష అనే భాషలో వ్యావహారిక రూపాలు ఉండడానికి ఇదే కారణము. ప్రాతభాష ముసలివారి వంటిది. ముసలివారిని మూలకూర్చుండబెట్టి సమస్కరించెదముగాని, వారు మనతో కలిసిమెలిసి ఆనందించడానికి వసికొరారు. మనకు ఆనందము కలుగజేయువారు మనతో కలిసిమెలిసి తిరిగే అన్నదమ్ములు. వ్యావహారిక భాష అన్నదమ్ములవంటిది. గ్రాంథికభాషలో వ్యావహారికపదాలు దూర్చడము ముసలి

వాని జుత్తుకు మసిపూసి పిల్లవాడు అనడము వంటిది. కాబట్టి పండితులారా! ఇప్పుడు మీరు వ్రాయుచుండు గ్రాంథికభాష నిజమైన గ్రాంథికభాష కాదనీ, గ్రాంథిక వ్యావహారికభాషల మిశ్రమమనీ, తెలుసుకొని, మీ గ్రాంథికభాష ఇప్పటివారికి కొంతవరకు కర్తరసాయనముగా ఉండడమునకు కారణము-అందు లోనివ్యావహారిక పదసమ్మేళనమే అనిగ్రహించి-నిజమైన వ్యావహారికభాషే పూర్ణముగా కర్తరసాయకముగా ఉండగలదనినమ్మి-వ్యవహారికభాష స్వేచ్ఛగా తెలిసి (తెలియకకాదు) గ్రంథాలలో వాడుకచేయండి. ఆ రీతిగా వ్రాసిన గ్రంథాలు మాకూ, మీకూ, జనసామాన్యానికి కూడా ఉపయోగకరములై, సంతోషదాయకములై ఉండును. ఇదే నా ప్రార్థన.

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి*

ఆధునికాంధ్ర సారస్వతము

నే నిందు సారస్వత శబ్ద వ్యుత్పత్తిని గూర్చి చర్చింపఁ దలఁచ లేదు. పూర్వాపర దశలను బోల్చి కారతమ్యమును తేల్చి నెంచలేదు. చిరంతన శోధనచే జేర్చిన భాషాచరిత్రమును వినిపింప రాలేదు. తుదకు క్రొత్తక్రొత్త నియమములను బెంచి ఆధునిక సారస్వతమును శాసింప సాహసింపలేదు. ఇందే కార్యమనకుఁగాని నాకుఁ జాలినన్ని అధికార యోగ్యతలులేవు. అది నాకన్న నితరు లెక్కువగా నెఱుఁగరు. కాని, సారస్వతముయొక్క వర్తమానావస్థను విప్పిచెప్ప సంకల్పించితిని. ఇందు ఖండనమండలములకు అవకాశము కొలఁది యని సహృదయు లెరుగనిది కాదు సందర్భవశమై యట్టి ప్రవక్తి గలిగినను వ్యాసకారకుని యభిమతము కాదని విశ్వసించుదుగాత. ఈ కార్యమును అలరి యైనది కాదు. ఒక్కొక్కని యనుభవము వేఱు, ఒక్కొక్కని మార్గములు వేఱు. కాని మొత్తముమీదఁ జేయునది భాషావ్యవసాయమే.

ఒకనికి రుచించినది మఱియొకనికి రుచింపదు. ఒకఁ డభిమానించినదానిని మఱియొకఁడు తిరస్కరించును. ఈ భిన్నరుచిత్వమునకు ప్రకృతి యొకసాక్షి. ఒగరుచిగుళ్ళు దిను కోయెలకు పండు తమలపాకులు రుచింపవు. పాము కుటుస ముల వంటి ఉప్పాడ చీరెలపై మనసుపడు మానవతి యొక్కతె. కన్నుచెదరు కలంకారి చీరెలనే యందగించుకొను సుందరి యింక నొకతె. అయితే యిరువుర కును అలంకారమే ప్రధానసంకల్పము; కాని యభిరుచులనుఁ దిప్పు దృష్టిమాత్రము వేఱు. ఇంతకును జెప్పవచ్చిన దేమన; స్వీయరుచిపై నధికమైన యభిమానముండుట నమంజనమే. అది కళాధర్మము. కాని భిన్నరుచిని వెక్కిరించుట ప్రమాదము. నే నీక్రింది పంక్తులతో సాధ్యమైనంతవఱకు నా సొంత యూహలను వ్యక్తీకరింతును. సంకల్ప దృష్టిమాత్రము సమరసభావము నందున్నది. ఒక పక్షమును ద్రోసిరాజనవలెనని నా మతము కాదు. మఱియొక పక్షము నాకాశమున కెక్కించవలెనని యూహ యవలె లేదు. అందువలననే మహాకవి రవీంద్రుని నూక్తులు ధ్యాన పురస్కరములుగా నీ వ్యాసము నారంభింతును.

వాగర్థ ప్రపంచమునేలు ఓ వాణి : నీ మదురస్వరూపమును, నీ స్నిగ్ధ వ్యభావమును నన్నావహింప నిమ్ము. నా వాక్కులు ప్రమాద సమ్మోహితములు. కావున నా మాతృభాషా గౌరవమును గాని, తదుద్గమన గానమును గాని, తదు స్మృతి తేజస్సునుగాని ఏమాత్రమును మైలదేయని రసన నిమ్ము అదియే నా సంకల్పము.

క వి త

సారస్వత పరిణామమందు కవిత కాద్యస్థానము కలదు. ఏజాతి సారస్వతము నవలోకించినను ఈ రహస్యము తేటపడును. 'హామరు' మహాకవి కావ్యములు లేకపోయినచో పాశ్చాత్య పీఠులు లేరు. వారి చిత్రజీవితములు లేవు. వారి శైశవ నాగరికత లేదు. 'హ్యాయనిషియో' పాటలు లేక ఆతిపురాతనమైన చీనా జాతీయ సభ్యత బోధపడదు. ఋషుల ఋక్కులును, మనుల పురాణములును ఉదయింపవేని మనభారతవర్షనాగరికతకు జిహ్వాములే కాన్పించియుండవు. ఇవి యన్నియుఁ గవిభారూపములోనే యున్నవి. కావున కవిత భాషాపరిణామ ఫలములలో నుత్కృష్టమైనదని చెప్పకతీరదు.

వర్తమానావస్థ యందు మనభాషలో కవిత లేదని చెప్పట తప్పు. తప్పేమి, గొప్పపాపము. కాని అది మాటి యవతరించుచున్నది. మారుపు అనివార్యమనియే నాయూహ. ఈ మారుపు జాతిభాషల యందచందములకును, వికాస విస్తారములకును క్రొత్త నాజుకుఁ దేగలదు; కాని, కొందఱు అపోహపడు నట్లు సమూలచ్ఛేదనమును దాకొల్పదు. చిహ్నముల యందు వికసన సౌష్ఠవ మున్నది. కాని, వికారదురాగత మేమియులేదు. ఈ మార్పును నిరసించి నిరోధించు పండితులు కొందఱు ప్రకృతి నైజమును గుర్తింపలేకున్నారు. కవితకుఁ బ్రాణము పోసి యుజ్జీవింపఁ జేయుశక్తులు భాషలో నున్నవని వీరి భ్రమ. అట్లు కాదు. జాతీయ పరిస్థితి, దేశవికాసము, సాంఘికగతి, విద్యావర్ధతి నాగరకాభిరుచి, మున్నగునవి కొన్ని కవితాప్రేరేపకములు. చూడుడు శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునాడు ఆంధ్రకవిత కొక స్వేచ్ఛావికాస మలవడినది. ఎందుచేత? ఆపజకు వేంగియంతయు తీవ్రసంక్షోభపడినది. కాని ఈ సంక్షోభ దేనియందు? మతము నందు. అప్పటికి ఆంధ్ర సభ్యతా దృష్టి మత నిర్బంధముల నుండి తొలగలేదు ప్రజాభినివేశమునందు మతము ప్రధానముగా నుండును. ఇతరములు లేవని నా అభిప్రాయముగాదు. మత సంస్కృతి నుండి జాతీయదృష్టి బలవంతముగా నాకర్షింపఁదగిన అన్య పరిస్థితి పొసఁగియుండలేదని నా యర్థము. శ్రీకృష్ణరాయల కాలమందు ఈ గతి మాఱినది. జాతీయదృష్టి తురకకత్తి

మొఱపులచే లాగఁబడెను. పౌరుషము విజయకాండ, తొలకరించెను. జాతీయ మగునొక అపాంభావము క్రమ క్రమముగా బలిసెను. దీని పరిణామ మిచట నప్రసక్తము. కాని, పర్యవసానమేమి? దిగంత విశ్రాంతమగు ఆంధ్రసామ్రాజ్య ప్రతిష్ఠ ఆంధ్రుల ప్రతాపము పురాతన వేంగీసామ్రాజ్యములు దాటిపోయినవి. ఇటు కళింగము మ్రొంగినది. అటు కర్ణాటమును కబళించినది. ఆంధ్రుల జయ స్తంభములు దూర దూర స్థలముల నెత్తఁబడెను. ఇది యొక సజీవమైన పరిస్థితి. జాతిలోని యంతశక్తులను ప్రజ్వలించు సమయము లిట్టివే. ప్రజలలో ప్రభుత్వ గర్వము రాజించినది. అభిమానము బలిసినది. సంపదలు పెంపొందించినవి. దానితో సౌభానురక్తి యధికమైనది. తదనుభూతమై పౌరుషార్థ విలాసములు నందుకొనినవి. అదియే సంగీత సాహిత్యములు మోహపెట్టు తరుణము. ఆ కాలపు సాహిత్య పరిణామముగా 'మమచరిత్ర' వంటి విలక్షణగ్రంథ ముదయించినది. అందలి నాయకను జూడుఁడు. ఆకాలము నాటికి ఆంధ్రస్త్రీ లోకమున బుచ్చించిన సాహససంపత్తి ధ్వనింపకపోదు. వరూధిని చర్యను కేవల కవిభావనా ఫలితమని సామాన్య ధర్మముగా నన్వయింపకుఁడు. భావవరముగ నన్వేషింపుఁడు. నా యర్థము బోధపడగలదు. వరూధిని సాహసించి నాయకునిఁ గొగిలించినది. రసప్రపంచము నందిది సామాన్య పమర్థనీయమని నేనెఱుఁగుదును. కాని, కావ్యమునందు తన నాయక కీత సాహసచర్యను "సహృదయసమ్మతముగా" నేర్చి దిద్దిన తెనుఁగుకవులు అవతకు మిగుల తక్కువ. ఆపె వేషమునందు ఆకాలమునకు గ్రలిగినమార్పు గావ్వింపకపోదు. వేయేల, వరూధిని వాలకమంతయు మొగలాయి నాగరికతా లీనమైన విదప బరిణమించిన తెనుఁగు నాజుకునకు నిదర్శనమని నా యాశయము. అందలి వర్ణనలు చూడుఁడు. కాలికాభిరుచిని జెప్పక చెప్పుచున్నవి.

క. కుశలతి యేవ్రతముల నగు

నశనాయాసమున, నిండియ నిరోధమునన్

గృభఁడవలు యాత్మ నలచెదు

సశరీర స్వర్గసుఖము సమకొని యుండన్.

ఈ పద్యపంక్తులయం దెంత యర్థమో ధ్వనించుచున్నది. మతాచారము లపై శ్రద్ధ తొలగినది; సుఖవిలాసము లవశ్యబోగ్యములను నభిరుచి తల యెత్తినది. ప్రవరాఖ్యుని వంటి భూలోకబృహస్పతిని జూచి ఆ కాలపు నాగరకు లేమనుకొనిరో మన కీ పద్యము హృద్యముగఁ జెప్పుచున్నది. ఇట్టి కవితను

భేదేపించినది జాతీయ పరిస్థితి; కాని, భాషాతత్వము కాదు. భావనను గురించి భాష కవి చేతులలో నాటలాడినది.

ఆనాఁ డెట్టి మార్పు కలిగినదో ఈనాఁడును అట్టి మార్పు కలుగుచున్నది. కొన్నిట నీమార్పు అధికమైనది; బలవత్తరమైనది యని చెప్పట కవకాశములు కలవు. ఆంధ్ర కన్య పౌభాగ్య సౌందర్యమును దిలకింపుడు. దుకూలధారణము నుండి తలకొప్పు తీరిక వఱకు నెంతమార్పు వాటిల్లినదో తెలిసికొనుడు. తెనుగుకన్నె మెడలోఁ గాసుల దండ లూగుచున్నవి. కంఠరేఖలవంటి నానులు నాజుకుఁ బెంచుచున్నవి. నాగరములేని తెనుఁగు చిన్నది యిప్పుడు కానరాదు. పెద్దనాది మహాకవులు తాము పోషించిన నాయికల మెడలలో కాసులదండలు వేయలేదు. నానులు పెట్టలేదు. నాగరములు చేయించలేదు. కాని ఆధునిక మహాకవులు తీర్చిదిద్దిన నాయికల కవి యేల యుండరాదు? నిషేధముండకూడదని నా మతము. నిషేధ మటుంతము, విధి పూర్వకముగా నీ మార్పును అభిరుచి ధర్మము నర్థించి చేయవలెను.

ఇంకొకటి, తెనుఁగుకవుల రచనలయందు తెనుఁగు నాయిక లేల యుండరో నేనూహింపఁ జాలకున్నాను. తెనుఁగు నాయిక పేర తెనుఁగు కాంతా లోకముయొక్క 'విలక్షణత' సారస్వతమందు పొందుపడవలెను. దీనిశౌక నిదర్శనము చెప్పెదను. గుజరాతీ సారస్వతము నిపుడు నడిపించుచున్న మహాకవి 'కలాపి'. ఆతని కావ్యము నెందుఁ జూచినను ఆ సంఘపరివర్తనము అర్థములోఁ జూచినట్లు పొడకట్టును. వారి వస్త్రాద్వలంకారము లంత యింపైనవి కావు. పనితలవాలక మంత హృదయంగమముగ నుండదు. పలువురు విదుషీ మణు లీ సందర్భమును గూర్చి వ్రాసిరి. మార్పులకై విశ్వప్రయత్నములు నలిపిరి కాని, తుదకు 'కలాపి' కవితయు, మహారాజ శాయణీ మార్గదర్శకత్వమును జతపడు వఱకు అభ్యర్థనీయము సాధ్యమయినది కాదు. ఆయన కవితయం దెందుఁ జూచినను గుజరాతీకాంక్షా సౌందర్యప్రశంస యుండును. ఆయన శైలియు మిగుల గడ్డునైనది. ఒక నాయికను పూర్వ పద్ధతికిఁ బ్రతి బింబముగాఁ జిత్రించును. మఱియుక నాయికను అభ్యర్థనీయ పద్ధతికిఁ బ్రతి రూపముగా చిత్తును. నాకీ పరస్పర వై పరీత్యము ఆయన చదివి వినిపించినపుడు బోధపడినదికాదు. ఏల యిట్లు రచించితి వని ప్రశ్నించితిని. అందుల కాయన యీ క్రింది ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెను.

“నేను ప్రయోజనము నర్జించియే యీ రచనాక్రమ మవలంబించితిని. పూర్వపు శ్రీ సౌందర్యమును జిత్రించుటచే దాని విలక్షణతకు స్థాయిఁ గల్గించిన వాడనైతిని కాలిక వృత్తమును బాటించుటచే, కలుగుచున్న మార్పునకు దారులు తీసిన వాడనైతిని. అనఁగా భావియందొక చిత్రకారుఁడు ఈ కాల వాఙ్మయమును బరిశోధించుట తటస్థించు ననుకొనుము. అప్పు డాశిల్పకుని దృష్టికి పూర్వగుజరాతి శ్రీరూపమును, మార్పులతో బరిణమించిన అధునిక కన్యక వారికమును—రెండు రెండు పృథగ్గింబములుగా గానవచ్చును.”

ఇందెంత యర్థమున్నదో యూహింపుఁడు. మార్పు అనివార్యమే. కాని ఆ మార్పునను సారస్వకమునందు లీనమధురములుగా దిద్దుకవి యెంత ప్రౌఢుఁడు గావలెనో, ఏ సాధనాంతరముల సవలంబింపవలెనో తలపోయుఁడు.

భావగీతములు

ఇప్పుడు చిన్నిచిన్ని పౌత్తములు వెడలుచున్నవి. వీనిని ఆంగ్లమందలి ‘లిరికు’ కావ్యముల ననుసరించి భావగీతములని పిలుచుచున్నారు. ఇది కేవలము మనవారెఱుంగని పంథ కాదు. లాక్షణికులు వాకొనిన ఖండకావ్యము లిట్టివే. మేఘదూత నెఱుంగనివా రుండరు. మహాకవి కాళిదాసుని హృదయ పరిపాక మాపద్యములయం దెంత భావమోహనముగా కేంద్రీకృతమైనదో ఎఱుఁగుదుము. భాగవతము జడవని తెనుఁగువారు లేరు. అందన్నియెడలకంటె గొన్ని స్థలాంత రములలో రసమునకు స్థాయియే కుదిరినట్లు తోచును. భ్రమరగీత లిందుల కొక యుదాహరణము. ఒక్కొక్క పద్యమునందు ఒక్కొక్క హృద్యభావము మనసు నలంకరించుచున్నది. గోపికల వియోగవేదన యెంత నిశిత మధురమో; పోతనతరళపద సరళియును అంతసమ్మోహనాస్త్ర సూత్రమై హ్లాదైక రమణీయ’ మ్మను ఉదాత్తకావ్యలక్షణమును బ్రతికించుచున్నది. కారణమేమి? కేంద్రభావమంత మాధుర్యవిశిష్టముగ నుండుటయే. గోపికలు వలచిన శ్రీకృష్ణ వియోగము నిందు వ్యాజస్తృతిగాఁ గవి గ్రహించినాఁడు. కాని నిజమునకుఁ బోతనమహాకవి యాత్మ వేదనయే యిందు స్ఫుటమగుచున్నది. లీలాసంవరణమైన పరమాత్మను పోతనహృదయ మెంత యార్ద్రసుకుమారముగా వలచెనో తద్వియోగము నెంత కఱకుగా ననుభవించెనో, భ్రమర గీతలయందుఁ బ్రతిపదము నందును మెడలుచున్నది. పోతన భావోత్కంఠ యెంత నిశితముగా నీ గీతలలో లీనమైనది గావుననే రసోపలబ్ధి కింత లాంసీయమైన స్థాయి కుదిరినది.

ఖండకావ్యములు వ్రాయు ఆధునికకవులు ఈ రహస్యమును మనసునం దుంచుకొనుట లగ్గు. పండితులు వీనిని కేవలము విజ్ఞాతి భాషాసంప్రదాయ ఖండమునండి మన సారస్వతవర్ణమునందు దింపరాబడినవని నిరసింప నక్కర లేదు. పూర్వజ్ఞానములందున్న ఒకానొక కావ్యాంగమునకే ఇప్పుడు పృథ గ్వికాసము ప్రాప్తించినదని సమరసిండుటయేగ్గు. ఈ ఖండకావ్య శీర్షికక్రింద నానా విధ కావ్యరచనా చర్యయును వచ్చును. అందులకు నాకిచట అవకాశము లేదు.

ప్రయోగ పరిణామము

ఆధునికకవులు శబ్దప్రయోగములవల్ల 'నిరంకుశులు'గా నున్నారని యొక వాదము కలదు. కవియై కావ్యము నుజ్జీవింప జేయవలెను గాని శబ్దప్రయోగము వల్ల తప్పక 'నిరంకుశుడు'గా నుండవలయు ననియే నాకాంక్ష. ఈ మర్యాదగూడ కేవలము నవీనముకాదు. శయ్యను బాటిచిన నన్నయభట్టారకునకును, తైలిని దోహదించిన తిక్కన కవిబ్రహ్మకును సూక్ష్మమందరమైన భేదము కలదు ఈ భేదము ప్రయోగసరణి ననుసరించి రేకెత్తినదే. త్రికవుల ప్రమాణముల నటుంచి ప్రయోగస్వాతంత్ర్యము వహించిన కవులు ప్రబంధ నిర్మాతలలో బలువురు కలరు. ఉత్తమకావ్య మనదగు ఆముక్తమాల్యదయందు ఈ ప్రయోగవిధానము కవికలమున కెంత సంపూర్ణ విధేయమై అందచందములు మోసెనో సహృదయు లెఱుంగుదురు. నన్నయ తిక్కనలకుఁగల భేదముగూడ నొకతీరున విశదీకరింప వచ్చును. సావిత్రి విపాదమందును, శకుంతల సాధ్వసకంపనము నందును, అర్జు నుడు మత్స్యయంత్రము తెగనేయు కలకలము నందును నన్నయ శయ్యాలలి త్యము నుయ్యాల లూగుచునే యున్నది. తిక్కన యజ్ఞ యట్లుకాదు. ద్రౌపదీ సౌకుమార్య సౌందర్యముల నయనోత్సవము నుండి, ఉత్తర గోగ్రహణ కోలా హలమునకు దరమి, ఒక్క విసరులో ఉత్తర పెండ్లి సంబరమున మంగళహార తులు వినుపించును. భావమునకు భాష నింత పరమవిధేయుడుగ నొనర్చు మహా కవి శిల్ప మనన్యము. ప్రయోగస్వాతంత్ర్యమును దోషములుగా సిద్ధాంతీకరించి నతో భావపుష్టిగల ప్రబంధములు చాల ఈ దోషమున కగ్గమగు ననుట విస్మయము. ఈ పోరాటము చాలదూరము వచ్చినది. కాని తేలిస సారాంశమేమియో చూడవలసి యున్నది. ప్రయోగమునకు బహుత్వసిద్ధి లున్నదని సంప్రదాయ వాదులును ఒప్పుకొనుచున్నారు. కాని త్రికవులకు దక్కినవన్నియు తప్పులేయని

వారివాదము. కవి యొకమారు స్వతంత్రించి ప్రయోగమును వాడిన తరువాత ఆది సహృదయలోక పరిచయముచే సాధువై బ్రదికినది; కాన ఆది సపీనుల బ్రయోగయోగ్యమే అని యిప్పటి వారి మతము. ఎట్లులైనను భావమున, దృష్టి కేంద్రమగుచున్న ఈ కాలముందు ప్రయోగమునకు వైరశ్యము నాపాచుట భాషా కల్యాణమునకు సహకారి కాఁజాలదు.

గీ తి

సారస్వతము సాధ్యమైనంత జాతీయముగ నుండవలయునని చెప్పి ఇందులకు వంగమహారాష్ట్ర వాఙ్మయములే నాకాధారములు. జాతి సారస్వత నందు గీతికిఁ జాల ప్రధానమైన స్థానముకలదు. మన లాక్షణికులు 'పదకవిత త్రోసి రా జనిరి. చిత్రమైన ఒక నాగరికత కలవాడైన మన రసికులు పాట నాదరింపరైరి. అందుచే నిరాదరమే దాని పాలైనది. రాను రా నీకవిత జీర్ణియస్తమయావస్థకు వచ్చినది. కాని వంగ మహారాష్ట్ర సారస్వతములందు సాహిత్యమున కీగతి పట్టలేదు. ఇందులకు నాకొక్క కారణము కనుపట్టుచున్నది. ఆదియందు ఈ గీతి కవిత కవలంబన మిచ్చినవారు సాధులు. చైతన్య అంతకుముందు చందీదాసు మొదలగువారు తమ భావలోకమునెల్ల గీతియ ప్రసాదించిరి. తుకారాము, రామదాసు మున్నగు మహారాష్ట్ర యోగులుగూడ గీతికి బ్రాధాన్యమిచ్చిరి. వారిహృదయము లెట్లు లోకసంగ్రహమునకై పరితపింపవో, వారిబుజాలమీది ఏకతారీలును నట్లే మోగినవి. దాన మోహపడి ప్రసంతానమును పరవశగీతములను వాడినది. కవి యర్థించిన యావేశము తాంబూడినది అంత ధన్యతయు బ్రాపించినది. వంగమహారాష్ట్రమందు సాధుభక్తి యధికము. అందుచే వారిపాటలును ప్రజాహృదయముల నాటుకొనిన ఇప్పటికి పైతము సంర్యాకాలములయందు సావేశముతో బాడఁబడుచున్న మన కట్లు కాలేదు. మన కవులయందు యోగులు చాలతక్కువ. మన వేమనలున్నారు. కాని మనలాక్షణికులు వారిపేరైన నెత్తలేదు. హృదయ మోహనలగు అనేక రసవద్గీతముండి ఒక్క ఉదాహరణమైన వారివ్రాతలలో గానరావట్లుకలిగిన నేమి, ఎంతసీరస నికృష్టమైనదైనను పద్యమునకు గౌరవము పడినది. ఎంత రసోత్కృష్టమైన దైనను పదమునకు నిరాదర నైచ్య ముకొనినది. కారణములు రసికులు చర్చింతురుగాక. చెప్పవచ్చినదేమ

ఆధునికాంధ్ర సారస్వతము

సారస్వతము వెదచల్లు భావములు ప్రజాహృదయములందు బ్రవేశింపవలెనని ఆ ప్రజాహృదయ ప్రవేశమునకు గీతి సాధనమైనట్లు పద్యము కానే మహాకవి రవీంద్రుని యుదాత్త వాఙ్మయము వంగజాతీయ గతిభ్రమణ కెంత సహకారమైనదో నేనిందు వేఱ చెప్పనక్కరలేదు. గీతియొక్క ప్రసమును చక్కగా వినియోగించిన వారితో రవీంద్రమహాకవి ఆధునిక కాలవ ఆగ్రగణ్యుడు. మందల సభలు జరిగినవి. ఆంధ్రమహాసభలు కడచినవి. గ్రంథాలయ ప్రధానము వచ్చినది. కాని ఆంధ్రదేశమందు ఏకగ్రీవముగఁ బాడఁగ 'జాతీయగీత' మొక్కటి యుదయింపలేదు. కారణమేమి? కవుల ముఖములయ ఆంధ్రభాషా మధువున్నది. కాని కవుల హృదయములందు ఆంధ్రజాతీయతలే సన్నిహితము లయియున్న మహారాష్ట్ర వంగములను దిలకింపుడు. ఎన్నిజాతీయ గీతలు ఆబాలగోపాలముచే త్రోవలరెగు ధూళిగూడ పుప్పొడియగునట్లు పాడఁచున్నవో వినఁడు. మహాకవులు గీతి నాదరించినగాని ఈ లోటు తీరదు. రజనాభిరుచి తదభిముఖత్వమును సూచించినపుడుగాని ఈమార్పు కలుగదు.

గద్యరచన

వర్తమానావస్థయందు గద్యరచన జరుగుటలేదని వాదించుట యశక్యము. ఏదో ఒక నవల చదువరుల చేతులలోనికి వచ్చుచునే యున్నది. ఏ జీవితచరిత్ర ప్రకటింపఁ బడుచునేయున్నది. కాని జాతీయ పరత్వముగా రఁప సాగుటలేదని నా నందియుము. ఇట్లంటినని కేవల భావన్యాయము నాశ్రయించలేదు. చాలినంతలేదని నాయర్థము. నవలలువ్రాయు రచయితలు ఆంధ్రదేశసౌందర్యమును తాము ముందుంచుకొనవలెను. ఆంధ్రసంప్రదాయములను బాటింపవలెను ఆంధ్రుల వేషభాషలను బోషింపవలెను. సాటి సభ్యతలయందు ఆంధ్రసభ్యతేమి లక్షణత్వమున్నదో వాని మద్దరించి ప్రకాశింపఁ జేయవలెను. ఇందుకు

గీ. అరికి జయమిచ్చి తిరిగిర ప్రాణపతికి
పసుపునీళ్ళు తోడిన వీరవనిత చరిత
తెలుగు చెలుల నుద్బోధించు దేశ్యరచన
లంకురించు ... ..

ఇందు రణతిక్కన భార్య ఎంత విస్మయముగ ధ్వనించుచున్నదో యాఁకింపుడు. ఐతమ్మకథ నాంధ్రపురంధ్రు లెఱుంగదు. ఈస్థితి దేశభాంధవు లర్జింప

దగినది కాదని నేనిచట చెప్ప నక్కఱలేదు. అంద్ర రచయితలు అంద్రనాయికలను రసోచితముగా నభిమానింపవలెను. కథలోను, ఖండకావ్యములలోను, నవలలలోనుగూడ ఈమార్పు సత్వరము కలుగవలెను. ఇట్టిలోపములు సవరించు కొనుటకు రచయితలందరును సమావేశమై పరస్పరాభిప్రాయములను వెల్లడించు కొనుట మంచిది.

గద్యరచన క్రింద నింక కొంత చెప్పవలసియున్నది. ద్రౌపదీసాత్రాచిణీ పోషణమునందు తిక్కన మహాకవి పెట్టిన వన్నెలెట్టివో ప్రకాశింపజేయవలెను. ఉత్తమ ప్రబంధముల యందున్న ఉదారగుణ వైభవమును సహస్రముఖముల వెల్లడించవలెను. దీనినే సమాలోచనమని వంగీయులు వాడుచున్నారు. ప్రాచీన సాహిత్యమునుండి యిప్పటికినితము రచయితలు మానవత్రికలలో నపూర్వ విషయములను మణులను త్రవ్వినట్లు త్రవ్వి యెత్తుచుందురు. ఉత్కృష్టమగు వ్యాసరచనలేమి యొక కొఱత. మతాభిమానముగల పండితులు కొందఱుగరు. కాని 'పీఠశైవము అంద్రదేశ చరిత్రయందేస్థానము నండఁగల'దని చర్చించిన వారు గానరారు. సంస్కృత సారస్వతమునకు అంద్రాఽంకారికులు నలిపిన దోహద మెట్టిదో మనవారిఱుగరు.

హైందవ సమష్టి శిల్పము నందు అంద్ర చిత్రకారుల కెంత సంబంధమున్నదో ఎందును చర్చింపఁబడి యుండలేదు. స్థాలీపులాకన్యాయముగ వ్యాస రచనకు వస్తు నిర్దేశము నిచట సూచించితిని; కాని, వేత్త లెఱుగరని కాదు.

శాస్త్ర చరిత్ర వికాసము

శాస్త్రమనగా తర్కాదులని మనయర్థముకాదు. రాసాయనిక భూగోళములు మున్నగునవి. ఈ విషయమై పరిశ్రమ జరుగు చున్నది. కాని, జనసామాన్యము నాకర్షించు గ్రంథమొకటి కాలేదు. 'బాబు జగదానందరే' వ్రాసినట్లు ప్రకృతిశాస్త్రమును కథలుగాఁ గల్పింపవలెను. ఆయన వ్రాసిన 'ప్రకృతి ఓ ఇతిహాస్' అను కథలను వంగదేశమునందాడువారుగూడ చదువుదురు. ఇందులకు గారణమేమన, ఆయన రసోచితములగు కల్పనలతో విషయములను సింగారించెను. 'గ్రావిటీ' వాదమును బోధించు సందర్భమున ఆయన యద్భుతమగు నవలవంటి కథను జిత్తించెను. సందర్భవశమున నిది సూచించితిని. మహారాష్ట్రమునందు 'భూపరిచయ'యను విలాసగ్రంథమొక్కటి కలదు. అగ్రంథకర్త తాను భూయాత్రనలుపు

చున్నట్లును, శిష్యునకు ఆయా ఖండాంతర శీతోష్ణ వైచిత్ర్యములను పరిచయముఁ జేయుచున్నట్లును ఒక సరస కల్పనము నాశ్రయించెను. శాస్త్రజ్ఞులకు పద్ధతి భేదములను మూచించితిని గాని నాకీ విషయమందు అధికారముండి కాదు.

వ వ అ లు

ఆధునికమునకు నవలలయందు దేఖించి యధికముగ నున్నమాటనిజము. ఎచ్చటఁ జూచినను నవలలు నవనవముగాఁ జ్రుతకాశించుచున్నవి. కాని, ఒక శోచనీయస్థితి బయలుపడుచున్నది. నవలపతన మెంతవ్యాప్తియందున్నదో, అందలిభావములంత వ్యాపకము నందుటలేదు. కారణము ప్రాజ్ఞు విమర్శకదృష్టికి విడుచుచున్నాను. 'జీవనప్రభావ' వంటి నవల యొక్క జీయు మన తెనుఁగున నింతవఱకు బయలు దేరలేదు. మనరచయితలు ఏ హిమాలయ ప్రాంతమందలి బయళ్ళలోనో, ఏరాజు పుత్రస్థానపు దెడాలలలోనో ఒక పాంథుని ప్రవేశపెట్టుదురు; కాని, కొండవీటి కొండలోయలోను, భద్రాచలపు టదవులలోను కథా పాతముంను ప్రవేశపెట్టి చూపరు. మనకీదృష్టి పూర్ణముగా మారి ఆసలు తెనుఁగురచన బయలుదేరవలెను. నేనిట్లంటినని అభావతర్కమును తడవఁగూడదు. ఇప్పటికి నీభాషాంతరీకరణములను గణింపలేదనిగూడ గణింపరాదు. ప్లాటార్కు వర్ణిత చరిత్రకంటె శ్రీనాథ వర్ణిత పల్నాటివీరుల చరిత్రలు అధిక ప్రయోజనకరములుగా నెన్నఁదగినవి.

వి మ ర్శ న ము

మన సారస్వత మీశాఖయందు చాల గర్వ్యదశ యందున్నది. సోదర సారస్వతములతోఁబోల్చి పరిశీలించినపుడు ఈభేదము మరింత గాఢముగఁ గానవచ్చును. ఇంతవఱకును విమర్శనమన్న 'ఇవట' అఖండయతికి జడలు పెరిగినవి. ఇవట సంధిఁ గలపలేదు. ఇందు లక్షణము లంకలపాలెనది' అనివ్రాయు వ్రాతగాండ్రు లెక్క కెక్కువగ నున్నారు. సామూహికతో వాణ్నిడులయందున్న అపూర్వరత్నముల నెత్తువా రరిది. ఈ సందర్భమున నిదమిత్యమని చెప్పటకే అసాధ్యముగ నున్నది. నవీనుల విమర్శనలు పూర్వలాక్షణికములను మొదలంట త్రోసివేయుచున్నవి. ప్రాచీనులవిమర్శనలు గతానుగతికములయినపురాణవధముల నుండి ఒక అంగుళమైనము కదలకున్నవి. రెండును శోభనప్రదమగు సారస్వత వికాసమునకు దోహదకర్మలు కావు. మార్గము మధ్యగా నున్నదని నా యూహ. అందులకు ఉదారదృష్టిగల యుభయభాషావిదులు ముందుకు రావలసియున్నారు.

ఇటీవలి విమర్శలయందందందు ఇట్లే శుభపరిణామమును సూచించిన చిహ్నములు గలవు. గతసంవత్సర వంగీయ పరిషదధ్యక్షుల యుపన్యాసమునందలి ముక్కల నిందు పొందుపఱపక విడువలేకున్నాను. “వర్తమానావస్థయందు జాతిజీవనమున లీనమగుచున్న మార్పు లసంతములు. ఆ భిన్న భిన్నోల్పాదకలన్నియు సాహిత్యమునందు బింబించుచున్నవి. ఈసమయమున దార్శనికుని హృదయకౌశలము లతీవనిశిత ప్రతిభావ్యాకోచములై యుండవలెను. సారస్వతమునందు నిష్కేధింపఁ దగిన దానికంటె వ్యాఖ్యానించి విశదము చేయవలసిన దెక్కువయున్నది. ఈ యపూర్వవస్తు సమాలోచనమును పాఠకలోకమునకుఁ బరిచయ సరళమొనరించు బమత్కార కార్యమె వర్తమాన దార్శనికుని యుదాత్త సామర్థ్యము”.

వంగ సాహిత్యమునందు సమాలోచనకావ్య చాలవఱకు జెప్పబడినది. భగవద్గీతలపై వ్రాయఁబడిన వ్యాఖ్యానములు దాదాపు 22 కలవు. ఉపనిషత్తులపై వ్రాసిన వ్యాసములు అపారములు. ఈ ధర్మవాఙ్మయము వలన నెంత జాతీయత డీపించినదో అది మహాశయుల భావనకే వదలుచున్నాను.

ఇందు నాటకాదులగురించి చెప్పలేదు. సామాన్య రచనక్రిందవచ్చు పత్రికా వ్యాసప్రసక్తినిగూడఁ దడవలేదు. ఇంక ననేకములు ప్రమాదవశమున తప్పి పోయియుండును. అందులకు పండితుల యుపేక్షాపక్షపాతమును వేడుచున్నాను. మన సారస్వతమును ఇతర సారస్వతములతో సరిచూచినపుడు స్వస్వరూపావస్థలు బయటపడును. అట్లు చేయఁగాఁ దోచిన యాహలే ఇట్లు వెల్లడించితిని.

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

ఏ ల పా టి లు

అదికవుల కరుణార్థం చిత్తమే వారి కవితా ప్రాశస్త్యమునకు పాత వైనది. రామకథా విధాతను గూర్చి కాళిదాస మహాకవి

“శ్లోకత్య మాపద్యత యస్య శోకః”

అని ప్రశంసించెను. అతానాత్మ వివేకము కలిగి జగములనెల్ల సమ దృష్టితో గారవించుచు, సత్యగుణంబుల కాటవెట్టులయి బరగు మునీంద్రులే యాదికవులుగ నెంచబడుచున్నారు. వీరియనుభవ నివేదనమే వేదమై, పూజ్యమై మెప్పుంది యున్నది. వీరిబోధనములే సకలరాజన్య సమాదరణీయములై, జాతీయ సంఘం యాధారములై స్మృతులుగ బరిణమించినవి. వీరి యంతఃకరణ విన్యాసములే కావ్యరత్నములై రాజిల్లుచున్నవి. స్వానుభవమును ప్రకటింపు తెరవు లందలి భేదములచే శ్రుతి స్మృతి కావ్య భేదములు కలుగుచున్నవి.

తస్మాద్వా, ఏతస్మా దాత్మన ఆకాశః సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః.
వాయో రగ్నిః అగ్నే రాపః. అభ్యుపగచ్ఛతి. పృథివ్యాఽపరయః.
ఓషధీభ్యోన్నం, అన్నాత్పురుషః.

—శ్రుతి.

మాతృదేవోభవ - పితృదేవోభవ - ఆచార్యదేవోభవ,
యా న్యనవద్యాని కర్మాణి తాని సేవితవ్యాని, యా
న్యస్మాకగ్ం సువరితాని. తానిత్వయోపాస్యాని నోఽతరాణి.

—స్మృతి.

షష్టివర్ష సహస్రాణి జాతస్య మమ కౌశిక,
దుఃఖేనోత్పాతశ్చాయం న రామం నేతుమర్హసి,
విప్రయుక్తోహి రామేణ ముహూర్తమపి నోత్సహే,
జీవితం ముని శార్దూల న రామం నేతుమర్హసి.

—రామాయణ కావ్యము.

ఈ మూడు వాక్యముల శైలిని పరికించినచో మొదటిదియగు శ్రుతివచన మందు స్వానుభవము సాధువుగ జెప్పబడియున్నది. రెండవదానియందు ఆజ్ఞాధి కారములతో నిర్దేశింపబడియున్నది మూడవదానియందు హృదయమర్కముల చేదించురీతి వర్ణింపబడియున్నది. ఈ మూడు వాక్యముల వలనను చదువరుల మనస్థితి యొన్నత్యమును బొందుచున్నది. ఆనందము కలుగుచున్నది. మన స్సున కొక విధముగ విశాసము, సంతోషము, ప్రీతియు నేర్పడుచున్నవి. కాని యీ వాక్యములయందు అర్థగౌరవము కొరకుగాని, రచనాపౌష్ట్యము కొరకుగాని కవి యల్పించినట్లు గుపడదు. తనబుద్ధికి తోచినరీతి సూటిగా సాధుపదములతో తన యభిప్రాయమును చిత్రించెను. “ఋషీనాం పునరాద్యానాం వాచ మర్హిను ధావతి” అనువాక్య మీ మూటియందును స్పష్టమగుచున్నది. పూర్వకవులు శబ్ద పౌష్ట్య మభిలషించరు. అలంకారముల నవేక్షించరు. వృత్తముల విస్తరించరు. శబ్దకాస్త్రముల గౌరవించరు. నిర్మలమై, పవిత్రమై, నిర్లేతుకమై, యాత్మప్రేరిత మయిన ఘనోపన్యాస ప్రాబల్యమే వీరి కవితానైపుణ్యమునకును, వీరి నిరుపమ కల్పనాశక్తికిని కారణమగుచున్నది. మహాకవులందరును మంచిద్రవ్యతై యున్నారు వీరి పంచేంద్రియముల గ్రహణశక్తి సామాన్య మానవులందుకన్న మిక్కిలి వికసింపియున్నది. ఈ బాహ్యేంద్రియ విస్ఫుటమునకు తోడు వీరి యాధ్యాత్మిక దృష్టియు బలుతెరంగు లధికముగ నుండును.

“అతివతురకవేర్ధ్వష్టిరఘృజ్ఞితోర్వీ; ప్రాప్య వ్యోమ్నంతరాళం పునరపి సహసా విందతే ధ్యాన ముద్యాః.”

వీరి మానసము కడుమెత్త నైనది. వీరియంతః కరణ జగద్యాకృష్టమైనది. వీరిరాగద్వేషములు, సుఖదుఃఖములు, క్రోధానుకంపములు స్వవిషయములందు గాక జగద్దితార్థములగు తావుల వ్యక్తమగుచున్నవి. తన్నెంత మరచితే కవి యంత మిన్నయగునని కొందరు రసజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. వాల్మీకి కితావునిపై కోపగించినరీతి ‘దురంధర’ను చిత్రకారునిచే చిత్రింపబడియున్నది, అందువాల్మీకి నిస్సహతో ‘మానిషాద ప్రతిష్ఠాం త్యమగమః శాశ్వతీ స్సహః’ అనిపలుకునట్లగపడును. కాని వీని చర్యయం దామహర్ని కెట్టి మనస్తాపము కలుగలేదు. లోక హితమే వీని చాత్మప్రవృత్తికి కారణము. ‘గద్యవాల్మీకి’ యని పేరొందిన ‘విక్టరుహ్యాగో’ మహాకీరాతుల వర్ణించుపట్లగూడ నిట్టి నిస్సహాయే చూపట్టును. ‘అయోగో’, ‘రిచ్ఛర్థదిధర్థ’, ‘మాకైత్తు’ మున్నగు క్రూరులయెడ ‘షేక్స్పియ’

రిట్టి నిస్సృహయే ప్రకటించుచున్నాడు. మహాకవులరీతి ఇదియే తొల్లిటి కవులందు విశాలమైన ప్రకృతి పరిజ్ఞానమునకు తోడు తాముచూచిన విషయములయెడ మహా యోగీంద్ర సాధ్యమగు నిస్సృహ గాన్పించుచున్నది.

కావున పూర్వకవుల తెరవులలో ప్రపంచానుభవము అంతఃకరణ పారిశుధ్యము, నిస్సృహయు గోచరించుచున్నవి. వీనికితోడు కావ్యాలంకార రాహిత్యము శాస్త్రనిబంధనా గర్హణయు విశదమగును. వీనికి భావమే కావ్యోద్దేశమగుచున్నది. అలంకారము నిరుపయోగమగుచున్నది. ఈ విధముగ సుశృన్నమయిన సత్కవిత్వము కాలవైపరీత్యమునంజేసి యనేక మార్పులఁ జెంది శబ్దాలంకార చమత్కార పూరితములగు రీతుల జెలరేగి రుచిభేదములును, పాకభేదములును, వృత్తభేదములును తామరతంపరలై యతిశయిల్లి వివర్ణజ్ఞానానందకరమై లోక హితము కానేరక కావ్యోద్దేశమును సమర్థింపజాలక చెడియున్నది.

శిష్టాసభంగా సద్యర్థ్యా నిర్దోషాద్గుణా మృదుః,
నానాభంగీ విలాసాచే త్కృతి ర్వికృతి రన్యథా.

మున్నగు కావ్యక్షణము లేర్పడి యున్నవి. ఒకే అర్థమును సూచించు నీదిగువ పాదముల రెంటిని బరికించి కావ్యసాధనములందలి భేదముల గమనింపుడు.

“సముద్ర ఇవ గాంఢీర్యే ప్లేర్యే చ హిమవానివ.”

“కుపితరామవ మనక్రూర నారాచంబు
తనువుదాకని నాటి వనధిరాజు,
క్రుద్ధకుంభోద్భవ భూలతా కొటిణ్య
విహృతి క్రుంగని నాటి వింధ్యశిఖరి,
.....గాంఢీర్య సారమునను
ప్రకటధైర్య కళాకలాపముల యందు”

తొల్లిటి కవుల సూటియు, ఇటీవలివారి వక్రగతులను పై యుదాహరణములవలన స్పష్టమగు చున్నవి.

సంస్కృత కావ్యరీతులు వాల్మీకి కాలమునుండి మురారివర కేగతి విస్తరించి వికృతి జెందియుండెనో, యుండ్రకవితా రూపములుగూడ జంగమకథలు,

సుద్దులు, ఏలపాటలనుండి యాముక్తమాల్యద, వసుచరిత్రాది జటిల ప్రబంధముల రూపము నాగతినే జెందియున్నది. తొల్లిటి కవితారీతులు పండితజనదూషితములై, సభాగర్హితములై, పామరజనానందకరములై నీచాశ్రయము జెందియున్నవి. కొన్ని కొన్ని తావుల నివి శృంగార దూషితములై యున్నవి.

యదా ప్రకృత్యైవ జనస్య రాగిణో
భృశం ప్రదీప్తో హృది మన్మథానలః,
తదాత్ర భూయః కిమనర్థపండితైః
కుకావ్యహవ్యాహుత నివేశితాః.

బ్రహ్మశ్రీ పేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారును, శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారును ఆంధ్రమునంగల తొల్లిటికావ్యరూపముల యందలి చందములగూర్చి యనేక తావుల ముచ్చటించియున్నారు. నన్నయ నన్నెచోడులకు పూర్వము బలువన్నెల గన్న తెనుగుజానలో దేశీయకావ్య సాధనము లనేకము లుండినవి. ఇట్టి సాధనములే ప్రస్తుతము సంస్కృతాంగ సారస్వతి ప్రభావమున మార్పొందని యాంధ్రసీమలో వాడబడుచున్నవి. ప్రాండవ పాశ్చాత్య విద్యాసంస్కార మొందిన దేశభాగములలో సైతము జనసామాన్య మీకవితాసాధనముల వలననే తమకు వలయు హితవాక్యములను, నీతిబోధను, కావ్యరతయు గైకొనుచున్నది. సంస్కృతాలంకార నిబంధనల ననుసరించి రచింపబడిన కావ్యముల జడువులగు తెలుగుదేశములో ఒక లక్ష యుండవచ్చును. అదియును సంశయాస్పదమే. కాని దేశీయకావ్య సాధనముల వలన ఆనందము జెందువారు కోటి ఏబదిలక్షల జనమునకు తగ్గియుండరు. దీని కారణమేమి?

సంస్కృతాలంకారముల ననుసరించి వ్రాసినవారు ప్రౌఢకవులు. వారు పల్లెనాటిలోని మిద్దెకొంపలో కూర్చుని హిమాలయ తుషారములను పర్జించుచుందురు. రానురాను వారి కన్నులు మూతపడినవి. సీమంటు పదనముదాయ మభివృద్ధి జెందెను. వారు మాటల పోగులర్పురి. వారి కనములు, ఆలోచనలు, వారి పదసామగ్రి, కావ్యరీతులును సంస్కృత సారస్వతమునుండియో, పారసీనుండియో, ఆంగ్ల వాఙ్మయమునుండియో దొంగిలించబడినవేకాని యాంధ్ర సారస్వతమునకు జెందినవి కావు. అంధ్రుల ప్రత్యేక జాతీయశను జూపించునవి కావు. ఆంధ్రవాణియొక్క పూర్వసంప్రదాయముల సూచించునవి కావు.

అచ్చతెనుగు ప్రబంధములు నైతము సంస్కృత కావ్యరీతుల ననుసరించెడివే. వీనిలో చాలభాగము రసరహితముగ నున్నవి. ఏలపాటలం దీదోషములు లేవు. అవి చక్కని దేశీయ పదములతో యాంధ్రుల తొల్లిటి యభిప్రాయములను జిత్రించు చున్నవి. ఇందలిపదములు నూటియైనవి. నూటియగుటయేగాక చిన్న పిల్లలకును, పిన్నసంస్కారముగల జాతులకునుంగల పదలోపమున మిక్కిలి యందముగ నున్నవి. మనము బైస్కిల్, ద్విచక్రీ, పదచాలిని మున్నగు ప్రౌఢ పదములతో చూపు త్రొక్కుడు బండిని ఏల పాట కారకుడు 'దొరలు తొక్కే మరలబండి' అనే మధుమాటలతో వర్ణించియున్నాడు. పూర్వకపుల రీతులలో ఇట్టి బాలకవాచాలత్వమే ముఖ్యంశముగ నున్నది. ఇందలి సౌకుమార్యము, రామణీయకమును, ప్రశాంత సౌందర్యమును సామాన్యముగ ప్రౌఢ కవిత్వము నందు గోచరించవు. అదియునుగాక ఏలపాటలలో తెనుగుభాష సార్థకోపయోగ మును జెంచుచున్నది. అది తెనుగురాగాల యాశ్రయమైన సంగీతమున కుపక రించెడి భాష. దీని స్వీయవ్యక్తి భక్తి శృంగార రసములకు సంబంధించిన ప్రశాంతమాధుర్యము. ఒక్కొక్క దేశభాష కా యా దేశీయభాషముల ననుస రించెడి స్వీయవ్యక్తి యేర్పడుచుండును. హిందూస్థానీ వీరబీభత్స రసములకు ముఖ్య సాధనము—సంస్కృతము కరుణరసమున నేర్పడినది. ఆంగ్లభాష వ్యావ హారిక ధూర్త వినయమునకును ప్రకృతి చాంచల్యమునకును తగినభాష. ఆంధ్ర మటులనే భక్తిశృంగార రసముల వలన జనించు ప్రశాంత మాధుర్యమున కునికి పట్టు. ఏలపాటలలో యీ నైజవ్యక్తి కడుదూరము గోచరించును. ఏలపాటలు మహాప్రబంధములు కావు. ఉపక్రమ జోపసంహారములతో అందముగ దీర్చినవి కావు. ఎట్టి కావ్యాలంకారముల వెలుగున వీని బరిక్షించినను వీనియం దసంపూర్ణ తయు, దూష్యగ్రామ్యమును గోచరింపక మానవు. కాని యాంధ్రదేశాభిమాన మున తెలుగు మానిసుల హృదయసిమలు రగులునప్పుడు, తెలుగుశిల్పములు, తెలుగు డకూలములు, తెలుగువంటలు, తెలుగు దినుసులే వారి మానసమును తృప్తిపరచునప్పుడును, తెలుగే వారి పరమదేవతయై బరగునప్పుడును ఏల పాటల లోపము లంతలోపములుగ నిలువనేరవు. ఆంధ్రుడు సంస్కృతసార మపారముగ జదివి కాళిదాస మయూరాదుల రమణీయ పణితులయం దోలరాడు గాక! ఆంగ్లసారస్వతపు వివిధ భావాంతరాళములజొచ్చి చెన్నొందు గాక! పారసీకపు గాన సౌకర్యమున మైమరచుగాక! పూర్వపశ్చిమ ఖండముల వివిధ భాషల సొంపు తిరికించుగాక! వాని భావవాహక నైపుణ్య మెట్టిదైనను నగు గాక! రాత్రి పీఠులవెంట గుంపులై దేశీయగాన క్రమములతో దేశీయచ్చందో

బద్ధమైన ఏలపాటలను పాడు సోమరి పిల్లగాండ్రప్రభావమున కా విదేశభాషా సౌందర్యములు పోలజాలవు. ఈ పాటలు మన హృదయమును కరగించును; మనసు మత్సాహ పరచును; ఏదోయొక క్రొత్తరసము, ఒక నూతనశక్తి మన దేహమున జొచ్చి పులకరింపజేయును. వాని ప్రభావము వినినవారికే గోచరించును. భక్తికీర్తనలు, తత్వములు ఎంత సామాన్యమో ఏలపాటలుకూడ సుత సామాన్యమే. శృంగార రసప్రధానమగు కీర్తనలలో సామాన్యముగ విప్రలంభ శృంగార మధికముగనున్నది. పూర్వరాగమున విచారము తక్కువ; హెచ్చరిక ఎక్కువ. విప్రలంభమున విచారమధికము.

“నాకు నీకూ దూరమాయె
నల్లకొండా లద్దమాయె
చంద్రగిరి చీరె లంపవోయి”

కరుణాత్మకమగు విషాదము బహు రుచికరముగ వచ్చుచుండును.

“రావిపెట్టెక్కావు రాగాలు తీశావు
రాలిపోతవు లంజకొడుకో రెంకయ్యో”

దయ, జాలి, ప్రేమవలని భయము ఇంత చక్కగా సంస్కృతాండ్రాం గ్లేయ కావ్యములలో నెచ్చటను మాకు స్ఫురించలేదు. “ప్రేమపశ్యతి భయాన్యపదీసి”యను భారవి సుభాషిత మీ వెంకయ్యపాటలో పాటలో మూర్తిభవించి యొప్పుచున్నది. స్వస్థానమును వీడి, యాత్మగౌరవమును విడనాడి, వీధుల పాలయి చెడిపోవుచున్న ప్రియురాండ్రయెడ భర్తలకును, శల్లిదండ్రులకును, అన్నదమ్ములకును గలుగు విచార మీ దిగువ దొమ్మరిపాట సత్విక్రమించి వర్ణించిన కవు లెవ్వరు?

“రంగులైన చీరెకట్టి
బజారంచు రెవికె తొడిగి
బజారుపాలై తివే
రమణి ముద్దుల గుమ్మా!”

నాయకా నాయికల సంభాషణలలో సంస్కృత కవుల చమత్కారము లనేకములు ఏలపాటలలో గానువించును.

నామగడూ వాడ కెళ్ళే
నాకు తోడూ ఎవరు లేరూ!
కోడికూ సేవేళదాకా
తోడురారా వన్నెకాడా!

టననాటంక చలో.

శృంగార విలాస వర్ణనలలో సంస్కృతాంకారిక సమ్మతములగు పద్య రత్నములతో సరియగు నీ క్రింది ద్విపదములోని యందమును చదువరులు ఖరికించెదరు గాక:

“చింతచెట్టు చిగురు చూడూ;
చిన్నదాని యీడు చూడూ;
అద్దములో నీడ చూడూ;
ఇద్దరికి జోడు చూడూ;

టననాటంక చలో.

ఇందలి స్వారస్యము, ఉపమోత్ప్రేక్షరూపక నిదర్శనాద్యంకారములలో దేనిలోనూ చేరక వీనియన్నిటి రుచిని కలిగి ప్రకృతిని జక్కగవర్ణించుచు, శృంగార పర్యవసాన సంపాదనకు పలయు భావముల ప్రకటించుచు, తేటగు పదములతో అర్థవేగము, క్రియాత్వరితమును గలిగియుండుటచే-ఈ ద్విపదము నకు సరియగునవి బహు అరుదుగ మాత్రమే గోచరించును.

“ప శ్యమే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః” అను తావున వ్యాసుల వారును, కాసెట్టి, మరయను”ల పరస్పరానురాగము నభివర్ణించునెడ విక్టరు హ్యూగో మహర్షియు నీ తెలుగు ఏలపాటలోని ద్విపదమును సమీపించు చున్నారు.

పై నొక తావున చెప్పిన రీతి తెలుగు ఏలపాటలలో కొంత చక్కని పని తనము కాన్పించుచున్నది.

నరసాపురమునుంచి
నలిగినలి గొస్తంటే
తాళ్ళాపాలెముకాడా
తగిలింది జరమూ!

జరము చలజరము పులకరముః

దణ్ణం దణ్ణామంచే

వదలాదే జరమూః జరమూ!

ఇది ఎంతి పసిపాగా సున్నదో చూడండి ! ఎంత జానీకరము ! ఎంత భయంకరము ! వానికి తగిలిన చలిజ్వరకంపమే మనలగూడ బాధించునట్లగు పడుచున్నది.

ఏటని మాయలకు లోబడి లోకమెట్టిదిమో గుర్రెయగుని పసిదాని మాట లీ పాటలో విశదముగ చిత్రింపబడి యున్నవి

“కొత్తా కోరంకిదాక వస్తావంటే పిల్ల?”

“కొత్తా కోరంకిదాక వస్తానానీ, నన్ను

కొట్టకుండ తిట్టకుండ ఉంటావంటా?”

ఈ వరమెంత యమాయకముగ శున్నది ? ఎంత చిన్నటి వార్తగ దోచు చున్నది ? ఎంత రసవంతముగను, స్వభావోచితముగను, నిజముగను ఉన్నది.

ఏలపాటలలో కొన్ని నీతి బోధకములగు విషయములు గూడ గలవు.

“తల్లి వేల్చినదని

యాడు సేసుకున్న భార్య నిదీసి

దొమ్మరదాని యెంటిపోతే

ఊలు మెడకు యేసెరా !

కల్లుతాగి ఒళ్ళుమరచి

తైపుయెక్కి తిరగబోహ

పెళ్ళిసేసి పంపుతారూ

పెందలకాడే మేలుకోరా !

టననాటంకఫలో.

కొన్ని తావులలో మాత్రము ‘ఓమరు ఖయ్యము’ చెప్పేది రీతి విషయ వ్యాపార పారవశ్యమున ఒడలెరుంగక సంచరించెడు దురుపదేశములు గాన వచ్చును; కాని ఇవియు నా మహాకవి వాక్యములబోలె బిభత్సరసోదయపాతు వులై నీతి విధాయకములగు వాక్యములుగ నుపయోగించు ననుటకు సంది యము లేడు.

“రారా పోదాము సారాయి తాగుదము
వారామేసి రోజులకు వళ్ళుతెలియకుందాము.

రారపోదాము.

వీలార్పజారుమాడు నేవలమ్మగుడిచూడు
సారైదుకాజంచూడు సారమైన సీకుల్పూడు”

కాని ఇట్టివియును స్త్రీ విషయమున పాదజుడు శృంగార గీతములోని ప్రయోగములును శృంగార రసాస్వాదనార్థ ముపయోగించునట్లగపడుటలేదు. వానిని పాడునపుడు ఒక విధమగు ఉద్రేకము, ఆనందము, సంతుష్టియు నుద్భవింపును. ఆంధ్రుని హృదయాంతరంగమున మూతన ఘోటాగ్రములును, నూత్న రసవిలాసములును జిందులాడును. చిరకాలమునుండి విడనాడి మరపొందిన మిత్రుల దర్శించిన తెరంగున నీ వీరిపాటల సుధచిర కీర్తనము తెలుగుభాషాభిమానుల మానసము లుల్లిసిల్లి జేయును.

ఈ పాటల రూపమున దేశీయగీతములు దేశచరిత్రలు దేశభక్తియు నేర్పవచ్చును. ఉత్పలమాల శార్దూలాది వృత్తము లింతవరకు ప్రజాసామాన్యమున జేరలేదు. ఇకమందా జేరునను ఆశయులేదు. ప్రజాసామాన్యమున ప్రాకి వన్నె కెక్కిన కీర్తనలరీతుల నవలంబించి మనము గరపదలచిన విషయముల నండు ఇమిడినచో త్వరలో ఆంధ్రదేశమున నూతనాభిప్రాయములు విస్తరింపగలవు. చదివినవారా కొద్దిమంది. చదువనివారసంఖ్యాకము. వీరివద్దకే రసజ్ఞులును కార్యజ్ఞులునునగు పండితులు తమ ‘జ్ఞానదివ్యై’ ను తేవలయును గాని జన సామాన్యము వారి వద్దకు రానేరదు. వారి మార్గముల ననుసరించినగాని వానికి మన అభిప్రాయములు ఆదర్శములు జేరనేరవు.

సంస్కృత, ఆంధ్ర, ఆంగ్లేయ భాషావికారదుడు*

శ్రీనాథుని గ్రంథములు

శ్రీనాథమహాకవి ప్రణీత కావ్యములలో హరవిలాసమును నది యొకటి. ఈ మహాకావ్యము యొక్క యొక ప్రతియు, దెనుఁగుదేశమునందు లేకుండ లోపించి యుండెను. సీతారామాచార్యుల కాలమున దీనిని ఆంధ్రలోక మెఱుగదు. అటవ దేశములో, తంజావూరు పుస్తకఖాండాగారమునందు దానిని సంపాదించి యాంధ్రుల కొనంగిన యశస్సు శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారిది. తానిని మొదటఁ బ్రకటించిన గౌరవము సరస్వతీ పత్రికాధిపతులది.

హరవిలాసమునది శివమాహాత్మ్యమును వర్ణించుచున్న యేడాశ్వాసముల పద్యకావ్యము. ఇది యవవి తిప్పయసెట్టికి నంకితము చేయఁబడినది. కొండ వీటిని ౧౩౮౦-౧౪౦౦ వఱకుఁ బాలించిన కుమారగిరి యొద్ద నీ సెట్టి సుగంధ ఖాండాగారాధ్యక్షుఁడుగ మండెను. కవివర్ణన లతిశయోక్తులు కావేని ఈతఁడు ద్వీపాంతరములతోను, దేశాంతరములతోను వర్తకము చేయుచుండిన కోట్యధీశుండుగఁ గౌనవచ్చుచున్నాఁడు. కావునఁ జరిత్ర విషయమున ఈ కావ్య మధికాదరణీయము. కాని ప్రస్తుత మా విషయమును గుఱించి విచారింపఁ దలఁపలేదు. ఈ కావ్యమునందు శ్రీనాథుని కావ్యముల గాలనిర్ణయముచేయుటకు మంచి సాధనము కలదు. అందును గుఱించి యిచ్చఁగ గొంత చర్చించెదను.

కృతిపతి యొక్క తమ్ముఁడైన తిరుమల సెట్టిని వర్ణించుచుఁ గవి యిట్లు ప్రాసే యున్నాఁడు :-

చ. “హరిహరరాయ పేరొజ్జిహహ సురధాణ గజోరిపాది భూ
వరులు నిజప్రభావ మభివర్ణనసేయఁ గుమారగిర్యధీ
శ్వరుని వసంతవైభవము సర్వము నొక్కడ నిర్వహించు మా
తిరుమలనాథ సెట్టికిని ధీగుణభట్టికి నెవ్వ రీడగున్.

ఈ పద్యమునందు ముగ్గురు సమకాలికులైన రాజులపేళ్ళు చెప్పఁబడి యున్నవి. వీరిలో హరిహరరాయలు విజయనగరాధీశుఁడు. ౧౩౭౭ మొదలు ౧౪౦౪ వఱకు రాజ్యము చేసెను. ‘ఫేరోజ్జిహహ’ బహమనీరాజు. ౧౩౭౭ మొదలు ౧౪౨౨

వఱకు రాజ్యము చేసెను. కుమారగిరి కొండపీటి రాజు. ఈతఁడు శ్రీ జయంతి రామయ్యగారి మతమున ౧౩౭౭ మొదలు ౧౩౭౮ వఱకు రాజ్యము చేసెను. *శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి మతమున ౧౩౮౩ మొదలు ౧౪౦౦ వఱకు రాజ్యము చేసెను. ఈ ముగ్గురు రాజులు బ్రతికియుండి స్వస్వరాజ్యములను పాలించుచుండినకాలము శ్రీ జయంతి రామయ్యగారి యభిప్రాయము ప్రకారము ౧౩౭౭-౧౩౯౭ రెండు సంవత్సరములు. శ్రీ వీరభద్రరావుగారి యభిప్రాయము ప్రకారము ౧౩౯౭-౧౪౦౦ నాలుగు సంవత్సరములు. ఇట్లు హరవిలాస నిర్మాణ కాలము మనము ఒకరెండు సంవత్సరముల అంతరముతో సరిగఁ గనుఁగొనఁ గలిగితిమి. ౧౪౦౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున ననఁగా ౧౩౭౮ లోనో, ౧౩౭౭ లోనో, కుమారగిరి ప్రభుత్వపుఁ జివరకాలమున, ఈ కావ్యము వ్రాయఁబడినదని స్పష్టపడుచున్నది. దీనిని ఖట్టి యితర కావ్యములయొక్క కాలనిర్ణయము చేయ వచ్చును.

శ్రీనాథకృతమైన కాశీఖండమునందు ఈ క్రింది పద్యము కలదు :—

సీ. చిన్నారి బొన్నారి చిటుతకూకటినాఁడు
రచియించితి మరు త్రరాట్పరిత్ర
నూనూగుమీసాల నూత్నయౌవనమున
కాలివాహన సప్తశతి నొడివితి
సంతరించితి నిండు జవ్వనంబునయందు
హర్షనైషధకావ్య మాండ్రభాషఁ
బ్రౌఢనిర్మర వయఃపరిపాకమునఁ గొని
యాడితి భీమనాయకుని మహిమ

ప్రాయమింతకు మిగులఁ గైవ్రాలకుండఁ
గాశీఖండమను మహాగ్రంథమేను
దెనుఁగు చేసెదఁ గర్ణాటదేశకటక
పద్యవనపేశి శ్రీనాథభట్టసుకవి.

1 Epigraphia India Vol. VIII. Page 13.

1 ఆంధ్రుల చరిత్రము; 3 వ భాగము. ౧౮౧౧ వ పుట.

ఈ పద్యమునందలి “చిన్నారిపొన్నారి చిటుతకూకటి”కిఁ బదునాతేం
 డనియు “నూనూగు”నకు నిరువదియైదేండ్లనియు, నిండు జన్మనము”నకు
 ముప్పదియైదనియు, “వయః పరిపాకమునకు” అటువది యేండ్లనియు మనము
 సాధారణముగ నర్థము చేసికొనవచ్చును. హరవిలాసమునందు నైషధము
 పేర్కొనబడినది. కావున హరవిలాసమునకుఁ బూర్వ మైదేండ్లక్రింద నైషధము
 రచింపబడిన దనుకొందము. హరవిలాసమునకు మనము ౧౪౦౦౦ ప్రాంతము
 కాలమేర్పఱచినందున, నైషధకాలము ౧౩౯౯౯ అగును. అప్పటికి శ్రీనాథుఁడు
 ౩౫ సంవత్సరముల వాఁడనుకొనిన ౧౭౬౦వ సంవత్సరప్రాంత మాతని జన్మ
 కాల మగును. ఇత మరుద్రాద్వరిత్ర ౧౩౭౬ లోను, శాలివాహనసప్తశతి
 ౧౩౮౫ లోను, నైషధమందుఁ బేర్కొనబడిన పండితారాధ్య చరిత్రము ౧౩౮౫
 లోను, భీమఖండము ౧౪౨౦” లోను, కాశీఖండము ౧౪౩౦ లోను రచింపబడి
 యుండవచ్చును. “శివరాత్రి మాహాత్మ్యము” అను శ్రీనాథ విరచిత కావ్యమొకటి
 ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారికి దొరికినది. * “అది భీష్మవృత్తియను జంగముల
 మతమువారికి నంకిత మొనర్పఁ బడినది. దానిగుఱించి మనకు నధికము తెలియు
 వఱకును అది ౧౪౩౫-౮ ప్రాంతమున రచింపబడినట్లు మనమెంచుకొందము.
 ౧౪౧౦లో ఫిరంగిపుర శాసనమును, ౧౪౧౩లో ఆలపాడు తామ్రశాసనములును,
 ౧౪౧౬లో ఆమీనాబాదు శాసనమును-శ్రీనాథుఁడు కొండపీటి రెడ్లయొద్ద విద్యాధి
 కారిగ నుండి రచించినట్లు కనబడుచున్నది. ¹శ్రీనాథుఁడు ౧౪౪౦ ప్రాంతమునఁ
 గీర్తిశేఖర దైవట్టు మన మూహింపవచ్చును. ఏలయన, “కాశికా విశ్వేశ్వర
 గలిసె వీరారెడ్డి” యను బాటపువలన నీతఁడు రాజమహేంద్రవరము రెడ్లప్రభు
 త్వము అంతరించు వఱకుండెననియు, తరువాతఁ గొద్దికాలములోనే మృతుఁ
 డయ్యెననియు అనుకొనవచ్చును. “అల్లాడ వేమారెడ్డి శాసనములు ౧౪౩౭-౩౮
 తరువాతఁ గానవచ్చుటలేదు. వీరభద్రారెడ్డి శాసనములు ౧౪౩౩-౩౪ తరువాతవి
 లేవు. ౧౪౪౩-౪౪ వఱకు రాజమహేంద్రవరము విజయనగర రాజుల పాలి
 నట్టును, రెడ్ల ప్రభుత్వ మంతరించినట్టును మనము రెండవ దేవరాయల

* పరిషత్తువారికి దొరికిన ప్రతి నాలుగాళ్ళాసాల అసంపూర్తి ప్రతి.
 అయిదాళ్ళాసాల సంపూర్ణప్రతి సంపాదించి మిత్రులు డా॥ బి. రామరాజుగారు
 ఇటీవల ప్రచురించారు.

—పురిపండా

ద్రాక్షరామమందలి శాసనమును బట్టి నిశ్చయింపవచ్చును. కావున శ్రీనాథుడు ౧౪౪౦ కంటె, దరువాతఁ బ్రతికియున్నట్లు నిదర్శనము లేవియులేవు. శ్రీనాథుడు మొత్తము మీఁద నెనుబడి సంవత్సరములు బ్రతికి యుండెనని తేలుచున్నది. ఇట్లు పైని శ్రీనాథుని గుఱించి మనము తేల్చుకున్న కాలము లన్నియు నీ క్రింది విధముగ పట్టికారూపమున నీయవచ్చును.

క్రీ. శ. ౧౩౬౦ జన్మకాలము.

౧౩౭౬ మరుత్తరాట్మరిత్ర రచనాకాలము.

౧౩౮౫ శాలివాహన సప్తశతకాలము.

౧౩౭౫ ఆంధ్రనైషధ కాలము.

౧౪౦౦ హరవిలాసకాలము.

౧౪౧౦ విరంగిపుర శాసనకాలము.

౧౪౧౩ ఆలపాడు తామ్రశాసనకాలము.

౧౪౧౬ ఆమీనాబాదు శాసనకాలము.

౧౪౨౦ భీమఖండకాలము.

౧౪౩౦ కాశీఖండకాలము.

౧౪౩౫ శివరాత్రి మాహాత్మ్యకాలము

౧౪౪౦ మరణకాలము.

పల్నాటి వీరచరిత్రమును ఎప్పుడు వ్రాసినది తెలియదు. అయినను హర విలాసము రచించిన కాలము (౧౪౦౦) మొదలుకొని భీమఖండము రచించిన కాలము (౧౪౨౦) వఱకును వేఱుకావ్యములు రచించినట్లు కానరాదు. కావున ఆ కాలమునందు నీగ్రంథమును శ్రీనాథుడు రచించియుండునని మనమూహింప వచ్చును.

పైని చెప్పినదంతయు హరవిలాసము యొక్క నిర్మాణ కాలమును బట్టి చేయఁబడిన యూహ. కాని హరవిలాసము కుమారగిరిరెడ్డి కాలమునందు రచింపఁ బడలేదనియు, శ్రీనాథుని చరమదశయందు వ్రాయఁబడియె ననియుఁ జెప్పు మార్గ పక్షమొకటి కలదు. ఇదివఱకు శ్రీనాథుని గుఱించి వ్రాసినవా రందఱును ఇట్లే

వ్రాసినారు.* కాని యిందుకు వారు కారణములను ఇచ్చియుండలేదు* మన మాకారణములను ఊహించి నివారించ వచ్చును. హరవిలాసము చివర గ్రంథముగ నెంచుటకును, ౧౪౦౦ లో రచింపఁబడినది కాదనుటకును హరవిలాస గ్రంథమునందు నేవిధమైన యాధారమును కానఁబడదు. అది కుమారగిరియొక్క పెద్దసెట్టికి సంకీర్తము చేయఁబడినది. కావున నది కుమారగిరి కాలమునందే రచింపఁబడె ననుకొనుట స్వాభావికము. కుమారగిరి చనిపోయిన తరువాత ౩౦ సంవత్సరములకో ౪౦ సంవత్సరములకో వ్రాయఁబడిన దనుకొనుట యస్వాభావికము. ఇదియుఁగాక ఈ గ్రంథమునందు, శృతిపతిని ఆతని బంధువులను గుఱించి వ్రాసిన యీ క్రింది గద్యపద్యముల వలన కుమారగిరి సేవలో వీరుండగ నీగ్రంథము వ్రాసినట్లు మన మూహింపవలయును; గాని, కుమారగిరి చచ్చిపోయిన తరువాత నలుబదియేండ్లకు వెనుకటి సంగతులు జ్ఞాపకము తెచ్చుకొని వ్రాసెననుట పొసఁగనేరదు

“...కర్పూర వసంతరాయుండును...మాణిక్య సింహాసనాధీశ్వరుండును... షశీకృత నిఖిలభూభుజుండును...నయోధ్యానగర స్వామియో యనఁబరఁగి జంబూద్వీపభూభుజున మండలీమకుట మండనాయమానంబగు కొండవీటిపురంబు రాజధానిగాఁ గీర్తిలతాధిష్ఠితాష్టాదశద్వితాంతరాకుండు కొమరగిరి నృపాలు వలన నాందోళికాచ్చత్రచామర తురంగాది రాజ్యవిహ్నములువదనీ యమ్మహారాజునకుం బ్రతిసంవత్సరోత్సవంబునకుం దగిన... సుగంధద్రవ్యంబు లొడఁ గూర్చియుఁ జీసిసింహళ తవాయి హరుమంజి జలనోగి ప్రభృతి నానాదీప్యవనగరాకరంబులగు

* హరవిలాసమును మొదట ప్రకటించినవారు (శ్రీ పోలవరము జమీన్ దారుగారు) “హరవిలాసము ౧౪౪౦ ప్రాంతములను రచించినట్లు స్పష్టమగు చున్నది” యని వ్రాసిరి. ‘శ్రీనాథుని చారిత్ర’మను బహుమతి వ్యాసము వ్రాసిన శ్రీ కూనపులి లక్ష్మీనరసయ్యగారు తమ గ్రంథమునందు” (హరవిలాసము) ఈతని యంతిమ గ్రంథమని నేనూహించెదను.” (పు ౩౭) యని యభిప్రాయ పడిరి. శ్రీ శేంకటరాయ శాస్త్రిగారు దీనిని శ్రీనాథుని చివర గ్రంథమని యభిప్రాయ పడిరి. (సర్వంకషటిక పు. ౧౧.)

‘పెదకోమటి భూపాలుఁడు మరణము నొందిన తరువాత తాను రాజమహేంద్రపురముఁ జేరక మునుపు హరవిలాసమును రచించి...తిప్పయసెట్టి కంకితము గావించెను’ (ఆంధ్రుల చరిత్రము. మూడవభాగము, ౨౨౪ పుట.) అని శ్రీ వీరభద్రరావుగారి యభిప్రాయము.

ధన...గాణిక్యంబులు తెప్పించియు...సదాచారుండును ననవిఖ్యాతిగాంచిన యవధి దేవయ తిప్పప్రభుండొక్కనా డాస్థానమండపంబున సుఖోపవిష్టుండై”(౧-౭).

మ. “ఖుసిమీరన్ సురధాణి నిండుకొబ్బవై కూర్చున్నచో నీకరా
భ్యసనంబు న్నుతయించు రా యవచితిప్పా (౧-౨౨)”

“...కుమారగిర్య ధీ

శ్వరుని వసంతవైభవము సర్వము నొక్కడ నిర్వహించుచున్.
(౧-౨౩)”

“కొమరగిరిరాజదేవేంద్రు కూర్మిహితుఁడు” (౧-౨౪)

క. “కొమరగిరి వసంతన్నపా

గమకవివర గంధసార కస్తూరీ కుం

కుమ కర్పూర హిమాంభ

స్పముదంచిత బహుసుగంధిశాలాద్యజ్ఞ. (౧-౩౦)

ఇట్లు, హరవిలాసము వ్రాయునప్పుడు కుమారగిరి బ్రతికియుండెనియు కొండవీటిలో రాజ్యము చేయుచుండెననియు, అతనియొద్ద పెద్దనెట్టిగా అవధి తిప్పయ యుండెననియుఁ జూపు వాక్యము లీ గ్రంథమునందుఁ బెక్కులు గలవు. ఇట్టి వాక్యములున్నను, కుమారగిరి చనిపోయిన తరువాత, తిప్పన అధికారముఁ జేసిన పిదప, హరిహర పేరోజుకాహాలు కీర్తిశేషులైన యెన్నియో వత్సరము లకుఁ దరువాత నీ కావ్యము రచింపఁబడియెనని చెప్పుటకంటె విపరీతమైన సిద్ధాంతము మఱియొకటి యుండదు ఇది కుమారగిరి రెడ్డికాలమున రచింపఁబడలేదని చెప్పనెడం-నైషధము పెదకోమటి వేమారెడ్డి కాలమున వ్రాయలేదనియు, భీమ ఖండము అల్లాడవేమ పేరభద్రులు బ్రతికియుండగఁ జెప్పఁబడలేదనియు, నొప్పు కొనవలసివచ్చి విపరీత సిద్ధాంత ప్రసంగము ప్రాప్తించును.

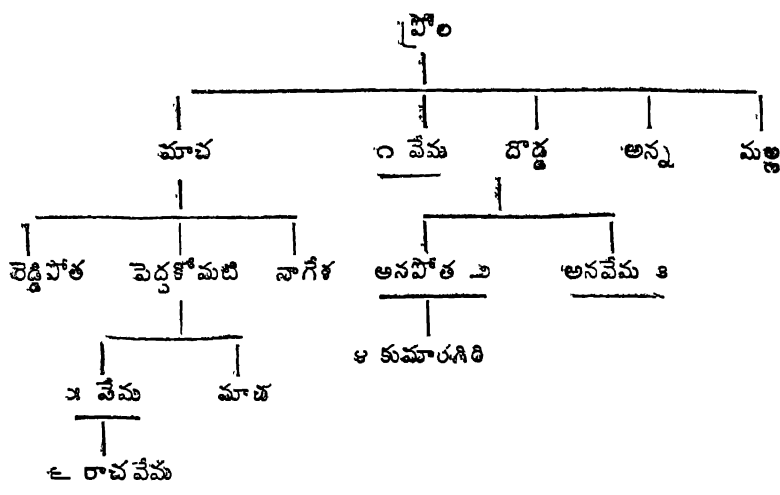
ఈ ప్రకార మతఃప్రమాణముల వలన నిది ౧౪౦౦ వ సంవత్సర ప్రాంతముననే వ్రాయఁబడియెనని చూపి, యింక దీనికిఁ బ్రతికూలములైన బహిఃప్రమాణముల విచారించెదము.

హరవిలాసము ౧౪౦౦ లోనిది యని చెప్పుటకు నడ్డముగ రెండు పూర్వ పక్షములు రావచ్చును. ఒకటి హరవిలాసమునందు నాండ్రనైషధమును పేర్చునుట.

రెండవది కృతిపతియైన తిప్పయ్యయొక్క వయస్సునకు సంబంధించినది. ఈ రెంటిని క్రమముగా విచారితము.

అంద్రనైషధము పెదకోమటి వేమారెడ్డియొక్క మంత్రియైన మామిడి సంగన్నకు సంకీర్తము చేయఁబడినది. * పెదకోమటి వేమారెడ్డి కొండపీటి రాజ్యమును కుమారగిరిరెడ్డి తరువాత, ౧౪౦౦ మొదలు ౧౪౧౫ వఱకు శ్రీ పీఠభద్ర రావుగారి మతప్రకారమును, ౧౪౭౮ మొదలు ౧౪౮౫ వఱకు శ్రీ రామయ్యగారి మతమునను, వీలెను. కావున కుమారగిరి కాలములో వ్రాయఁబడిన హరవిలాసము నందు నాంద్రనైషధమును పేర్కొనుట యెట్లు సంభవించును ? అందుచే హరవిలాసము తరువాత వ్రాయఁబడినది యని పూర్వపక్షము. మొదట చూచుటకు నీ పూర్వపక్షము కొంత బలవత్తరమైనదిగాఁ గానవచ్చును. కాని కొంచెము ఆలోచించిన యెడల నీ పూర్వపక్షమునకుఁ బ్రత్యుత్తరమున్నదని తోచును. పెదకోమటి వేమారెడ్డి ౧౪౦౦ లో కొండపీటి రాజ్యమునకు వచ్చినను అంతకుఁ బూర్వమేమియులేని యష్టదరిద్రుఁడు కాఁడు. కొండపీటి వంశములోనివాఁడు. పెద్దకుటుంబమువాఁడు. ఈక్రింది వంశవృక్షము వలన ఇతనికిని ఇతని పూర్వపు కొండపీటి రెడ్డిరాజులకును గల సంబంధము తెలియఁ గలదు.

*నైషధమును అంకితమొందిన మామిడి సంగన్న అనవేమారెడ్డికి మంత్రియని శ్రీ జయంతి రామయ్యగారును (Epigraphia Indica, vol. XI, p. 315, foot note). రాజమహేంద్రవరము నేలిన వేమారెడ్డికి మంత్రియని శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారును (శృంగార నైషధము, అవతారిక, పు. ౧౧). కుమారగిరిరెడ్డికి మంత్రియని శ్రీ కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారును (అనంద ముద్రాక్షరశాల శృంగారనైషధము వీరిక ౧౮), వ్రాసియున్నారు. గానీ శృంగార నైషధమునకుఁ జివర చివర కావ్యోపసంహారముగాఁ గవిచే వ్రాయఁబడిన గద్యయందు 'పెదకోమటి వేమభూపాల కరుణాపాత్ర' యని వ్రాయఁబడి యుండుటచే, కృతిపతి పెదకోమటి యొక్క కుమారుడైన వేమారెడ్డికి మంత్రిగ నుండెననుట స్పష్టము.

ఈ వంశవృక్షము శాసనములను, వేమభూపాలీయమ్ అనుకావ్యమును అనుసరించి వేయఁబడినది. ఇందు ప్రభుత్వముచేసినవారికి ఒకటి రెండు అంకెలు వేయఁబడి క్రింద గీయఁబడినది. అందు నైదవవాడు పెదకోమటివేమ. ఈతనిపేరు వేమ; తండ్రిపేరు పెదకోమటి; కావున ఈతనిని పెదకోమటివేమ యందురు. ఈతఁడు 'మాచ'ని వంశములోనివాఁడు. మాచని తమ్ముడైన '౧వేమ' (ఈతనినే ప్రౌఠియవేమ యందురు). మిక్కిలి శూరుఁడగుటచే కొండవీటి రాజ్య మాతనికే పోయెను. ఇట్లు కొండవీటిరాజ్యము రెండవవంశమునకు బోలు నను 'మాచ' అతని రెండవకొమారుడైన 'పెదకోమటి' అనామధేయులుగ నుండ లేదనియు, రాజ్యము చేయుచున్నవారికిఁ దోడుగ నుడిరనియు మనమూహింప వచ్చును.¹ వేమభూపాలీయమునందు వీరిని గొప్పరాజులుగఁ గవి వర్ణించినాఁడు. అతిశయోక్తిని వదలినను, కొన్నిగ్రామములు బూతాదినిమిత్రమైనను వీరిక్రింద నుండెనని యెరుట ప్రమాదము కానేరదు. కావున పెదకోమటి కుమారుడైన వేమరెడ్డి, కుమారగిరిమరణానంతరము రాజ్యమునకు వచ్చుటకుఁ బూర్వము ఒక చిన్నజుట్టించుటగను రాజవంశమునందు గౌరవముగలవాఁడుగను ఉండెననుటకు సందేహములేదు. శ్రీనాథుఁ డా కాలమున నాతనిమంత్రియైన మామిడి సింగన్నకు నాంధ్రనైషధమును అంకితమిచ్చి వేమరాజునకు మంత్రియని వర్ణించుటయందు

1 ఎఱ్ఱా ప్రగ్గడ హరివంశమందలి కృత్యాదిపద్యములున, వేమభూపాలీయ మందలి మాచ పెదకోమటులకు సంబంధించిన వర్ణనలును చూడనగును.

విరుద్ధమేమియ్యలేదు. అనఁగా కుమారగిరి కొండవీటిలో, బ్రతుత్వము చేయు చున్నప్పుడు ఆతని పెత్తాత మనుమఁడగు పెదకోమటి వేమారెడ్డికూడ కొండవీటికి రాజు గాకపోయినను ఒక చిన్నజమీందారుగ నుండెను. వాలుగూళ్ళుగలవారిని, గూడ పెద్దరాజులుగను, వారియొద్దనున్న గుమాస్తాలను మంత్రులుగను వర్ణించుట మన కవుల సంప్రదాయమని యాంధ్రకావ్య పాఠశులకు నేను వేఱుగఁ జెప్ప నక్కరలేదు. ఈ పెదకోమటిని నాయకునిగఁ జేసి వామనభట్టబాణుఁడను కవి సంస్కృత గద్యమునందు 'వేమభూపాలీయ'మను కావ్యమొకటి వ్రాసినాఁడు. దానిలో ఈతనిని ఈతని తండ్రితాతలను మహచ్ఛక్రవర్తులుగఁ జెప్పినాఁడు !

పెదకోమటి వేమారెడ్డి అనవేమునికాలమున (చివరికాలముననై యుండును) ప్రభువుగ నుండెననియు, నాతనికి మంత్రులుండిరనియుఁ జూపుటకు నాంధ్ర నైషధములోనే యొక యాధారమున్నది. కృతిభర్తయైన సింగన్నయొక్క పెద్దన్న అనవేమభూపాలునియొద్ద మంత్రిగనున్నట్లును (౧-౨౭) పినతండ్రియైన నామన్న వేమరాజునొద్ద మంత్రిగనున్నట్లును (౧.౩౦) చెప్పబడియున్నది. పినతండ్రిని గుఱించిన పద్యము ఈ క్రింద నీయబడుచున్నది :

కా. స్వామిద్రోహరగండలాంఛనునకున్ సంగ్రామగాండివికిన్
వేమత్కాపతి కార్యభారకలనా విఖ్యాతధీశక్తికిన్
నామామాత్యున కన్యరాజ్య నిటలాస్తర్వ్యస్త భాగ్యాక్షర
స్తోమాపాకరణ ప్రవీణునకు మంత్రుల్ సాటియే యెవ్వరున్ ?

ఇందుఁజెప్పబడిన వేమత్కాపతి పెదకోమటి కుమారుడైన వేమారెడ్డియే. వీలయిన (౧) ఆ కాలము కొండవీటికి నుండించినవాఁడు వేఱు వేమారెడ్డిలేదు; (౨) ఈ పద్య మెచ్చటి ప్రకరణమునుండి తీసికొనఁబడియెనో ఆ ప్రకరణము నందు ననఁగా నాంధ్రశృంగారనైషధ పీఠికయందు నంతటను వేమశబ్దము పెద కోమటి వేమపరముగనే వాడఁబడియున్నది. ఒకానొకరు వేమ అనఁగా అనవేమ అని అర్థముచేసినారు. కాని దానిని ఒప్పుకొనుటకు వీలులేదు. కాననములందును గ్రంథములందును అనవేముని అనవేముడే యందురుగాని వేముఁడని యెచ్చటను వ్రాసియుండలేదు. 'వేమ' యనఁగా ప్రోలయవేమయైనను కావలెను; 'కాటయవేమ' యైననుకావలెను; 'పెదకోమటివేమ'యైననుకావలెను; లేదా 'అల్లాడివేమ'యైనను కావలెను. సుందర్భానువశమున నితరవేము లక్కడ నన్వయింపదు; గనుక వేమ

యనగా నైషధభర్తయైన సింగన్నకు రాజైన పెదకోమటివేమన యనియే గ్రహింపవలెను. ఈ రీతిగా నీ వేమారెడ్డి అనవేమారెడ్డి చివరకాలమునను, కుమార గిరిరెడ్డి కాలమునను ఒకచిన్న ప్రభువుగ వారికి సామంతునిగనో, వారి రాజ బంధువుగనో యుండెను. ఆ కాలమున నైషధ మాతని మంత్రి కిన్నకేశ మీయఁ బడెను. తరువాత కుమారగిరి చనిపోగా రెండవకుటుంబములోఁ బురుషులెవ్వరును లేనందున పెదకోమటివేమారెడ్డి కొండవీటి రాజ్యమునకువచ్చెను. అప్పుడు శ్రీనాథుఁడు విద్యాధికారిగ నుండెను. ఫిరంగిపురశాసనాదుల వ్రాసెను. ఇట్లు మొదట నైషధము వ్రాయఁబడినది; తరువాత హరవిలాసము రచింపఁబడినది. కావున మొదటి పూర్వపక్షమునకు సమాధానము వచ్చినది.

హరవిలాసము గళంంవ సంవత్సరప్రాంతమున వ్రాయఁబడియెననుటకు నింకొక పూర్వపక్షము రవావచ్చును. హరవిలాసమువందుఁ గవి కృతిభర్తకు బాల సఖుఁడని చెప్పఁబడియున్నది. (గ ర.) కృతిభర్త యీ క్రింది పద్యము (గ.౭.) వలన వృద్ధని తోచుచున్నది :

క. కంటిని విశుద్ధసంతతి

వింటి పురాణములు పెక్కు విశ్వము వొగడన్

మంటి బహువత్సరంబులుఁ

గొంటి యశోధనము సుకవికోటి నుతింపన్.

కృతినందిన అవచితిప్రయ వృద్ధయిన, నాతని బాలసఖుఁడు గూడ వృద్ధి కావలయునుగదా. మా లెక్కప్రకారము హరవిలాసము రచనాకాలము (గళంం) వఱకు శ్రీనాథుఁడు నలుబదియేడవఁడుగ నున్నాఁడు. కావున ఈ పూర్వపక్ష మంత బలవంతమైనదికాదు. 'మంటి బహువత్సరంబులు' అని యేఁబది యేండ్లు సమీపించినవాఁ డనవచ్చును. 'బాలసఖుఁడు' అనఁగనే తూచినట్లద్దరికిని ఒక్కడే వయస్సుండ నక్కరలేదు. ఇద్దఱికి నేడెనిమిది సంవత్సరములు భేదముండ వచ్చును. శ్రీనాథుఁడు చిన్ననాడే పెద్దబుద్ధులుగల యశ్రతిమ ప్రతిభాశాలిగనుక నాతనికింట్లఁ బెద్దవారుకూడ నాతనితోఁ జెలిమిచేసియుండుట యాశ్చర్యముకాదు. ఈ విధముగ రెండు పూర్వపక్షములును ఖండితములగుటచే హరవిలాసముగళంం ప్రాంతమున వ్రాయఁబడియెనన్న మన మూలసిద్ధాంతము నిశ్చలముగ నిలిచినది.

ఉపసంహారము

శ్రీనాథమహాకవియొక్క గ్రంథముల కాలనిర్ణయముచేయుటకు నిదియొక ప్రయత్నము. ఇంతియకాని రాయిగ్రుద్దిఁజెట్లును, త్రాసుతూచినట్లును ఈ సంవత్సరముననే యీ గ్రంథము తప్పక నిర్మింపఁబడినదని చెప్పటకు నీ వ్యాసమువ్రాయఁబడలేదు. శ్రీనాథుఁ డాంధ్రవాఙ్మయంబున మిక్కిలిప్రసిద్ధిచెందినవాఁడు. అతని కాలనిర్ణయమును, అతని గ్రంథముల కాలనిర్ణయమును పరియినంతవఱకు సాధారణముగఁ జేయఁబ్రయత్నించుట మనకర్తవ్యము; గనుక నే నొకవిధముగ దారిచూపితిని. క్రొత్తశాసనములుగాని, క్రొత్తగ్రంథములుకాని బయలుదేరి లెక్కయంతయుఁ దప్పినఁ జెప్పలేను. కాని, ఉన్నసాధనములే యాధారములుగ నిల్చినేని పదిసంవత్సరములు హెచ్చుతగ్గుగ నేను వేసినలెక్క నిల్చునని నా తాత్పర్యము.

కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావు*

* గ్రంథాలయ సర్వస్వము. ద్వితీయ సంపుటము. ప్రథమ సంచిక.

అప్పకవి కవితా సిద్ధాంతములు

తల్లియెడఁ గల గుణములు కొన్ని బిడ్డ గ్రహించును. అంతమాత్రానఁ దల్లి గుణము లన్నియు బిడ్డలకుఁ గలవనికాని, బిడ్డయందలి గుణము లన్నియు నెచ్చు దక్కువలు లేక తల్లి కుండి తీరవలయు ననికాని మనము నిర్ణయింపలేము. లక్ష్య లక్షణ సంబంధము నిట్టిదే. లక్ష్యమును బట్టి లక్షణము నిర్ణయముగాని, లక్షణమునే పూర్తిగా నాధారముగాఁ గొని లక్ష్యమును నిర్ణయింపరాదు. లక్షణస్వరూపమును లక్ష్యమెంత చక్కగాఁ బ్రదర్శించునో లక్ష్యస్వరూపమును లక్షణమంత చక్కగాఁ బ్రదర్శింపఁజాలదు. కారణ మేమనఁగా; లక్ష్యము స్వతంత్రము; లక్ష్యపర తంత్రము లక్షణము. కావుననే లక్ష్యమునుబట్టి లక్షణము మార్పాటు నాశ్రయింపవలసినదే కాని, మనమెంత పట్టుపగ్గాలతోఁ బట్టుకొన్నను లక్షణము లక్ష్యమును నిశ్చలముగా నియమింపఁ జాలదు.

హిందువుల సాహిత్య ప్రపంచమున సామాన్యముగఁ బై న్యాయ మాచరణకుఁ దోర బడలేదు. వారిజీవితము లక్షణమునకుఁ గింకరము. ప్రకృతానుకూలముగ సాహిత్య ప్రపంచమని యంటినిగాని, నిజముఁ బరీక్షించినచో భరతఖండ వాసుల సర్వపరిచలనములకును నియమస్వరూపమగు లక్షణమే యూతకోల. మనజీవితమున నీతి మొదలగు విషయముల లక్షణములకే ప్రాధాన్య మనుట సత్యము. కొంతవఱకును భారతంత్ర్య మంగీకరింపవలసియున్నను శిల్పములందుఁ గూడ లక్షణములకే ప్రాముఖ్య మొనంగితిమేని యది యుపజ్ఞాబలమును స్వాతంత్ర్య రక్తిని నిర్బంధించి నిర్మూలించును. అందఱు కవులును లక్షణకింకరులై యుండగా నాంధ్రకవులు మాత్ర మెట్లు విభిన్ను లగుదురు? వారును లక్షణమును బట్టియే లక్ష్యముల నిర్మించుకొనిరి. మఱియొక విశేషము; లక్షణములఁ బట్టియు లక్షణముల నిర్మించికొనిరి ఒక లాక్షణికునకు వేటొక లాక్షణికుఁడు కింకరుడు. "గల్ల" శబ్దముపయోగింపరాదని యొకఁడు నియమింపగా "చెంప" శబ్దమును ప్రయోగింప గూడదని వేటొకఁడు వచించెను. ఒకఁడు వలదన్నది మఱియొక్కఁడు కూడనే కూడదని నియమించును. అతనికి చక్కగా నున్నచో నితని కది విడువరానిది ఇట్లు వీరి కనగల ప్రేటున లక్ష్యము లిరుప్రక్కలఁగాని వెనకఁగాని కన్నెత్తి.

చూడవయ్యెను. అట్టి యాంధ్రలాక్షణిక ప్రపంచములో నొక్కఁడును, ముఖ్యుఁడు నగువాఁడు “కానుసూరి యప్పకవి”

ఆంధ్రలాక్షణికులలో వితనికున్న సార్వజనీనత యితరులకు లేదు. తన లక్షణగ్రంథము నుపోద్ఘాతించున.

“తెనుఁగునకు నవశ్యం బిది; దీనిఁ జదివి
చెప్పిన ప్రబంధము జగత్ప్రసిద్ధి నొందు;
నురక రచియించినది చుప్రయోజక మగు ”

నని తానే ఘోషించెను. నేటికిని గవితకు వలయు సాధనములని నేపండితులైన నడిగితిమేని “అప్పకవీయముఁ జదువు”మని యతఁ డాదేశించును. ఇతఁడు లక్ష్యముమబట్టి లక్షణమును నిర్ణయించువాఁడును; లక్షణమును బట్టి లక్ష్యమును నియమించువాఁడును గాక, లక్షణముల సూతగాఁ గొని లక్షణమును గూర్చిన వాడని మొదలే సూచించితిని. విష్కళంకమగు ప్రాచీన ప్రత్యయము గలవాఁడు. పాణినికి శిష్యుడై యాంధ్రవ్యాకరణమును, వ్యాసులకు శిష్యుడై యాంధ్రభారతమును ‘కలికాదిని’ నన్నయభట్టారకుఁడు రచియించెనని నమ్మినవాఁడు,* ఇతని సిద్ధాంతము లనఁగా గీర్వాణలాక్షణికులయు, నాంధ్రప్రాచీన లాక్షణికులయు, ననువాదములే కాని స్వోపజ్ఞములు గావు; అవియును విన్నవో కన్నవో యగునుగాని, పరిశోధితములై కడపటి లాక్షణికుల సిద్ధాంతముల ననుసరించునవి గావు. ఇతని యలంకారములు ముప్పది యేబిమిది. ఇతని కన్నను కనీసము నూఱు సంవత్సరములకు ముందే అప్పదీక్షితు లలంకారములు నూట యిరువదికన్న నెక్కువ గలవని నిర్ణయించిరి. మూర్తికవి నరసభూపాలీయమున డెబ్బది యనియెను. కావ్యలక్షణము గూడ నీతనియొడ నపరిపూర్ణము. దోషరహితాలంకారసహిత శబ్దార్థములే యితని కావ్యము. రసవత్త్వమును, గుణవత్త్వమును గీర్వాణ లాక్షణికుల కావశ్యకము. రసమును విడిచినను ‘మూర్తి’ గుణములను విడువలేదు. మహాకావ్యమునకు లాక్షణిక సామాన్య మంగీకరించిన యావశ్యకవర్ణనములు పడుననిమిది. ఆప్పకవి యిరువది రెండనుచున్నాఁడు.

* పాణినియుఁ గలికాది నున్నవాఁ డనియే ప్రాచీనుల సిద్ధాంతము.

పై విషయములన్నియు సతఃకూరకే తాఁకి విడిచినాడు గావున సందలి యోచిత్యానోచిత్యములఁ జర్పించుట నా యద్వేషముకాదు. అతఁడే తెలిసియో, తెలియకయో యాశ్రయించు కవితాసిద్ధాంతములు కొన్నిమాత్ర మిటు వివరింపఁ దలచితి.

(అ) “పద్యరాశిని గూర్చఁగఁబడును కావ్య”మని యితని సిద్ధాంతము. అనఁగా కవితాశబ్దమునకు నితఁడు గద్యమును లక్ష్యముగాఁ బరిగణింపలేదని మనము నిర్ణయింపవచ్చును. “గద్యపద్యోభయమయం కావ్యం కావ్యవిదో విదుః” అని వచించుచు గీర్వాణలాక్షణికులు కాదంబరీ దశకుమారచరిత్రాదు లకుఁగూడ కావ్యత్వమునంగీకరించిరి. తెనుఁగున నట్టి పదనకావ్యములు లేనేలేవో, ఉండియునప్పకవికావ్యమునకుఁ బాల్పడునంతభాగ్యముఁ బడయలేదో, కారణ మిదియని వచింపలేను; కాని, యెట్లును గద్యమందును కవిత్యముగలదని మన లాక్షణికుఁడంగీకరించనులేదు; అలోచింపనులేదు. లాక్షణికులమాట యటుండ నిచ్చి లక్ష్యముల రచించువారిని జూచినను, ఈ యిరువదవశతాబ్దమునఁ గూడ గద్యమునందుఁ గవితలేదని భావించువారనేకులున్నారు. దీనికిఁ గొంతకారణమునుగలదు. పద్యము (ముఖ్యముగా తెనుఁగున) నియమభూయిష్టము. ఛందో భంగము దోషములలో మొదటిది. కావున నది రాకుండఁ బద్యమల్లవలయునన్న జీవకళయగు భావమునకు గొంత గౌరవకాపాదో. గుణములకూర్పును దప్పక, యతిప్రాసముల యథాస్థానమున నుంచుచుఁ బద్య మల్లవలయునపుడు తదను గుణములగు పదములను గూర్చుట భావబోధకములగు పదముల మార్పుట యావశ్యకకృత్యములగును. కావున పద్య రచనయందుఁ బదములకున్న ప్రాముఖ్యము భావమునకుఁ గల్గించుట కష్టతమ కార్యము. గద్యమునం దట్లుగాదు. నియమములేదు కావున పదప్రయోగము కవికి స్వాధీనము. అట్లగుట గద్య కావ్యమునందు భావమునకు విస్తరమును సారశ్యమును సహజత్వమును ప్రాధిమ్యముఁ గొంతయేని గుంటుపడఁగూడదు. కవియుఁ గవితయు భావమునకు దాసులుగా నుండవలయును. చదువరుఁకుఁ బద్యకవిపై నున్నంతదయ గద్య కవిపై నుండదు. పద్యమునం దధికపదములున్నచో గమనింపక విడుతురు. తక్కువయైనచో నద్యాహరించుకొందురు; భావబోధకపదములు స్థలవ్యత్యాసమును జెందియుండెనేనియు నోపికమై సవరించికొందురు; భావపుష్టి యెంత కొంచెముగ నున్నను తమ భావనాబలమున నెక్కువచేసికొని యభినందింతురు. ప్రలోపములేమాత్రమున్నను గద్యకవిని వాచకులు మన్నింపరు; మన్నింపరాదు

గూడ. తోటకలపుడెఱచి లోపలఁ జొరఁబడి గంపెడుపూలఁ దెచ్చువాని కంటె ముండ్లకంచెలో ద్రోవఁజేసికొని దాఁటిపోయి రెండుపూలు దెచ్చి యిచ్చు వాఁ డెక్కువ యభినందనీయుఁడు. ఇది న్యాయమనికాదు; జనస్వభావము. కావుననే పద్యకవికన్న గద్యకవికి భావనాబలమును, కల్పనాశక్తియు, శిల్ప చాతుర్యమును చాల నెక్కువ వలయును. ఈ న్యాయమును మనసున నుంచు కొనియే భట్టబాణుఁడు కవిసామాన్య దురూహములగు కల్పనాపహాసములచే 'ప్రకటాటోప పదబద్ధ'యగు 'సరస్వతి'చే, కాదంబరీ హర్షచరిత్రముల రచించి లోకమును భ్రమింపఁజేయఁ జాలినాఁడు. తిలకమంజరి, మేమథూపాలచరిత్రము మొదలగు నొండు రెండుగ్రంథములుదప్ప పై కాదంబరీ హర్షచరిత్రముల ననుసరించుటయుఁ దరువాతఁ గానరాదు. చెప్పవచ్చినదేమనఁగా సామాన్య గద్యముకన్న సామాన్యపద్యమే జనుల కభినందనీయమనుట. గీర్వాణమున విక్రమార్కు భోజచరిత్రాది గ్రంథములు అనేక పద్యకావ్యములకన్న నెంతో మేలుగానున్నను వానిని మనవా రెంత యనాదరణమొనర్చియున్నారో మా చదు వరు లెఱుగనిదికాదు. నాలుగతిశయోక్తులతో రెండుపద్యములల్లి పురవర్ణనము చేసి 'బలే' యనిపించుకొనుట విడిచి, నాలుగుపుటలు నిండునన్ని శ్లిష్టోపమం నేర్చి కూర్చుట కెవఁడు ప్రయత్నించును? కల్పనాప్రధానముగాక నప్రధాన మగు కావ్యమైనను ఈ న్యాయమునకు లోపడకపోదు. తిక్కనామాత్యుని భార తమును మార్పు లేక వచనముగా వ్రాసిచూడుఁడు. తిక్కన చూపినాడను కొన్న రసమాదురి నెవ్వడైన ననుభవింపఁగలఁడేమో యపు డెఱుఁగఁగలరు. కావుననే కవియనువాఁడు పద్యమును మన్నించునంత గద్యమును మన్నింపఁడు;

పై విషయమునకు వేఱొకకారణముగూడఁ గొంతవరకు వచింపవచ్చును. అపూర్వ ప్రతిభాశాలులగు గీర్వాణలాక్షణికులు కవిత్వమునందలి యవయవము లన్నియుఁ బ్రత్యేకముగ విమర్శించి వేఱుపఱచిరి. ఆలంకారములు, గుణములు, రీతులు, రసములు, పాకములు, వ్యంజనాలక్షణాది వృత్తులు మొదలగున వన్నియుఁ గవితాకన్యకకుఁ గరచరణాదులవంటివి. అవన్నియు నేఁడు ప్రత్యేక శాస్త్రై ప్రయత్నాద్యేయములయ్యెను. ఇది తెలియనిది కవిత రానేరదను నమ్మిక బయలుదేఱెను. దానిచే వీని సముదాయమే కవితయనుటకు మాఱుగ వీనికిమించిన కవితాపదార్థము వేఱొండుగలదను నభిప్రాయము వ్యాపించెను. అది యేది? పద ముల కూర్చే. ఏ విషయముల నా పదములకూర్చుచే బోధింపవలయునో యట్టి పై కవితావయవములన్నియు లాక్షణికశాసనమునకు లోఁబడి నియమితము లయ్యెను. రచించువాని భావనాబలమునకు స్వీతంత్ర్యము నశించెను. కవిత్వము

నకు విషయమును మార్గమును నిర్ణీతములైనవి. లాక్షణిక విలాసముఁడగు కాళిదాస కవిచక్రవర్తి తన రమువంశమున నైదవసర్గలో ముప్పదిశ్లోకములు వ్రాయవలయును రమువంశనాయక రాజుదాని "సాకేత"మని నూచింపకుండినను, పదునాఱవసర్గలో నతఁడు వర్ణించిన "సాకేత" నగరము జనవిరహితమైననని "కరుణావస్త"కుఁ బాత్రమైనదేయయ్యును-మన కవులకు మాత్రము గ్రంథారంభమున సర్వసౌభాగ్య సంభృతమగు నగరమునువర్ణించుట విధువరాని విధియయ్యెను. "నగరాద్భవ కైలర్తు చంద్రారోదయవర్ణనైః" అని లాక్షణికులందఱు 'నగర'మున కగ్రస్థానమిచ్చినపుడు వారికింకరులు కవు లవిధేయులగుదురా? తక్కినవర్ణనములు వెనుక ముందయ్యును మనలాక్షణికుఁడు గూడ "పురము"నకు మొదటిపూజ యిచ్చుట మఱవలేదు. వర్ణనీయమగు నగరము కవులందఱకు నోంకారమువలె నాదిమమై యొకటైనప్పడిక వర్ణనమార్గములు మాత్రము వేఱెట్లుగను? నగరమును వర్ణింపవలసినప్పు డందువచ్చు నవాంతర పదార్థములన్నియేయని తెలిసిపోయినవి. విభిన్న విషయములు లేవప్పుడు కల్పనాశక్తి యెంతయున్నను ఆది యితరుల కల్పనముల నాధారముగాఁ గొనవలయుట తప్పనిది. చూడుడు, మన కవులలో సౌధములు వర్ణింపనివాడలేరు. కొందఱు సౌధములకు బదులుగాఁ గోటగోడలనో కొండలనో వర్ణనవిషయములుగాఁ గైకొనియున్నారు. వైవాని యౌన్నత్యము వర్ణించుట విధువరావిడి. సంబంధితకయోక్త్యలంకారము నూతనగాగొని యవి యాకాశము నొరయుచున్నవనవలయును. ఆ మాటనే యనేకులు వచింపవలసి సామాన్యముగాఁ బరాభిప్రాయ దాసులైనారు. విస్తరభీతిని దీని నింతటితోవిడిచి, విషయసౌంధ్యమునకై వారి పద్యములను కొన్నిటి నుదాహరింతును :

చ. తమము నడంచుచున్ వెలుఁగు తత్పురగోపుర శాతకుంభకుం
భముల విచిత్ర సన్మణి గభస్తీ విలాసములన్ విచిత్ర వ
ర్ణములగు నాత్మవాహముల నమ్మక పల్మఱు జూచి యన్యవా
హములని సంశయ ప్రణిహితాత్ముఁ డగున్ హరిదక్షుఁ డెప్పుడున్.

—నన్నయ, భా. ఆది. ఆ. ౮ ప. ౩౩

క. చనివని యచ్చోటం జి

కెనొకో తారకములనఁ బ్రకిర్ణరుచులఁ ద

ద్వన వప్ర ప్రాగ్భాగం

ఱున భచితములైన వప్రములు చెలువొందున్.

—తిక్కన. నిర్వచ. ఆ. ౧. ప. ౪౭

భా. అర్కేంద్రాపరి రత్ననిర్మితమహా హర్మ్యాగ్ర భాగంబులన్
దార్కాన్ చారక మండలంబుఁ గని ముగ్ధస్త్రీలు రేలప్పురిన్
గర్కేంద్రాపరి సన్నిభంబయి సముక్తాజ్ఞానమన్ చింతిచే
దర్కంపన్ దిరికించి నవ్వుదురు గంధర్వాంగనా పల్లవుల్.

—శ్రీనాథుడు. భీమఖం. ఆ. ౭. ప. ౭౭

వ. అహరహమున్ బ్రాహతముల హర్మ్య తలోపరి చంద్రకాలికా
గృహములఁ గామినీ సురతకేళి విసూతిత హరహాక్షిక
గ్రహణ పరాయణంబులగుఁ గావునఁ దన్మతి బ్రాంతతారకా
గ్రహములఁ జంచులన్ గమిచి క్రాయుఁ బురిం జిరుప్రోది పారవ్రముల్.

—సంకుసారి సరసయ్య, కవికర్తర. ఆ. ౯. ప. ౧౦౭.

ఉ. సౌరణగంధరః గౌదమ చుక్కలు పట్టి సతుల్ కవాటముల్
చేరువ మోక్షికంబులని బిల్లులు పుత్తురు తమ్ముటంచుఁ బొ
త్పారు వితానహరముల యందొక హరత వ్రేలి ప్రొద్దుపోఁ
గా రతి డస్సి గొడ్డులకుఁ గాఁ దెరువన్ జను విచ్చి మేడలన్.

—కృష్ణరాయలు, విష్ణు. ఆ. ౨. ప. ౧

ఉ. వందనఁబొంచి చేరువకు వచ్చిన చంద్రుని జొంకనేసి హ
ర్షించియుఁ దత్పురారస నిష్ఠేచనచే నది తావకున్కి పీ
క్షించియు నేటు దప్పెనని చేపిలానమ్ములుఁ బాటవైచి ల
జ్జించి చరించుడుండుదురు చెంచెత ల్గరి సొనుభూములన్,

—తిమ్మన, పారిజా. ఆ. ౨. ప. ౮౭

ఉ. చందన గంధులందు మణిపౌధ తలంబులఁ గొండ్లి నల్పగా
నం దతిదివ్య చిత్రముల యం దొకరై యనిమేష తామిసుల్
కందళితాద్భుత స్ఫురణఁ గన్గొని తన్నటనాంత గీత ని
ష్కంద సజీవచిత్రముల సందడి నేఁగుడు రప్పరంబునన్.

—భట్టుమూర్తి. వసుద. ఆ. ౧. ప. ౧౦౪.

ఇంత చాలును. ఇందుఁ బ్రత్యేక కవుల విభిన్నకల్పనలకు విషయభేదము
లేమిచేఁ గలిగిన యత్యంత సమీప బంధుత్వమును వేఱుగ విప్పి చూపనక్కఱ
లేదు. ఇట్లందఱు, వర్ణింపవలసిన విషయములన్నియు లాక్షణిక నియమితములై
యభిన్నములగుటచేతను, కవిఁ గావలయునని తహతహపడువాఁడు వాని నెఱు

గనిది ముందడుగు పెట్టరాదు కావునను, కవి చేయవలసినపనులు, చేయఁజూపు పనులు, సర్వావగతము లయ్యెను. కావ్యమునఁ బదములందే తప్ప నర్థములందు 'నవ్యత' చాలవఱకు నశించినది. కాన మన కవులు నొకరు చెప్పిన మాటయే పదములు మార్చి చెప్పఁ జొచ్చిరి. ఆ మాటలను ఛందోనియమాదులకైన లోపడక గద్యరూపముగ గంటకు నాలుగు కావ్యములుగా రచించెనేని వదువరు లతని నేమిచూచి 'కవి' యందురు? కావున నంద తెఱిగిన విషయములను సులభముగా వచనరూపమున రచించువానికంటె, యతిప్రాసాది నియమములకు లోనై, కొన్ని శబ్దాలంకారములను తోడుచేసికొని పద్యరూపముగ రచించు వాఁడు గౌరవార్హుఁడు గాకపోయినను జ్ఞాపూర్ణుఁ డనుటలో సందేహమేమి? ఈ కారణము చేతనే ప్రబంధకవులు క్వాచిత్యముగ గద్యముల వ్రాసినను అవి పద్యములకంటె దుర్గ్రహతరములుగా రచించిరి. ఇదియే క్రమక్రమముగ గద్యమునకుఁ గవితాపాతత్వమును దప్పించినదని నా యాశయము. ఏ విషయము వచించినను బద్యరూపముగనే రచింపవలసినవైయు. కావుననే మన లాక్షణికుఁడును కవితా గంధముగూడ లేని వ్యాకరణ చ్ఛందోరూప విషయము లన్నియుఁ బద్యముల మూలముగనే శాసించెను. లేకున్న నతఁ డప్పకవి యగుటెట్లు?

(ఆ.) ఇతని మతమునఁ గవిత్వ మలంకార ప్రధానమే గాని రసప్రధానము గాదు.

“సా వా గ్యారసవృత్తి స్సాధ్యోపి రసో యథాతథం కవిభిః”

అను మూలశ్లోకమును వ్యాఖ్యానము చేయుచు,

తే. తగ రసాశ్రయ వాక్యసంతతులఁ గూర్చి
కావ్యము లొనర్చువార పో కవు లనంగ
నట్లు గావున నేభాషనైనఁ గవితఁ
బలుకువారికి సాధింపవలయు రసము.

అని విదిలేక వచించినాఁడు. మఱియొకచోట 'రస సంప్రసక్తిచే బోస గును బద్యంబు' అని వ్రాయుటయుఁ గొననార్హమాటయే. వర్ణము, పదము, వాక్యము, అర్థము, భావము, రసము, పద్యము, కావ్యము అను నెనిమిది పదార్థములలో పూర్వపూర్వము లుత్తరోత్తరములకుఁ గారణము లగునని సీస

పద్యము నాలుగు పాదముల యెనిమిది తున్కులలో నిమిడించి వ్రాయునపు డతనికిని తెలియక వచ్చిన మాట. ఇతని సత్యమైన సిద్ధాంతమును,

గీ. అఖధారా కవిత్వములందు శయ్య

లుపమ లుత్రేక్షకులు లేక యుండుఁ గాన

నెంత చర్చించినను పద్య మంత సార

వంత మగుఁగాన నిలుకడ వలయుఁ గృతికి.

అను పద్యము మోషించెడిని, కృతియందు 'చర్చింప' వలసిన విషయములు 'ఉపమ లుత్రేక్షకులు'నే కాని రసముగాదు. ఒకవేళ లాక్షణిక పక్ష పాతులు గొందఱు అలంకారములు రసోపస్కారకములు కావున కృతియందలంకారములే ముఖ్యములని యందురేమో! కాని ప్రతిపద్యమునందును రసముండియే తీయునా? మనకు తొమ్మిదేగదా రసములు? పురసూర్య చంద్రోదయాది వర్ణనములందుఁ బ్రతిపద్యము నందును బై తొమ్మిది రసములలో నేదే నొకటి వచ్చునట్లు వ్రాయఁదరమా? అట్లు వ్రాయ లేమేని నప్పు డలంకారముల ప్రయోజనమేమి? అట్లుగాక యలంకారము లున్నచోట్ల నెల్ల రసదేవత సరస్వతి వలె గుప్తగామినియై మనకెఱుఁగరాక యుండునని వచింపనగునా? మఱియు రసప్రధానమైన పద్యములందును అలంకారోపయోగమును గూర్చి,

'దోషహీనం గుణాధానం కర్తవ్యం నియమాత్కృతే

కామచారః పునః ప్రోక్తోఽలంకారేషు మనీషిభిః

అని ప్రాచీన గీర్వాణ లాక్షణికుల సిద్ధాంతము దీనినాడునికులు దోష నిరాసప్రధాన వాదమే కాని యలంకారముల యావశ్యకతను కాదన యంగీకరించిరి. నిజముగ నలంకారముల ధర్మము రసోపస్కరణమే యైనచో వాని నెట్లెంత వఱకు నుపయోగింపవచ్చునో కూడదో కవియే నిర్ణయింపవలయు. గాని మనము నియమింపఁ జాలము. మఱియుఁ గవికి రసమే యుపాస్యదేవత యగునేని యతఁ డలంకారశాస్త్రము నెంత మఱచిన నంతమేలు. అలంకారమును రసాధీనములుగాని రసనులంకారాధీనముగాదు. కావున కవి కలంకారశాస్త్ర పరిచయము యోగికి సంసారవాసన వంటిది.

(ఇ.) కావ్యమునకు జీవకళ ధ్వని. ధ్వని ప్రధాన ము త్రమ మనియు, వాచోవ్యంగ్యార్థములు తుల్యముగా నున్నచో మధ్యమ మనియు, ధ్వనిరహిత మధమ

మనియు, నీకడపటి దర్థప్రధానముగాక శబ్దప్రధాన మయ్యేనేని నధమాధమ మనియుఁ గావ్యమును లాక్షణికులు విభజించిరి. అప్పకవి యీ విభాగమార్గమునే తడవలేదు. ఇతని యుదాహరణ మార్గమును బట్టి యూహించితిమేని ఇతని మతమునఁ గవిత్వము రెండు దెఱుఁగులు:-౧. అర్థప్రధానము. ౨. శబ్ద ప్రధానము. రెండవది చిత్రకవిత్వము, బంధకవిత్వము, గర్భకవిత్వము నని మూఁడు విధములు. కవితను గూర్చి యితఁడిచ్చిన యుదాహరణము లన్నియు నీ రెండవ తెగకుఁ జేరినవే. అప్పకవి సామర్థ్య మావిషయమునందే చూపఁబడినది. శబ్ద ప్రధాన కవితను మన లాక్షణికు లెంత తీవ్రముగా నిరసించిరో యంతకన్నఁ దీవ్రముగా నది ప్రబలి నది. కారణము అర్థప్రధానకవితయందుగల నియమ బాహుళ్యమే. ఈ నియమ బాహుళ్యమే కల్పనా ప్రపంచమునకు మార్గదర్శకము. కల్పనా విషయములు పరిమితము లైనప్పుడు ప్రత్యేక కవులయందుఁగల కల్పనాశక్తియుఁ బరిమితము గావలసి వచ్చెను. శబ్దప్రధానకవితయం దింత కన్న నెక్కువ విశాలమగు నవకాశము గలదు. బాహుళ్యము మెంతయుండిన నంత విస్తృతమయియుండును. అప్పకవియందు శబ్దకల్పకత యర్థకల్పకత లేదు. ఐన నతఁడు గర్భచిత్ర బంధ కవిత్వములను వివరించుచో 'కవులకుఁ జెప్పఁపండువులు సేయు' 'శ్రవణ సుఖం బొనర్చు'నని వ్రాయుచు నవి హృదయానందకములు గావల తెలిసియో తెలియకయో సూచించి విమర్శకులకు విస్తృతముఁ గల్గించుచున్నాఁడు.

(ఈ.) ఇతని ముఖ్య కార్యములలో నొకటి కవులను విభజించుట. నేనెఱిగినంతవఱ కితఁడే యీ విభాగమున కాదిమకర్తయని యూహించెదను. కవు లేడు దెరఁగులు.

౧. వివేకి : 'గణపర్థశబ్దార్థ గుణదోష నికరంబుఁ బరికించి' కబ్బముఁ గూర్చువాఁడు.

౨. వాచకుఁడు : అను ప్రాసనియమము వదలక కవిత్వమల్లువాఁడు.

౩. రౌచికుఁడు : కావ్యమంతయు 'మృదుమధురోక్తుల వెడకి'నించువాఁడు.

౪. అర్థార్థి : మితపదములలో నతివిపులార్థము నిమిడించు వాఁడు.

౫. శిల్పార్థి : యమకముల నాశ్రయించు వాఁడు.

౬. భూషణార్థి : అలంకార నిరతుఁడు.

౭. మార్దవాను గతుఁడు : సరళ పదములతో సరళార్థమును జూపుచు రసముఁ బ్రతిపాదించు వాఁడు.

ఒక్కకవియెడ నొక్కచేగుణము లభించుట యరుదు. కావున నీ విభాగము గుణప్రాధాన్యముఁ బట్టి యుండును. వివేకికి మన మప్పకవిగానే లక్ష్యముగా గైకొన వచ్చును. ఏలయనఁగా దక్కిన యే కవిగాని యితడు వచించిన 'గణవర్ణ శబ్దార్థ గుణదోష'ములఁ బరికించు నోపిక కలిగి యుండఁడు. వానిని జూపుటకై చాలఁ బరిశ్రమించినవాఁడు కానఁ దాను రచించిన 'అంబికా వాదము' మొదలగు గ్రంథముల యందు ఆ నియమములను దప్పక 'పరికించి' యుండు ననుట నిస్సందేహమా. రామరాజభూషణునందును, బమ్మెరపోతన యందును వాచకత్వము గలదు. రౌచిషులు తిమ్మన, చేమకూర వేంకటపతి మొదలగువారు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయఁడ్డారి. శిల్పార్థిని ప్రత్యేకముగా మన కవులలోఁ గనుఁగొనలేము. యమకరత్నాకర నళిందయాది కావ్యములు యమకము నకే ప్రత్యేక గీర్వాణ వాఙ్మయమునఁ గలవుగాని తెలుఁగువా రాత్రోవ నాశ్రయించిన వారు నాకుం జూడ లేరు.

తే. "అనుచు ననుచారియై విప్రుఁడరుగు దేరఁ
దేర గాండివ మీడి యన్యధియ మహిమ
మహిమడుంగ మడుంగగు మనసు మాయ
మాయగన్నులఁ గ్రమ్మఁ గ్రమ్మఱిక్ నేను."

క. "మొనయం గనకా నీతొ
మొనయం గనకాద్రి ధరుఁడె ముడితను పవనా
తనుపవనాహతి నొసఁగక
తనుపవనా మదన నీయుదంచిత కరుణన్."

మొదలగు పద్యము లొండు రెండు సోమనాథ రామరాజభూషణుల యెడ విక్రీర్ణములై తెనుఁగున లభించును. ఇంచుమించుగ మన కవులందఱు భూషణార్థులు. మార్దవానుగతుఁడు పెద్దన, లేక తిక్కన.

పై విభాగమును చక్కగా విమర్శించితిమేని కవిత్వమును పదమునకు మనలోగల సత్యమైన యర్థము పదముల కూర్చేకాని వేఱుకాదనుట సుగ్రహము. శిల్పార్థియు వాచకుఁడును శబ్దాలంకారజీవులు గావున భూషణార్థి యను పదమున కర్థాలంకార లోలుపుడనియు, మార్దమానుగతునియెడ "సరళ పదములు" గాక

రసముఁ జూపుటయే ముఖ్యమనియు మనమర్థముఁ జేసికొంటిమేని, ఇవి రెండు దప్పుఁ దక్కిన విభేదము లన్నియుఁ గేవలము శైలి యనఁబడు పదముల కూర్పునే యవలంబించి యుండునవి. అర్థాది మనకంటి కర్థప్రధానుడుగా గాన వచ్చునుగాని విమర్శించితిమేని విపులార్థములను బోధించు పదముల వెదకి కూర్పుటయే యతని ప్రధాన కార్యమని తోచును. కవితా చర్చయందు భావ శిల్పమునకుఁ గల ప్రాధాన్యము పదశిల్పముగు శైలికి లేదని విమర్శకరార్థాంతము. మఱియు శైలి భావమునకుఁ బ్రతిబింబము గావున దానికి ప్రత్యేక స్వరూపమే లేదని కొందఱ మతము. తలఁపునకు విపరీతమగుమాట యుండదుగావున భావభిన్నమగు శైలిగాని శైలివ్యతిరిక్తమగు భావముగాని యున్నదనుట న్యాయముగాదని యీ రెండవతెగవారి వాదము. కాని తలఁపును మీఠినమాట వ్యవహారమున నుండదు. మనము సామాన్యముగ మాటాడునప్పుడు పదముల కూర్పును గూర్చి యోచింపము. కాని కావ్యమున నట్లుగాదు. అది కేవలము భావ ప్రధానముగాదు; మఱి శిల్పప్రధానము కావున తలఁపునుబట్టి మాటలును మాటలఁ బట్టి తలఁపును సంస్కరించుకొనవలసియుండును. భావము మహాన్నతమైనను దానిని బోధించు పలుకులును దదనుగుణముగ మన్ననేకాని కవితయందు నిలువదు. కావున శైలియను పదార్థమొండు గలదనియు దానియెడను గవికి దృష్టి యావశ్యకమనియు వచింపకతీగదు. అనఁగా నెంతవఱకుఁ బదశిల్పము భావ పోషకమగునో యంతవఱకే కాని, భావాన్నత్యమున కేమాత్రము భంగము గలిగించునట్లున్నను దానిని దిరస్కరించుట కవికిఁ గల ప్రథమధర్మము. ఎందఱక నది భావానుసారి యగునో అందఱక నది భావముతో నేకీభవించి ప్రత్యేకత లేక యుండును. అప్పుడే యది హృదయానందకము. అట్లుగాక సార్వత్రికత రమై భావమును లక్షీకరింపదేని శ్రవణమాత్రానందకము గావచ్చును. ఇదే శబ్ద ప్రధాన కవిత.

ఆప్పకవి కవి విభాగమున కిదియ ముఖ్యవలంబనము. కాని యతని యభిప్రాయము ననుసరించి గర్భకవి, బంధకవి చిత్రకవులను మఱిమూపు రీతి విభాగమున జేరవలసి యుండెను. యమకమునుబట్టి యొకనిని, అనుప్రాసమును బట్టి యొకనిని విభజించినవాఁడు పైవిభాగము నేలవదలెనో యెఱుంగను. ఇట్లే “మృదుమధురోక్తుల”కును “సరళపదముల”కును భేదముఁ గనిపెట్టిన వాఁడు, దీర్ఘ సమాసములకును, విరళ పదములకును వ్యత్యాసమేల చూపలేదో?

నిజముఁ జూడఁ బోయినఁ గవుల విభజించుటయే యయుక్తము. మన యిష్టానుసారము వారు విభజింపఁబడువారుకారు. ప్రతిభామహత్త్వము కొలఁది వారు ప్రాచీనరూపముల వదలి నవనవ రూపములఁ దాల్చురు నేఁడికిఁ గవిత్యము ముగిసియుండెనేని కవుల విభేదములను ముగిసియుండి ఁక్షణార్థములై యుండును. మనము చేయగలిగినదెల్ల నీవఱకు వాఙ్మయము నలంకరించిన కవుల త్రోవలనెల్లఁ బరికించి యవి యిన్నితెరఁగులని లెక్కవేయుటయ. ఆపృకవియు రాగల కవుల మార్గములను యోగదృష్టిచే గ్రహింపఁగల్గి వ్రాసినవాడు కాఁడనుట సత్యమేయైనను పై నేను విన్నవించినట్లు పదముల కూర్పును బట్టి విభజించుటచే నతని విభాగము పరిపూర్ణముకాలేదు. ఇదివఱకుఁగల యాంధ్ర కవులను భావశిల్పమును బట్టి విభజించితిమేని వారు ముత్తైగు లగుదురు :-

(౧) భావుకుఁడు : అనఁగా ప్రపంచగతులన్నియుఁ దనమనోదర్శణ మునఁ బ్రతిబింబింపఁజేసుకొని తన్మయతఁ జెందువాఁడు. తన కావ్యమునందలి పాత్రముల యాకారము తాను ధరించి మనల ధరింపఁజేయువాఁడనుట. ఈ గుంపునకుఁ జేరు కవులందఱు సామాన్యముగఁ గథాకథకులుగా నుండురు. కవిత్రయము, పెద్దన మొదలగు కొందఱే తద్గుణ ప్రధానులు. అందును మొదటి యుదాహరణము తిక్కన.

(౨) బోధకుఁడు : తన మనోగతులన్నియుఁ బ్రపంచ హృదయములఁ బ్రతిఫలింపఁజేయువాఁడు. ప్రపంచము తన్ననుసరింపఁపలసినదే కాని తాను ప్రపంచగతుల నంతగా ననుసరించువాఁడు కాఁడనుట. మనుష్య జీవితమును గాని, ప్రకృతి పౌభాగ్యమునుగాని యితఁడు మనమందఱమును జూచెడు కను లతోఁ జూడఁడు. ఇతని కవిత్యమునం దొకవేళ కథ గ్రహింపఁ బడినను అందలి పాత్రములు కవి ప్రతిబింబములే కాని సాధారణ ప్రపంచమధ్యమున దర్శనీయములుగావు. ఇతనికథ భావమునకుఁ బోషకము; భావము కథాపోషకముగాదు. ఈ తెగలోఁ గొందఱు కవులు నీతి ప్రధానులు. నేనెఱిగినంతవఱ కాంధ్రవాఙ్మయమున నిందాత నీ తెగవారే ప్రబలియుండిరి. వేమన, బద్దెర మొదలగు వారిని లక్ష్యముగాఁ గైకొనవచ్చును. మఱి భావప్రధానులై భావగీతముల రచించు నాధునికకవులు రెండవతెగవారు; శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు మొదలగువారు.

(౩) కల్పకుఁడు : అనఁగా తనకుఁగాని ప్రపంచమునకుఁగాని యనుభవ గోచరములు గాక, యట్టివి రచించువానికిని వినుట కలవాటు పడిన వారికిని దప్పఁ దక్కినవారి కర్థముకాని భావములఁగల్పించువాఁడు. అలంకారముల

అప్పకవి కవితా సిద్ధాంతములు

యెడఁ దక్కిన కవులకంటె నితనికే దృష్టియు నావశ్యకతయు నెక్కువ. రామరాజభూషణుఁడు మొదలగువారియం దీగుణము ప్రబలినది. తత్పూర్వలగు సోమ శ్రీ నాథాదులందును లేకపోలేదు. వీరే ప్రబంధకవులు.

పై విభాగము భావప్రధానము. శాబ్దికుని నాలవవానిగాఁ గైకొనవచ్చును. శబ్దమునే ముఖ్యముగాఁ గొనిచేయు ద్వ్యర్థ, గర్భ, చిత్ర బంధాది కవిత్వము లన్నియును నీజాతికిఁజేరినవి. ఆంధ్రకవులలో నందఱుండును గొంత పై నాలుగులక్షణములును గలిగియే యున్నవి. విశేషమేమనగా నొకరిద్దరు దప్పఁ దక్కినవారందఱును జాలవఱకు శాబ్దికులే.

(ఉ) నేనీ వ్యాసమునఁ బలుమాఱు రామరాజభూషణుని నుదాహరణము గాఁగైకొంటిని. నేనే మన లాక్షణికునకు సమకాలికుఁడనై యుంటినేని యతని సిద్ధాంతములను నేనెంత తీవ్రముగా ఖండించి యుండినను మన్నించి యుండును గాని యీ యపరాధము మాత్ర మతని కతిదుస్పహముగా మండి యుండును. ఏలనగా.

“ఉపమ గలిగిన శయ్యల నొప్పి యున్న
నంఘ్రభవుని కావ్యంబు గ్రాహ్యంబుగాదు.
పాయసం బైన సంస్కార పక్వమైనఁ
గాక మృష్ణంబు హవ్యంబు గానియట్లు.”

అని ప్రథమముననే విషమగణము వేసి శాసించినాఁడు. వెండియు ‘ధరణీసురుడు’ ‘కవియరఁ బరఁగు’నని నియమించినాఁడు. కావుననే రేపలకార ములకు యతి చెల్లదనువిషయమును దెలుపుచో విపరీత వ్యాఖ్యానముఁ జేయుచు నుదాహరించిన ‘లోలం బాలక యోర్తువచ్చి’ యను పద్యపాదము దప్ప నతని గ్రంథములనండి యొకపద్యమైన నుదాహరింపఁడయ్యె. మఱియు నితని కారామ రాజభూషణుని ‘కాపుకవిత్వపు మాటల’యం దెంత రోతయోకాని, కవుల నందఱును గ్రంథాదిని స్తుతించుచో

“రామరాజ విభూషణ రత్నఖచిత
చారుమస్త కలాపాపహారి వాక్య
గౌరవముఁ బెక్కుభంగుల గణనచేసి”

యని యయ్యలరాజు రామభద్రుని బొగడుచు, నతని వలన మన భట్టు నకు సంభవించినదని మనవారు చెప్పకొను నవమతి నెత్తిపొడిచినాడు. కాని మన లాక్షణికుఁ డెయ్యది కవిత్వమని భావించెనో యట్టి కల్పనా ప్రధాన ప్రపంచమున సామ్రాజ్య పీఠము వధివసించుట కెన్నటికైనా ననురూపుడైన వాఁడు రామరాజభూషణుడే యనియు-నిష్పక్షపాతముగాఁ బరీక్షించితిమేని అయ్యలరాజు రాముని 'బాఁపన కవిత' యతనియెడ నేర్చుకొనవలసిన దెంతయో కలదనియు నా సమ్మిక. ఐనను నా దుడుకుఁదనము మన్నింప నప్పకవి మఱానుసారబను వేడుకొనుచు నింతటితోఁ జాలించెదను.

రాళ్ళవల్లి అనంత కృష్ణశర్మ*

---

* గ్రంథాలయ సర్వస్వము. ద్వితీయసంపుటము. ప్రథమసంచిక.

గ్రంథ రచన

ప్రపంచము పుట్టి ఎంతో కాలమైనది. ఎన్నో యుగములు కడచినవి. ఎన్నో రాజ్యములు ఎన్నో సామ్రాజ్యములును వెంసిసివి; అడుగంటి పోయినవి. ఎందఱో జ్ఞానులును, భక్తులును, శాస్త్రజ్ఞులును, మహాయోధులును, దేశాభిమానులును, పరోపకార పరాయణులును బయలుదేరి, తమ తెలివితేటల చేతను, మంచిననులచేతను లోకమును బాగుచేయ ప్రయత్నించి కొంతవఱకు బాగుచేసినారు; గతించినారు. తరువాత ఎన్నో క్రొత్తరాజ్యములును, సామ్రాజ్యములును శరలైతి ఇప్పుడు వెలయుచున్నవి. ప్రాతవియు కొన్ని మరల పైకి లేచుచున్నవి. లోకోపకారకములగు సత్ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

అయిన-పూర్వుల అనుభవముగాని-ఇప్పటివారి అనుభవముగాని, పూర్వుల బుద్ధివిశేష ఫలములుగాని-ఇప్పటి వారి బుద్ధివిశేష ఫలములుగాని మనకు తెలియుట ఎట్లు? ఎంతకాలమో శ్రమపడి సమకూర్చిన జ్ఞానధనము మనకు ఒక్కసారియే అబ్బుట ఎట్లు? ఇప్పుడున్న పండితుల వల్లనే స్వయముగా జ్ఞానము గడింప వీలు సరిగా లేకున్నప్పుడు గతించిన పూర్వుల జ్ఞానము వారివల్లనే సంపాదించి మనకొనుటకు అసలే వీలు లేదుకదా! ఇక సాధనాంతరములు ఏవైన ఉన్నవా? లేవా? దైవానుగ్రహమున లేకపోలేదు, ఉన్నవి. అవి బుద్ధిమంతులగు పూర్వులే కనిపెట్టినారు. వారు తమ జ్ఞానము తమతోడను-తమతోడివారి తోడను నశించిపోక స్థిరముగా ఉండునట్లు చేయుటకై వ్రాత కనిపెట్టినారు. ఆ వ్రాత రూపమున తమ జ్ఞానము తమ కాలపువారి మేలుకొఱకును, తరువాతవారి మేలుకొఱకును నిలుచునట్లు చేసినారు. తరువాత బుద్ధిమంతులు కూడ అటులే చేయమొదలుపెట్టినారు; చేయుచున్నారు. వ్రాత రూపమున వెలయుచున్న జ్ఞానపు గనులే గ్రంథములు; అక్షరాత్మకములగు ఈ గ్రంథములే నిజముగా అక్షరములగు నీ గ్రంథములే లోకజ్ఞానము కలిగించు ప్రబల సాధనములు. ఈ సాధనముల వల్లనే ఎందఱో తాము బాగుపడి-తోడివారిని బాగు చేయుటకు తగిన స్థితిలోనికి వచ్చినారు; వచ్చుచున్నారు. (గ్రంథములకే కార్యములు అని మఱి ఒక పేరు.) అందుచేత గ్రంథరచన అత్యావశ్యకము. పెక్కుమాటలేం? గ్రంథరచనయే లేకున్న మనలోకము ఇప్పటి ఉన్నత స్థితిలో నైన ఉండి ఉండదు. ఇది శిలాక్షరము.

గ్రంథ రచన అనగా నేమి ?

గ్రంథములు చేయుటయే గ్రంథరచన. గ్రంథములు చేయుట అని చెప్పుటచేత, ఒక గ్రంథమును చూచి దానికి మఱి ఒక ప్రతి వ్రాయుట గ్రంథ రచనకాదు. అయిన, మఱిఏమి ? స్వభావసిద్ధములగు సంగతులుగాని-అనుభవ సిద్ధములగు సంగతులుగాని-శాస్త్రసిద్ధములగు సంగతులుగాని-ఆయా కాలముల యందు జరిగిన సంగతులుగాని-అనుభవమును బట్టి బుద్ధివిశేషముచే కల్పించిన సంగతులుగాని-పై తరగతులలో కొన్నికొన్ని తీసికొని కలిపిన సంగతులు గాని ఒకదానితో ఒకటి సంబంధము కలిగి ఉండునటుల-చక్కని భాషలో-మనసు కరిగించునట్టి ఒప్పిదముగు శైలిని-జ్ఞానము కలిగించియో-నీతి బోధించియో ఆనందము కలిగించుటకు సహజశక్తిచేత స్వయముగా కూర్చి వ్రాయుటయే గ్రంథములు చేయుట. పై లక్షణములుకల ఒక భాషలోని గ్రంథములను వేరొక భాషలోనికి తెచ్చుటయును గ్రంథరచనగానే ఎన్నిక కాంచుచున్నది. గ్రంథ రచనకే కవిత్వము అని మఱి ఒకపేరు.

పై సంగతులను బట్టి, గ్రంథరచనకు (౧) సహజముగు కవితాశక్తి (౨) మంచి ప్రపంచ జ్ఞానము (౩) చక్కని భాషాజ్ఞానము (౪) తగినంతశైలి జ్ఞానము అను నాలుగు సాధనములు ప్రధానములు అని తట్టును. ఇందులో కవితాశక్తి కావ్యలక్ష్మికి ప్రాణము. ప్రపంచజ్ఞానము శరీరము, భాష వాహనము, శైలి వస్త్రాద్యలంకారము అని చెప్పవచ్చును. కాన, గ్రంథరచన చేయఁ గోరువారికి ఈ సాధనములను గూర్చి కొంతవఱకైనను తెలిసికొనుట ముఖ్యము. కాబట్టి, ఒక్కొక్కటిగా తీసికొని పీనినిగూర్చి సంగ్రహముగా చర్చించి చూడ సగును.

౧ కవితాశక్తి

ఆయాగుణములు మనకు పూర్వవాసనవల్ల వచ్చునట్లే కవితాశక్తియు పూర్వవాసనలవల్లనే వచ్చును. పూర్వవాసన హెచ్చయిన కొఁదిని కవితా శక్తియు హెచ్చగును. కొందఱు మహాకవులును-కొందఱు సాధారణ కవులును అగుటకు కారణము పూర్వవాసన యందలి హెచ్చతగ్గుల భేదమే. కవితాశక్తితో సంబంధించిన పూర్వవాసన ఏమియులేనిదో కవితాశక్తి అబ్బనే అబ్బదు. మహా పండితులు కొందఱు నాలుగు ముక్కలుకూడ కూర్చుఁజాలకపోవుటయే ఇందుకు తార్కాణము. ఆందుచేతనే పెద్దలు ఋషుల అంశలేనివారు కవులుకానేరరని చెప్పిరి. కవితాశక్తి సామాన్యపు భాగ్యముకాదు. దానితో సమానముగు భాగ్యము

మఱియొకటి లేదనియే చెప్పనగును రాజ్యధర్మహరి అందుచేతనే కదా 'సుకవితా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్' అని అనుభవముచేత చెప్పినాడు, చూచితిరా, సుకవిత ఉన్నయెడల రాజ్యముకూడ అక్కఱలేదట ! కాబట్టి దైవానుగ్రహమున కవితాశక్తి అభిన్నవాడు అది సరిగా వాడుక చేసి అందువలన తాము మేలు పొంది, లోకమునకు మేలుచేయ యత్నించవలె. దారాజలము కాలువలమూలమున పండ్లచెట్ల పాదులకు చేర్చి, అవి ఫలించునట్లొర్చి ఆ ఫలము లనుభవించి సుఖపడుటకు అవకాశము కలిగించు విధమున, సహజమగు కవితాధారను లోకజ్ఞానమూలమున సద్విషయములకు చేర్చి, వాని ఫలము లనుభవించి లోకులు సుఖపడుటకు అవకాశము కలిగింపవలెగాని ఉప్పు పట్లలలో చేరి వ్యర్థమగు దారాజలమువలె కవితాధార దుర్విషయములతో చేరి వ్యర్థమగునట్లు చేయరాదు. ప్రయత్నించి కవితాశక్తి అంకురించునట్లు కూడ జేసికొననగును.

ఎండకాలమున భూమిలో అణగియుండు విత్తనమువలెను, వేరువలెను, దుంపవలెను కవితాశక్తి చిన్నతనమున కవుల మనస్సున అణగి యుండును. తొలకరి వానలువడి భూమి నాసిన పిదప మొలకెత్తు విత్తనము మొదలగు వానివలె కవితాశక్తియు అక్షరజ్ఞానము కలిగి, మంచి గ్రంథములు చదువ మొదలు పెట్టిన పిమ్మట బయలుపడును. కాలమునకు వానలు సరిగా కురియుచుండిన యెడల మొలకెత్తిన మొక్క నవనవలాడుచు పెరిగి, పూచియో, కాచియో పండియో లోకులకు మేలుచేయునటుల కవితాశక్తియు క్రమక్రమముగా సద్గ్రంథములు చదువుటచేతను, సృష్టి చిత్రములు కనిపెట్టుచుండుట చేతను జ్ఞానమఖివృద్ధి పొందిన కొలదిని మనోహరముగా దినదినాభివృద్ధి నొంది, పురాణరూపముననో, ప్రబంధరూపముననో, నాటకరూపముననో, నవలరూపముననో, మఱి ఏదో తరగతి గ్రంథరూపముననో వెలువడి లోకులకు మేలు చేయఁజాలును.

కాని లోకమునకు సరిగా మేలుచేయుటకు తగియుండు కవిత్వమునకు కొన్ని సంస్కారములు కావలయును. సంస్కారములేని కవిత్వము అడవి వంటిది. అడవిలో పండ్లచెట్లును ఉండును; ముండ్ల చెట్లును ఉండును. పూలపొదలును ఉండును; ముండ్ల పొదలును ఉండును. ముండ్లమొక్కలు మొదలగునవి ఉండిననేమి? వాని జోలి మనకెందుకు? అని అనుకొనుటకు వీలులేదు. అడవిలోనికి అనలే వెళ్ళకపోయిన ఏమియును భయములేదుగాని, వెళ్ళితిమా వాని జోలి మన కక్కఱలేదనుకొన్నను వానికి మనజోలి తప్పక కావలసియుండును. అడవిలో కాలుపెట్టునప్పుటికి అవి తమ ప్రభావము కనఁబఱుప మొదలుపెట్టును. పువ్వుల కొఱకుఁ

గాని, కాయల కొఱకుఁగాని, పండ్లకొఱకుఁగాని ఆశపడిన వారికి ముండలముద్ర తాతాద్యుఁగారి ముద్రయే. ముండలముక్కలు మొదలగునవి పూలముక్కలు మొదలగు వానితో కలిసిమెలసి ఉండుటయే ఈయవస్థకు తారణము. ఇందువల్ల తేలినదేమి? అడవివల్ల లోకమునకు పేలుతోపాటు కీడును కలుగును. ఇట్లే సంస్కారములేని కవిత్వము వలన అక్కడక్కడ గుణములు ఉన్నను వానితో పాటు దోషములును కలసి ఉండును గావున మేలుతోపాటే కీడును కలుగును. దోషములే హెచ్చయిన ఇంక చెప్పవలసిన దేమున్నది? “సిరి అంటదు, కాని చీడ అంటును” అను సామెత ఎవరికి తెలియదు? నీతి పట్టుపడుట దుర్లభము గాని దుర్మితి పట్టుపడుట సులభము. చక్కని భాష స్వాధీనము కాదుగాని పాడుభాష సులువుగ స్వాధీనమగును; కాదు, స్వాధీనము చేసికొనును. దురభ్యాసములు పట్టుపడుట సుకరముగాని వదలుట దుష్కరము. కాన, సంస్కారములేని కవిత్వమువల్ల తుదకు మేలుకంటే కీడే హెచ్చుగా కలుగును కాబట్టి, కవిత్వము అడవివంటిది గాక పూలతోటవంటిది కావలయును. సంస్కారములు పొందిన కవిత్వము పూలతోటవలెనే ఉండును. కవిత్వము కళలలో ఒకటి; పూలతోట వేయుటయును కళలలోనే చేరును. రెండింటియందును మనుష్యుల బుద్ధి వాడుక కావలెను. రెండింటి వల్లను పొందఁదలఁచు ఫలము ఆనందమే. పూలతోటలో నేల అంతయు సదనుచేసి-బాటలుచేసి, తోటమాలి ఆయా పట్ల పూలముక్కలును-పండ్ల చెట్లును వేసి-పూలపొదరిండ్లుకట్టి-తీగెలు ప్రాకించి-తగిన దోహదములుచేసి-పూచునవి పూచునట్లును--కాచునవి కాచునట్లునుచేసి, సమస్తేంద్రియములకును ఆనందము సమకూర్చును. పనికిమాలిన గడ్డిగాదములు గాని-బాధించు ముండలచెట్లుగాని పూలతోటయందు పొడకట్టవు. అట్లే సంస్కారములు పొందిన కవిత్వమందు-గ్రంథరచనయందు-స్వభావసిద్ధములు మృదు మధురములగు శబ్దములును-గంభీరములగు అర్థములును-కల్పనలును-నీతులును-ఆదర్శములును-ఉచితములగు రసములును-గుణములును కానవచ్చుచు మనస్సు కరగించి-ఆనందమున తేల్చునుగాని-స్వభావ సిద్ధములుగాక వెంటనే మొగము మొత్తించు చెవికింపుగాని మోటమాటలును-సాంకేతిక పదములును-చొప్పదంటు అర్థములును-కల్పనలును-దుర్మితలును-దురాదర్శములును-ఔచిత్యము పాటించమిచే అసహ్యకరములగు రసములును-దోషములును కానరావు.

కవిత్వ సాధనములలో కవితాశక్తి మొదటిదిగాన దీనికే మొదట సంస్కారము కావలసియుండును. దీని సంస్కారము ప్రారంభమైనచో తక్కిన సాధ

నములకును సంస్కారము ప్రారంభమైనట్లే. ఏమందు? కవితృసాధనము లన్నియు బీరకాయ పీచువలె ఒండొంటితో సంబంధము కలిగి ఉండునవిగాని- “నీళ్ళకు నీళ్ళు ప్రసాదమునకు ప్రసాదము” అనునటుల దేని కది వేతై సంబంధము లేకుండునవి కావు. కవితృ ఫలవృక్షమునకు తపితాళక్తి వేరు, ప్రపంచ జ్ఞానము మ్రాను, భాష కొమ్మల మొత్తము. శైలి పూవులును పండ్లును అవి చెప్పనగును. కవితృ తత్వము కరతలామలకము చేసికొనఁ గోరువారు ఈ అంశము మనస్సున గుర్తుగా ఉంచుకొన నగును.

మన శరీరమున వాయువునకు ఊపిరితిత్తులును, రక్తమునకు గుండెలును ముఖ్యస్థానము లగునట్లు కవితాళక్తికి కవితృములో ఆలోచన భాగము ముఖ్య స్థానము. ఏ విషయమును గూర్చికాని ఆలోచించుట గాలి ప్రోగుచేయుట వంటిది. మంచిగాలితోపాటు చెడుగాలులును కలసి ఉండును గాన కీడు కలుగకుండుటకు వానిని విడదీయవలెను. చెడుగాలులను మంచిగాలినుంచి విడదీయుట కష్టమగు పని అని వేరే చెప్పనక్కఱలేదు. ఇట్లే, ఆలోచనచేయునపుడు మంచి తలఁపు లతోపాటు చెడు తలఁపులును వచ్చును. అవి విడదీయుట కష్టమైనను విడదీయక తప్పదు; విడదీయవలె. చెడుతలఁపులు వేరుపురుగుల వంటివి. కవితాళక్తి కవితృ వృక్షమునకు వేరు. అట్టిచో చెడుతలఁపు వేరుపురుగులను తీసివేయ కున్న కవితావృక్షము ఏపు తగ్గి చచ్చునుగాని ఎదిగి ఫలించదు. చెడుతలఁపులు లేకుండునటులచేసి మంచితలఁపులు మాత్రము నిలుపుటయే కవితాళక్తికి చేయ వలసిన సంస్కారము. ఇట్లు సంస్కారము పొందిన కవితాళక్తి నిర్మలమగు చల్ల గాలివలెను, ఏపుగా నెదిగి ఫలించు చెట్టువలెను కీడు రవంతయు కలిగింపక, మేలేదేసి, ఆనందమున లేల్పును.

కవితాళక్తి వృద్ధి పొందుటకు సాధనములా ఏమి ?

౧. చక్కగా ఆలోచించుట, ౨. సృష్టి చిత్రములను సరిగా కనిపెట్టుట, ౩. మంచి గ్రంథములు చదువుట-అను మూడురు కవితాళక్తిని వృద్ధిపొందించు ముఖ్యసాధనములని చెప్పవచ్చును. ఈ సాధనములన్నియు ఒకదానితో నొకటి సంబంధము కలిగి ఉన్నప్పడే కవితాళక్తి బాగుగా అభివృద్ధి పొందును గాని ప్రత్యేకముగా ఒక్కొక్కటియే ముఖ్యముగా తీసికొననప్పడు అట్టి అభివృద్ధి కలుగదు. అందులో గ్రంథములు చదువుటవలన కలిగిన జ్ఞానమే ముఖ్యముగా చేసికొని గ్రంథరచన చేసినయెడల పాడినదేపాటగా ఆయాగ్రంథములలోని

సంగతులే మరల చెప్పటి తటస్థులును. ఇది వ్రాసినవారికి వ్యర్థప్రయాసము; చదువువారికి వ్యర్థమగు కాలక్షేపము. ఇక మూలగ్రంథములలోని అంశములు సరిగా గ్రహింపక వ్రాసినయెడల విపరీత జ్ఞానము కలిగి, కీడుకూడ కలుగును. అంశములు సరిగా గ్రహించినను, భాష స్వాధీనమైనది కాకున్న, మంచికైతి పట్టువడకున్న రసపుష్టి చెడును. అందుచేత కవితాశక్తి వృద్ధిపొందకపోవుటయే కాక తగ్గికూడ తగ్గిపోవును. కాన, ఉభయభాషా పాండిత్యము కలవాడే తద్దుమా చేయుటకు పూనుకొన వగును. గ్రంథములు చదువుటతోపాటు సృష్టినిత్రములు సరిగా కనిపెట్టుచు స్వయముగా ఆలోచించుచు నుండినయెడల జ్ఞానము వృద్ధి పొంది, దానితోపాటు కవితాశక్తియు చక్కగా వృద్ధిపొందును.

మంచిగ్రంథములు చదువుట మొదటి ప్రారంభింపవలయును. దానితో పాటు ఆయా విషయములను గూర్చి అవకాశ మున్నపుడెల్ల సృష్టిచిత్రములను కనిపెట్టుటయును కూడ మొదలుపెట్టవలెను. ఇట్టిస్థితిలో చెప్పు కవిత్యము సాధారణ కవిత్యము. ఇది కవిత్యమునకు బాల్కావస్థ. ప్రైగ్రంథములలోని అంశమునే ఆధారముగా గల కవిత్యము పోతపాలబిడ్డ. సహజమగు తల్లిపాలతో పెరగఁగు బిడ్డకు ఉండు శరీరపటుత్వముగాని, ఉత్సాహముగాని, కళాకాంతులుగాని, ఆకర్షణశక్తిగాని పోతపాలబిడ్డకు నుండుట వల్లది.

ప్రపంచమునకు పరాత్పరుడే తండ్రి; పరాత్పరుడే తల్లి. అట్లే కవితాంశ్మికి కవియే తండ్రి; కవియే తల్లి. సముద్రము తఱవఁగాఁ బుట్టిన అమృతము లక్ష్మికి ఆహారమైనట్లు కవిహృదయమును తఱవఁగాఁ బుట్టు మంచి తలఁపులే కవితాంశ్మి పెరగి, ఎప్పుడును నిండు జవ్వనమున ఉండుటకు త్రాగుపాలు. పలుపలుకులేల; మంచి తలఁపుపాలే కవితాంశ్మికి సహజమగు ఆహారము. లోకజ్ఞానము కలిగినప్పటికి చక్కగా ఆలోచించుచుండుటవల్లను, సృష్టిచిత్రములు కనిపెట్టుచుండుటవల్లను, మంచి గ్రంథములు చదువుటవల్లను, పెద్దలతో కలిసి మెలిసి ఉండుటవల్లను, మంచితలఁపులు పుట్టును. మంచితలఁపులే ఆధారముగా జేసికొని చెప్పు కవిత్యమే మంచి కవిత్యము. ఇదే భర్తృహరి చెప్పిన 'సుకవిత'; ఇదే కవిత్యమునకు యౌవనావస్థ. దేవతలు ఎప్పటికిని త్రిదశలే అయినట్లు మంచికవిత్యమునకు ఎప్పటికిని యౌవనావస్థయే. ఈ అవస్థలోనికి వచ్చిన కవిత్యము ఎన్నొక్కకై నను చెక్కుచెదరదు; ఎక్కడనైన గౌరవమునకు పాత్రమగును. ఎవరికైనను మనసు కరగించును; ఉత్సాహము పెంచును; మేలు

కలిగించును; మేలు చేయించును. అందఱిని ఆనందమున-సౌధారణపు ఆనందము కాదు-బ్రహ్మానందమున తేల్చును. కాబట్టి గ్రంథరచన చేయు అభిలాషకలవాడ ఇట్టి కవితాశక్తిని సంపాదించ ప్రయత్నింతుడు గాక!

౨. ప్రపంచజ్ఞానము

జ్ఞానము కలిగించి అందువలన ఆనందము కలిగించుట కవిత్యధర్మము. కావున, కవిత్యము చెప్పుదలచు వారికి ప్రపంచజ్ఞానము అత్యవశ్యకము. ౧. ప్రపంచమును స్వయముగా కనిపెట్టుట ౨. పెద్దలవల్ల తెలిసికొనుట ౩. మంచి గ్రంథములు చదవుట-అను మూడు సాధనముల వలన ముఖ్యముగా ప్రపంచ జ్ఞానము కలుగును.

-ప్రపంచజ్ఞానము సంపాదించుట ఎట్లు? -

మనకు జ్ఞానేంద్రియములు ఉన్నందుకు ఫలము అవి సరిగా వాడుక చేయుటయే. లోభికి ధనము ఉన్నను దానివలన ఫలము కలుగనటుల తెలివితక్కువ వారికి జ్ఞానేంద్రియములున్నను ఫలము మాత్రము కలుగదు. కన్ను, చెవి-ఆను రెండును జ్ఞానేంద్రియములలో ముఖ్యములు అయినను, తెలివితక్కువవారు అవి కూడ సరిగా వాడుక చేయరు. కనుగ్రగ్ధి, వినుచెవుడు-ఆను సామెత వారిని బట్టియే వచ్చినది. సృష్టిచిత్రములు చూచి, వాని విశేషములను కనిపెట్టి, జ్ఞానాభివృద్ధి చేసికొని, సర్వేశ్వరుని మహిమ తెలిసికొని, ఆనందించి, అట్టి ఆనందము తోడివారికి పంచిపెట్టుటయే కన్నులున్నందుకు ఫలము. ఇట్లే, చెవులున్నందుకు ఆయా ధ్వనులు విని, వాని విశేషములు కనిపెట్టియు, ముక్కున్నందుకు ఆయా వాసనలు మార్గొని, వాని విశేషములు కనిపెట్టియు, నాటుక ఉన్నందుకు ఆయారుషులు చవిచూచి వాని విశేషములు కనిపెట్టియు, చర్మము ఉన్నందుకు ఆయావస్తువులను తాకి వాని విశేషములు కనిపెట్టియు జ్ఞానము అభివృద్ధి చేసికొన వలెను. ఇట్లు జ్ఞానాభివృద్ధి చేసికొనుచు, మన మానందించుచు, అట్టి ఆనందము మన తోడివారికి పంచిపెట్టుచుండవలెను. ఈ ఆనందమును పంచిపెట్టిన కొలదిని పెరుగునదేకాని తఱుగనిదికాదు.

అయినను, ప్రపంచమంతయు స్వయముగా కనిపెట్టుట ఎవరికిని దుర్లభము-ప్రపంచమున లెక్కలేని లోకములు కలవు. మనపూర్వులు లోకములు పదునాలుగుగా విన్నినారు. చంద్రపండలాదులును లోకములుగానే విన్నిక చెంది

నవి. అంగారక మండలము మన భూలోకము వంటిది కావచ్చునని ఈ వడుమనే పరిశోధకులు కనిపెట్టిరి. మన 'కుజ' శబ్దము పీఠ పరిశోధనముల కేమైన ఆరాఢమైన దేమో! మన భూలోకమును గూర్చియే మనకు ఇప్పటికిని పూర్తిగా తెలియదు. భూలోకపుమాట ఎందుకు? మనదేశమునుగూర్చికాని-అంతదాక అక్కజలేదు-మనరాష్ట్రమున గూర్చి కాని-అదియును వదలివేయదము-మన జిల్లాను గూర్చి కాని-అంతయు ఆవసరములేదు-మన తాలూకాను గూర్చికాని అదియును వద్దు-తుదకు మనమున్న ఊరినిగూర్చికాని మనకు పూర్తిగా తెలియనప్పుడు "ఉట్టికెక్కలేనమ్మ స్వర్గానెక్కెనా" అని అన్ని లోకములగూర్చియు పూర్తిగా తెలియుట ఎట్లు? అనేకలోకములను గూర్చి మనుష్యుల ఎవరికిని ఇంకను ఏమియును తెలియదు. పురాణాదులలో ప్రత్యక్షములకాని కొన్ని లోకములనుగూర్చి కానవచ్చు సంగతులు నిజములో కావో తెలిసికొనుటకు అధారములు ఏమియు కానరావు. సూర్యాదిలోకములను గూర్చి మిడిమిడి జ్ఞానము మాత్రము కలదు. భూలోకమునుగూర్చి కొంతవఱకు స్పష్టమగు జ్ఞానముకలిగినది. కాని, ఇదియును ఆయా ప్రకృతి శాస్త్రములు అభిమానముగా చదివినవారికే. ఒకశాస్త్రము బాగుగా తెలిసిన వారికి మఱిఒక శాస్త్రము బాగుగా తెలియుట అరిది. అనేకశాస్త్రములు పూర్తిగా తెలిసికొనుటకు మన ఆయుస్సు చాలదు. దీనికితోడు "దుర్విక్షములో అధికమాన"మన్నట్లు మనుష్యులందఱికిని భాష ఒకటికాదు. ఎన్నోభాషలు ఉన్నవి. ప్రతిభాషలోను అన్నిశాస్త్రములును లేవు. అందుచేత శాస్త్రజ్ఞానము సంపాదించవలె ననకొన్న పెక్కుభాషలు నేర్చుకొనవలె. తల్లిభాషయే సరిగా నేర్చుకొనలేని వారికి పైభాషలు నేర్చుకొనుట సులభమా? దీనికి ఎంతోకాలము పట్టిన. ఇంతేకాక, జ్ఞానసంపాదనమునకు ధనలోపము-యోగ్యతాలోపము-సంసారబాధలు మొదలగు అడ్డుకూడ ఎన్నో ఉన్నవి. అందుచేత ప్రపంచజ్ఞాన మంతయు పూర్తిగా సంపాదించగలుగుట ఎవరికిగాని అందని మ్రానివండు. అయినను, మనదేశమునంతవఱకు ప్రయత్నించి ప్రపంచజ్ఞానము సమకూర్చుకొనవలె.

ఇదివఱకు యుగయుగములనుండి పూర్వులు సంపాదించినట్టియు, ఇప్పటి వారు సంపాదించి నట్టియు ప్రపంచజ్ఞానము గ్రంథరూపమున సిద్ధముగా వున్నది. కాబట్టి గ్రంథములు చదివి మనము మొదట ప్రపంచజ్ఞానము సంపాదించవలయును. ఆ జ్ఞానము పునాదిగా చేసికొని, దానిమీద స్వయముగా కనిపెట్టుట, పెద్దలవలె తెలిసికొనుట అను సాధనములతో కవిశాత్రవనము కట్టవలయును.

ఇందుకు పూనుకొను మనవారికి ఆంధ్రులకు స్వభాష చక్కగా వచ్చి ఉండవలె; మన రాజభాష ఇంగ్లీషుకూడ దానిలో గ్రంథరచనకుఁ గాకున్నను జ్ఞానసంపాదనమున కైనను తగినట్లు దావలె. సంస్కృతము కూడ అట్లే వచ్చిఉండవలె. ఈ మూడు భాషలును వచ్చి వాని యందలి గ్రంథములు చదివి జ్ఞానము సంపాదించుకొని, సృష్టి చిత్రములను వీలగునంతవఱకు స్వయముగా కనిపెట్టుచు తెలియని సంగతులు పెద్దల వలన తెలిసికొనుచు కృషిచేసిన యెడల తగినంత ప్రపంచజ్ఞానము కలుగును. అప్పుడు ఆ యా విషయములను గూర్చి బాగుగా తెలియును. అందుచేత గ్రంథరచనకు పూనుకొనుటకు అర్హత కలుగును. అన్ని విషయములను గూర్చియు అందఱికిని తెలిసి ఉండుట కష్టము గాన, ఎవరికి ఏ విషయములయందు ఎక్కువ ఆసక్తి ఉండునో వారు ఆ విషయములను గూర్చి సాధ్యమైనంత వఱకు తెలిసికొన ప్రయత్నింప వలయును. అటుల బాగుగా తెలిసిన విషయములను గూర్చియే గ్రంథరచన చేయవలెను. అట్లు చేసినచో ఆ గ్రంథములు వ్రాసిన వారికిని ఆనందదాయకములు గాక మానవు. కాన గ్రంథరచనయందాసక్తి గలవారు మంచి ప్రపంచజ్ఞానమును సంపాదించుటకై శ్రద్ధ వహింపవలెను.

3. భాషాజ్ఞానము

ప్రపంచ జ్ఞానము కలిగినంత మాత్రమున గ్రంథరచన సాధ్యము కాదు. ఏ భాషయందు గ్రంథరచన చేయఁదలఁతుమో ఆ భాషయందు మంచి పాండిత్యము ఉండవలయును. అందుకు నిమిట జ్ఞానమును, వ్యాకరణ జ్ఞానమును అవశ్యకములు. అంతేకాదు, అలంకార శాస్త్రమును, ఛందశాస్త్రమును తెలిసి ఉండవలె. భాషలోని ప్రమాణగ్రంథములు చదువవలె. అప్పటికి భాష కొంత వఱకు స్వాధీన మగును. గ్రంథరచనకు అవకాశముకలుగును. కావున భాషాజ్ఞానము గ్రంథరచనకు ముఖ్యము. భాషాజ్ఞానము లేనియెడల మనస్సున ఎన్ని మంచితలఁపులున్నను అవి దరిద్రునికోరికలవలెనే లోలోన అణగి జీర్ణము కావలసినవేకాని క్రియారూపమును పొందజాలవు. ఇక చక్కని భాషాజ్ఞానము ఉన్నయెడల ధనవంతుని కోరికలు మేడలుగానో, మిద్దెలుగానో, కోటలుగానో, తోటలుగానో, నగలుగానో-మఱి ఏ రూపునో పరిణమించు విధమున మనస్సు లోని మంచితలఁపులన్నియు పురాణములుగానో, ప్రబంధములుగానో, నాటకములుగానో, నవలలుగానో చరిత్రములుగానో, శాస్త్రములుగానో, ఇక మఱి ఒక రూపమునో మారి కర్తలకును లోకులకును కూడ ఆనందము కలిగించును.

ఆంధ్ర భాషాజ్ఞానము అభివృద్ధిచేసికొనుట ఎట్లు ?

ఓంహొంటితోకలసి అర్థమిచ్చు శబ్దములసమూహమే భాష. కాన ఆంధ్ర భాషాజ్ఞానము కావలయుననిన మొదట ఆంధ్రశబ్దజ్ఞానము ఉండవలయును. అనగా గ్రంథరచనకు పనికివచ్చు ఆంధ్రశబ్దములన్నియును గ్రంథరచనచేయు వారికి తెలిసిఉండవలెను. ఇందుకు నిమంటువులు చదువవలయును. ఇదేమి బాధ ? ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞానము సంపాదించుటకు ఇట్టి ఏర్పాటు అవసరములేదే అని ఇంగ్లీషు చదువకొనిన మనవారు అనవచ్చును. కాని, భాషాస్వభావములు వేరుగానుండునుగాన భాషాజ్ఞానము సంపాదించు పద్ధతులును వాని ననుసరించి కొంతవఱకు వేరుగా ఉండకతప్పదు. ఇంగ్లీషులో సాధారణముగా పదములు సంధికి లోనుకావు. తెలుగులో కొంతవఱకు సహజముగానే పదములు సంధికి లోనగును. అందుచేత పదముల సహజరూపము మాటును. దీనికితోడు మొదటి నుండియు మొన్నమొన్నటివఱకును తెలుగులో వచనరచనకంటె పద్యరచనయే హెచ్చుగా కానవచ్చుచున్నది. పద్యరచనలో చందోవియమములమిబట్టి సంధి మరింత ముడిరినది. అందుచేత, మన గ్రంథములలో సహజమగు శబ్దస్వరూపము చావఱకు తెలియరాదు. కాన ఇంగ్లీషు గ్రంథములలో ఆ భాషాస్వభావమును బట్టి సాధారణముగా సహజరూపములతో ఉండు పదములకు తెలియనప్పుడు అకారాదినిఘంటువులలో అర్థముచూచుకొని భాషాజ్ఞానము క్రమక్రమముగా అభివృద్ధి చేసుకొనునంత సులభ మనభాషయందు లేదు. కాబట్టి కంఠస్థమగునట్లు పద్యరూపమున ఉన్న నిఘంటువులు పర్తింపలేకపోయినను మనస్సునకు శబ్దస్వరూపము తట్టి ఉండునంతవఱకైనను ఆంధ్రనామ సంగ్రహము-ఆంధ్రభాషార్థవము-సాంబనిఘంటు-వేంకటేశాంధ్రము మొదలగు నిఘంటువులు చదువుట అవసరము. ఇందులో పదవిభాగముతోడను-అర్థముతోడను ఉన్న నిఘంటువులు ముందు చదువవలయును. ఇట్లు చదివినయెడల శబ్దజ్ఞానముతోపాటు పర్యాయ పదజ్ఞానమును కలుగును. ఇట్టి జ్ఞానము 'లక్ష్మీనారాయణీయము' అను ఆకారాది నిఘంటువువల్ల కూడ కలుగును. కాన ఆ యా పద్యనిఘంటువులు చదువుటకు బద్ధకించువారు ఈ అకారాదినిఘంటువు తెలియనిపదము వచ్చినప్పుడెల్ల చూచుచుండవలయును. సంస్కృత శబ్దజ్ఞానముకొఱకును, సమానజ్ఞానముకొఱకును వాడుకజేయవలసిన అకారాదినిఘంటువు 'శబ్దరత్నాకరము'. ఇందువలన సామాన్యముగా తెలుగు గ్రంథములయందు వాడుకగు అన్నిశబ్దముల మొదటి స్వరూపమును తెలియును. శబ్దార్థజ్ఞానము బాగుగా సంపాదించదలంచు ఓవికపట్టిశబ్దరత్నా

కరము మొదటినుండియు చివరవఱకును ఎన్ని పర్యాయములు తిరుగవేసిన అంత మంచిది. ఇట్లు శబ్దజ్ఞానమును, దానితోపాటు అర్థజ్ఞానమును సంపాదించు కొననగును. ఈ శబ్దార్థజ్ఞానము భారత భాగవతరామాయణాది గ్రంథములు వీలగునపుడెల్ల చదువుచు, మనుచరిత్ర, వసుచరిత్ర, ఆముక్తమాల్యద రాఘవ పాండవీయము మొదలగు ప్రబంధములు వ్యాఖ్యానములతో చక్కగా చదివిన యెడల బాగుగా బలపడును.

కాని ఇంతతో భాషాజ్ఞానము పూర్తికాదు. నిఘంటువులు చదువుటవల్ల శబ్దముల మొదటిరూపములే బాగుగా తెలియును. భారతాది గ్రంథములు చదువుటవలన ఆయా శబ్దములు పొందు వివిధరూపములు పొడకట్టునుగాని ఆ వివిధ రూపములను గూర్చిన జ్ఞానము సరిగా పట్టుపడదు. ఈ వివిధరూపముల జ్ఞానము గ్రంథరచనకు అత్యవశ్యకము. ఇది వెంకయ్య వ్యాకరణము, బాలవ్యాకరణము, ప్రౌఢవ్యాకరణము మొదలగు వ్యాకరణములు స్వయంకృషితోపాటు గురుసాహాయ్యము కూడ పొంది చదివినగాని కలుగదు. వచన గ్రంథరచన చేయువారికై నను వ్యాకరణజ్ఞానము తప్పక ఉండవలయును. ఇంతేకాదు, తెలుగున గ్రంథములు రచించువారికి ఆంధ్రవ్యాకరణ జ్ఞానమేకాక, సంస్కృత పదములును, సమాసములును తెలుగున వాడకతప్పదు కావున సంస్కృతవ్యాకరణ జ్ఞానము కొంతవఱకై నను ఉండితీరవలయును. ఇందుకూడ స్వయంకృషితోపాటు గురుసాహాయ్యము కావలయును. ఇంగ్లీషువచ్చినవారు ఇంగ్లీషులో సిద్ధాంతకొముది గనుసరించి వ్రాసిన 'భేలు సంస్కృతవ్యాకరణము' చదువనగును. పద్యకవిత్యము చెప్పదలంచువారు భండోజ్ఞానమును సంపాదించుటకు సులక్షణ సారము, అప్పకవీయము చక్కగా చదువవలయును. ఇది స్వయముగా చదువుకొనుచు తెలియనిచోట్ల పెద్దలనడిగి తెలిసికొనవలయును.

కావ్యలక్షణములు, దోషములు మొదలగువానిని గూర్చి జ్ఞానము సంపాదించుటకు నరసభూపాలీయము మొదలగు గ్రంథములు చదువవలయును. ఇటుల నిఘంటుజ్ఞానమును, వ్యాకరణజ్ఞానమును, భండోజ్ఞానమును, కావ్యలక్షణాది జ్ఞానమును సంపాదించినయెడల భాషాజ్ఞానము సమకూడును. కాబట్టి గ్రంథరచన చేయఁగోరువారు పైన వివరించినవిధమున చక్కని భాషాజ్ఞానము సంపాదించవలె.

సంస్కృతగ్రంథములను తెలుగులోనికి తేదలంచువారికి సంస్కృతమున మంచిజ్ఞానము సంపాదించుట అవశ్యకము. సంస్కృతకావ్యములు కొన్నియు,

నాటకములు కొన్నియు, తెలుగు టీకలతో ఉన్న భగవద్గీతలు మొదలగు తక్కిన గ్రంథములు కొన్నియు చదివినయెడల సాహిత్యజ్ఞానము కలుగును. రామాయణాది గ్రంథములకును, రఘువంశాది కావ్యములకును కొంతవఱకును తెలుగున వ్యాఖ్యానములు ఉండుటచేతను, సంస్కృతనాటకములు కొన్ని తెలుగులోనికి తర్జుమా అయి ఉండుటచేతను స్వయంకృషి చేసి సంస్కృతమున సాహిత్యము సంపాదించుటకు సదుపాయ మేర్పడినదిగాన గ్రంథరచన చేయఁగోరువారు దీని వలన సంస్కృత భాషాజ్ఞానము సంపాదించుకొనవగును. అవసరములని తోచిన సంస్కృత గ్రంథములను తెలుగులోనికి మార్చవగును.

ఇక, ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞానము, చరిత్రజ్ఞానము మొదలగు పలురకముల జ్ఞానము సంపాదించుటకును, అట్టి జ్ఞానము ఇంగ్లీషు రాని మన ఆంధ్రస్థానములకు సమకూర్చుటకును ఇంగ్లీషులో తగినంత ఆర్థజ్ఞానము కలుగువఱకును గ్రంథరచన చేయఁగోరువారు కృషి చేయవలెను. ఇట్లు ఆంధ్రభాష యందును, సంస్కృతభాష యందును, ఇంగ్లీషుభాష యందును తగినంతజ్ఞానము కలిగినఁగాని మన భాష యందు చక్కగా గ్రంథములు చేయుటకు శక్తి కలుగదు.

మఱి ఒకమాట, ఏ భాషయందు గ్రంథములు రచింతుమో ఆ భాషయందు అభిమానముండవలెను. లేనిచో భాషాస్వభావము పోయి భాష చెడును. ఆంధ్ర గ్రంథములు రచించువారి ఆంధ్రగ్రంథముల యందే రచనాకాల మందైనను అభిమానముండవలె. ఆంధ్రభాషా స్వభావమును బాగుగా పాటించవలె. కాని, సంస్కృతము అభిమానముగా చదివినట్టియు, ఇంగ్లీషు అభిమానముగా చదివినట్టియు మనవారు కొందఱు ఆభాషల సంప్రదాయములు తెలుగు గ్రంథరచన లోనికి తెచ్చి, ఆంధ్రభాషకు సహజముకాని కావ్యరచన చేయుటవలన మన భాషా స్వభావముచెడి, తెలుగు పదములతో కూడి ఉన్నను ఆ భాష తెలుగు భాష మాత్రము కాకుండుట తటస్థించుచున్నది. ఇట్టి భాషా సాంకర్యముగల గ్రంథములు ఎన్నిటికిని సద్గ్రంథములుగా ఎన్నికకు రానేరవు.

భాషాజ్ఞానము బాగుగా ఉన్నవారే గ్రంథరచనకు అర్హులు అర్హులవ్రాసిన గ్రంథములే స్థిరముగా నిలుచును. అవే మేలు కలిగించి ఆనందము సమకూర్చు గలుగును. కాబట్టి తెలుగు గ్రంథరచన చేసి తోడివారికి మేలు చేయవలయునను ఉత్సాహముగల మనవారు భాషాభిమానము కనఁబఱుపవగును. చక్కని భాషాజ్ఞానము సంపాదించ ప్రయత్నింప వగును.

తైలి జ్ఞానము

కవితాశక్తి ఉన్నగాని ఏ విషయమును గూర్చిగాని ఆలోచనయే సాగదు. ప్రపంచజ్ఞానము ఉన్నగాని ఏ విషయమును గూర్చిగాని సరిగా వ్రాయుటకు అవకాశము కలుగదు. భాషాజ్ఞానము ఉన్నగాని ఏ విషయమును గూర్చిగాని దోషములు లేకుండ గ్రంథరచన చేయుటకు వీలులేదు కవితాశక్తియు, ప్రపంచజ్ఞానమును, భాషాజ్ఞానమును ఉండి గ్రంథరచన చేసినపుడు తైలితగినది కానియెడల గ్రంథము జనరంజకము కాజాలదు. జనరంజకము కాని గ్రంథము నిష్ఫలము.

కావ్యలక్ష్మికి తైలి ఐదవతనము. గ్రంథమునకు తైలిలోపము కలిగినయెడల 'అన్నియును ఉన్నవి కాని ఐదవతనము లేదు' అను సామెత దానియెడల సార్థకమగును. ఐదవతనము లేని స్త్రీ రాజింపనట్లే తైలి లోపముగల గ్రంథము రాజింపదు. శబ్దములు సుశబ్దములు కావచ్చును. అర్థములు సరిగా ఉండవచ్చును; భావములు మంచివే కావచ్చును. దోషములు లేకపోవచ్చును; పాండిత్యప్రకర్షము కానరావచ్చును-కాని ఇవన్నియు గ్రంథమునకు వన్నె తేజాలవు. వన్నె తేగలిగి తైలియే. తైలి లోపములేని గ్రంథము రసవంతమై, మనస్సు కరగించి, ఆనందమున ఓలలాడింపజాలును. తైలి లోపముచేత వన్నెకు రాకపోయిన గ్రంథములు మన భాషలో కొన్ని ఉన్నవి. వాని స్థితియే తైలి గ్రంథరచనకు ఎంత ప్రధానమో థంకామీద దెబ్బపేసి చాటుచున్నది. కాన, గ్రంథములు రచింపఁ బూనుకొను వారికి తైలిజ్ఞానము అత్యవశ్యకము.

తైలి అనఁగా ఏమి ?

ఆయాసంగతులు చక్కగా మనస్సుకు ఎక్కువట్లు గ్రంథములు వ్రాయుటయే తైలి. కావ్యలక్ష్మికి తైలి ఐదవతనమని ఇదివఱకే అనుకొన్నాము. అయిన, ఐదవతనమునకు ఐదు వన్నెలు ఉన్నవి. తైలికికూడ ఐదు వన్నెలు ఉండవలెనే; అవి ఏమి? అని అడుగవచ్చును. వన్నెలు లేకున్న తైలి గ్రంథమునకు వన్నె తెచ్చునది ఎట్లుగను? ౧. రసములు, ౨. వృత్తులు, ౩. పాఠములు, ౪. గుణములు, ౫. అలంకారములు అనునవే తైలితో సంబంధించిన వన్నెలు. ఇవే మనస్సును కరిగింపఁ జాలిన గ్రంథరచనా సాధనములు. ఈ వన్నెలతోకూడిన భాషలో గ్రంథము వ్రాయువిధమే తైలి.

మంచికై లి పట్టుపడుట ఎట్లు :

తగినంత కవితాశక్తి సహజముగానే ఉన్నవారికి ఆశక్తివల్లనే మంచికైలి వచ్చును. కాని, అట్టిశక్తిలేనివారు మంచికైలి పట్టుపడునట్లు చేసికొనుటకు మంచికైలిలో వ్రాసిన గ్రంథములు పలుసారులు చదువవలెను. ఈ విషయమున ఇంతకించె మంచి సాధనము మఱి ఒకటి లేదు. కావున, గ్రంథరచనకు పూనుకొనే దలచువారు భారతము మొదలగు మంచికైలిలో వ్రాసిన గ్రంథములు వీలగునప్పు డెల్ల చదువవలెను. ఇటుల చదువుటవల్ల సహజకవితాశక్తి వృద్ధి అయి దానితో పాటు మంచికైలియు పట్టుపడును. కైలి జ్ఞానము కొఱకు గ్రంథములు చదువునప్పుడు తక్కిన విషయముల మీదకంటె గ్రంథకైలియందే దృష్టి ఉంచవలెను.

సాధారణముగా కైలి 'సులభకైలి' 'కఠినకైలి' అని రెండు విధములు. వీనిలో కఠినకైలి భాషాజ్ఞానమును పరీక్షింపవలసిన పెద్ద పరీక్షలకు చదువువారి కొఱకు ఉద్దేశించి వ్రాయు గ్రంథములయందే వాడుక చేయనగును. కాని, తక్కిన గ్రంథములలో వాడుక చేయరాదు. కావున, సాధారణముగా గ్రంథ రచనయందు అవలంబింపవలసిన కైలి సులభకైలియే. సులభకైలిని వ్రాసిన గ్రంథములే పలువురకు మేలు కలిగించును. ఆనందము సమకూర్చును. కాబట్టి, గ్రంథరచన చేయువారు సులభకైలిని వ్రాయుటకే ప్రయత్నింప నగును.

'అమ్మో! గ్రంథరచనకు ఇంత కష్టపడవలెనా!' అని మనవారు కొందఱు- కవితాశక్తి కొంత అద్భుతమాత్రమున ప్రపంచజ్ఞానముగాని, భాషాజ్ఞానముగాని కైలిజ్ఞానముగాని సరిగా సంపాదించకయే రచనకు సిద్ధపడువారు-అడుగువచ్చును. భర్తృహరి చెప్పిన సుకవితా సామ్రాజ్యమును, దాని వలన బ్రహ్మానందమును పొందఁ దలచువారు, తాము బాగుపడి తోడివారిని బాగుచేయఁ దలచువారు, తక్కిన విషయములలో వలెనే ఈ గ్రంథరచనా విషయములోకూడ కష్టపడవలె: కష్టపడకున్నయెడల ఫలము కలుగదు. కవితా సామ్రాజ్యముగాని, బ్రహ్మానందము గాని అక్కఱలేనివారు కష్టపడనక్కరలేదు. కష్టపడుటకు మొదలుపెట్టినయెడల కష్టము కష్టమనిపించదు. కావున, క్రొత్తగా గ్రంథరచన చేయువారు తాము వ్రాసిన గ్రంథములు తోడివారికి మేలుచేయఁగలిగిన స్థిరముగా ఉండుటకు అన్ని విధములగు జ్ఞానము సరిగా కలుగువఱకును తమ వ్రాతలు గ్రంథ సాహాయ్యము వల్లను పండితుల సాహాయ్యమువల్లను చక్కబఱచుకొనవలెను. మంచి గ్రంథములు చేయుటకు తగిన జ్ఞానము సంపాదించి కవితాసామ్రాజ్య సుఖము లనుభవించి, తాము బ్రహ్మానందమున తేలి తోడివాడిని బ్రహ్మానందమున తేల్చవలెను.

మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి*

* గ్రంథాలయ సర్వస్వము. ప్రథమ పంపుటము. ద్వితీయ సంచిక.

భాషాశాస్త్ర నిర్మాణము

పందొమ్మిదో శతాబ్దారంభమున భాషాశాస్త్రనిర్మాణ విషయమునఁ గ్రోత్ దృక్పథమేర్పడినది. పూర్వపరిశోధకులు కొన్నిభాషలను గూర్చిమాత్రమే యాలోచించుచుండెడివాడు. ఇప్పుడు ప్రపంచమందలి యనేక భాషల వరస్పర సంబంధమును గూర్చియేకాక, యాచూ ప్రత్యేకభాషల నిర్మాణమునుగూర్చియు, నాయా భాషలయందలి వ్యాకరణరూపముల చరిత్రమును గూర్చియు సూక్ష్మపరిశోధనములారంభమయినవి. ఐరోపాఖండమున భాషల విషయమున నీ చరిత్రకదృష్టికిఁ గారణ మవటి శాస్త్రజ్ఞులకుఁ గ్రోత్తగా సంస్కృతభాషాపరిచయము కలుగుటయే. ఇంగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును నిండియాలో ప్రభుత్వముకొఱకుఁ జెనుఁగులాడుచుండిన కాలమున నీ దేశపు నాగరికతనుగూర్చియు, భాషనుగూర్చియు, వాఙ్మయమునుగూర్చియుఁ దెలిసికొనఁబ్రయత్నించిరి. ఫ్రెంచివిషనరీయగు కోర్దో (Coeurdoux) సంస్కృతపదములకును లాటినుపదములకునుగల సంబంధమును దెలుపుచు నొక వ్యాసము వ్రాసెను. ఇంగ్లీషు విద్వాంసుఁడగు సర్ విలియమ్ జోన్సు భాషాశాస్త్రమున సంస్కృతము ప్రాధాన్యమునుగూర్చి వ్రాయుచు “సంస్కృతభాషా ప్రాచీనతవిషయమై భేదాభిప్రాయములుండవచ్చును; కాని, దానినిర్మాణ మద్యుతమైనది. ఆది గ్రీకుభాషకంటె సంపూర్ణమైనది; లాటినుకంటె శబ్దసంపదయందు వికాలమయినది; గ్రీకులాటినుభాషల రెంటికంటె నెక్కువసంస్థారము నొందినది. దానికిని నీ రెండుభాషలకును, క్రియాదాతువులవిషయమునను, వ్యాకరణరూపముల విషయమునను దగ్గఱసంబంధము కలదు. ఈ సంబంధము యాదృచ్ఛికముగాదు. భాషాశాస్త్రజ్ఞుఁ డీ మూడుభాషలను సరిపోల్చునపు డవియన్నియు నేకమాతృక నుండి యుత్పన్నములై నవని తలపకపోఁడు. ఆ మాతృక నేఁడు లేకపోవచ్చును. ఇట్లే గాథికు కెల్టికుభాషలను సంస్కృతముతో సాజాత్యము కలిగినవని యూహింపవచ్చును. ప్రాచీన పెర్షియనుభాషయు నీ కుటుంబమునకుఁ జేరినదనియే చెప్పవచ్చును” అని తెలిపెను; కాని యాతఁడు తనవాదమును సమర్థించుట కాయా భాషలందుఁ దగినకృషిని జేయలేదు. సంస్కృతభాషాపరిచయమువలన భాషాశాస్త్రమునకుఁ గ్రోత్తమార్గము ననుసంధిపఁ గృషిచేసినవారిలో “స్లేగెల్” (Schlegel) అను నాతఁడు ప్రథముఁడు. కాని యీతఁడు తత్త్వావలయందలి పదము లేధ్వని పరిణామనూత్రములచే వేర్వేరురూపములఁ దాల్చినవో, యట్టి విషయమునుగూర్చి

కృషిచేయక, వైకి స్పష్టముగఁ గానవచ్చు కొన్ని పోలికలనుమాత్రము గుర్తించి తృప్తిపొందెను. అతడుచేసిన సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినది ప్రపంచమందలి భాషలను (1) సంస్కృతముతో సంబంధించిన భాషలు (2) తక్కినవి అను రెండువర్గములుగా నేర్పఱచుట.

ప్లేగేలు తరువాత నాతనిమార్గమునఁ గృషిచేసినవారిలో బాప్ (Bopp), గ్రిమ్ (Grimm), రాస్క (Rosk) అనువారు మువ్వరును ననేకభాషలతోఁ జరిచయముఁ గలుగఁజేసికొని, వానిలోఁ గొన్నిటికిఁ బ్రత్యేకముగ వ్యాకరణములను వ్రాసి యాయా భాషలకుఁగల సూక్ష్మసంబంధములను గుర్తించి భాషా శాస్త్రమున ధ్వనిపరిణామసూత్రముల నేర్పఱపఁ బ్రయత్నించిరి.

రాష్ట్రసభిప్రాయముగన లిఖితాధారములేని యాయా జాతుల చరిత్రమును భాషామూలముననే తెలిసికొన సాధ్యమగును. మతము, ఆచారములు, రాజశాసనములు, సంస్థలు అన్నియును మాటిపోవచ్చును. కాని సాధారణముగ భాష మాత్రము స్థిరముగ నిలుచును. దానిస్వరూపము కొంతవఱకు మాజవచ్చును. అయినను గొన్ని వేలసంవత్సరములు గడిచినను నా స్వరూపము గుర్తింపరానంత యెక్కువగామాఱదు. ఒకభాష కితరభాషలతోడి సంబంధమును దెలిసికొనుటకు దాని నిర్మాణమునుగూర్చి యాలోచింపవలయును. కాని ప్రత్యేకపదములనుగూర్చి యాలోచింపఁగూడదు. పదముల నొకభాషనుండి మరియొకభాష యెఱువు తెచ్చుకొనవచ్చును; కాని వ్యాకరణరూపముల నెరవు తెచ్చుకొనదు. మిక్కిలియుఁ జీకఱున వ్యాకరణ నిర్మాణముగల భాష మాతృకకు దగ్గఱగనుండును. భాష యెంత సంక్లిష్టమైనదైనను నందలి యత్యవశ్యకములకు పదము లితరభాషల పదములతో సంబంధించియుండిన యెడల, నాయా భాషలు పరస్పరసంబంధముగలవని చెప్పవచ్చును. ఈ విషయమున సర్వనామములును, సంఖ్యావాచక పదములును ముఖ్యములు. రెండుభాషల యక్షరిముఱుండు (ధ్వనులయందు) సామాన్య పరిణామము కాన్పించుచున్నయెడల, నా భాషల నిర్మాణవిషయమున సాదృశ్యము కాన్పించుచున్నయెడల, నా భాషలకుఁ బరస్పరసంబంధముగలదని నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చును.

ఈ యభిప్రాయముననుసరించి రాష్ట్ర ఆర్యభాషాకుటుంబమున నతర్వాకముల నేర్పఱచెను. ద్రావిడభాషలకును సంస్కృతమునకును సంబంధములేదని మొదటతెలిపిన యాతఁ డీతడే. గ్రిమ్ (Grimm) బాప్ (Bopp) లాయా భాషల విషయమున సూక్ష్మవిమర్శనములుచేసి, కొన్ని ధ్వనిపరిణామసూత్రముల నేర్పఱచి

చిరి. బాప్ (Bopp) భాషలనన్నిటిని మూడువర్గములుగా నేర్పజేసెను. (1) దాతువులుగాని ప్రత్యయములుగాని లేనిభాష. ఉదా: చీనాభాష. ఇట్టిభాషలయందాయా పదములు వ్యాకరణమందున్న స్థానమునుబట్టి యర్థస్ఫూర్తి కలుగును. (2) ఏకాక్షర దాతువులుగల భాషలు: దాతువు లితరదాతువులతోఁజేరి వివిధ వికారములను జొందుటచేత వివిధవ్యాకరణరూపము లేర్పడును. ఉదా: సంస్కృతము; మొద. (3) ద్వివర్ణక దాతువులుగల భాషలు, లేక మూడు వ్యంజనములుగల దాతువులు మూలముగాఁగల భాషలు. ఉదా: అరబ్బీ, హీబ్రూ, మొదలైన సెమిటికుభాషలు. ఇ దాయావ్యంజనముల యంతరమునవివిధాచ్చులుచేరి వ్యాకరణరూపము లేర్పడుచుండును. ఈ విభాగమునుగూర్చి తరువాతికాలమున సఖి ప్రాచ్యభేదములేర్పడినవి.

పైవారి తరువాత భాషాశాస్త్రమునఁ జేరుగడించినవాఁడు హుంబోల్టు (Wilhelm Von Humboldt). ఇతని యభిప్రాయము ప్రకారము భాష యొక వస్తువుకాదు; అది పరిపూర్ణత నొందినదికాదు. అది చైతన్యము. అది యాహలను దెలుపుటకు వాగింద్రియమూలమున మనస్సు చేయుచుండు నిరంతరకృషి... భాష యేకము; ప్రత్యేకపదములును వాక్యములును భాష కాఁజాలదు. భాషను పదములుగ విభజించి సూత్రములనేర్పఱుచుట యది మృతదేహమనకొని యిచ్చ వచ్చునట్లు దానిని భేదించుటవంటిది. భాషలో నేదియు నిలుకడగాంచియుండదు; అది చైతన్యవంతమయి చలనాత్మకమైయుండును. భాష యొకచో నిలుకడ గాంచుటకు దావులేదు. అది వ్రాతయందును నిలువఁజాలదు. అందు నశించిన భాగమును మనస్సునందు పునస్సృష్టి చేసికొనుచుండవలెను. భాషయనునది భాషింపఁబడవలెను; ఇతరులకు బోధపడవలెను. లేకున్న దానికి వ్యక్తిత్వము లేకుండును. ఎంత యనాగరక భాషయైనను సంపూర్ణచైతన్యముగల వ్యక్తియే దానిమాట్లాడువారి మనఃపరిణత నది తెలియఁజేయును. భాషను మాట్లాడు వారి మనఃపరిణామముననుసరించి యాభాషయందును బరిణామము గలుగుచునే యుండును. ఈ పరిణామమునందు సూతనసృష్టి గలుగుచుండు నవస్థయు నాసృష్టి మందగించి నిలుకడగలిగిన యవస్థయు నను రెండవస్థలుండును. మొదటి యవస్థయందు భాషాప్రయోజనమునుగూర్చికంటె భాషనుగూర్చియే శ్రద్ధ యెక్కువగనుండును. అందుచేతఁ గ్రొత్తి వ్యాకరణరూపము లేర్పడుచుండును. రెండవయవస్థయందు సంపూర్ణ వ్యాకరణరూపములు శిథిలములయి యంతకంతకు నంతరించుచుండును. మనస్సు విషయ పకటనమునుగూర్చి యెక్కువగ నాలోచించునప్పుడు భాషనుగూర్చి యంతశ్రద్ధవహింపదు. కావున నీ యవస్థయందు

భాష యేక్కువమార్పులకు లోనగును. అభిప్రాయప్రకటనయే ముఖ్యమని తలంచి వ్యాకరణరూపములందలి సూక్ష్మభేదముల నీ యవస్థయందు లక్ష్యపెట్టరు.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దారంభమున నైరోపాయందలి భాషాశాస్త్రజ్ఞుల ప్రాచీన యందుఁ గొన్ని ముఖ్యవిషయములను గమనింపవచ్చును. (1) సంస్కృతభాషకుఁ బ్రాధాన్యము వచ్చెను. ఏ భాషయందలిరూపము చరిత్రమును దెలుపవలసినను మొదట సంస్కృతరూపము నెత్తుకొనవలెను. సంస్కృతభాషాపరివరములేని భాషాశాస్త్రజ్ఞుడు గణితశాస్త్రము తెలియని జ్యోతిషునివంటివాడని మాకు మూల రనెను. (2) ఈ కాలమున శాస్త్రజ్ఞులాయా భాషలయందలి పోలికలనుమాత్రము గుర్తించుచుండిరికాని, భేదములనుగూర్చి శ్రద్ధపహింపలేదు. (3) ఆ కాలపు శాస్త్రజ్ఞులు సాధారణముగా వ్యవహారభ్రష్టములగు భాషలనుగూర్చి యేక్కువ కృషి చేయుచుండిరి. వ్యవహారముందున్న భాషలనుగూర్చి యాలోచించునపు డైనను, వారు వానియందలి పురాతనరూపములను గుర్తించుటయందే యేక్కువ శ్రద్ధ వహించుచుండిరి.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమధ్యమున శాస్త్రజ్ఞుల దృక్పథమునఁ గొంతమార్పు కలిగెను. ఒక మూలభాష వివిధభాషలుగ నేర్పడియుండెనని వారు గ్రహించినను, భాషలేలమాటును? సజాతీయములయిన యొక భాషకును మఱియొక భాషకును సంతటి భేదము గలుగుటకుఁ గారణమేమి? యను ముఖ్య విషయములను గూర్చి వారాలోచింపలేదు. బ్రెడ్స్డోర్ఫ్ (J. E. H. Bredsdorff) అనునతడు పదవి లయందలి మార్పులకు (1) తప్పగా వినుట. తప్పగా నర్థము చేసికొనుట (2) ఒకమాట యథాస్వరూపమున స్మృతికి రాకుండుట (3) వాగిండ్రియము లందలి దోషము (4) అలసత్వ:- భాషయందలి మార్పులకు పదికి తొమ్మిది వంతున నిదియే కారణమని యాతని యభిప్రాయము (5) స్వరసామ్యమునుబట్టి క్రొత్తపదముల నేర్పజుచుట (6) స్పష్టోచ్ఛారణమునకై ప్రయత్నము (7) నూతన భాష ప్రకటనావశ్యకత, అనునవి కారణములుగ నిరూపించియున్నాడు. ఈ కారణములలోఁ గొన్నిటిని దరువాతి వారంగీకరింపలేదు.

ఈ కాలమున భాషాశాస్త్రమునఁ గలిగిన క్రొత్తపద్ధతి యాశాస్త్రము భాష యేరికిగా నుండవలెను? విద్విభాష యుత్తమభాష? యనువిషయములను నిర్ణయించుటగాక వృక్షశాస్త్రము మొదలగు శాస్త్రములందువలె భాషయందు గానవచ్చు

వివిధ విషయములను క్రోడీకరించి వర్గీకరించి వాని స్వరూపము నున్నదన్నట్లు చెప్పుట. ఈ పద్ధతి ననుసరించి పందొమ్మిదవ శతాబ్దము మధ్యమున ననేక భాషల స్వరూపము నిర్ణయింపఁ బ్రయత్నములు జరిగెను. ఆయాభాషల యత్వార్థ స్వరూపములనుబట్టి మ్యాక్స్ మ్యూలరు (Maxs Muller) మొదలగువారు ప్రపంచ భాషల నన్నిటిని వానివాని లక్షణముల ననుసరించి వివిధభాషాకుటుంబములుగ నేర్పఱిచిరి. ఇట్లేర్పడిన యనేక కుటుంబములందలి ప్రత్యేకభాషల లక్షణములను నొకభాషయందలి ద్వయము మఱియొక భాషయందు బరిణమించిన తీరుననుసరించి యా కుటుంబములోని భాషలన్నిటికిని నొక మాతృక యుండవలెనని యూహించి యా మాతృక భాషా స్వరూపమును నిర్మింప విద్వాంసులు పూసిరి. అందు ప్రాచీన ఇండో-ఇర్రానికు మాతృభాషా నిర్మాణమును గూర్చి యెక్కువ కృషి జరిగెను. ఇందుకొఱకు 'స్వరశాస్త్రము' (Phonetics) నెక్కువ నిభివృద్ధి చేసికొన సాగిరి. కాని యీ మూలభాషా నిర్మాణ విషయమున ననేకకారణములచే శాస్త్రజ్ఞులు కృతార్థులు కాలేదు. వారీవిషయమున నవలంబించిన పద్ధతి తీవ్రమగు విచర్యకు గుఱియైనది.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దము సంతమువఱకును భాషాత్వ పండితులు భాషా శాస్త్రమునఁ జేసిన కృషినిగూర్చి యింతవఱకును సంగ్రహముగాఁ దెలుపఁబడినది. ఆ తరువాత నీశాస్త్రమునుగూర్చి నిరంతరకృషి జరుగుచునేయున్నది. నేడు భాషా శాస్త్రమున మఱియొకయుగ మారంభమయినదని చెప్పవచ్చును. ఈ క్రొత్తయుగ మును గూర్చి విట్లీ (Whitney) "పూర్వకాలమున నశాస్త్రీయముగ పదముల వ్యుత్పత్తులను నిర్వచించుటకును నేటి : ద్దతికిని జాల భేదము గలదు. పూర్వ లేర్పఱిచిన వ్యుత్పత్తుల నిప్పటివారు కొన్నియెడల శాస్త్రసాధ్యములని యొప్పు కొన్నను దగినంత ప్రమాణములేక వానిని పరిగ్రహింపరు. ఎంత చిన్న విషయ మైనను దానికి సఁబంధించిన యితర విషయముల నన్నిటిని నేటి వారొకటో జేర్చుకొందురు. అనేక విషయముల పరిశీలనము చేసినఁగాని నేఁ దెవ్వరును సిద్ధాంతము చేయరు. భాషాశాస్త్రజ్ఞుఁడు నేడు శబ్దరూపముల నన్నిటినిఁ జేర్చి ప్రతిశబ్దము చరిత్రమును బ్రత్యేకముగ శాస్త్రపద్ధతి ననుసరించి యేర్పఱుచు కొనుచు అవి చెప్పియున్నాడు నేటి శాస్త్రజ్ఞు లెన్నో స్వరపరిణామ సూత్రముల నేర్పఱుచుకొని క్రొత్తసిద్ధాంతములను చేయుచున్నారు. నేడు వ్యవహార క్రష్ట భాషలు కాక, జనవ్యవహారమందున్న జీవద్భాషలు పరిశోధనమునకు గుఱియగు చున్నవి. సంధి, స్వరము, ఆర్థపరిణామము, మొదలగు ననేక విషయములను గూర్చి విద్వాంసులు సూక్ష్మచర్చల జేయుచున్నారు.

—చిలుకూరి నారాయణరావు *

* గ్రంథాలయ సర్వస్వము. జూన్. 1987. సంపు. 11 సం. 2

కవిత్వ తత్వము

హిందువులు కవిత్వమునకు ఉన్నతమైనస్థానము కల్పించిరి. సంసారవిష వృక్షమునకు అమృతోపమలైన ఫలములలో కవిత్వ మొకటియని భావించిరి. “సుకవితా యద్యస్తి రాజ్యేన కి”మ్యని రాజ్యభోగములనుగూడ తృణప్రాయముగ తిరస్కరించిరి. ఏ మనుజుడైనను నాగరకత, సభ్యత, విజ్ఞానము, రస పకృతి యభివృద్ధియగుకొంది, జ్ఞానేంద్రియవినోదములను సుఖములను ఆశించుచుండును. జీవితాదర్శకము హెచ్చుకొంది, కొన్నికొన్ని యభిరుచులు నిశితములగుచుండును. అట్టి మనుజుడు రమణీయపదార్థములను నిరంతరము దర్శింపుటకును, మృదుమధురధ్వనులు వినుటకును, భావోద్రేకములగు కావ్యములను చదువుటకును అభిలషించుచుండును. అందువలన ఏ జాతియైన నాగరకత వహించియున్నకాలమున జాతీయశిల్పము పలువిధముల నభివృద్ధిఁజెందును; శిల్పమునందును, కవిత్వమునందును జాతీయహృదయము ప్రతిఫలించుచుండును. ఈకళలు అభివృద్ధియగుకొంది జాతీయాభివృద్ధిచెందును; ఊహించుకొంది జాతీయు ఊహించును. ఈ న్యాయము చరిత్రకారులకు కొంతవఱకు తెలిసియేయుండును కావుననే “అధఃపతితమైన జాతులను పునరుద్ధరించుటయందు కవులకు అగ్రస్థానము కల”దని యొక పరాసు మహాశయుడు చెప్పియున్నాడు.

కవికిని సామాన్యమానవునికిని గల భేదమేమి? సామాన్యమానవుని భావప్రపంచమున రసానుభూతి యత్యల్పము. కవి భావప్రపంచము నిస్సీమము. రసానుభూతి యనంతము. సామాన్యునికి నొక్కవర్గముతో గనుపట్టుపదార్థము కవి భావదృష్టికి ఇంద్రధనుర్వర్ణములతో గోచరించును. కవుల వాక్యములందు సర్వవ్యాప్తమగు పౌండర్యము, మాధుర్యము గలదు. దీనినే యొక సంస్కృత కవి యిట్లు నిర్వచించుచున్నాడు.

శ్లో॥ ప్రతీయమానం పున రన్యదేవ
వస్త్యస్తి వాణిమ మహావీనాం
యత్తత్ ప్రసిద్ధావయవాతిరిక్తం
విభాతి లావణ్యమివాంగనానాం.

కవిత్వ మననేమి ? దాని యాదర్శకమేమి ? ఉపయోగమేమి ?

కవిత్వము శాస్త్రమా ? లేక కళయా ?

కొందఱు లాక్షణికులు శాస్త్రమనియు, మరికొందఱు కళయనియు నిర్వచించియున్నారు. కాని వారెవ్వరును పరిపూర్ణతత్వమును జెప్పియుండలేదు.

కవిత్వము శాస్త్రకళలసమ్మేళనము. అటునను శాస్త్రమునకన్న కళాప్రకృతియే కవిత్వమున కాలంబము. చందోగతి శాస్త్రసంబంధమైనది. భావము, రసము, కల్పన కళాసంబంధమైనవి. కవిత్వమునకు కళాపాదాన్యము సూచించి, కవిభావమునకు విశాలమైన విహరిక్షేత్రమునిర్మించిన సంస్కృతలాక్షణికులలో ముస్సేటుడు, వండితరాయలు అగ్రగణ్యులు. ఆంధ్రలాక్షణికులకు స్వకంఠమార్గములు లేవుగాన వారు సంస్కృతపద్ధతులనే యవలంబించిరి. ఆంధ్రకవులలో కవిత్వము శిల్పమనియు, కళయనియు ప్రప్రథమమున తెలిసికొన్న మహాకవి తిక్కన.

మ. “అమలోదాత్తమనీష నే సుఖయకావ్య ప్రాధీభాదించు శిల్పమునం బారగుడం గళావిదుఁడ”

నని నిర్వచనోత్తరరామాయణమున తిక్కయజ్ఞ వ్రాసికొనియుండుటయే యందుకు కారణము.

కళాతత్వనిర్వచనమున గొన్ని మతాంతరములు గలవు. అందు హిందువులకును పాశ్చాత్యులకును ఆదర్శకమున చాల భేదమున్నది. పాశ్చాత్యుల మనస్సు బహిర్ముఖము. హిందువుల మనస్సు అంతర్ముఖము. కావున పాశ్చాత్యశిల్పము అనుక్షణచందలమైన బాహ్యప్రకృతిని చిత్రించును. హిందూశిల్పము ప్రకృతి హృదయము యొక్క గంభీరతను, అభాతమును చిత్రించును. అట్లయిన నెవరి యాదర్శకము ఉత్తమమైనది? ప్రకృతిననుసరించుట కళాధర్మమా? లేక ప్రకృతిలోపములు పూరించుటయా ?

కవులు, శిల్పులు, చిత్రకారులు, సృష్టికర్తలు; అనుసరించువాడుగాదు. అనుకరణమున నూర్పుఁ డ్రాజమునకు స్థలము లేదు. ఎట్లనఁగలిగినను చూర్మికును సరి పోలియుండదనుట అందరు శిల్పులు ఒప్పుకొన్నవిషయమే. అట్లయిన ప్రకృతి ననుసరించుట యెందుకు ? ఒక్క నిదర్శనము గనుఁడు. జలదగర్భములు చీల్చు

కాని నక్షత్రమండలము నొరసికొను శీఘరములతో ప్రకృతి కల్పనా చాతుర్యమును వేసోళ్ళ చాటించు హిమవత్సర్వతము ప్రత్యక్షముగ కన్నుగట్టుచుండు, చూచి యానందింపక, ఆరంగుళముల కాగితముపై చిత్రంపఱచిన ముందుకొండగుంచి యానందించు మానవుడుండునా? సౌందర్యవతి యగుకాంత సకలోపభాగములు సేయ కమ్మల యెదుట నిలపఱచి యుండ ఆ తొయ్యలిని నిరాదరించి, ఆమె ప్రతికృతిని గని సంతోషించు మూఢుడుండనా? చిత్రమున వర్ణసమ్మేళనము గలదు; చాయయు గలదు, కాని ప్రకృతియందు ప్రతిబింబించు నీవవింసనము నిర్ణీతవర్ణసమున లేదు. అట్లయిన నిట్టి శిల్ప మెందులకు? దీని కొక యుపయోగము కలదు. పైరుపచ్చలు, కాలువలు, నదులు తోటలు, కొండలు మున్నగువాని సంబంధములేని పట్టణవాస్తవ్యులకు చిత్రపటములైనను గౌతమీనదము గలిగించును. ఇంగ్లాండునందు ప్రతిగృహమునను సూర్యోదయము, సూర్యాస్తమయము చిత్రించిన పటములను మేజాబల్లలపై యుంచుకొనియుండరట! ఇచి సహజమే. వారికి సూర్యోదయాస్తమయముల రామణీయకము దర్శించుభాగ్యము పలుమారు లభ్యపడదు. పొగమంచు, ఫ్యాక్టరీలపొగ యిందుకు ప్రతిబంధకములు. అట్టి వారికి అలాటి చిత్రము లావశ్యకములు గాని, మనోహర కిమీదర వర్ణసములు ప్రసరింపఁజేయు ప్రత్యావమును, సందర్భము ప్రతిదినము సందర్శించు భారతదేశీయులకు ఇటువంటి శిల్పము అనావశ్యకము. ఈ కళను “బొద్దకళ”లేక “అనుకరణ కళ” అని పేర్కొనవచ్చును. కాని యది ఆదర్శక శిల్పముగాదు.

ఇంగ్లీషు శిల్ప రతీదేవిని చిత్రంపవలయునని యనుకొనిన ఒక్కసుందరిని తనకు ఆదర్శకముగ దగ్గర గూర్చుండఁ బెట్టుకొని, ఆమె ఆకారమును పటముపై చిత్రించి, ఆ చిత్రమునకు రతీదేవి యని పేరు పెట్టును. అంతకన్న మఱియొక మనోహరాంగి యుండెడు పక్షమున ఆ చిత్రకారుడు తన పూర్వచిత్రమును చింపి వేయవలసి వచ్చును. అందువలన పాశ్చాత్య చిత్రకారుని చిత్రమునకును ఆదర్శకమునకును స్థాయిలేదు. అదే చిత్రమును హిందూ శిల్పి చిత్రంపవలసిన యెడల ఏమి జేయును? ప్రథమమున తన భావఫలకమున నొక సౌందర్య స్వరూపమును చిత్రించుకొని యనంతరము దాని ప్రతిబింబమును పటమునకు మార్చును. దీనిని శిల్పలాక్షణికుడైన శుక్రాచార్యుడు ఇట్లు నిర్వచించుచున్నాడు.

శ్లో॥ ద్యానయోగస్య సంస్కారైః ప్రతిమా లక్షణం స్మృతమ్

ప్రతిమా కారకో వర్త్యో యథా ద్యానరతో భవేత్.

తథా నాస్మేన మార్గేణ ప్రత్యక్షణాపివా ఖలు

దేవానాం ప్రతిబింబాని కుర్యాచ్చేయస్మరాణిచ.

చిత్రకారుడు చిత్రించిన సుందరాంగి ప్రపంచమున లేకుండవచ్చును. కాని అది చిత్రకారుని లోపముగాదు. ప్రకృతిలోపము. శిల్పి భావము ప్రకృతిని వెనుక వేసి పోవుచుండును. ప్రకృతి ఇంతవరకు సంపూర్ణముగ పరిణమించినదని యెవ్వరు చెప్పగలడు? శంపాలాంకిని చంద్రాస్యను, కోకిలస్యనను, పద్మాయత నేత్రను కవి సృష్టించినాడు; శిల్పి నిర్మించినాడు. ఇక ప్రకృతి ఇటువంటి సుందర విగ్రహమును సృష్టించుట కెన్ని వేల యేడులు గడవవలయునో యెవ్వ రెఱుగుదురు? కవి నిర్మించు స్వరూపము అస్వాభావికము గావచ్చును. మానవ ప్రకృతికి అతీతము గావచ్చును. అయినను అట్టి సౌందర్యరాశి, అట్టి భువన మోహిని మానవుని భావనీధిని విహరించునపుడు ఎంత ఆనందము, ఎంత పార వశ్యము, ఎంత రసానుభూతి గలుగును!

ఇదియే కవిత్వాదర్శకము! ఇదియే కవితోపయోగము! ఇదియే కవిత్వ సందేశము! కవిత్వమునకును ఇతర శిల్పములకును నొక్క భేదమున్నది. కవి త్వము ప్రతిక్షణ భిన్న విషయముల ప్రచరించు ననిమెటోగ్రావు వంటిది. ఇతర కళలు చలనములేని యేకప్రకృతిని మాత్రము సూచించు మృజిక్ లాంతడు బొమ్మల వంటివి.

మానవుని ఆత్మ ఆనందమయమైనది. సౌందర్యమయమైనది, జ్ఞానమయ మైనది. ఆత్మకును బుద్ధికిని మధ్యనున్న తెర పలుచన యగు కొలిచిని ఆత్మసౌంద ర్యము జ్ఞానము కళల మూలమునను ఇతర విద్యల మూలమునను లోకమునకు వ్యక్తమగును. ఆత్మ దీపము వంటిది. శిల్పములు లాంతరుకువేసిన వివిధవర్ణ ములుగల అద్దముల వంటివి. పొగక్రమ్మకున్న నద్దములద్వారా దీపకాంతి ప్రస రించునటుల కళల మూలమున ఆత్మ తన సౌందర్యమును ప్రకటించును.

నీతి బాహ్యమైన కళ కళగాదని రస్కిను, టుంస్టాయి మున్నగు కొందరు కళావిమర్శకులు నుడివియున్నారు. కాని కళయొక్క దృష్టి నీతియందును అవినీతి యందును లేదు. కవిత్వ తత్వమును గనుడు.

శ్లో॥ “నియతీశ్వర నియమరహితాం, హ్లాదకమయాం
అనన్యపరతంత్రాం నవరపరుదిరాం నిర్మిత
మాదధతి తారతీ కవేః”

—మమ్మబుడు.

“రమణీయార్థ ప్రతిపాదక శబ్దః కావ్యం”

—పండితరాయలు

“రసాత్మకం వాక్యం కావ్యం”

—విశ్వనాథుడు

కవిత్వము నిస్సేమమైనది; నిర్బంధరహితమైనది; హ్లాదకమయమైనది;
అనన్యపరతంత్రమైనది ; నవరపరుచిరమైనది ; రమణీయార్థమును ప్రతిపా
దించునది.

ఇందెక్కడ నీతి, యవిసీతి యను శబ్దములు లేవు. ఈ సందర్భమున
స్విస్ బోరన్ అను ఆంగ్లేయ కవి వాక్యములు స్మరణకు వచ్చుచున్నవి.

The work of a poem has properly nothing to do with its
moral meaning or design.

కవిత్వము హృదయరంజకమైనది. దీని సహాయమున అమృతము ఊరింప
వచ్చును. విషము పోయవచ్చును. కవిత్వము జనుల హృదయమును లాకునది
కావున ప్రజాహృదయమున కెక్కింపదలచిన యే విషయము నైనను కవితామృత
మున సమ్మిళితముచేసి ఆయామార్గదర్శకులు ప్రజలకు అందిచ్చిరి. ధర్మబోధ
కులు, మతబోధకులు, శాస్త్రబోధకులు కవిత్వము నాశ్రయించి తమయద్దేశముల
నెఱవేర్చుకొనుటకు దానినొక సాధనముగ చేసికొనిరి. అంత మాత్రముననే
కవిత్వాదర్శకము ధర్మము, మతము, శాస్త్రము అని నిర్వచించుట సాహసము.
కవిత్వమువలన హృదయము వికసించును. మనః ప్రపంచము విరివి యగును.
బావములకు శిశ్ల యలవడును. రసానుభూతి యభివృద్ధి యగును. కవిత్వమును
గురించి తన యనుభవమును ‘కోలిడ్జి’ ఇట్లు చెప్పకొని యున్నాడు.

Poetry has been to me its own exceeding great reward; It
has soothed my afflictions; it has multiplied and refined my
enjoyments; it has endeared solitude; and it has given me the
habit of wishing to discover the good and beautiful in all that
meets and surrounds me.

కవిత్వము ననుభవించు నప్పుడు కవిభార మర్థమును భేదించి తాను కవితో నేకీభవించు నప్పుడు హృదయపు సరిహద్దులు ఆనంతరప ప్రపంచమున విలీనమైపోయి పాఠకు డానందమయుడై యుండును. దీనినే జర్మను కవిశేఖరుడు 'గీద' ఇటులు చెప్పియున్నాడు.

Each age has sung beauty

He who perceives it, is from himself set free

కవిత్వమును దాని యుపయోగమును చర్చించితిమి. ఇంక వస్తువిషయ మాలోచితము.

కవిత్వము రమణీయార్థ ప్రతిపాదనము. ఇంక రమణీయార్థమును నిర్ధారించుటెట్లు? కొందఱికి రుచించునది మఱికొందఱికి రుచించకపోవచ్చును. కొందఱికి రమ్యముగా ముందునది మఱికొందఱికి వికారముగ గనుపట్టవచ్చును. రామణీయకము హృదయపరిపాకము ననుసరించి పలువురకు పలు విధములుగ దోచుచుండును. సౌందర్యవతియగు కులకామినిని అనాదరించి, కురువీయగు నొక పరాంగనతో సంబంధము చేసికొన్న యొక మనుష్యుని చూచి "ఓయీ సౌందర్యవతిని వదలి కురువీణి నేల ప్రేమించుచున్నావు? అని యడిగిన "అయ్యా, నా కన్నులు పెట్టుకొని చూడుము" అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చును.

"A thing of beauty is a joy for ever" అని కీట్సు అను ఆంగ్లేయ కవి యొకడు మనోహరత్వమునకును ఆనందమునకును గల నిరంతర సంబంధమును వచించియున్నాడు. కాని ఇది స్థూలచాత్యము. ఆకారమునకు మాత్రము సంబంధించినది. ఆనందమునకును రమణీయత్వమునకును నిడతెగని సంబంధమున్న యెడల అందుకు భిన్నమైన నిదర్శనములు లోకమున కనుపట్టగూడదు. అయినను కనుపట్టుచున్నవి. ఒకనికి మనోహర రూపిణియగు కులకాంత గలదనుకొనుడు. ఆ కాంతను గాంచినప్పుడెల్ల ఆతని మనము ఆనందించుచుండును. కాని హఠాత్తుగా తన భార్య తనకు విశ్వాసపాత్ర గాదు. కులట అని తెలిసికొన్నంతనే భావవికృతి కలుగును. సౌందర్యవతి యగు భార్య హేయ పాత్ర యగును. మొగము చూచినంతనే చంపబుద్ధి వుట్టును. సౌందర్యమేమైన నశించెనా? లేదు. ఇప్పుడు ఆకార రమణీయతకును ఆనందమునకును గల సంబంధ మేమయినది?

మరియొక నిదర్శనము గనుడు. భార్య రూపవతిగాదు, సుశీలవతి, పరిచర్యచేసి పతిమనము హరించు చుండును. ఆమెను గాంచినప్పుడు భార్య

అంగవికారము మనమున పొడగట్టదు. ఆమె ప్రేమ, సద్గుణములు, వినయము, మనము నాకర్షించును. దీనినిబట్టి చూడ స్థిరమైన రామణీయకము ఆధ్యాత్మికమైనది. కాని ఆకృతి విశేషముల నవలంబించి యుండునది కాదు.

రామణీయకము వృద్ధిచేయుటకు అలంకారము లావశ్యకములా ? ఆవశ్యకములు కాకపోయినను కొన్ని యలంకారము లుండవచ్చును. అలంకారము లందు భేదములు కలవు. కాలక్రమమున అభిరుచి ననుసరించి అలంకారములు మారుచుండును. గ్రామములలో వీధిభాగవత మాడు నటకులు గాజుబిళ్ళలు చెక్కిన కొయ్యనగలను ధరించుకొందురు. ఆ నగలు సుందరములని ఆనుకొన్న కాల మొకటి యుండియుండును. నేడు పట్టణముల నాటకరంగములందు నటకులు ధరించుకొను అలంకారములను రమణీయములని మన మానందించుచున్నాము. ఇక భావికాలమున ఇప్పటికన్న నాగరికత యభివృద్ధిచెంది, యీ యలంకారములు మోటువని మన సంతతివారు పరిహసింప వచ్చును. నాగరికత యభివృద్ధి యగుకొలది రసప్రకృతి విరివియగుకొలది రామణీయకము యొక్క యాదర్శకము హెచ్చుకొలది యలంకారములు సూక్ష్మములుగను, అల్పములుగను పరిణమించుచుండును. స్వభావసిద్ధులుగ సౌందర్యము లేని కాంత ఆ లోపమును పూరించుటకు అలంకారముల సహాయము గోరుచు. కాకుంతల కే యలంకారము లుండినవి ? వల్ల-లాజిన వసనము, పువ్వుల దండలు, లాక్షారాగము— ఈ యలంకారము లామె దేహము నాశ్రయించి సార్థకములైనవి. అట్టి కాకుంతల అలంకారము లెఱుగని వనకన్య శుద్ధాంతకాంతల పరిచయము గల్గిన దుష్కర్తుని చిత్తము నాకర్షించెను.

కవిత్వమున భావప్రకటనము, రసము హెచ్చుకొలది డాంబికము దగ్గును. డాంబికము తగ్గుకొలది అలంకారములపై ఆశ పట్టగించును. కవిత్వము నిరలంకృత మన్నంత రసహీనముగ నుండవలయునని నాభావముకాదు. రసేంద్రనాథ టాగూరు గారు తన గానమును గుఱించి యిట్లు చెప్పుకొని యున్నాడు.

My song has put off her adornments; She has no pride of dress or decoration; They would come between thee and me; Their jingling would drown thy whispers.

ఈ సందర్భమున కళాపూర్ణోదయములోని సుగాత్రీ శాలీనులకథ స్మరణకు తెచ్చుకొనవలయును. వ్యాసము పెరుగునని కథ వ్రాయలేదు.

—దువ్వూరి రామిరెడ్డి*

ఆంధ్ర కవితాకళ - తదితర మనోజ్ఞకళలు

వాపీకూప తటాకాదుల యందలి జలము భాగీరథీ జలబిందు సంపర్కమునఁ బావనమగు తీరునను, ఘృతాభిమార సంస్కారము వలన ద్రవ్యములు పవిత్రములగు వడువునను గీర్వాణభాషాసంపర్కవశమున నాంధ్రభాష పవిత్రమగుచున్నది. మరియును లోకవ్యవహారమున కనుకూలించు తీరున సర్వదా మన ముపయోగపఱచుకొను వెండి నాణెములను ముద్రించునపుడు ముమ్మందు స్వల్పాంశము, సువర్ణమును రజతములో గలిపి కరగించి నాణియ ములను గొట్టుచురు. అప్పుడుగాని వాని కనుకూలమగు పటుత్వము లభింపదు. అట్లే గీర్వాణభాషా సంపర్కము లేకమాత్రమున లేనియెడల నాంధ్రభాషకు బాటవము గలుగనేరదు. ఇదియును గాక సంస్కృతభాషా సారస్వతము మనకుఁ బితృత్వ ద్రవ్యము. కావున దానికి హాని కలుగకుండ భద్రపఱచి యుంచుకొని కాపాడుచు నభివృద్ధిఁ జేసికొనుచు సమయానుసారముగా నవసరము గలుగునపుడు దాని నుండి స్వల్పమాత్రము గ్రహించి వినియోగపఱచి కొనవలసి యుండును. మనకుఁ గేవలము స్వార్జిత ద్రవ్యమువంటి యాంధ్రభాషా సారస్వతమునో దుర్వినియోగము మాత్రము చేయక సముచిత మార్గమున యథేచ్ఛముగా వినియోగ పఱచుకొనుటకు మనకు స్వాతంత్ర్యము గలదు. కాబట్టి యాంధ్ర కవిత్వావిషయికమగు నీ యుపన్యాస ప్రారంభమున మంగళాచరణమునకుఁ బోలే రెండు మూడు విషయములను మాత్రము సంస్కృత భాషా సారస్వతము నుండి గ్రహించి వినియోగించి పిమ్మట సమస్తమును గేవలాంధ్రభాషా సారస్వతము నుండియే యథేచ్ఛగా వినియోగ పఱచెదను. అక్కడక్కడ భాషాంతర పండిత సంప్రదాయములను గూడ నుదహరించి చర్చించుటయు విజ్ఞానాభివృద్ధక మగుట వలన వానిని గూడ స్వీకరించి వినియోగించుచున్నాను.

కావీదాసమహాకవి యభిజ్ఞాన శాకుంతలమునందు,

"రమ్యాణి వీక్ష్య, మధురాంశ్చ నిశమ్య శబ్దాన్
పర్యుత్సుకీ భవతి యత్సుఖితోఽపి జంతుః
తచ్చేతసా స్మరతి నూన మబోధపూర్వం
భావస్థిరాణి జననాంతర సౌహృదాని"

అని చెప్పియున్నాడు. రమ్యములగు వస్తువులను వీక్షించు నప్పుడును మధురములగు శబ్దముల నాకర్షించునపుడును హాయిగా సుఖపడునదియైనను జీవ వృత్కంతను జెందుట కలదు. అట్టి కళవళపాటనునది (యేలోయెఱుకవడక) భావమున స్థిరముగా నాటుకొని యుండు జన్మాంతర సంస్కార వాసనలు తలంపునఁ బడుట వలన గలుగును, అని దీని తాత్పర్యము. వేదశాస్త్రముల యందు బ్రాహ్మణ్యబుద్ధిగల యార్ష సంతతి వారమగు మనము జన్మాంతర స్మృతి సంస్కార సిద్ధాంతము నంగీకరింతుము. ఈ విషయమును భగవానుడగు పతంజలి మహర్షి యోగదర్శనమున.

“తతస్తద్విపాకానుగుణానా మేవాభివ్యక్తిర్వాసనానా”,

“జాతి దేశ కాలవ్యవహితానా మప్యానంతర్యం

స్మృతి సంస్కారయో రేకరూపత్వాత్”

“తాసామనా ద్వివరాశిషో నిత్యత్వాత్”

అను మూడు సూత్రముల మూలమున సిద్ధాంతీకరించి యున్నాడు. “కర్మ విపాకానుగుణముగా సంస్కారములు వ్యక్తములగును. స్మృతి సంస్కారము లేక రూపము గలవి గనుక జాతి దేశకాల వ్యవహితము లయినను వాని కానంతర్యము గలుగును. మహామోహ రూపమగు నవిద్య యనాది గావున స్మృతి సంస్కారములకుఁ గూడ ననాదిత్వము” అని యాసూత్ర సిద్ధాంతము. గీర్వాణ సారస్వతము నుండి యీ సూత్రము గ్రహించి వినియోగ పఱచు కొనుచున్నాను.

కాళిదాసమహాకవి రచించిన శ్లోకములోని పూర్వార్థము సమగ్రముగాఁ బ్రస్తుతోపన్యాస విషయముతో సంబంధము గలిగియున్నది. ఉత్తరార్థమైనను గేవల ప్రస్తుత ప్రశంస కాకపోవుటయే కాక యుపన్యాస విషయముతోఁ గొంత సంబంధము గలిగి యున్నది; ముందు ముందు సరిపెట్టకొనఁ దగియుండును.

సర్ మానియర్ విలియమ్సు మహాశయుఁ డీ శ్లోకమును :

“Not Seldom in our happy hours of ease, when thought is still, the sight of some fair form-

Or mournful fall of music breathing low, will stir strange fancies, thrilling all the soul with a mysterious sadness, and a sense of vague yet earnest longing, can it be that the dim memory

of events long past, or friendships formed in other states of being. And flits like a passing shadow the spirit?"

అని యింగ్లీషు భాషలోనికి మార్చి దాని తాత్పర్యము నా రీతిని వ్యక్తీకరించెను. మఱియు నాతఁడు కాళిదాసును గుఱించియు నభిజ్ఞానశాకుంతలము గూర్చియు;

"No one can read this act (IVth) nor indeed any act of the play without being struck with the raciness and elevation of its author's genius, the exuberance and glow of his fancy, his ardent love of the beautiful his deep sympathy with natural and nature's loveliest scenes, his profound knowledge of the human heart, his delicate appreciation of its most refined feelings, his familiarity with its conflicting sentiments and emotion"

అని వ్రాసెను. కాళిదాస మూలశ్లోకములోని పూర్వార్థమును పర్మోనియర్ విలియమ్సుగారి యభిప్రాయములోని "his ardent love of the beautiful" అను మాటలను మనసున గీల్కొల్పి సమయము వచ్చునపుడనగా మరియొక గడియకు స్మరింతుడుగాక! ఏమన నవి ప్రకృతివిషయముతో సంపూర్ణసంబంధము గలిగియే యుండును. తక్కిన భాగములును గొంత సంబంధము గలిగియేయుండును. కావున నవియును విస్మరణీయములుగావు.

మన ప్రాచీనులు లోకసంగ్రహము కొఱకనేకములగు విద్యలను గళలను మనకుఁ బ్రసాదించి యున్నారు. విద్యలలోఁ బ్రధానములు పదునాలుగని కొందఱు జెప్పుదురు. ప్రధానకళలు మాత్ర మఱువదినాలుగని యందఱు నంగీకరింతురు. విద్యలను గూర్చిన చర్చ మనకిప్పు డవసరము లేకపోయినను గళలలోఁ గొన్ని విద్యామూలకము లగుటచేత విద్యాప్రళంసయుఁ జేయవలసి వచ్చినది. విద్యలలో ధనుర్వేద గాంధర్వవేదములు పరిగణింపబడినవి. మర్రి యుద్ధ పూహ రచనాదులు ధనుర్వేదములోని కళలు. నృత్యగీత వాద్యాదులు గాంధర్వవేదకళలు. కాఁబట్టి ఋత మనము విద్యాప్రళంస నటించి కేవల కళా విషయమును మాత్రమే విచారితము.

వాగ్గిదియ వ్యాపారప్రదర్శన యోగ్యమగునది విద్యయనియు మూఁగ వాఁడఱునను నిర్వృత్తింపగలది కళయనియును సామాన్య లక్షణము. కాని యీ లక్షణము నిర్దుష్టముగాఁ గనబడదు. కళలకు మనలోఁ గ్రియలనియును

నామాంతరము. అటువదినాలుగు కళలలో ననేకములు కేవల కార్మికులును వాని శ్రామికములును నయి జీవయాత్ర కనుకూలపడుచున్నవి వాని నటుండనిచ్చి సుప్రసిద్ధములును, సమత్కృష్టములును, మనోరంజకములును నగు నతిప్రధాన కళలను మాత్రమే విమర్శింతము. వీనినే మనోజ్ఞకళలని (Fine Arts) యందురు. పశ్చిమఖండ పండితులు మనోజ్ఞకళా విమర్శనమును సమగ్రముగా దెలుపు శాస్త్రమును రచించుకొనిరి.

అది మనోజ్ఞవస్తు మీమాంస యనబడును, (Aesthetics the science or philosophy of the beautiful, of taste or of the fine arts) శిల్పకళ (Architecture), మద్దారు శిలాలోహాది క్రియాలాపకము (Sculpture), చిత్ర రేఖనము (Painting), గానకళ (Music), కవిత్వము (Poetry) అను నీయైదు మనోజ్ఞకళలు (Fine Arts) అని వారును మనమును నంగీకరింతుము. మన ప్రాచీనులు మద్దారులోహ శిలా క్రియాకలాపమును వేర్వేరు కళల క్రింద విభాగించి యున్నను వాని నన్నిటిని బ్రధానకళయగు శిల్పకళలోనే చేర్చుకొనుట వలన మనోజ్ఞకళలు నాలుగేయని మనవారి యభిప్రాయము. ఈ మనోజ్ఞకళలలో గాన కవిత్వములు శ్రోత్రేంద్రియ గ్రాహ్యములును దక్కినవి నేత్రేంద్రియ గ్రాహ్యములును గాబట్టి శ్రవ్యకళలు (Arts of the ear), దృశ్యకళలు (Arts of the eye) అని పేర్కొనబడుచున్నవి. ఇట్లే గాన కవిత్వములు వాగింద్రియ ప్రాధాన్యములగుట వలన వాచ్యకళలు (Speaking Arts) అనియు, దక్కినవి రూప నిర్మాణ ప్రాధాన్యము లగుటంజేసి నిర్మితకళలు (Shaping) అనియును జెప్పదురు. మఱియును దేశకాల ప్రాధాన్యమును బట్టి గానకవిత్వములు కాలిక కళలు (Arts of time) తక్కినవి వైదేశికకళలు (Arts of space) అనియును బేర్కొనబడుచున్నవి. ఇంతయేకాక గాన కవిత్వములు వాచికకళలు (Vocal Arts) మిగిలినవి కాయక కళలు (Manual Arts) అనియును జెప్పదురు.

ప్రధానములగు నీ కళలు నేత్రశ్రోత్ర గోచరములయి తద్వారమున మనసునకెక్కి మనోజ్ఞములగును. కాబట్టి దృశ్య శ్రవ్యభేదమును వాచికకాయక భేదమును మాత్ర మంగీకరించి సామాన్యధర్మముగు మనోజ్ఞతను సుస్పష్టముగా బేర్కొనకుండుట న్యాయముగాదని యెంచెనోయనఁ గాశిదాసమహాకవి “రమ్యాణి వీక్ష్య మధురాంశ్చనిశమ్య శబ్దాన్” అని యంతటితోఁ జాలింపక “పర్యుత్సుకీ భవతి” అనియు “చేతసాస్మరతి” అనియు మానసికత్వమునుగూడ వివరించి యున్నాడు.

కాళిదాసవిరచితమగు శ్లోకమును సర్ మోనియర్ విలియమ్సుగారి ప్రశంసా పాఠ్యములమే స్మరింపదగిన సమయమిదియే. మనోజ్ఞకళలు నేత్రశ్రోత్రగ్రాహ్యములై తద్వారమున మనోజ్ఞత నలసరుచుటయేకాక విలక్షణమగు పర్యుత్పత్తను గూడఁ గలిగించుటయుం గలదని కాళిదాసాదుల యభిప్రాయ మీ విషయమునఁ దెలిసికొనఁదగియుండును. లోకములోని సమస్త వైచిత్ర్యములను బ్రదర్శించునది ప్రకృతి (Nature). మనుష్యున కింద్రియగోచరములగుచుండు వైచిత్ర్యములను మాత్రము ప్రదర్శించునది కళ (Art). కాబట్టి కళాప్రదర్శనమునకు బ్రాగ్భావన (Preneditation) పరమావశ్యకము. ప్రకృతి కీనియమములేదుగదా? కళాప్రదర్శనమునఁ బ్రదర్శకులకుఁ దదితరలుకును నానందానుభవము గలుగుచున్నను నిర్మమత్వము (Dis-interestedness) మాత్రము మనోజ్ఞకళలకుఁ బ్రధానగుణము. ఎట్లనినః-కవిత్వాగానములందుఁగాని నాటకాదులందుఁగాని ప్రదర్శింపఁబడు ననురాగము (Love) కృత్రిమమే కాక యరాగాభినయము మాత్రమేయగును. అది అందఱిసొమ్మేకాని యొక్కరిది కానేరదు. యథార్థానురాగము (True love) ప్రకృతిధర్మము. ఇట్లే తక్కిన విషయములును.

ఇంతటితో నీ చర్చను జాలించి మనోజ్ఞకళలకుఁగల పరస్పర సంబంధమును విచారితము.

దృశ్యకళలకు శిల్ప చిత్రలేఖనములకు రూపరేఖావిలాసములు (line light and Shade and Colour) ప్రధానములు. మనలో రూపము (light and shade) మొదటిది. రేఖ (line) రెండవది. పశ్చిమఖండ పండితులలోఁ బ్రాచీనుల మతమున రేఖ (line) మొదటిది. రూపము (light and shade) రెండవది. వారిలోని యాధునికులు గొందఱు మనతో నేకిభవించుచున్నారు. మఱికొందఱు రేఖ (line) ను బూర్తిగాఁ బరిత్యజించి రూపవిలాసములను మాత్రమే గ్రహించుచున్నారు.

మఱియును శిల్పకళాప్రదర్శనమునకును వ్యక్తిపరిమాణముపబట్టి పొడుగును, వెడల్పును, లోతు, దళసరులను (length, breadth, thickness or depth) ఇమిడియుండఁదగిన స్థలము (space) కావలసియుండును. చిత్రలేఖన కళాప్రదర్శనమున కన్న నో ~~పొడవు~~ వెడల్పులమాత్రమే యిమిడియుండఁదగిన సరళప్రదేశము (plane surface) కావలయును. ఈ రెండుకళలయందును నేదోయొక్క కాలమును నేదోయొక్క ప్రదేశమును మాత్రమే సుస్థిరముగఁ బ్రదర్శింపబడును. శిల్పకళయందు దూరస్థితములను సజాతీయ విజాతీయ

పదార్థముల ప్రదర్శనము సాధ్యముగాదు. చిత్రలేఖన కళయందుమాత్రము దవ్యదూరములతో నిమిత్తము లేక దృష్టిపథమునఁ బడఁదగిన సకలవైచిత్ర్యము ములను బ్రదర్శింపసాధ్యపడును. మతియును రూపరేఖా విలాసములన్నింటిలోఁ గాని కొన్నింటిలోఁగాని చిత్రలేఖనమున వస్తుప్రదర్శనము మనోజ్ఞముగాఁ గావింపవచ్చును. శిల్పకళయందు దీని పీఠపడదు.

ఇతర దేశికములగు కళలనుండి కాలికములగు కళలకు దిగిచూతము. అతి గంభీరమగు నంతరాళమునుండి యగ్రాధమగు కాలపముద్రములోనికిఁ జెంగున దాటుట దుష్కరకార్యమని తోచకమానదు. కాని దేశకాలములు రెండును నీరక్షితన్యాయమునఁ గలసిమెలసియుండుటవలన నొకదానినుండి యింకొకదానిని జేరఁబోవుట మిక్కిలి సులభకార్యమని తలంపదగును.

దృశ్యకళలచేఁ బ్రదర్శింప ననువుపడని వైచిత్ర్యములను శ్రవ్యకళలగు గాన కవిత్వములు ప్రదర్శింపగలవు. వానికి దేశకాలనిర్బంధములు లేవుకాని కవిత్వ సంబంధములేని కేవల నాదాత్మకమగు గానమునకు మాత్ర మంతటి ప్రజ్ఞలేదు. కావున శిల్ప చిత్రలేఖన గాన కళలు ప్రదర్శించు సకల వైచిత్ర్యములను గవితాకళ యొక్కచే ప్రదర్శింపగల సామర్థ్యము గలది. కాఁబట్టి మనోజ్ఞ కళలన్నిటిలోను సర్వోత్కృష్టమగునది కవితాకళయని యంగీకరింపవలసి యుండును.

ఇప్పటికిఁ బ్రస్తుతాంశమున కందు బాటుదూరమునకు వచ్చితిమి.

ఏకైకభాషాకవిత్వ ప్రశంస ప్రసక్తించునపుడు తోడైన దానిని జర్పింపఁ బూనుటకన్నఁ బ్రథమమునఁ గవిత్వసామాన్యమును జర్పించిచూచుకొని పిమ్మట విశేషమును జర్పించుకొనుట సమంజసపద్ధతి. కాఁబట్టి కవితయననేమో తొలుత విమర్శింతుము.

చేతనాచేతనప్రకృతివైచిత్ర్యముల నన్నింటినిగాని కొన్నింటినిగాని వినింపయిన నియమక్రమపద్ధతిని బ్రయోగింపఁగడు శబ్దజాలముచే ననుకరించుట వలనఁగాని యాక్రోశించుటవలనఁగాని భావోద్రేకమును వ్యక్తికరించుటయ విజృంభింపఁజేయుటయుఁ గాలికకళయగు కవితయనబడును, (Poetry is a time art of which the business is to express and arouse emotion by imitating or evoking of all or any of the Phenomena of life and the nature by means of words arranged with musical regularity) అని పశ్చిమఖండ పండితులు నిర్వచించుచున్నారు. పీఠమతమున

బద్ధరూపముగా నుండునదియే కవితకావి గద్యరూపముగా నుండునది కవిత కాదు. ప్రాచీనపండితులు కొందఱుమాత్రము గద్యముగూడఁ గవిత్యమని యంగీకరింతురు. మనలో గద్యము పద్యము, పదమును గూడ కవితయే.

కవితాప్రభావము నిరుపమానము. కవితాశక్తి నిరంకుశము. వాగ్రూపమున వ్యక్తపఱపఁదగిన సకలపదార్థములను, సకలధర్మములను, సకలవైచిత్ర్యములను వేయేల సవరాచరంబగు లోకమునందలి సకలవిషయములను మనఃఫలకమున నైపుణ్యముతోఁ జిత్రించి ప్రత్యక్షముసేయు సామర్థ్యముగలది కవిత. పరంపరాధావమైన కార్యకారణప్రణాళిక, జడచేతనముల వివిధ వైచిత్ర్యములు, నానావిధ దశాంతిర్దశలు, కాలసూత్రమునకు లోబడు వివిధ పరిణామములు, వివిధావస్థలు, వివిధభావములు కవితాకళకు లొంగినట్లు తక్కిన ఏ కళకు లొంగవు. భాషయందలి లోపముచేత భావవ్యక్తీకరణమున కనుకూలమగు శబ్దజాలము లభింపకపోయినను, ఉన్నవానితోనే సమగ్రముగా భావమును వ్యక్తీకరించు శక్తియుఁ గవితకుఁ గలదని చెప్పవగును.

ఇంతవఱకుఁ దెలుపఁ బడిన సంప్రదాయసిద్ధములగు విషయములన్నియు నాంధ్రభాషా కవిత్యమునకును నన్వయించును.

కావ్యప్రబంధ రూపమగు సారస్వతమునందుఁ గవి తాను గొంతమాటాడి పాత్రవర్గముచేఁ గొంత మాటాడించునది యొక తెగ. పాత్రవర్గమును నోరెత్త నీయక కవియే మాటాడునది మఱియొక తెగ. కవి తాను పెదవి గదపక పాత్రవర్గము చేతనే మాటాడించునది మఱియొక తెగ. దీనినే రూపకమని యందురు. ఆంధ్రమున మొదటి రెండు తెగల కావ్యములే చిరకాలమునుండి లభించుచున్నవి. మూడవ తెగ యిప్పుడిప్పుడు పొడసూపుచున్నది. భావిదశ యెట్లుండునో చెప్పజాలము. ఏమనినఁ బ్రకృతమునఁ బ్రచలితములగు నాంధ్రనాటకాది రూపకములను జూడగా నిరుత్సాహము గలుగుచున్నది. తెలిగింపఁబడిన సంస్కృత రూపకముల నటుండ నిచ్చి క్రొత్తగా రచింపఁబడుచున్న తెలుఁగు రూపకములను గొన్నిటిని బరిశీలించితమేని వానిని రూపకములని పేర్కొనుటకే యనువు పడదు. గద్యపద్యాత్మకమగు కథోపకథన మాత్రమెల్ల రూపకమనవలసి వచ్చెను. వివక్షితార్థ ప్రతిపాదనము గాని యిత్యుత్త విస్తరము గాని వచుత్కారిత్వము గాని వాని యందు స్ఫుటముగాఁ బొడకట్టదు. ఈ రీతి దృశ్యప్రబంధముల వలన నాంధ్రరూపక సారస్వతము వన్నె కెక్కుజాలదు.

ఇప్పుడు వివరించిన భేదములు గల యాంధ్ర సారస్వతమునందలి కవిత్వకళకు శిల్ప చిత్రలేఖన గాన కళలతోఁ గల సంబంధమును మనమెఱిగిన సమన్వయము చేసికొనఁగలమో యోచింతము. ఈ పని తలపెట్టినప్పుడు ముందుగాఁ గవికిని గవిత్వమునకును లోకమునకును గల సంబంధమును దెలిసికొనవలసి యుండును. కావున సంగ్రహముగా విన్నవించుచున్నాను.

చందురుఁ డ్రభమున్ దివము

నైకతముల్ నదులు న్నగంబులున్

గందరముల్ గొలంకులు వ

నంబులు మున్నగు రమ్యవస్తువుల్

జెందుఁ గృతార్థతన్ గవుల

చేతనె; వారును లోకవిశ్రుతిం

గందురు వానిచే; నిదియే

కాదె యొసంగుట పుచ్చుకొంటయున్.

కవిత యొనర్చి సంతతము

గానము సేయుచు దాని తోడిదే

భువనమటంచుఁ దెల్పు మగ

మొల్కయొకం డరుదయ్యెనేని వై

భవము దొలంగి లోక మొక

భంగి నిరర్థకమౌ ననం దగున్

గవియును గాఁడతం డితర

గాథలు వేలకొలంది సెప్పినన్.

కావుననే

మరియ సమీరణం బొలయ

మంజుల కుంజవనాంతసీమలన్

మరియుచు గంధబిందుర సు

మప్రకరంబులఁ గాంచి సొక్కుచున్

జలజనరోవిహారములు

సల్పుచు వెన్నెల లందు నిల్పుచున్

గలకలలాడు లోకమును

గాంచి కపింద్రులు మిన్నకుందురే?

అని యీ తీరునఁ గవనమును వెల్లివిరియించు సుకవుల పలుకులెట్టివన్న;

చలువగల వెన్నెలల చెలువునకు సౌరభము

గలిగినను-సౌరభముఁ జలువయఁ దలిర్పం

బొలుపెనఁగు కప్పురపు బలుకులకుఁ గోమలత

నెలకొనిన-సౌరభముఁ జలువపసయుం గో

మలతయును గలిగి జగముల మిగులఁ బెం

పెనఁగు మలయపవనంపుఁ గొదమలకు మధురత్వం

బలవడిన-సిడు మఱి కలదనఁగవచ్చుఁ గడువెలయఁ

గల (యా) సుకవి పలుకులకు నెంచన్.

అని పింగళ సూరకవి చెప్పియున్నాడు. ఇట్లత్యంత స్తవనీయమగు నాంధ్రకవిత్వము సహజమార్గవ మధుర్యములు గలిగి యమృతదారా సంపాతం బునం బోలె మనలఁ దనియించును. ఆవ్యక్తమధురమగు గానామృతమునకు సువ్యక్తమధురమగు నాంధ్రకవిత్వామృతము తోడ్పడి యాంధ్రలోకమును నిరంత రానందామృత మహాసముద్ర తరంగములలో నోలతాడించుచున్నది.

ఆవ్యక్తమధురమై కేవల నారైక రూపమగు గానమునే రామరాజ భూషణుడు.

“పీనులవిందై యమృతపు, సోనం పొందై యమందసుమచలదశిన్ఱి, గానము క్రందై యాస్వన, మానంద బ్రహ్మమైన”దని వచించెను.

రసోచితమగు సాహిత్య సంపదగల కవితను గలస్వనముతో సమ్మేళన మొనరించు నప్పుడు మనకు గాన కళాప్రభావము సువ్యక్తమగును. ఆ యానందము నిరుపమానము. సంగీతసాహిత్యముల సమగౌరవము “సకలా మోదక తాళ వృత్తగతుం”ను మనోహరముగా మనకవులు విశదపఱచి యున్నారు.

శిల్పకళా నైపుణ్యమును బ్రత్యక్షముగాఁ జూపించు శిల్పకారులకన్న సుకవులు తమ కవితా నైపుణిచే మనకు దానిని దేశాంతర కాలాంతరముల యందు మనోగోచరము గావించుచున్నారు. తిరుపతిలోని శ్రీ వేంకటేశ్వర విగ్రహము

మనకెక్కడ గావలసిన వక్కడ నెప్పుడు గావలసిన నప్పుడు మనోగోచరమగు నట్లు పింగళ మారకవి.

“మృదు పదాంబుజములు, మెఱుగుటందెలుఁజైడి దుప్పటియును, మొలముప్పటియును, మణిమేఖలయు, బొడ్డుమానికంబును, వైజయంతియు, నురమున నలరు సిరియు, వగదహస్తము, కటివర్తిలుకేలు, శంఖము, చక్రమును దాల్చుకరయుగంబు, తారహారంబులు, చారుకంతంబు, నిద్ధపుఁజెక్కులును, నవ్వుదళుకు పసలు । మకరకుండలములును దామరలఁదెగడు, కన్నులు మనోజ్ఞనాసయుఁ గలికి బొమలు, ముత్తియపు నామమును రత్నముకుటవరము, నెనఁగఁగనుపట్టు శ్రీ వేంకటేశుఁ” జూపుచున్నాడు. మఱియు నాతండు,

“కుటిలకచా! యెఱుంగుదువె

గొబ్బుననేఁజని కొల్వకూటమొ

క్కటి కడనున్ని యారయక

కటైదుటన్ బటికంపు గోడఁ బ్ర

స్ఫుటముగ దానియంచ హరిఁ

జూచుచు మ్రొక్కగ వెన్ననుండి య

ట్టిటు మొగమంచు నవ్వె సభ

యెల్లను దన్నఁజి ఖిత్తి యున్నదే?”

అని యడిగి శిల్పకళా చాతుర్యమును బ్రత్యక్షము సేయుచున్నాఁడు.

కవి స్వయముగాఁ దన కళా నైపుణ్యమును మాటలతోఁజెప్పి విగ్రహమును నిర్మింపుమని శిల్పకారునిఁ జిత్తరువును వ్రాయమని చిత్రకారునిఁ బ్రోత్సహము చేయుచున్నాఁడోయన,

“మెఱుఁగారు ముంజియు , మేని కోమలికంబు గడుదిట గుణము గుల్మెడు మొగంబు, పసుపు గోచులయొప్పు , బ్రహ్మశేజంబును, జారు కృష్ణాజిన ధారణంబు, తిరుకు జన్నిదము మే , దావి బొట్టును జిన్ని పట్టవర్ధనమును జిట్టితడుపు, మొలవంక యుంగరం , బుల సొంపు, దండపుగోలయు, సన్నపు , వ్రేల సిగయు, నొప్పు బ్రహ్మచారియొకఁడేఁగుడెండె , బుస్తకము గొంచు మిగుల సంత్రమమున”

అని యొక బ్రహ్మచారిని మాటలతో మనకుఁ జూపించుచున్నాడు,

నేర్పరియగు చిత్రకారుడు చిత్రించిన చిత్తరువును జూచి చూడఁగానే
విద్యాగంధమెఱుంగని సామర జనులైనను బాలికా బాలకులైనను దాని
మనోజ్ఞతఁ జప్పునఁ గ్రహించి యొకానొక విధమగు నానందము ననుభవించుదు.
కవియగు నాతఁడో తన యానందమును బట్టజాలక మనోభావమును గవిత్వ
రూపమున వెల్లడిచేయును. ఒక జన్మని చిత్తరువును జూచి యొకకవి మనసు
విలువబెట్టుకొనఁజాలక,

“పలుకక పల్కురించు గతిఁ । బాడక పాడిన రీతిఁ దేనియల్
చిలుకఁగ నవ్వకేఁగిన । లీలఁ గరుంగొనచున్న నాడు క
న్నుల కతిసుందరంబగు మ । నోజ్జపు జిత్తరవఁడు నున్న నీ
దెలువము గాంచి నేను నొక । చిత్తరువై తినిగాదె కోమలీ”

అని కొనియాడి యంతటితోఁ జాలించక.

“ఁటుద నిగారపుం బటువు
వట్టువ యబ్రపు నిబ్బరంపు గు
బ్బులు తెలిసీటి పోల్కొ గను
పట్టెడు సన్నని జిల్గుపయ్యెడ
స్వైలుపడి త్రుళ్ళి పైబిడికె
వీలఁదె గోలలకేల చేలము
గలికిరా కేలఁ గప్పవు—”

అని సిగ్గువిడిచి యడిగి చప్పునఁ దెలివితెచ్చుకొని

“—అటుగాదఁదె చిత్తరువందుఁ గోమలీ ?”

అని సరిపుచ్చుకొనెను. ఆహా ! చిత్రలేఖన కళాప్రభావము ! విద్యాంసుల
నయినను విమోహితులను జేయఁజాలునుగదా !

శిల్పకళకన్నఁ జిత్రలేఖన కళయెక్కువ పౌకర్యము గలదైనను దేశ
కాలానురోధముచేతను జలాచల విశేషానురోధముచేతను జిత్రకారుని హస్త
లాఘవ మొక్కొక్కప్పుడు కట్టుపడి పోవుచుండును. దృష్టిగోచరములగు
కొన్ని కొన్ని వైచిత్ర్యములను లిఖించి చూపఁజూపకుండఁ జిత్రకారునికి నిర్బంధము

ధము గలుగవచ్చును గాని చిత్రపటమునఁ జూడ ననువుపడని చిత్రరువును
మాటల నేర్చున మనకుఁ జూపింపగల కవికి మాత్ర మట్టి నిర్బంధములేదు.

“రవిగాననిచోఁ గవిగాననేర్చు”నన్న మాట సత్యమే యనవచ్చును.

శ్రీనాథకవి చెప్పినట్లు

“తటకున నస్తమించు” రవిని జిత్రరువునఁ జూడజాలము.

అల్లసాని పెద్దనకవి యనుగ్రహించిన,

“సహసానఖంపచస్తన దత్తపరిరం”భాది సౌఖ్యములను మీకుఁ జిత్ర
కారుఁ డొనంగలేడు.

సర్వజ్ఞ సోమనాథకవి,

“అరచందురు దెందములోఁ

జొరఁ బారి వణంకు తోఁక , చుక్కయ పోలెన్

నరకుండేసిన బాణము

హరి నిటలతటంబు నాటిఁ యర్జుల నాడెన్”

అని చూపిన యుపమానోపమేయములను జిత్రకారుఁడు చూపఁ జాలడు.

మఱియు నాతని యుషాస్వప్నములోని “లోఁగిటికిరాని రూపంబుఁ
గొగిటికిన్ రాని పొందు” జిత్రరువున లభింపనేరవు.

పింగళి సూరకవి వలె నేచిత్రకారుఁడును జన్మనులచేఁ బంతాలాడించుచు
నుయ్యాల లూగించుచు నుండజాలడు.

బమ్మెర పోతనామాత్యుడు కడుపొట్టి వడుగును గగనమున కెక్కించి
సత్యలోకమును దాటింప నెంచగా,

“ఇంతింతై వటుడింతయై మఱియుఁ దా

నింతై నభో వీధిపై

నంతై తోయదమండలాగ్రమున క

ల్లంతై ప్రథారాశిపై

నంతై చంద్రుని కంతయై ద్రువునిపై

నంతై మహర్వాటిపై

నంతై సత్యపదోన్నతుం డగుచు బ్ర

హ్మిందాంత సంవర్ధియై.

పరమేశ్వరుఁడతని మనోరథమిడేర్చి లోకమున కీపద్యము చదువునపు డెల్లఁదానారూపమునఁ బ్రత్యక్షమగుచుండెను.

ఇట్లు విమర్శించిచూడఁ గవిత్వ కళ, శిల్పగాన చిత్రలేఖన కళంకన్న మిన్నయని నిరాతంకముగా సిద్ధాంతము నేయఁదగియుండును. భాషామాధుర్యమును బట్టి మనోజ్ఞకళావైదగ్యమును గవిత్వ నైపుణిచే లోకమునకుఁ బ్రసాదింపగల సామర్థ్యమే మన యాంధ్రభాష కత్యధికముగాఁ గలిగియుండుట మన యదృష్టవలమని చెప్పనగును. స్వదేశ భాషాభిమానముగల సంస్థానాధీశుల సమాదరణము చేతను సత్కవుల సామర్థ్య ప్రదర్శనము చేతను మహాజనుల యానుకూల్యము చేతను మన యాంధ్రకవిత్వ కాశ్వతమగు లోకఖ్యాతిని గడించు నట్లు పరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించుగాక !

—ఆచంట వేంకటరాయ సాంఖ్యాయనశర్మ*

లక్ష్య లక్షణములు

అయ్యయ్యా! ఇయ్యయోమయంబై వెలుంగు తెలుంగుభాసలో రసాభాసంబుగా వికటరూపము శకటరేఫముయొక్క సదనద్భావంబులకు నిర్ధాయకంమైన యాదారంబు నిర్ధాయకంబగుటవలననే యర్పాదీనులకేకాదు, ప్రాచీనులకు సైతము సమీచీనముగా సమకూడనేలేదుగదాయని నే సూహించుచున్నాఁడ.

1. ఆంధ్రభాషలో ఉచ్చరింపఁబడేములు రెండు సుందునేని, 'సప్తత్రింశదిహ'యని యిముడకన, తోచకన షట్త్రింశదత్రతే యనియే సూత్రకారులే సూత్రించిరి? 'రస్త్యత్రగృహ్యతేద్వివిధ', రయోస్తు నిత్యంస్యా' దిత్వాది సూత్రములందు రేఫద్వైవిధ్య వైధర్మ్యంబులు సూచించిరిగదా యందురు. నిజమే, ఇదే సంశయాన్వదఁబుగా నున్నది. ఇందు వాగానుశాసనాశయము బహుగూఢమగుటచే బ్రాంతిజనకమగుచున్నది. అయినను, వారి యభిప్రాయ మిదియ కావచ్చు ననఁజాలిన కొన్నియక్షులుగల వెట్టన్నను :-

2. శకటరేఫము వికృతిభాష కాగంతుక వికృతియేకాని, ప్రకృతిగాదు. సదేశదేశత్వాది కారణంబుంచే ద్రవిడ త్రిలింగభాషలు తిలంతండులన్యాయంబునఁ గలసియుండుట చిరకాలమునుండియు సిద్ధించియున్నది. కావుననే ద్రవిడభాషకు నియతమైన శకటరేఫములుగల శబ్దములు త్రిలింగభాషలోఁ జేరి వ్యవహరింపఁ బడుచుండుటచే నవి విభాగించుట దుష్కరంబనియు, సంప్రదాయమే శరణంబనియుండలచి 'అన్వేషాను ప్రవిశంతి శబ్దయోగవశాత్తని దిష్మాత్రముగా సూచించి, సూత్రకారు లాఁకుండి రింతియకాని 'యాంధ్రభాషలో శకటరేఫ మున్నదని వారి యభిప్రాయముగాదు. కాని-

'ఊడి పలుకుచోట నొగిఁదేల్చి పలికిన
రేఫగాదు శకట రేఫగాని
తద్భవపుబలుకుం దవిలిన యారేఫ
రేఫగాని శకటరేఫగాదు

అని యిట్లాక లక్షణమేర్పఱచి, కట్టి-కటి, తొట్టి-తొటి, గొట్టె-గొటియ, పుట్టె-పుటియ, అని యిట్టితరగతి గలవి శకటరేఫములని, శ్రీ-సిరి, స్మరుఁడు-

మద్గుడు, గర్వము—గరువము, అని యిట్టితరగతులవి శకటరేఫములు గావనియుఁ గొందరి అభిప్రాయము.

3. అప్పకవి సారతర భారతరత్నాకరంబువలన, యత్నాత్తిశయంబున సమృద్ధిగానుద్ధరించి, యేర్పికూర్చిన రేఫఋకార ముక్తాప్రవాళమాళికలకు వైర మూలికలగు పోలికగా బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు ప్రాచీనకవి ప్రయోగ పురస్కరంబుగా వక్ష్యమాణశబ్దంబుల వ్రాసియుండుటయేగాక వారు శుద్ధవ్రావిడు లగుటచే ద్రవిడభాషలో శకటరేఫమున్నదనియుం గూడ శబ్దరత్నాకరములోఁ జూచాయ నేర్పఱచిరేకాని యాచార్యవేర్పఱచరైరి. తత్కారణము ద్రవిడభాషలోఁ జలెనే త్రిలింగభాషలో నైతము నీతముగా శకటరేఫమున్నదని తలంచుటయే యని నిశ్చయించి తడుభయభాషాక్షులైన ప్రాజ్ఞులొకప్పుడు చొప్పుడఁగాఁ గొన్ని పదంబుల విభజించినాడఁ గాని యావచ్చుబ్బవిభాగార్హకాల మనుకూలముగాఁ దట స్థించినదిగాదు. అయినను బ్రతున్నము విడువలేదు.* తడువులేదు దానిం బ్రక డించుటకు.

4. ఇదిగాక కాకనూరి యప్పకవి ప్రభృతులు సాహసనిభృతులై తాము లక్షణకర్తలయ్యు, నయ్యయో లక్షణరీతులు లాతులకేకాని తమకు గమకింపం బనిలేదనియే కాఁబోలు నభయలై యుభయరేఫ సాంగత్యాధిక మగత్యముగా నచ్చటచ్చట నిచ్చులు విచ్చలవిడిగాఁ బ్రయోగింపుచువచ్చిరి. అందు ముందుగా నప్పకవి చెప్పి తప్పిన జాడం జూడుడు :

‘గీ. కబ్బములరేఫమునకు ఋకారమునకు
మైత్రిగలుగమి కవిశిఖామణులు ప్రాస
వైరమనుచును గణపరు వానినెందుఁ
గూర్తురారెందు నెఱుంగక కుకవిజనులు.’

అని యప్పకవీయ తృతీయాశ్వాసమునాడును,

‘అ. వారిజాతనేత్ర క్త్వాప్రత్యయోగతార్థ
ముల వచించు, తెలుఁగు పలుకులకును
బైస్వరంబులుండు పట్టుల ప్రకృతి భా
వంబుగాని, సంధి వాడవడదు.’

* ఈ పని పార్వతీశ్వరకవిగారు పూర్తిచేయకయే పరమపదమునకేగిరి.

అని యందే పంచమాశ్వాసంబునందును విరుద్ధముగాజెప్పి తస్యిరుద్ధముగా నతందే

‘మ. పురిటింటం బసిబిడ్డచందమున వాపోవంగ నాఁడాత్మలో
మురువొప్పఁ విషదిగ్గముగ్ధకుచయై ముద్దాడురాకాసి గు
త్తైఱిఁ గిష్టంబుగఁ బాలు దావుమిషచే నిరైసకాలంబునఁ
ధరణిం గూల్చిన నందపుత్తువలనన్ దార్కాణధర్మస్థితుల్,

అని యందే 4 ఆ. దీని తృతీయపాదమునందు రేఫ ఊకారములకుఁ బ్రాస మైతియు, క్వాస్థేత్సంధి వైచిత్రియుం గలుగఁ జెప్పినాఁడు. మఱియు నందే

కలిక. తఱిని నద్గురు నుతులు దాపరించిన నదయ
పెరిమి నాగపురంబు పెక్కులించిన విజయ

అనియు, అందే 5 ఆ.

‘క. కేరుచునొయ్యన దగ్గరఁ
జేరుచు నురుముష్టిహతికిఁ జిక్కక వేగం
దారు చహంకృతిఁ గ్రమ్ము
దూఱు చదోక్షజాఁడు మెల్లఁ ద్రుంచె ననంగఁ’

అనియు నందే 2 ఆ.

ఆ. జేని నామమునకుఁ గ్రిందివంకను మీఁది
వంకయందు నుండు వర్ణములకు.

అనియు నిట్లచ్చట రేఫఊకారములకు యతిప్రాస సాంగత్యము మాత్రమే కాదు, మఱియు నిట్టి దోషంబులు పెక్కుగాఁగలవు. సంయుక్త రేఫమునకును శకటరేఫమునకును మైత్రియే యున్నదన్నచో లక్ష్యలక్షణములు వ్రాయకుండుట కేమి కారణము? మఱియు నందే 4 ఆ.

‘క. కారాగారమునుండి.....
ల్వారంబులైన నిల్వఁబొల్చుహరికిఁ వారారనే మ్రొక్కెదన్.’

అని యిట్లొండయతిగా దానే ప్రయోగించియుండియు,

‘4. అన్నపు తండ్రీయట్టి వినుమంథియ కాదట మీఁద రాజవే
మన్న గొఱంతలేదు మణిమండన ముఖ్యములైన కానుకల్’

అనెడు రామాయణపద్యములోని రెండవపాదమందున్న యఖండయతిని విశ్లేషించి, 'మణిహారము లాదిగ' నని యా మహానుభావుడే కాదా దిద్దిచాడు!

'క. అతిధి నిను గోరెనేనియు

మతిఁ గిఁకిరిపడక యోల మాసపడకనీ'

అని భారతానుశాసనిక ప్రథమాశ్వాసములో నఖండయతిగాను,

'గీ. యవనికాంతరమున నోల మాసగొనియె.'

అని నైషధ 4 ఆ. (97) లో స్వరయతిగాను ప్రయోగము లగపడు చుండ లేదా?

కాబట్టి లక్షణకర్తలందఱు నొకరిపైనొకరు పోటీగానే చెప్పిరిగాని సూటిగాను, నిర్మత్సరముగాను, నిష్పక్షముగాను, నిర్దుష్టముగాను గ్రంథము తొనరించిరని నమ్మఁజాంము.

'మ. బలభిద్యహ్ని పరేతరాజ వరుణున్ పర్యుత్సుకత్వంబు సం

ధిలఁ గూర్చుండిరి యొండొరుం గదిసి... ..

యను పద్యములో ,గూర్చుండిరి యొండొరుం గదిసి, యనుచోట గుడి మీద విసందిగా శ్రీనాథుఁడు చెప్పెననిచెప్పచు,

'క. విరచించెను శ్రీనాథుఁడు

ధరణిని శృంగారనైషధంబునఁ గూర్చుం

డిరి యొండొరునని కానక

పరమపురుషక్రియలఁ బ్రకృతిభావము గలదే!'

అని అప్పకవి శ్రీనాథు నధిక్షేపించియుండగా "ప్రథమోత్తమ పురుషయోః కిమాదిత్యాత్ ప్రాయస్తు స్యాత్కి మాదికస్యేత్య ఇతి వత్సయాణ వాగనుశాసన సూత్రేణ-ప్రథమేచోత్తమేచైవ క్రియతోవాభవేచ్యుతిః, నిత్యమన్యన్యవికృతౌ క్త్వార్థేతో నభవే త్సదేతి వికృతివివేకకారవచనాచ్చ సంధి రైవకల్పిక ఇతి జ్ఞేయం. ఏవంస్థితే,

'బలభిద్యహ్ని పరేతరాజ వరుణున్ పర్యుత్సుకత్వంబు సం

ధిలఁ గూర్చుండిరి యొండొరుం గదిసి... ..

'సిద్ధిగాంచిరి యవిముక్త సీమయందు'

నిత్యాదిస్థలేమ శ్రీనాథాదీనాం భ్రాంతిత్వం వద న్నప్యకవిస్వయమేవ
భిభ్రామ.

అని యహోబలపతిపండితుం డప్పకవి నాక్షేపించె. ఇట్లెన్నియో మత
భేదంబులు గలవు. గావునఁ బురాతనమహాకవి ప్రయోగంబులకన్న మత్సర
ప్రధాన లక్షణగ్రంథంబు తెక్కువగావని నా యభిప్రాయము.

“శాస్త్రప్రయోగవచన శ్శాస్త్రం బలవదుచ్యతే,
అనివృన్నవదేతేన ప్రయోగాశ్రయణం మతమ్.
భాషేయ మమితా తత్ర దేశ్యాచిత్ర స్వభావయక్.
తచ్చిత్ర తాతు ద్రష్టవ్యా పూజ్యపాద సుఖావితే.”

అని యధర్వణాచార్యుల వారును,

“వక్తా వాచస్పతిర్యత్ర శ్రోతా శక్ర స్తథావితే,
శబ్దపాఠాయణ స్యాంతం నగతౌతవు కే వయమ్.
తథాపి కించి త్కన్యైర్నిత ప్రతిబోధాయ సూచితమ్.
బోధయేక్కియ దుక్తిజ్ఞో మార్గచిత్స హయాతికిమ్.
ప్రమాణ మకలంకస్య పూజ్యపాదస్య లక్షణమ్.”

అని ధనుజయాచార్యులవారును, *

‘ప్రయోగశరణా వై యాకరణాః’

అని యభియుక్తులును, మున్నుచెప్పిన ప్రమాణ వాక్యములనే నమ్మి
తద్విలక్షణ గ్రంథములలోఁ జిక్కువడక చక్కని కవిప్రయోగంబులే శరణ్యం
బుగాఁ గలితావరణం బురణించి ప్రసిద్ధికెక్కినవారే బుద్ధిమంతులని తలంతును.

నేసిట్లు వ్రాయుటకు వారివారి మతభేదంబుల నిందుఁ దెలుపుటకే కాని
నిందఁ గొలుపుటకు గాదు. కావున న హి నిందా వ్యాయజ్ఞు లిది నాయజ్ఞతగా
దలంపరని తలంపుచున్నవాఁడ.

4 - 4 - 1894

—మండపాక పార్వతీశ్వరకవి,

* దీనినిబట్టి యీ వాక్యములు అధర్వణునివని చెప్పిన కందుకూరి వీరేశ
లింగం పంతులుగారి వాక్యము లబద్ధములని తేలుచున్నది. (మం.పా. 2)

, తెలుగు 1920.

అభిధ లక్షణ వ్యంజన

తెలుగున అరసున్నులును శకటరేపలును పాటించనపుడు అర్థంకావడము కష్టమని కొందరు తగవాడుచున్నారు; గావున దానిని చర్చించ నవసరము గలిగినది. భాషలో అర్థమును బోధించునవి ఇతరములు అనేకములున్నవి. వాటిని బట్టి అర్థము స్ఫురించును. చూడండి :-

- : అ భి ధ :-

పదమునకును అక్షరమునకును గల సంబంధమునకు శక్తి అందురు. అది పదమందుండి దాని అర్థమును స్ఫురింపజేస్తుంది. ఆ శక్తి మూడు విధాలు - అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన అని.

అభిధ అంటే 'ఆ పద ముచ్చరించగానే ఆ యర్థము స్ఫురించుగాక' అని చేసుకొన్న సంకేతము. ఈ సంకేతము 1. లోక వ్యవహారముబట్టి, 2. పెద్దల ఉపదేశమునుబట్టి, 3. వాక్యశేషమునుబట్టి, 4. సంయోగమునుబట్టి, 5. వియోగమునుబట్టి, 6. అన్యశబ్ద నన్నిధినిబట్టి, 7. భౌతిత్యమునుబట్టి, 8. స్థలమునుబట్టి, 9. కాలమునుబట్టి, 10. ప్రకరణమునుబట్టి ఉండును. ఇంకను కొన్ని గలవు. ఇందుకు ఉదాహరణములు :

1. 'కమ్మెచ్చు పట్టుకో', దాని కన్నమున బంగారు తీగనుంచుము. పట్టుకారుతో తీగనుబట్టి సాగతీయుము' అన ఒక బంగారు పనివాడు తన క్రింద పని చేయువానితో అనును. వారిద్దరి వ్యవహారమువల్ల అదివరకు కమ్మెచ్చు అంటే ఎరుగనివానికి కమ్మెచ్చు అంటే తీగ సాగించుటకు ఉపయోగించే కన్నములతో నిండిన ఒక పనిముట్టు అని తెలియును.

2. జపాన్ జాజిచెట్టుకు ఇంగ్లీషువారు నైట్ కీర్స్ అంటారు అని పెద్దలు చెప్పుటవల్ల తెలుస్తుంది.

3. 'పద్దెడ తెచ్చినాడు. ఆమె మెడ నుంచినారు. దాని పీలకు పొడి అంటించినారు' అన్నప్పుడు మొదటివాక్యము చెప్పగానే పద్దెడ మంచము పద్దెడా? బంగారుపద్దెడా? లేక పనివారు బంగారువస్తువులుచేసే దుక్కా? అని సందేహము కలుగును. వాక్యశేషమువల్ల బంగారుపద్దెడ అని స్ఫురించును.

4. రథమునకు పూన్చిన 'మావులు' అన్నప్పుడు రథ సరియోగమువల్ల గుర్రములేగాని మామిడి చెట్లకావని తెలియును.

5. ఇట్లే వియోగమువల్ల కళ్యాణులేని మావులు.

6. అన్నలు, తమ్ములు; ఆకులు, పోకలు అన్నప్పుడు అన్న ఆకు అను పదములవల్ల తమ్ములు అనగా కనిష్ఠసోదరులనే అర్థముగాని పద్మాలు కావనిన్నీ, పోకలంటే పోకచెక్కలుగాని రాసులు గావనిన్నీ స్పష్టపడును.

7. ఉగ్గు త్రావించిరి అన్నప్పుడు ఉగ్గు అంటే పిల్లలకు దోయు నెయ్యి మొదలగునవి కలిపిన పదార్థముగాని వస్త్రము మొదలగువాని ముడతలు కావని స్పష్టము.

8. చెట్టున పళ్ళున్నవి; పళ్ళులేని వోరు-స్థలమునబట్టి అర్థము స్పష్టము.

9. 'పగలు చుక్కలు గనుపించవు' ఇచ్చట నక్షత్రములేకాని గురుతులు గావు అని కాలమునుబట్టి స్పష్టము.

10. 'నదిని దాటుటకు కలము దెమ్ము' అంటే ఓడ యని ప్రకరణమును బట్టి అర్థము స్పష్టము. వ్రాత కారంభించునపుడు కలముదెమ్ము అంటే లేఖని అర్థము.

ఈ విషయము ఒకటి రెండు మాటలలో గుదిర్చి వ్రాయవచ్చును. ఇంకను విస్తరించవచ్చును. ఇది యొకవిధమైన విభాగము. ఇదంతయు ఆభిధాశక్తి విధారము. ఈ శక్తి బోధించే అర్థము వాఙ్మార్గమని, ముఖ్యార్థమని అనబడును.

ల క్షణ

ముఖ్యార్థమును చెప్పితే కుదరనిచోట దానిని సంబంధించిన మరి ఒక అర్థము నూచించునది లక్షణ అనబడును. ఇంగ్లాండ్ జర్మనీ పోట్లాడుచున్నవి అనునపుడు ముఖ్యార్థము జర్మనీదేశము ఇంగ్లాండ్ దేశము. అవి ఆచేతనములు గావున వాటికి పోట్లాట సంభవింపదు. కావున ఆ దేశముల ప్రజలు అని అర్థము.

ఈ అర్థములకు లక్ష్యార్థమని పేరు. ఆతడు వాదములో పెద్దవులి - ఇచట పెద్దవులి అంటే వ్యాఘ్రము అన్న అర్థము సందర్శించదు. కావున పెద్దవులి యందున్న గుణములు-ప్రతిఘటించినవారిని గెలిచి పోనివ్వకుండ మొదలగునవి.

ఇది అముఖ్యార్థము గౌణము, లక్ష్యము అనబడును.

వ్యంజన

ముఖ్యార్థబాధ లేకుండ అన్యార్థమును స్ఫురింపజేయునది. లక్షణలో ముఖ్యార్థబాధ ఉన్నది. ఇదియే ఈ రెంటినిగల భేదము. 'అబ్బాయి! తెల్ల వారిది' - ఈ మాట తండ్రి తన కుమారునిగూర్చి అనునది. ప్రొద్దెక్కువరకు నిద్రించినచో కార్యము చెడును గావున 'మేల్కొనుము' అను నర్థమును స్ఫురింప జేయును. ఈ అర్థము ముఖ్యార్థము కాదు. ముఖ్యార్థము సూర్యోదయ మునునది అని. ఈ ముఖ్యార్థమునకు బాధలేకుండగనే అన్యార్థమగు "మేల్కొనుము" అను నర్థమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. కావున దీనిని వ్యంజనాశక్తి యందురు. దీనివల్ల స్ఫురించు నర్థము వ్యంగ్యము.

ఈ మూడు అర్థములు స్ఫురింపజేయు మాటలకు వరుసగా వాచకములు, లక్షణములు, వ్యంజకములు అని పేర్లు.

—బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రి *

కా స ట ఖీ స ట

‘కాసట ఖీసట’ యను శబ్దము వాడుకయందు కకారాదిగ వినఁబడుచున్నది. శబ్దరత్నాకర గ్రంథకర్త నీతారామచార్యులవారు దీనిని ‘గాసట ఖీసట’ యని గకారాది పదముగా గ్రహించియున్నారు.* దీని యోద్యక్షరము పరుషమో సరళమో నిర్ణయించుటకుఁ దగిన యాధారము గానరాలేదు మన యాంధ్రభాషయందెట్టి పండితపదము లనేకములు గలవు. అట్టివానిలో ‘కకారాదులా? గకారాదులా? అను సందేహము గొల్పునవియుఁ గొన్ని కలవు.¹

౧. గ్రక్కదలు=కదలు+కదలు. (గ్రక్కదలు లేక గ్రక్కగలు?) ఇట్లే గొప్పలు, గొండెము మొ. (ఇప్పయొక గణములోనివి.)

౨. గందరించు—కందరించు?, గాదిలి—కాదిలి? ఇత్యాదులు వేతొక జాతిలోనివి.

౩. గనుపు—కనుపు; గడప—కడప; గుంట—కుంట; మొ. మఱియొక తెగలోనివి. ఇట్టిభేదము లింకను గలవు.

“కకార మాద్యక్షరముగాఁ గల (తెలుఁగు) పదములు (కొన్ని) కాలక్రమమున గకారాదులుగా వాడుకలోనికి రావచ్చు”నని చెప్పుటకుఁ దగిన హేతువు మన భాషయందుఁ గానవచ్చుచున్నది. వీదియన, ‘ప్రథమ, ద్రుతము మొదలగువానికి బలమైన కకారము గకార మగు’నను నీయమము మన యాంధ్రమునఁ గందు దానఁజేసి వ్రాతనుబట్టియు వినికినిబట్టియు ‘కకారాది పదము’ ‘గకారాది పదముగా’ నుచ్చరింపఁబడుచుఁ గ్రమముగ మాటిపోవుచున్నది.

ఉదా : కడుచు—గడుచు; కనుక—గనుక; కానుగు(దెట్లు)—గానుగు; ఇత్యాదులు గ్రంథములఁ బఠ్యపాదులయ్యు వ్యవహారమున సరి కాదులై యున్నవి. పదాది

1 సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు శబ్దరత్నాకరంలోని పదమే ఉదాహరించి వూరుతుంది. —పురిపండా.

2 ఇలాటి సందేహంలో వడే ‘పూర్వ గాఢాలహరి’ కర్త ‘కిందముడు’ అనే సంస్కృత శబ్దానికికూడ ‘కిందముడు’ అనీ, ‘గిందముడు’ అనీ రెండు చోట్లా వివరణ మిచ్చాడు. —పురిపండా.

గకారము కకారముగా మారిపోవునట్టి సూత్రము లేమింజేసి గకారాది పదము కకారాది పదముగా వ్యవహరింపఁబడ నేరదు.

ఈ హేతువులను బట్టియు, వాడుకను బట్టియుఁ బ్రస్తావమున నున్న శబ్దమును 'కాసట బీసట' యని కకారాది పదముగానే నేను గ్రహించితిని. ఇంక దాని యర్థమును గూర్చి యిండుక విమర్శించెదను.

శబ్దరత్నాకరమున 'గాసట బీసట' కు 'సలక్షణముగాని చదువు' అని యర్థము వ్రాయఁబడి, దానికి నెఱ్ఱాపెగ్గడ ప్రయోగ ముదాహరణముగా నియ్యబడినది. ఈ యర్థము నాధారముగాఁ జేసికొని బ్ర. శ్రీ. కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి గారు తమ నన్నయ భట్టారక చారిత్రమున

"నన్నయ భట్టునకుఁ బూర్వ మీ తెలుగు(బాస) గాసటగా నుండెడిదని (యెఱ్ఱవ) వెక్కిరించుచు వ్రాసినాడు. 'గాసట బీసట' యనఁగా సంస్కార శూన్యమైన భాష- అనఁగా కోద.భాషవంటిదని మనవారు నిమింతువుల యందు వ్రాసికొనియే యున్నారు...." అని సీతారామాచార్యులవారి యర్థమునకుఁ డిప్పు ఁము వ్రాసినారు

పట్టాభిషేక సంచికయందు బ్ర. శ్రీ పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు రాజరాజనరేంద్రుని తండ్రి విమలాదత్తుని కాలమునక్రి. శ. ౧౦౦౮ సం. వ్రాయఁబడిన (పిడువాడల పాలెపు) శాసనములోని విషయముల వివరించు సందర్భమున.

'అన్నెటియందును దీని యందు శోధింపఁ దగినది నన్నయ భట్టునకుఁ బూర్వమునం దుండిన 'గాసట బీసట' యగు నాఁడ్ర భాష.....ఈ శాసనము లోని భాష 'కాసట బీసట' గానేకలదని తలచు చున్నాను....." అని వ్రాసి విమ్మటఁ దచ్చాసనము నుదహరించి యున్నారు. ఆ శాసనములోని కొంత భాగము నిచ్చట జూపుచున్నాను.

"స్వస్తి సకల బుధజన సంస్తూయమాన సూర్యవంశోద్భావ రామభట్టారకావరప్రసాద లబ్ధి రాజాభిషేకా సంపత్తికాజ భ్యజ పీఠాంబరపతి గరుడ దవ్య సద్భజ మాదుపుర పరమేశ్వర వేంగిపుర బ్రహ్మ ఘోషణా శ్రయా శ్రీమాత్మా శాయాధిపతి యాయ్య వణూ కామరాజు శ్రీమృతేజమరాజు శ్రీమత్ యిన్మడి బెడంగరాజు శ్రీమత్ శోడపరాజు శ్రీమత్ కాలియుగ కణ్ణరాజు శ్రీమత్ మనార్వరి గారుణ్ణ స్వస్తిసకాబ్జంబుల్లోంభ నూటానల్వది యగునేట్టి.....పద వాలు నడవనేయకునకు అగ్రహారంబులతోడి పాడి యిచ్చి అగ్రహారంబ కానుగ

చెరువులు దయసేసి యిచ్చిన సాసనము పూర్వతః *పోంగొట్టావీసిదు, మనీ
మం నైరత్యతః కవుజూటిసీమ మనీమం...పశ్చిమతః పోలిపూజ్ఞిసీమ మశీమమ్
.....దీని నెడపక నడపిరేని ఆఱుదివేలేంబు స్వర్గము ననుండం గాన్తురు...
నరసిన వారు ఆఱువవేలేండ్లు నరకయోని నుబ్బుదురు..... ..”

ఈ శాసనములోని గీర్వాణభాష సయితము (అంద్రభాష కంటెను) దోష
భూయిష్టమై యుండుటచే నది లేఖకుని మహిమమని యెంచనగును. గాని నన్న
యకు బూర్వ మాంద్రభాష యిట్లే యుండెడిదని తలంపవలెను పడదు. లేఖన విష
యమున మొన్న మొన్నటికి యిప్పటికిని గల భేదమే యపారమనుట మన తాతల
నాటి తాటియాకుల పొత్తములు నేటి మన వృద్ధుల చేవ్రాళ్ళు (ఓంమ్మంగ్గి వెం
కట నరసింహస్వాం, కంధుల లతప్పన్న వ్రాలు.) ఆస్కే నమస్కారమ్లు చేశీ
చాయంగల వింన్నపమ్లు—మొదలగు వానిని గనినవారికి విశదము. కావున నన్ని
యకు మున్ను తెలుగుబాస లక్షణ విరుద్ధమై (కానట బీసటయై?) యుండెడిదని
నిరూపించుట కీ శాసన మాధారము గాఁజాలదుగాని నన్నియ భట్టారక చారిత్రము
లోని “నన్నయకుఁ బూర్వపు శాసనము లన్నియు సంస్కృతముననే యున్నవి.
కాని, తెలుగున నొక్కటియులేదు. దీనిచేఁ దెలుగు నన్నయకాలము వఱకు
వ్రాయఁ బడు నవస్థవఱకే రాలేదని తెలియవచ్చు చున్నది.”

“తెలుగుబాసయందు నన్నయభట్టారకు నాటికొక్క చిన్నశాసనమైన
లేకుండుట చూడ నన్నపార్శ్వనినాడే తెలుగు వ్రాయఁబడు స్థితికి వచ్చినదని
తెలియ వచ్చుచున్నది.” (రికీ, రికిపు.)

* ఈ శాసనములోని తెలుగుబాసగల యీ భాగమునకును; నన్నయ
భట్టారకుడు వ్రాసిన వందంపూడి శాసనములోని తెలుగుబాసగల భాగమునకును
భేదమంతగాఁ గానరాదు. అందుల యొండు రెండు వాక్యములను మాత్రమిచ్చట
విచ్చుచున్నాను. “పూర్వతః ఇయ్యారియుం బిల్లెమ పెద్దపూజ్ఞియుం బొలగరుసున
పల్లమున కొణ్ణియ గుంట నడమ సీమా... నైరత్యతః ఇయ్యారియు నెరపు
లయు ముందరము నయుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్ర సీమా. పశ్చిమతః
ఇయ్యారియు ముందమునయు మడకుటితియుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్ర
సీమా...”

ఇత్యాదులగు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి వాక్యము లాధారరహితములుగఁ జేయుటకు మాత్రము (ఈ శాసనము) సాధన మగుచున్నది.

ఇక 'కానట బీనట' శబ్దమునకు "సంస్కార శూన్యమైన (కోడుభాష వంటి) భాష" యను పై వ్యాఖ్యానము సరిపడినదేమో విచారితము. ఈ శబ్దమునకు మూలమైన

ఉ. భాసుర భారతార్థముల భంగుల నిక్క మెఱుంగ నేరమిం
'గానట బీనటే' చదివి గాథలు ద్రవ్యు తెనుంగు వారికిన్
వ్యాసముని ప్రణీత పరమార్థముఁ దెల్లము సేసినట్టి య
జ్ఞాననకల్పుల౯ దలఁతు నాద్ముల నన్నయ తిక్కనార్యుల౯

అను పద్య మెఱుఱవెగ్గడ నృసింహపురాణము లోనిది. దీనికిఁ బైటిప్పణమును బట్టి, "భారతార్థముల సత్యము నెరుంగ నేరకపోవుటచేత 'సంస్కార శూన్యమైన భాష' చదివి గాథలు త్రవ్యుచున్న తెలుగువారికి..." అను తాత్పర్య మేర్పడుచున్నది గదా!

(అ) (సంస్కృత) భారతార్థముల నిక్క మెఱుంగఁజాలక పోవుటకును సంస్కార శూన్యమైన (తెలుగు) భాష చదువుటకును గల చుట్టరికమేమో! దీనిఁ జదివిన దాని నిక్కమెట్లు దెలియును?

(క.) బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారి మతమున నన్నియకు మున్ను తెలుగునఁ గవిత్వమే కాక వ్రాత సదువులు సహితము లేవు.* వ్రాతలేని దానిని జదువుట యెట్లు? గాథలు ద్రవ్యుట యెట్లు? చూ. పై పద్యము 2 పాదము.)

* చూ. నన్నియభట్టారక చారిత్రము— "నన్నియ తెలుగుభాషను శాసించువరకు దీనిని ప్రజలు తమతమ యభిప్రాయముల వెల్లడించు పనికి మాత్రము వినియోగించుచుండిరి. కాని చదవను, వ్రాయను వినియోగించుటలేదు. (రి. పు.)

2. ఈ భాష యాకాలమున నిండికడ మాటలాడుకొనుటకు మాత్రమే వాడబడు చుండెడిదిగాని తదితర వ్యవహారమునకు వాడబడుటయేలేదు; వ్రాత లోనే పెట్ట బడెడిదికాదు..." (రి. పు.)

3. నన్నెపాద్యుని నాడే తెలుగు వ్రాయఁబడు స్థితికి వచ్చినది." (రి. పు) ఇత్యాదులు.

ఈ రీతిని విచారింపగా, 'కాసట బీసట' శబ్దమునకు సంస్కార శూన్యమైన భాష-వ్రాత నడుపులు లేని భాష (కోదు బాసవంటి భాష) అని వ్యాఖ్యానము సేయుట వలనఁ జై పద్యమంతయు భావశూన్యమగుచున్నది. కావున దాని కాటిప్పణము సెల్లిదు.

పై టిప్పణమున కాభారమైన శబ్దరత్నాకరములోని 'సలక్షణముగాని చదువు అను నర్థము నిండుకగ నాలోచితము. [కాసట బీసటే చదివి=సలక్షణముగాని చదువునే చదివి (సీతారామాచార్యులవారు.)]

ఆచార్యులవారి మతమున నన్నియకు మున్ను తెలుగున గవిత్వమును, గ్రంథములును గలవు. మఱియు లక్షణమును నేర్పడియుండెను. (చూ. శబ్దరత్నాకరము భాషాప్రశంస-10 పేరా.) కావున నన్నియందులే రచింపఁబడక పూర్వము భారతగ్రంథము ఏదో సలక్షణముగాని చదువున నుండెడిదనియు, దానినే చదువుకొని తెలుగువారు దానియర్థము దెలియనేరక గాథలు ద్రవ్యుచుండెడి వారనియు సీతారామాచార్యులవారు భావించియుండురని తోచెడిది. ఎట్టి లక్షణ శూన్యమైన భాష యందు భారతముండియున్నను దాని యర్థముల భంగుల నిక్క మెక్కడకుఁ బోగలదు? రామాయణము పాట, భారతము పాట, బొబ్బిలి పాట మొదలగునవి సలక్షణముగాని తెలుగుభాషయందెన్నియో యున్నవి. కాని వాని సత్కార్యములు మాత్రము మాటువడినట్లు కాసరావు. ఈ రీతి నెటుచూచినను ఆచార్యులవారి యర్థము సయితము సరిపడియుండలేదు.

కావున 'కాసట బీసట' శబ్దమును ఎఱ్ఱాపెగ్గడ మహాకవి ఎట్టి భావముతో నేయర్థమునఁ బ్రయోగించినాడో కనుగొందము.

రాజరాజ నరేంద్రునకుఁ బూర్వము భారత గ్రంథము "బహుభాషల బహు విధముల" నుండెడిది. * ఆర్యమత విరుద్ధ ధర్మములఁ బ్రబోధించు నితర (జైనాది) భారతముల (విక్రమాద్దన విజయాదుల) కంటె బ్రాహ్మణ (వేద విహిత) ధర్మములఁ బ్రతిపాదించు వేదవ్యాస మహాభారతమే మన యాంధ్రులకు నధిక విశ్వాసపాత్రమైయుండెను. కాని యందలిభాష గీర్వాణభాషయై యుండుటచే

* రాజరాజునకు మున్నే జై నభారత రామాయణాది గ్రంథము లాంధ్రమున నుండెడివనియు మతవివాదములచే దక్కిన జైనబౌద్ధాది గ్రంథములతో పాటు అవియును దగ్ధము గావించఁ బడెననియు కొందఱు యభిప్రాయము. ఇది సత్యమేని కావచ్చును. (నన్నియ భారతము తరువాత నవి నశించియైన నుండవచ్చును.)

నది ఎవ్వరో సంస్కృతపాండిత్యము గలవారికి గాక యితరులకు దుర్భాష్యమై యుండిను. కావున మనవా రా గ్రంథమును దద్దాష వేత్తలు సదివి చెప్పగలిగిని తెలిసికొనవలసిన వారైరి. ఎల్లచోటుల నెల్ల వేళల సంస్కృతపండితు లొనఁ గూడుట గష్టమగుచు వచ్చెను. మఱియు వ్యాసభారతమును దెలిసికొను నతి తాషమును బెద్దయగుచు వచ్చెను. అట్లగుటంజేసి తెలుఁగువారు గీర్వాణభాషయం దున్న యమ్మహాభారతమునే చదివి-అంతకుమున్ను సంస్కృత పండితులవలన వినినవి క్లాన్ని జ్ఞప్తియందుండియు, గొన్ని యుండకయు, గొన్ని తెలిసియుఁ గొన్నికొన్ని తెలియకయు - ఎట్లో యర్థము చెప్పకొనుచు నుండిరి. మఱియు, జైనాదిభారతములు (విక్రమార్థున విజయాదులు) వ్యాసభారతమునకు విరుద్ధములైన ధర్మములను, కథలను గలవై వినఁబడుచుండెను. దానంజేసి 'భాసుర భారతార్థముల భంగుల నిక్త మెఱుంగ నేరక' మన తెనుంగువారు 'గాసట బీసటే-తెలియనిభాష (అన్యభాష) యందున్న (భారత) గ్రంథమునే చదివి గాథలు ద్రవ్యుచుండిరి. కావుననే బహుభాషల బహువిధముల, బహుజనముల వలన వినుచు భారత బద్ధస్పృహ కైయున్న తెనుంగువారికి నాంధ్ర మహాభారత మొకటి గావలసివచ్చెను.

ఆ సమయమున నాంధ్రదేశ చక్రవర్తి, మనుమార్గవర్తి, పరమపవిత్రుఁడు, ధర్మమిత్రుఁడు, నిర్జితశాస్త్రపనరేంద్రుఁడు, రాజరాజనరేంద్రుఁడు, బ్రాహ్మణ (వేద) మతోద్ధారకుఁడై నన్నయ భట్టారకునిచే నారాయణ భట్టాదుల సాహాయ్యమున 'తెనుంగువారికి వ్యాసమువి ప్రణీత పరమార్థము దెల్లము సేయి' మహాభారతాంధ్రీకరణమునకు గడంగునట్లు చేసెను.

కావున 'కాసటబీసట'* అనఁగా తెలియని యర్థము. పై యర్థముగాకున్న నచ్చట వేతాక యర్థము పొసఁగదు. నేడును హిందూస్తానీ, ఇంగ్లీషు మొదలగు నన్యభాషల మాటాడ కొని వారినిఁజూచి యవి తెలియనివాకు "ఏదో 'కాసట బీసట' మాటాడుచున్నారు. మాకు తెలిసినదిగాదు" అని చెప్పుచుందురు.

—నడకుదుటి వీరరాజు. .

* 'కాసట బీసట' అనునది - 'కాసరకూసర', కొక్కిరి బిక్కిరి, చీకిలి మాకిలి, బీఁపర సాఁపర, వంకర బింకర ఇత్యాది జాతిలోనిది.

. సారస్వత సర్వస్వము. రక్తాక్షి ౧ సంపు ౧౨ సంవి.

శిష్ట భాష

శ్రీ రావుసాహెబు, మహాపాద్యాయ, హిందూకేసరి గిడుగు వేంకట రామమూర్తి పంతులుగారితో నాకు పాతిక సంవత్సరాలనుంచి విశిష్ట స్థరిచయము కలదు. వ్యావహారిక భాషా వివాదమునకు అంకురారోపణము చేసిన మహాత్ములలో నేనున్నా చందన తాంబూలా లందినవాడనే. ప్రారంభదశలో వారి వాదము నొల్లక తీవ్రముగా ఎదురుకొనుటకు నేనుద్యమిస్తాను. పంతులుగారు నా ఆభిప్రాయము గ్రహించి వ్యావహారిక భాషలో ముద్రితములున్నా అముద్రితములున్నా ఆయన వైద్య జ్యోతిష ధర్మశాస్త్ర గ్రంథాలను, వ్యాఖ్యానములను, శాసనములను వేషేలు నాకు చూపి నా అభినివేశమును సడలించినారు. నాడు మొదటగా వారి అనుచరవర్గములో చేరి నా ఉడతాభక్తి చూపుచుంటిని. ఆ దినములలో పెక్కుండు పండితప్రకాండులు పంతులుగారిపై తమ వాగ్విజ్రవర్ణధార నిరంతరము కురిపించిరి.

అయినా పంతులుగారు మహామేధువువలె చలింపక తాము పూనుకొన్న కార్యము దక్షతతో సాగించి నేడు సంపూర్ణ దిగ్విజయము పొందినారని సంతోషముతో విన్నవిస్తున్నాను. నేటి వార్తాపత్రికలూ, నవలలూ, చరిత్రగ్రంథములూ వ్యాఖ్యానములూ మొదలైనవన్నీ వారి యశశ్చతాకలై దశదిశల నెగురుతున్నవి. వేనవేలు విపక్షులు సవత్తులైనారు. ఆగ్రహ మనుగ్రహమైనది. అపశబ్దము సుశబ్దమైనది. ప్లేచ్చు లార్దులైనారు. సర్వమూ తారుమారై తారకము ముట్టినది. సభాముఖమున పంతులుగారిని ఎదుర్కొనే గ్రాంథికాభిమాని నే దరిది. స్వపక్షాభిమానముతో కొంతమంది పండిత కవిచంద్రులు పగటింటి చంద్రులై వెలవెలబారి కనబడుతున్నారు. స్వార్థపరత, దంభము, మోసము ఎంతోకాలము నిలిచి ఉండలేవు. తత్త్వము తలలలో నాటుకొన్నది.

శ్రీ రామమూర్తి పంతులుగారి వాదములో సత్యమున్నది. దేశ పరిస్థితులలోనూ భాషాపరిస్థితులలోనూ కూడా పూర్వాచారపరాయణులు మార్పులకు సహించరు. సంస్కృతలు రెండింటిలోనూ ప్రకృతి కనుకూలమయిన మార్పు లంగీకరిస్తారు. పూర్వాచారపరాయణులేషయములోనూ స్వాతిశయమును నిర్ధారణగా

చెప్పరు. తెనుగు భాషకు నన్నయగారి భారతభాగము సమగ్రలక్ష్యమున్నూ చిన్నయసూరిగారి వ్యాకరణము సమగ్రలక్షణమున్నూ కాజాలవు. నన్నయ భారతములో నూటికి 70 సంస్కృత పదములున్న 30 తెనుగు పదములున్న కదా ఉన్నవి! సూరిగారి వ్యాకరణము తన నీతిచంద్రిక రూపములకయినా సరిపడక ఉన్నదికదా! జీవద్వాషట అర్థములోను, శబ్దస్వరూపములోనూ, పదప్రయోగ విధానములోనూ కూడా మారుతూ ఉంటవి హిందీభాషలో 'య'కార స్థానమున 'జ'కార ముచ్చరిస్తారు. 'కృష్ణ' శబ్దమునకు 'క్రుష్ణ', 'క్రిష్ణ', 'కిత్త' మున్నగు అవభ్రంశరూపములు పెక్కులు తెలుగులో వచ్చినవి. 'అనుమానము' సంస్కృతములో ప్రమాణవిశేషము; తెలుగులో సందేహము. ఈవిధముగా భాషలో మార్పులు కనబడుతున్నవి. సంస్కృతభాష కూడా వ్యవహారములో ఉన్నంతవరకూ మార్పు పొందుతూనే వచ్చినది. వైదికకాలములోని సంస్కృతము వేరు, లోకములోని సంస్కృతము వేరు. వాటికి అనుశాసనములు వేరువేరుగా ఉన్నవి. వ్యాకరణము లన్నీ ఒకనాడు పుట్టినవికావు. ఒక కాలమున అసాధువు లయిన శబ్దములు కాలాంతరమున సాధువు లవుశవి. కాశిదాసుని 'విశ్రామ' శబ్దప్రయోగము పాణినీయము ప్రకారము అసాధువు; కాని వ్యాకరణాంతరముచే సాధువు. భాష శిష్టవ్యవహారములో మోగినపుడు వ్యాకరణము కూడా మారవలెను. ఒకే వ్యాకరణము భాషకు శాశ్వతముగా మంగళసూత్రము కట్టి స్వాధీనము చేసుకొనజాలదు. కుమ్మరికుండ లనువలె వైయాకరణుడు శబ్దములను పుట్టింపజాలడు. భాషాశిష్టులు(లోకజ్ఞానము గలవారు)నభలలో వాడేభాష 'భాష'గాని కేవలము పామరులు వాడేభాష 'భాష' కాదు. అట్టి శిష్టభాషనే(గ్రంథములలో వాడుట సంప్రదాయము. కాలానుసారముగా మారిన భాషకు వ్యాకరణములు వ్రాయుటకూడా ప్రాచీనసంప్రదాయమే. ఇందుకు "సనుగ్రాతి" మొదలయినవి తార్కాణములు. ఇంతేకాక వీరశైవశాసనమైనా భాషను సమగ్రముగా సంస్కరింప జాలదనీ, అట్టి విశిష్టవ్యవహారమే సంస్కారముగా గ్రహింపదగినదనే పాణిని "వృషోదరాదీని యథోపదిష్టమ్" అను సూత్రముచే సోదాహరణముగా సూచించినాడు. ఈఆశయమునే 'భవేద్వర్ణాగమార్థంసశింహో వర్ణవిపర్యయాత్, గూడాత్మా వర్ణవికృతేః వర్ణనాశాత్ పృషోదరమ్." అని అభియక్తులు వివరించి ఉన్నాడు. శిష్టవ్యవహారములో వర్ణాగమ విపర్యయ వికార లోపములు కనబడితే అవి దూష్యములు కావని మనము గ్రహించడమే న్యాయము,

నన్నయాయుడులకు అప్రసక్తములయిన పదపదార్థములు వేవేలుండిపోయినవి. నేడు నవీనములైన భావములూ, పదార్థములూ తుప్పలుతిప్పలుగా ఉదయించినవి. పూర్వాదార పరాయణులు నవీన శబ్దసంతతికి ప్రాచీన వ్యాకరణపద్ధతి ననుసరించి ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగాదులు చేస్తూ ఉన్నారు. అట్లుకాగా శబ్దము నవీనమున్ను ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగాది రూపసంస్థారము ప్రాచీనమున్ను అయి శ్రావ్యతకు భంగము కలిగిస్తున్నది. శ్రావ్యత ననుసరించే భాషను సంస్కృతంబవలెను. తమ ఆశయములను పరులకు వెల్లడించడమే భాషయొక్క ముఖ్యప్రయోజనము అదే సిద్ధించబోని యెడల భాష వ్యర్థము. విశేషించి మాతృభాషలలో ఝడిత్యర్థ స్ఫూర్తికే ముఖ్యస్థాన వివక్షవలెను. 'విజిక్ను' మున్నగు శాస్త్రవిషయములను నన్నయాయుల భాషలోగాని కేవల పామరభాషలోగాని వ్రాస్తే అర్థస్ఫూర్తికాక పరివర్తన ప్రయోజనమే క్షీణిస్తుంది. విజ్ఞానాభివృద్ధికిన్ని వ్యవహారసిద్ధికిన్ని శిష్ట భాషే ఉపకరిస్తుంది. భాషకు విచ్ఛిత్తి విశేషమును కలిగించడము కూడా ఒక ప్రయోజనమే. తార్కికుడు "శుష్కో వృక్షః తిష్ఠ త్యగ్రే" అని చెప్పగా కవి "నీరస తరు రిహ సివనతి పురతః" అని చెప్పెనట. వీటిలో అర్థ మొక్కటే అయినా విచ్ఛిత్తిలో అంతరమున్నది. కవులు తమ రసముల కనువైన భాషను వారే సేకరించుకొంటారు. శృంగారరసములో అతిదీర్ఘ సమాసాదులు ప్రయోగిస్తే అందులో రసాస్వాదమే కలుగదు. ఏ వద్దతిలో, ఏ సందర్భములో రసపుష్టి కలుగుతుందో అది కవులకే తెలుస్తుంది. నిఘంటువులలో "ఏవ్యము" * మొదలైన అపశబ్దములు ఎక్కిపోయినవి. ఆ నిఘంటువులు అర్థకల్లోలముగా ఉన్నవి. అట్టి సాహాయ్యముతో తమకు అసహజమైన భాషలో కవిత్వమల్లితే అది రసాస్వాదన కలిగిస్తుందా? తమ కావ్యరచనకు రసానుకూలమైన భాషను కవులే చూచుకొనవలెను. వారు నిరంకుశులు. ఈ భాషావివాదములతో కవుల కంఠగా ప్రసక్తి లేదు. శాసనములోని భాష, ప్రాచీనాంధ్రలేఖలు, ప్రాదేశ్యగుగమ్మ, ఆపూర్వాపు గారి భాష-ఇవన్నీ ప్రాచీనాంధ్రభాషా పరిణామములే. "గ్రాంథికభాషే అందరికీ సుబోధము కాని వ్యావహారికభాష అన్ని మరదలములవారికి సుబోధముకాదు" అని గ్రాంథికవాదులు వాదిస్తారు. మాండలిక భేదములుంటే నిఘంటువులు వ్రాసి వాటిని చూపండి. గ్రాంథికభాషకు మాత్రం మాండలిక భేదము తప్పేదికాదు. భాషకు ప్రకృతి ప్రత్యయ విభాగము తెలియని వక్రగతి తెచ్చిపెట్టడము పుంచితి

* సూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటువు. ఆంధ్రవాచస్పత్యము, శబ్దరత్నాకరములలో ఈ పదము గోడు. —సంపాదకుడు (ప్రతిభ.)

కాదు. నేడు వారాపత్రికలలోనూ, గ్రంథాదులలోనూ “గౌరవనీయులు” అనే పదము ప్రాయశఃకముగా స్వేచ్ఛగా వాడుకచేస్తున్నారు. గౌరవ శబ్దముపైని ‘అనీయర్’ ప్రత్యయము చేర్చుట కృతకము; కేవలము తప్పు. ఇట్టివే ప్రాముఖ్యము, ఏహ్యము మొదలయినవి పెక్కు పదములు కనబడుతున్నవి. ఇట్టి కృతకభాషను ఆమోదించేవారు శిష్టవ్యవహార భాషను అంగీకరించడానికి వెనుకాడుట న్యాయము కాదు. పామరులు సరిగా ఉచ్చరించలేక తారుమారుచేసిన శబ్దములు సేకరించుటకాని, శిష్టభాషను పరిహరించుట కాని-రెండున్నూ యుక్తి సహములు కావు. అర్ధానుస్వారాది వీడవల్ల సహృదయుల భావములు లోలోపల సమసిపోకుండా వ్యావహారికభాషలోనే వ్రాయుటకు అవకాశము ప్రసాదించవలెను. “సన్నయ చిన్నయల మార్గానువర్తులే పండితులు; అన్యులుకారు” అని చెప్పుట సమంజసము కాదు. వ్యాకరణ విరుద్ధమైన భాష అంతా నిషిద్ధమే అంటే సంస్కృతేతరములయిన భాషలన్నీ అప్రభంశములే అవుతవి. అవన్నీ నిషిద్ధములే! ఆ పక్షమున సర్వవ్యవహారహాని సంభవిస్తుంది. అందువల్ల శిష్టవ్యవహార భాషను కాలానుసారముగా సేకరిస్తూ దానినే సంస్కరిస్తూ ఉండవలెను. ఇదే ప్రాచీన భాషావ్యాకరణసంప్రదాయము; ఇదే శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారివాదము.

వారి వాదస్వరూప సంగ్రహము

వైదిక లౌకిక భాషలకు వలెనే గ్రాంథిక భాషకూ వ్యావహారిక భాషకూ కొంత అంతరము ఉన్నది. వ్యావహారిక భాషను గ్రామ్యమని పేరుపెట్టి నిరసించుట తగనివని. శిష్టవ్యవహారములో ఉన్న భాషలో గ్రంథములు రచించదముచ్చు, వాని కిటీవల వ్యాకరణములు పుట్టడమున్ను సర్వదేశభాషా సత్సంప్రదాయము. ఏసుక్రీస్తు దేశభాషలోనే తన పరమధర్మము ఉపదేశించినాడు. బుద్ధదేవుడు అహింసా దర్మములను నాటి వ్యావహారికభాష అయిన పాళీభాషలోనే ఉపదేశించినాడు. రవీంద్రకవి, ఆచార్య గిద్వానీ గాంధీమహాత్ముడూ మొదలయిన పండిత వరేణ్యులందరూ తమతమ వ్యావహారిక భాషల్లోనే గ్రంథములు రచించి వాని కెక్కి ఉన్నారు. నన్నయారులు తమకాలములో శిష్టవ్యవహారమున ఉన్న పదములనే సేకరించి గ్రంథములు వ్రాసినారు. వారికాలములో ప్రాచెనుగు, క్రొందెనుగు అని రెండు లేవు. వారి తెనుగు నేటివారికి ప్రాచెనుగు అయినది. తమ భారతపు తెనుగునే చెక్కుచెదరకుండా ఆచంద్రతారకముగా వాడవలసినదని వారు అనుశాసించి ఉండలేదు. గ్రాంథికమునే సర్వత్ర వాడవలసినదని అను

కాసించేవారు దాని నిజస్వరూపమును స్పష్టముగా నిరూపించి అది సామాన్యముగా అందరికీ అలవడుటకు సాధనములుగా కోశములూ, వ్యాకరణములూ మొదలయినవి నిర్మించి దేశము మంగిట పెట్టవలెను గదా !

నేడు నిలిచిఉన్న నిఘంటువులున్న వ్యాకరణాదులున్న ప్రాచీనభాషాస్వరూపమును నిస్పృశ్యముగా చూపలేవు. పూర్వగ్రంథముల అచ్చుప్రతులకూ, తాళపత్ర ప్రతులకున్నా చాల భేదము కలదు. ఏ పాఠము విశ్వసనీయమో తెలియదు. అచ్చుపదని తాళపత్ర గ్రంథములు వేవేలున్నవి. ఔపవిభక్తికములు, శకటరేఫము, పదమధ్యమందుడే అచ్చులూ, జాత్యేకవచన ఐహవచనములు, మున్నగువాని నిజస్వరూపము నిర్ణయించడము ఎవ్వరికీ తరముకాదు. పెక్కు క్రియలకు ప్రేరణార్థక రూపము లేవో తెలియవు. ప్రాచీన కారక మెవ్వరికీ సరిగా పట్టువడదు. ఇట్టి దుస్థితిలో తెలిసీతెలియని సందిగ్ధ ప్రాచీనభాషలో గ్రంథములు రచించిన ప్రయోజన మెవ్వరికీ కానరాదు.

నేటి పండితులు వ్రాస్తూ ఉన్న భాష కృతకభాషగాని వ్యవస్థగల వాస్తవ భాషకాదు. తమకు సుపరిచితము కాని భాషలో గ్రంథములు రచించడము హాస్యాస్పదమే. గ్రాంథికాండ్ర భాషా రచనకు మార్గదర్శకులగు పరవస్తు చిన్నయసూరిగారి కృతులలో కూడా తప్పులు వెలసినవి. ఇటీవలి మహాపండితుల రచనలలోనూ తప్పులు మీతిమీరి ఉన్నట్లు పంతులుగారు వేనవేలు దృష్టాంతరములు చూపి తమ వాదముయొక్క సత్యతను తోకములో కరతలామలకము చేసినారు. వాడుకభాషలో పలువిధములగు గ్రంథములు రచించుట ప్రాచీన సంప్రదాయ విరుద్ధముకాదని తాళపత్ర ప్రతులూ, తామ్రశిలాశాసనాదులూ, వీధి నాటకములూ, యక్షగానములూ, నీతికథలూ, వ్యాఖ్యానములూ, పిల్లల కథలూ మున్నగువాటిని చూపి తమ వాదములోని సత్యతను పెక్కు విధముల రుజువు చేసినారు. నేటి ఇటీవల పరిష్కర్తలు వాటిని తారుమారుచేసి పరిష్కరించి అచ్చొత్తించి భాషకు మహాద్రోహము చేసినారు. నేటి వ్యావహారికభాషను గ్రాంథికభాషగా అంగీకరిస్తేనే కాని దేశమునకు సర్వవిధములూ అభివృద్ధి చేకూరదు. ఎట్టి మహాభాషాపండితుడైనా సర్వ వ్యవహారములనూ ఎన్నడూ గ్రాంథిక భాషలో చక్కబెట్టుకోలేడు. ప్రాచీనాంధ్రము అన్యభాషవలె అభ్యసించవలసినదే కాని మాతృభాషవలె స్వయముగా మనలను వరింపదు. దానిలో భాషములు దయింపకుండా ఉండడమే ఇందుకు తార్కాణము, కాబట్టి శ్రీ శ్రీ

ప్రభుత్వమువారున్న ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము వారున్న, ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారున్న, ఆంధ్రలోకమున్న సత్యమును గ్రహించి వ్యావహారిక భాషకు గ్రామ్యావధమును తొలగించి-ఆంధ్ర వాఙ్మయములో సముచితమైన స్థానమును దాని కివ్వవలసినదని పంతులుగారి వాదముయొక్క సంగ్రహితమైన సత్య స్యూపము.

నా మనవి

కూరకాసనములు తలెత్తినకొద్దీ నిరంకుశత్వము చెలరేగి దేశమును విప్లవ సాగరములో ముంచివేస్తుంది. అట్లే గ్రాంథికవాదులు భాషా విషయములో చేసే నిబంధనలున్నూ, నిరంకుశత్వమున్నూ భాషా ప్రచందమునకు విప్లవము తెచ్చి పెట్టుతున్నవి. నిమ్మగామిని అయిన భాషా ప్రవంతికి సైకత సేతువు కట్టుటవల్ల ప్రయోజన మణుమాత్రమూ ఉండదు. ఆ గట్టు నిలువజాలదు. నిలిచినా పొంగి పొరలి జనపదమును ముంచివేస్తుంది. ఆనువగు తావులందు ఆనకట్టలు కట్టి కాలు వలు తీసి జనపదమును నదీమాతృకగా చేయడమే సరళసరణి.

నన్నయాయలు తమ కథావస్తువుకు అనువయిన ఏ కొలది పదములనో స్వీకరించి కృతులు నిర్మించినారు. ఆ పదజాలమునకే భాషా సామ్రాజ్యములో పట్టముగట్టి ఆచంద్రతారకముగా రాజోపచారములుచేస్తూ, మిగిలిన పదములను వెలివేయుట అభ్యుదయహేతువు కాదు; పామరు లుచ్చరింపజాలక తారుమారు చేసిన పదసంతతికి నియంతృత్వ మిచ్చి మిన్నకుండుట కూడా మంచి పద్ధతి కాజాదు.

తిక్కన నానాజాతి వృత్తుల పనిముట్లకున్నూ ప్రాచీన నవీన భావముల కున్నూ వాచకములగు పదములను సర్వవిధములూ సేకరించి తన కృతులలో ఉపయోగించి తెలుగుభాషకు పరిపూర్ణతను తెలిగించి కవిబ్రహ్మ బిరుదము పొంది నాడు. అట్లే ఆయా కాలములందు ఆయా సూతన వస్తువులకున్న సూతన భావములకున్న సంబంధించిన పదములను శిష్టవ్యవహారము ననుసరించి సేకరించి భాషాసేవ చేయడము తెలుగువారి విధి. పూవులోని మకరందము నాస్వాదించవలెను; పరిఘము నాహ్రూణింపవలెను. అంతేకాని రేకుల అందచందములకై తగవులాడుట వృథాప్రయాసము.

శ్రీ రామమూర్తి పంతులువారి వాదలక్ష్మికి చెవగండములు దాటినవి. .
ఆమె శైశవమువీడి ప్రౌఢయై, జగన్నోహినియై విబుధులకూ పామరులకూ భాషా .

మృతము పంచిపెట్టతూ ఉన్నది. తన హావభావ విలాసములతో సహృదయుల హృదయాలను చూరగొంటూ ఉన్నది.

పండిత ప్రకాండులూ, కవిచంద్రులూకూడా ఆమెకు జోహారు లర్పిస్తున్నారు. పత్రికా ప్రపంచమూ, వాఙ్మయ ప్రపంచమూ కూడా ఆమె కనుసన్నల మెలగుతున్నవి. పంతులుగారి వాదలక్ష్మికి దిగ్విజయము చేకూరినదని ఘంటా పథముగా చెప్పుతున్నాను. లౌకిక వైదిక విద్వత్పరిషత్తు సమక్షమున ఆమెను సర్వజ్ఞానాంగీకారముతో సింహాసనమున కూర్చుండబెట్టి సామ్రాజ్య పట్టభద్రను చేస్తున్నాను. ఓహోహో జయజయద్వానములు. చారిత్రక చతురాసలు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు ఈ పంతులుగారు మదిమించే వజ్రకుచేతులతో ఆమె శిరముపైని మంగళాక్షతలుంచి చిరాయువుగా దీపిస్తున్నారే! ఆమె ద్వారా రాజునుండలమునను దాసిస్థానము నాక్రమించినదే! ప్రతిపక్షులు కన్నులెర్ర చేసినా, పండ్లు పటపట కొరికినా, పరుషవాక్కులతో ధూళి రేగించినా మరి ప్రయోజనములేదు. విగ్రహయానాసన ద్వైధీ భావములకు కాలము గడచిపోయినది. సంధికింకా తరుణము మించలేదు. ఈ సంధి సత్రయాగమునకు ఆధ్వర్యము చేసే వారెవరో తామే చూడకొనవలెను. కాదేని కొలది కాలములో సమాశ్రయణమే కర్తవ్యమగును.

కనుక అన్యభాషల మర్మాద ననుసరించి గ్రాంథిక వ్యావహారిక పాదులు ఒక విద్యాపీఠమున చేరి సమరసభావముతో మెలగి విశ్రవపత్తులు వీడి సర్వగమ్యమగు తోవ నిర్మించుట లెస్స అని విన్నవిస్తున్నాను. ఇదే నే నర్పించు మంగళహారతి!

—తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రి*

కృత్యాద్య వస్త్ర

ఈ కంటే ఏదైనా కష్టమైనపని చేస్తే కృత్యాద్యవస్త్ర అయింది అంటారు. కృత్యాద్యవస్త్ర అంటే కార్యారంభములో పెడే కష్టం. నాకెన్నిసార్లు ఆలోచించినా కార్యారంభమనే తోస్తుంది. కార్యారంభానికి కష్టంలేదా. అంటే ఉంది. దానికి విష్ణేశ్వర పూజాదు. తో ఆ కష్టం తీరుతుంది. కార్యారంభానిగ్గాడా తీరుతుంది. గదా అనవచ్చు. మన తెలుగుకవులు చాలామంది అట్లాగే తీర్చుకున్నారు. సంస్కృతంలోలేని కృత్యవిషయమనే సాంప్రదాయంతో తెలుగుకవుల కా చిక్కు వదిలింది. కథారంభంలో ఆ చిక్కు మళ్ళీవస్తే మనవాళ్ళు తేలిగ్గా దాటుకుబోయి నారు. అప్పుడు కోట వర్ణించడం, వస్త్రపరిఖలను వర్ణించడం, నాలుగువర్ణాల వారిని వర్ణించడం, ఆ పూర్వో వౌకరాజున్నాడు అని పేదరాసిపెద్దమ్మకథవలె అందరుకవులూ తయారుచేశారు. ఆ దువేత వాళ్ళకావ్యాంను నిందించడంలేదు. కావ్యాల్లో తక్కినభాగాలన్నీ జగదద్భుతకరంగా చేశారు. కాని కృత్యాద్యవస్త్ర అనేదాన్ని పడ్డారుకాదు.

తెలుగులో ఒకరెద్దరు కృత్యాద్యవస్త్ర పడ్డవాళ్ళూ ఉన్నారు. పింగళి సూరన వారిలో ప్రధానుడు. ఆయన కళాపూర్వోదయ ప్రభావతులు రెండింటి లోనూ కృత్యాద్యవస్త్ర పడ్డాడు. కళాపూర్వోదయంలో ఉన్న ప్రభావతిలో యీ అవస్థ యెక్కువ హృదయంగమంగా ఉంది.

సంస్కృతకవులు, అందులో నాటకకవులుపడ్డ యీ అవస్థ శిల్పాచార్య కమా అన్నట్టుంటుంది. ఆ కవులు మొదలుపెడుతూనే అగాధమైన విషయంతో మొదలుపెట్టడమో, ఒక్కసారిగా పతితను రసాద్ధిలో మధ్యభాగంలో దింప డమో చేస్తారు. వాళ్ళు కావ్యాన్ని చూచే వైఖరియే వేరు. షేక్స్పియరు నాట కాల్లో ఆయన రాబోయేకథలో వుండే సమస్యనుట్టాన్ని మొదటిరంగాల్లో ప్రద ర్శించి వదిలివెడతాడు. తక్కిననాటకం యీ సమస్యపూరణం. ఆయనకథలో అన్నిభాగాలూ ఒకదానితో ఒకటి అతికితే అతుకవచ్చు, అతక్కపోతే అతక్క పోవచ్చు. పాశ్చాత్య గ్రంథాలు చాలాభాగం యిలా వున్నట్టు తోస్తుంది. కొన్ని అత్యుత్తమ గ్రంథాలూ ఉన్నవి. ఇబ్సన్ వ్రాసిన 'Lady of the Tea' చాలా అద్భుతరచన కలది. Tilas Uarner ఒకటి అటువంటిది. ఇంకా ఉన్నవి. ఈ

గ్రంథాల్లో ఉన్న గొప్ప ఏమిటంటే ఆ గ్రంథకర్తల దృష్టి సర్వతోముఖమైనది. ఏ నాల్గమట్టాలో రమ్యంగా వర్ణించి కావ్యం పూర్తయిందని అనుకోరువారు. సృష్టినంతా ఒక ఆనంతరితమైన సూత్రంగా భావిస్తారు. ఈ సూత్రంయొక్క ఆది మధ్యాంతాలు అన్యోన్య నివిష్టాబ్ధంగా ఉంటవి. ఆది అంతమునందు అంత మదియందును ప్రతిబింబిస్తవి. ఒకేసమయముకే పరిణామం కాని, బిన్నవస్తువుల సమాహారం కాదు. ఇది వాళ్ళ సృష్టి వైలక్షణ్యం. ఇది సంస్కృత నాటక కవులు, ప్రధానంగా కాళిదాస భవభూతులుచేసిన సృష్టి. పాశ్చాత్యులలో ప్రధాన నిర్దిష్టవస్తువు లోకవర్తమాన ప్రదర్శనమే అవటంచేత యీ శిల్పపు బిగువు వస్తుబలములేక సన్నగిల్లినట్లు కనబడుతుంది. కొన్నిచోట్ల అది బాగానే వుండవచ్చు.

ఇట్టి సృష్టిని కావ్యమునందు నిక్షేపించడంలో రెండు పద్ధతులు కనబడు తున్నవి. ఒకటి కావ్యాదియందు కావ్యప్రదానోద్దేశ్యము వ్యంగ్యభూతంగా నిక్షే పించి తక్కిన కావ్యం కావ్యంగా వ్రాసుకుపోవడం. రెండవది కావ్యముయొక్క సర్వాకృతి ఒక మహారానికి వ్యంగ్యరూపంవలె చెయ్యడం. ఈ పద్ధతిలో కవికి కృత్యాద్యక్షస్థయే కాదు, కృతిమధ్యాంతావస్థలు కూడా తప్పవు ఈ రెండోరకాన తన కృతిని దీర్చిన ప్రభువు ఋషి ప్రతిమగణంలో చేరుతాడు. వారిద్దరూ కాళిదాస భవభూతులు. శాకుంతలో త్తరరామచరితలలో వారిద్దరూ సృష్టిచేతారు. ఈ చెయ్యడంలో వారిద్దరిమధ్యా కొంత వైలక్షణ్యం లేకపోలేదు.

ఇందులో మొదటచెప్పినటువంటి సృష్టి వారిద్దరినీ మనహాయిపై మఱి కొంత మంది చేతారు. భాసుడు, భట్టనారాయణుడు మొదలైనవారు కృత్యాద్యక్ష స్థ మాత్రమే పడ్డారు. ఈ యవస్థ కవికాలములోనే మొదలు పెట్టలేదు. శ్రేత నాటి వాల్మీకి. ద్వాపరము నాటి వ్యాసుడూ దీనికి మార్గదర్శకులు.

వాల్మీకి రామాయణము నారంభిస్తూ ఎల్లా ఆరంభించాడు? అయోధ్యా పుర వర్ణనతో ప్రారంభించలేదు. రాజును వర్ణించిన కథ మొదలుపెట్టలేదు. మునిపుంగవుడైన వాల్మీకి వాగ్విదాంవరుడైన నారదుని 'కోన్యస్మిన్ సాంప్రతం లోకే గుణవాన్ కశ్చ పీర్యవాన్... ఆత్మవాన్ కో జితక్రోధో ద్యుతిమాన్ కోఽనసూయకః' అని ప్రశ్నించి తన మహాకావ్యపరమార్థంలోనే మహానాయకుణ్ణి కూడా సంకల్పించాడు. ఆత్మవాన్ అని పరమేశ్వరుణ్ణి ఉద్దేశించాడు. ఈ కావ్యారంభం యుగాలు చన్న తరువాత సామాన్యంగా గోచరిస్తుంది. చిన్న పుడు చదివిన మనుచరిత్రలో పద్యాల్లోని అందం పెద్దయంతర్వాత తెలియనట్లు.

కాని దానిలోవున్న ప్రత్యగత భావిస్తే గోచరిస్తుంది. అది అటువైపున విషయం కాదు. కావ్యదృష్టితో గాకుండా, పూజనీయతతో చూస్తే ఆయన అడిగాడు ఈయనచెప్పాడు అనటం మాత్రమే పరమార్థం. అది అట్లాగేజరిగినా దాన్ని కావ్యాదియందు నిక్షేపించడం మాత్రం కవిత్వాత్మను దర్శించడం. ఇటువంటి కావ్యాదిసృష్టి యుగధర్మభేదంవల్ల మారుతుంది. వేదచ్ఛందస్సులు మాత్రమే తెలిసివున్న ఆ రోజుల్లో కావ్యాది యిట్లా చెయ్యడమే మనం. పైగా ఆ కాలంలో వుండే ధర్మపు బిగువు కాలం గడచినకొద్దీ వచ్చిన ధర్మమృతి లేకపోవడంవల్ల కావ్యంలో గూడా ప్రతిబి.బిస్తూ వుంటుంది. నిత్యధర్మానక్షుడికి వ్యంగ్యం తక్కువకావాలి; వ్యంగ్యంద్వారా రససిద్ధి అల్పసంస్కారికి.

ఇంక వ్యాసుని కావ్యారంభం చూడాలి వ్యాసుడినాటికి ద్వాపరం చివరికి వచ్చి కలి ముట్టుకోబోతోంది. ధర్మమంతా ఉత్పన్నమైంది. అందుచేత ధర్మ బోధనం చేస్తూ సృష్టియొక్క పరమరహస్యం భారతం చెప్పవలసివచ్చింది. ఆ రహస్యం వాల్మీకినాటికి విస్మృతిపథంలో పడిపోలేదు. వ్యాసుడినాటికి పడ్డది. కనుక ఆ రహస్యాన్ని వ్యాసుడు తన భారతగ్రంథంలో సర్వభా పరామర్శిస్తూ కావ్యపరమార్థం మఱొకళ్ళు మఱొకరిగా భావించకుండా గ్రంథాదియందే సర్వ యాగకథ ద్వారా ఉపదేశించాడు. భారతమంతా కర్మప్రాధాన్యాన్ని బోధించే గ్రంథం. కర్మమంటే నిత్యనైమిత్తికం కాదు. అగామి సంవిత ప్రారబ్ధాలు. సృష్ట్యాదినుండి తనయందు ప్రతిఫలించిన బ్రహ్మపద్ధాంతం లిగిన మూలప్రకృతి యెల్లా పరిణమిస్తుండో అందులో బహుబీవుల కర్మసూత్రం యెల్లా నడుపు తుండో కర్మకు మొదలూచివరా యెక్కడో యీ విషయాలన్నీ ధ్వనితాలయే సర్వయాగకథను యీ మహావిషయాలనే బోధించే భారతగ్రంథాదియందు ఆ మహర్షి నిక్షేపించాడు.

ఆయన భారతాన్ని శంకనుడున్నాడు అనికాని, భరతుడు దగ్గరనుంచి కాని మొదలెట్టి కథ చెప్పలేదు. హస్తినాపురాన్ని వర్ణించనూలేదు. అయితే సర్వయాగం కథాముఖంగా యెందుకు చేశాడు? సర్వయాగంయొక్క బీజాలు కొన్నివేల యేండ్లకు పూర్వం పడ్డవి. సర్వయాగం కల్యాణిలో జరిగింది. సమద్రమథనం త్రేతాదిలో జరిగింది. సమద్రం మథనమైన తరువాత ఉచ్చై శ్రవము ఆతీరాన మేస్తోంటే కద్రూ వినతలు చూచి పన్నిదం చలించారు. అనంద ర్పంలో కద్రువ తన కొడుకులు జరమేజయసర్వయాగంలో చచ్చేటట్టు శాప మిచ్చింది. ఈ శాపం తరువాత కొన్నివేల యేండ్లకు యాగం జరిగింది. కర్మ సూత్రం రకరకంగా సాగుతోంది. ఇందులో ఉదంతుడికథ అనుస్మృతమైంది.

రుదుప్రమద్యరతి కథ కలిసిపోయింది. అస్త్రీకుడు వచ్చాడు. పరీక్షితుడు చచ్చి పోయిన పామును ఋషిమెడలో వేశాడు. ఇట్లా బహుకథోపనడులను సంగ్రహించుకొని యీ కర్మకథా ప్రవాహం భారత సముద్రాభిగామిని అయింది. ప్రారబ్ధ కర్మను మనం గుర్తుపట్టలేము. దారిలో ఆగామి సంచితాలు వస్తవి. ఇవ్వన్నీ కలిసి యేం పరిణామం పొందుకపో తెలియదు. మొత్తానికి యీ సృష్టి అంతా దుట్టిన చాప వంటిది. పజచినకొద్దీ పోయి చివర కనపడాలనిదే తప్ప అంత పజకూ కనపడదు. అయితే ఆ చివర పజచినప్పుడు మాత్రమే లేదు చట్టి నప్పుడూ ఉంది; ఆదిమధ్యాంతముల సమష్టి సంక్షుప్తి యీ సృష్టి అనడం యీ సృష్టిరహస్యాన్ని తను కావ్యాల్లో వ్యంగ్యభూతంగా ఉంచటం యీ కర్మభూమిలో ఉన్న మహాకవులకు తెలిసినదీ చేసినదీ అయిన విషయం. అనుశాసనిక పర్వంలో మొదట గౌతమీ లబ్ధిక సర్పయృత్యు సంవాదమని ఒక ఉపాఖ్యానం ఉంది. అది అనుశాసనికంలో మొదటిది. భారతంలో అనుశాసనిక శాంతిపర్వాలు రెండూ ధర్మాల కాయువుపట్టులు. శాంతి ఆధ్యాత్మికవిద్య నెంత చెబుతుందో, అనుశాసనికం అది భౌతికాన్ని అంత చెబుతుంది. ఈ గౌతమ్మాది సంవాదంలో గౌతమి కొడుకు పాము కజచి చస్తాడు. కిరాతుడు ఆ పామును కట్టి తెచ్చి చంపుతానంటాడు. గౌతమి వద్దంటుంది, పాము నాదేం తప్పుంది, మృత్యువు కరవ మన్నాడు, కరిచా నంటుంది. మృత్యువు వచ్చి నేను కాలుడి ఆజ్ఞ చేశానూ, నాదేం తప్పు అంటుంది కాలుడు వచ్చి 'యా కుర్రవాడు పాముకజచి చనిపోయే దుష్కర్మ చేశాడు; ఇట్లా చచ్చాడు' అంటాడు "తన యెఱుకయు దేవాలాపములు నొక్క తెఱగై యున్నన్" గౌతమి యిట్లా అంటుంది. వాడు అల్లాంటి కర్మచేసి పాముచేత కఠవబడ్డాడు. నేనిటువంటి కొడుకునే కనే కర్మ చేసి యిట్లా కొడుకును కోల్పాయా నంటుంది. ఇది భారతం యొక్క పరమార్థం. దీన్నే వ్యాసుడు తన కావ్యాదియందు సర్వయాగకథ ద్వారా ద్వనితం చేశాడు. ఆయన పద్ధ కృత్యాద్యవస్థ యిది. కొందఱాధునికులు పాండవులది న్యాయమా? కౌరవులదా? అనీ, అష్టమ దెక్కువ వీరుడా, కర్ణుడా అనీ, యిందులో బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరకక్షలు ఉన్నవనీ బహువిధాలుగా ఆలోచిస్తున్నారు. ఈ ఆలోచన యీ కాలాన్నిబట్టి తగినదే కాని వ్యాసుడి కీగోం తెలియదు. తెలుసునని కూడా ఆలోచిస్తే ఆలోచించవచ్చు. వ్యాసుడు జరిగిన కథలో ఆధ్యాత్మికాదిభౌతిక విషయాలు కొన్నిచోట్ల కథారూపంగానూ కొన్నిచోట్ల వ్యంగ్య భూతంగానూ పరమార్థ దృష్టితోనే వ్రాశాడు దీనికి భారతంలో ఉన్న బహుకథలూ, తద్గ్రంథానికి తిలకాయ

మానంగా వుండి, యిట్లాంటి ఉద్దేశం వ్యాసుడికి లేకపోతే తస్మాత్తమునందు నిజే పించడం వ్యర్థమూ, గుణరహితమూ అయ్యే సర్పయాగకథ వ్రాయుడు.

కావ్యకథ కల్పాదినుండియేమిక్కిలి విజృంభించిందనిచెప్పాలి. తత్సూర్యం వేదానికి ఋక్కులకే ప్రాశస్త్యం. సృష్టిలో అదేమిచిత్రమో అదియందు సంపూర్ణత్వం, పోనుపోను భిద్రత్వం కనబడుతోంది. అన్ని జాతులలోను మహాకవులు తజ్ఞాతి సారస్వతోదయ ప్రథమకాలాల్లోనే పుట్టారు. అట్లాగే కాళిదాసునూ. ఆయన శాకుంతలంలో తీర్చిన తీర్పు అద్వితీయంగా ప్రకాశిస్తోంది. ఆయన తీసుకొన్నది ఒకరాజు కథమాత్రమే. చేసిన సృష్టి శంకుతమవు. దానిలో యజమాని, హోత, సూర్యచంద్రులు, పంచభూతాలూ యిమిడి పోయినవి. ప్రస్తావన వాటకానికి ముఖం కాబట్టి మనక్కావ్యార్థ సూచనం దానిలో ఉండాలి కాబట్టి ప్రస్తావన ఎవరైనా కొంచెం కవులైతే బాగా వ్రాయవచ్చు. కాని కథారంభం చేయడం, మాత్రం కాళిదాస భవభూతులకు మాత్రమే తెలుసు. కాళిదాసు వ్రాయబోయేది శృంగారరసవిషయం. తక్కిన రసములకూ శృంగారానికి చాలాభేదం ఉంది. రోద్రాది రసాల్లో ఉదాత్తత కొంచెంతగ్గిరా తగ్గినట్లు కన్పించదు. శృంగారరసం యేమాత్రం పొల్లుచున్నా అనుదాత్తతవచ్చి గ్రామ్యమై పోతుంది; రవనలోనేకాదు; అఖినయంలో కూడాను. చాలామంది నటులు ఉదాత్తతా గ్రామ్యతల మధ్య కల పొలిమేర గుర్రెలుగక రసాభాసం చేస్తారు. ఇట్టి శృంగారరసాన్ని కాళిదాసు పట్టుకొని కావ్యం యెల్లా ఆరంభించాలో తెలియక చాలా గగ్గోలు పడ్డాడు. ఎకాయకి శకుంతలను ప్రవేశపెడితే దువ్యంతుడిచేత ఎల్లా మాట్లాడించాలో తెలియదు. దువ్యంతుడే ప్రవేశించినా ఎల్లా చెయ్యడమో కష్టం. ఈ కష్టాన్ని తప్పించుకునేందుకు ఆయన ఒక యెత్తు యెత్తాడు. దువ్యంతుడు లేడిని తరుముతున్నట్లు.

రంగమమీద రథ మెట్లా పరుగెత్తుతుంది? లేడి యెట్లా పరుగెత్తుతుంది? వాడు పూర్వుడు గనుక సరిపోయింది. ఆధునికరంగానికి యిటువంటి పరిస్థితులు పనికిరావు. వాళ్ల వుద్దేశం వేరు. లేడి పరుగెత్తటం, రథం పరుగెత్తటం కవి చాత్రం చేత వర్ణించి సామాజికల భావనలో ఆ పరుగెత్తటం కనిపింపజేస్తాడు. దానికి ఆ కాలపు నటులూ సామాజికులూ కావాలి. ఈ లేడిని యంతమాత్రం కోసమే ప్రవేశపెట్టాడా? పెడితే మాత్రం శిల్పంకాదు, శిల్పమేంజేస్తుందంటే బహు విషయాలను స్ఫురింపజేస్తుంది. స్ఫురితాలూ, వ్యంగ్యాలు, ధ్వనులూ అధికంగా

ఉన్నకొద్దీ అధికమైన శిల్పం. అదే సౌందర్యం. అనగా భావనాసౌందర్యం. ఈ లేడికాని రథాశ్వాలు కాని కాళిదాసు కావ్యవస్తువును ధ్వనిస్తున్నవి.

“గ్రీవాభంగాఖిరామం ముహు రనుపతతి స్థందనే బద్ధదృష్టిః, పశ్చార్ధేన ప్రవిష్ట శృరపతనభియా భూయసా పూర్వకాయం;” అలేడి మాటిమాటికి వెనుకకు తిరిగి చూస్తోందిట. పశ్చార్ధభాగాన్ని పూర్వార్ధకాయంలో ప్రవేశపెడుతోందిట. కవి తన కావ్యకథను యిట్లాగే ధ్వనించాడు. తన కావ్యపశ్చార్ధ భాగము పూర్వార్ధ భాగంలో ఉంది! తన కావ్యం మాటిమాటికీ వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ లక్ష్యాన్ని వదిలి పెట్టకుండా పోతోంది. ఉదగ్రప్లతాలతో ఆకాశం మీద ఎగిరిపోతోంది. ఈ ఉదగ్రప్లతమట్టాలు, స్తోకంగా ఉర్విని స్పృశించేమట్టాలు శాకుంతల విమర్శ విషయాలు. కవికే తన కావ్యారంభంలో తానెటువంటి కష్టంలో ఉన్నాడో తెలుసు. అందుకనియే ‘ఉత్థాతిని భూమి రియం’ అన్నాడు. నేల మిట్టపల్లాలుగా వుందిట. ఇది తన కథలోని యిక్కట్టు. శృంగారరసం ప్రారంభించటం కష్టమని ధ్వనించటం. తాను రథంమీద పోయే వేగాన్ని చెపుతూ కూడా దీన్నే ధ్వనిస్తాడు.

‘యదాలోకే సూక్ష్మం ప్రజతి సహసా తద్విపులతాం
య దర్శే విచ్ఛిన్నం భవతి కృతసంధాన మివ తత్’

ఏది సగంలో తెగిపోతుందో అది మళ్ళీ కలుసుకున్నట్లే వుంది. శకుంతల ఉంగరం పారవేసుకోవడం మూలంగా కథ తెగిపోయింది. కాని ఉంగరం దొరికి రాజుకు మళ్ళీ స్మృతి రావడంతో కథ కలిసింది.

‘ప్రకృత్వా యద్యక్రం తదపి సమరేఖం నయనయోః’

స్వభావంగా యేది వంకరగా ఉందో అది మళ్ళీ చూస్తే చూపుగా వుంది. దుష్యంతుడు శకుంతలను తిరస్కరించడం వక్రంగా కన్పించినా, దుర్వాసుని శాపం వల్ల, దుష్యంతుడి ధర్మబుద్ధివల్ల న్యాయంగానే తోచింది. శకుంతల వక్రమార్గం పడుతోందని దుష్యంతుడికి కనిపించినా అంగుళీ దర్శనంతో అది రాజుకు మళ్ళీ పరిగ్గానే కనిపించింది.

ఇట్లాగా కొన్నిచోట్ల సువ్యక్తంగా కొన్నిచోట్ల వ్యక్తా వ్యక్తంగా కాళిదాసు తన కథను పూర్వభాగమంతా ధ్వనిస్తూనే వచ్చాడు.

'తేన మృగ వీష విప్రకృష్టాంతర్ప సంవృత్తః' ఈవాక్యంకూడా దాసినే ద్వనిస్తోంది. ఈ కష్టభూమి దాటింతరువాత తన కావ్యం యెల్లా నడుస్తుందో యెల్లా చెప్పాడు.

'ముక్తేమ రశ్మిమ నిరాయతపూర్వకాయాః
నిష్కంప చామరశిఖా నిభృతోర్ధ్వ కర్ణాః'

అతన కావ్యం క్లిష్టమిట్టం దాటితే అంత దర్జాగా పోతుందట. ఈ వాక్యానికి ఆయన చతుర్థాంకంలో ఉన్నరచన, సప్తమాంకపు రచన చాలానిదర్శనం. ఇంక తరువాత ప్రతి చిన్నవాక్యమునందు వస్తుధ్వనులు నింది కావ్యాన్ని బిగించాడు. శకుంతలచీర పొదమీద పడ్డది. మళ్ళీ ఆవిడ తీసుకొంది. అప్పు డామె చెలికత్తె 'పరిముచ్చాసి' అన్నది. వదిలిపెట్ట బడ్డావు అని అర్థము. ఎవరిచేత? ఒక్క పొద జేతనేకాదు, కాశ్యపునిచేతకూడా. దువ్యంతుడు శకుంతలను 'అపితపోవర్ధణే?' అని అడుగుతాడు. తపస్సు సాగుతోందా అని. ఎవరి తపస్సు? ఎటువంటి తపస్సు? కణ్వునిదా? ఆశ్రమములోదా? కన్యాత్వ తపస్సా? దీని అర్థం బహుముఖంగా ఉంటుంది.

ఇట్లా కాళిదాసు కృత్యాద్యవస్థ పడ్డాడు. ధ్వనికి అవధి ఆయిన ఆతని రచనలో అవస్థ అపస్థకాదు. ఊరికే నామమాత్రం.

ఇట్లాగే భవభూతికూడా ఉత్తరరామ చరిత్రలో చేశాడు. సంస్కృత నాటకాలంటే కృత్ర సంక్లుప్తితో కూడిన రచనలు. ప్రవేశ నిష్క్రమణాల దగ్గరనుంచీ అర్థవంతాలుగా ఉంటవి. ప్రత్యక్షరమూ ప్రయోజనకారిగా ఉంటుంది. ఉత్తరరామ చరిత్రలోని ఆద్యంతాంకాలు మంత్రశాస్త్రం వంటివి. వర్ణనమామూయంలో ఆద్యక్షరమైన అకారమూ, అంత్యాక్షరమైన క్షకారమూ కలిసి అక్షరమాల అయినట్లుగా భవభూతి ఆద్యంతాంకాలు రెండూ అల్లాచేశాడు. ఒకరు భవభూతి ప్రథమాంకనిర్దిష్టాలయిన బహువిషయాలను చివరి అంకాల్లో వాచ్యంగా చేశాడన్నారు. ఒకదృష్టికి అది వాచ్యంగా కనపడుతుంది. కాని లక్షణోద్దిత ధ్వనుం కలిశయించి శ్రీరామ చంద్రుడి పరమపురుషత్వం మహాధ్వనిగా కావ్యంలో కనిపిస్తుంది మొట్ట మొదటనే.

కింత్రుమష్టాన నిత్యత్వం స్వాతంత్ర్య మపకర్షతి
సంకటా హ్యహితాగ్నినాం ప్రత్యవాయై ర్గుహస్థతా

గృహప్రస్థితుడైన జనకుని మూలంగా సీత విషాదంబొందుతూంటే రాము డామె నిట్లా ఓదార్చాడు. అనుష్ఠాననిత్యత్వము స్వాతంత్ర్యమును లాగివేస్తుందిట. రాముడు రాజ్యానుష్ఠాన నిత్యత్వం కలవాడు. తనకు స్వాతంత్ర్యం లేదు. అందు కనియే సీతాదేవిని కూడా వదిలిపెట్టవలసి వచ్చింది. ఈ ధ్వని యిందులో లేక పోతే అది శిల్ప మనిపించుకోదు. ఒక ధర్మాన్ని చెప్పడం మాత్రమే అవుతుంది. భవభూతి ప్రథమాంక మంతా చిత్రపటదర్శనం చేస్తూ మాట్లాడిన మాటల్లో రాటోయే సీతా వియోగాన్నే సూచిస్తాను. ఇది పూర్వార్థంలో పశ్చార్థం ప్రవేశించి కావ్యాన్ని కర్మ సూత్రంతో కట్టివెయ్యటం. కథలు భేదమే తప్ప ఆ మహానుభావుల దృష్టిఅంతా ఒకటే. కాళిదాసు రఘువంశంలో దిలీపుణ్ణి రాజ్యాశ్రమముని అన్నాడు. అది భవభూతి రామచంద్రుడి కెంత తగిలిపోతుంది.

సంస్కృత నాటకాలు చదువుతోంటే కావ్యం యిల్లా యెందుకు మొదలు పెట్టాడు. ప్రతి అంకమూ ప్రవేశకం కూడా యిల్లా ఎందుకు చేశాడు. ఈ మాట యిల్లా యెందు కనిపించాడు, అన్నప్రశ్నలకు సమాధానాలుగా బహుప్రయోజనాలు కనబడుతుంటవి.

ఇది ఒక మహాశిల్ప లక్షణం. ఇది సంస్కృతనాటక సారస్వతంలో నిండి నిబిడికృతమై వుంది. భాసుని ప్రతిమలో వర్ణనల వత్తాంత మిట్లాంటిది. అది దీని కన్న తక్కువరకం. వేడిసంహారనాటక ప్రథమాంకం తక్కిననాటకంతో ఎక్కువ ప్రసక్తి లేని భీముని రౌద్రమంతా కృత్యాద్యవస్థా విషయం. ఆ అంకంలో భట్ట నారాయణుడు చూపించిన నేర్పు తక్కిన అంకాల్లో లేదు. ఆ అంకం వ్రాసిన యెత్తుగడలో తక్కిన పుస్తకం సంబాళించుకో లేకపోయినాడనిపిస్తుంది.

తక్కిన చాలామంది కవులు యీ క్లిష్టమార్గాన్ని పట్టక పాత్రపోషణాదులు, అలంకారాదులు సంవిధాన కల్పనలతో తమనాటకాలు రమ్యంగా చేసుకుంటూ వచ్చారు. ఈ మార్గం వ్యాసకాళిదాస భవభూతుది. తక్కినవారు చేతనైనంత మట్టుకు కొద్దికొద్దిగా సవరించు కొన్నారు.

తెలుగులో పింగళి సూరన్న తన కథాకల్పనా వైదుష్యంచేత కొంతకొంత యీమార్గాన వెళ్ళాడు. కాని ఆయన ఉపశ్చుత్కాడ శబ్దాలు నిక్షేపించి ఆ రెండవ రకపు చేతలోనే కొంత వాచ్యం చేశాడు.

తిక్కనగారు తాను భారతము వ్రాస్తూ ఉపాఖ్యానాల్లోనే కావ్యరచనా వైదుష్యం వెల్లడిస్తువచ్చాడు. ఆయన మరుత్తుని కథ ఒకటి అట్లాంటిది. భవిష్యత్కథా సూచన, అగామికథాంశ స్ఫురణ చేసేమాటలు ప్రయోగించడం ఆయన చాలాబోట్ల చేశాడు. పదిపద్యాలు చాలిన ఉపాఖ్యానంలోమాడా తిక్కనలో యీ పద్ధతి కనపడుతూ ఉంటుంది.

ఇది భారతీయ శిల్పానికి ఉత్కృష్ట స్వరూపం అనుకోవాలి. ఇలాంటి రచనలో నృప్తిరహస్యం గోచరమవుతూ ఉంటుంది గనక. ఒక రకంగా చూస్తే యిది కావ్య గుణాపాదనయే అనిపించవచ్చు. కాని భవభూతికాళిదాసాదుల తరగతులలో వారి యందే కనబడుతున్నది. ఇట్టి రచన కొన్ని పాశ్చాత్య గ్రంథాల్లోనూ కనబడుతోంది. కాని వాళ్ళు ప్రధానంగా ప్రతిపాదించే విషయాలు రస ప్రధానాలు కాకుండా భావప్రధానాలవడం చేతనూ, వారి పరమోద్దేశాలు సంఘగత క్లిష్టపరిస్థితుల విమర్శించుట కావడంచేతనూ వారికి భారతీయులకువలె ధర్మ ప్రాధాన్య బుద్ధి లేకపోవడం చేతనూ, ఇట్టి పద్ధతిలో ఆకొద్దించి మహాకవుల రచనా కింది దూనంగా కనబడుతుంది. వట్టి కావ్యరచనా శిల్పం తీసుకొంటే అందు యీ పద్ధతులు కొద్దిమంది వహాభావులలో లేకపోలేదు.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ *

తుది విన్నపము

సంఘంలో నిరక్షరకుటుంబాలు ఎక్కువగా ఉన్నంతకాలం సంఘం వృద్ధిలోకి రాదు. సౌఖ్యమన్నది సంఘంలోని భాగ్యవంతులూ, పెద్దలూ సామాన్య ప్రజలతో పాటు సమానంగా ఆనుభవించ పలసినదే కాని తామొక్కరే అనుభవించవలసినది కాదు. ప్రజలలో విద్య వ్యాపిస్తేకాని సంఘం వృద్ధిలోనికి రాదు. ఐతే, ప్రజలలో వ్యాపించ వలసిన విద్య ఈ కాలానికి పనికిరాని ప్రాచీన కావ్యాలు, వ్యాకరణాలు చదివించడంవల్ల రాదు. ఇంగ్లండులో కూలివాండ్లు కమ్మర్లు మొదలైన వాండ్లు షేక్స్పియర్, మిల్టన్ మొదలైన మహాకవుల గ్రంథాలు చదవమంటే చదవరు.

“మాకు కడుపునొందా తిండి దొరికే మార్గం చెప్పండి. మా వృత్తులకు సంబంధించే విద్యలు మాకు నేర్పండి” అంటారు. అందుచేత, వాళ్లకోసం ఇదివరకున్న విద్యావిధానమంతా మార్చవలసి వస్తున్నది. కంకారాలన్న ప్రదేశాలకు విద్యాధికులు పోయి వాళ్లకు తెలిసే భాషలో ఉపన్యాసాలిస్తూ, ఉపన్యాస విషయాలు చర్చిస్తూ ప్రజలకు జ్ఞానము, వివేకము కలుగజేస్తున్నారు.

రేడియో ప్రసంగాల వల్లను, పత్రికలవల్లను, పుస్తకాల వల్లను ప్రజలలో విద్య వ్యాపిస్తూ ఉన్నది. ఇంగ్లండు మొదలైన పాశ్చాత్యదేశాలలో కేవలం ప్రజల కోసం పెద్ద సారస్వతం పుట్టి వృద్ధిపొందుతూ ఉన్నది. అది అంతా ప్రజల భాషలోనే ఉంటుంది. ఆ విధంగానే మన దేశంలో కూడా ప్రజలలో విద్య వ్యాపించడానికి అనుకూలమైన గ్రంథాలు కావలెనని ప్రజలు తమ భాషలో వ్రాయడానికి, చదవడానికి సమర్థులు కావలెను.

ప్రజలలో విద్య ఎక్కువగా వ్యాపింపజేయడానికి, నవీనాశయములకు అనుకూలంగా అందరిలోనూ హృదయ పరివర్తనం కలుగజేయడానికి ఎక్కువగాతోడుచేసే పత్రికలే. కనుక పత్రికా సంపాదకులకు నా విన్నపము తెలియజేస్తున్నాను.

సుమారు 80 సంవత్సరములై వర్తమానాంధ్రభాషాప్రయోజనము గురించి పాటుబడుతూ ఉన్నాను. వ్యావహారిక భాషాగౌరవమును నిలబెట్టడానికి నేను ప్రయత్నిస్తూ ఉంటే దానిని పడగొట్టడానికి ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు పనిచేస్తూ వచ్చారు.

మొదటి నేనూ, నా మిత్రుడు గురజాడ అప్పారావు, మాకు తోడుగా మరి ఇద్దరు ముగ్గురు మాత్రమే ఈ ఉద్యమము ప్రారంభించాము. తక్కిన తెలుగు వారందరూ మాకు ప్రతికూలంగా ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారితో కలిసి మా ఉద్యమాన్ని ఎదిరించిన వారే.

ఆ కాలంలో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారి ప్రతిష్ఠా, గౌరవము, ప్రాభవము ఎక్కువగా ఉండడం వల్లనూ, వ్యావహారిక భాషా ప్రయోజనము సరిగా బోధపడక బోవడంవల్లనూ ఆ పరిషత్తువారి అభిప్రాయము ననుసరించి తెలుగు దేశమందలి పెద్దలందరూ తీర్మానాలు చేసి గవర్నమెంటువారికి ఎక్కువగా ఒత్తిడి కలిగించి వాస్తవమైన దేశభాష బడిపిల్లలు అభ్యసించకుండా చేశారు.

అప్పుడు “నిజమైన సంప్రదాయము” అనే పేరను చిన్న వ్యాసమొకటి రచించాను. అది శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలుగారు అచ్చువేయించి ప్రకటించారు. అందులో విద్యార్థులు చదువుకొనే గ్రంథాలన్నీ మన పూర్వులు వ్యావహారిక భాషలోనే రచించే వారని కొన్ని నిదర్శనాలు చూపించాను.

దేశంలో అందరూ మీ వాదానికి ప్రతికూలంగా ఒత్తిడి కలుగజేస్తున్నారు. గనుక వ్యావహారిక భాషా ప్రయోజనం అంగీకరింపజాలమని గవర్నమెంటు వారున్న యూనివర్సిటీ వారున్న అనడంచేత, తెలుగు దేశమంతా తిరిగి నిజమైన సంప్రదాయం తెలియబరచి ప్రచారం సాగించాను.

పరవస్తు చిన్నయసూరి కావ్యభాషలో తననీతిచంద్రిక రచించి గద్యరచనకు కావ్యభాషా సంప్రదాయం తెచ్చిపెట్టక పూర్వం వ్యావహారికభాషలో సకల విద్యులైన గద్యరచనలు సాగుతూ ఉండేవనీ రుజువు చేయడానికి వ్యావహారిక భాషలో రచించిన వ్రాతపుస్తకాలూ, మొదట అచ్చుపడ్డపుస్తకాలూ, కొన్ని సంపాదించి ఆవి పట్టుకొని తెలుగు దేశంలో ఉన్న కాలేజీలకు వెళ్ళి అక్కడి పండితులకూ, ఉపాధ్యాయులకూ చూపించాను. చాలాచోట్ల సభలలో ఈవిషయమై ఉపన్యాసాలిచ్చాను.

1918 సం. నవంబరు 19వ తేదీని కొవ్వూరులో జరిగిన ఆంధ్రసారస్వత మహాసభలో వందలకొలది తెలుగుపండితులూ, కవులూ నావాద మంగీకరించారు. 1919వ సం. ఫిబ్రవరి 28వ తేదీని రాజమహేంద్రవరమందు కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారు అధ్యక్షులుగా వర్తమానాంధ్రభాషాప్రవర్తకసమాజము

స్థాపించుటకు ఏర్పాట్లు జరిగినవి. కాని పంతులుగారు మరి మూడుమాసములకే పరమ పదము పొందుటవల్ల వారి తోడ్పాటు మా సమాజమునకు లేకపోయినది. అయినా మా ఉద్యమం సాగకపోలేదు

1919 సం.లోనే నేను నా “తెలుగు” పత్రిక ప్రకటించి అందులో వ్యావహారిక భాషాప్రయోజనంగురించి ఆంధ్ర పండిత భిషక్కుల భాషాభేదజం గురించి, ఆంధ్రభాషా పరిణామం గురించి వ్యాసాలురచించి ప్రకటించాను. అవి చాలమంది పండితులూ, కవులూ చదివారు. క్రమక్రమముగా నా వాదము ఆమోదించేవారి సంఖ్య అధికమవుతూవచ్చింది. పత్రికాసంపాదకులందరూ తమ పత్రికలందు వాడుక భాషలో రచించిన వ్యాసాలకు కొంచెము కొంచెముగానైనా ఆవకాశం కలుగజేస్తూ వచ్చారు.

తుదకు 1928 సం. తణుకులో ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ సాంవత్సరికోత్సవము జరిగినప్పుడు సభలోనివారు ఆందరూ కాకపోయినా అనేకులు వ్యావహారిక భాషాప్రయోజనం అంగీకరించారు. దానితో పరిషత్తుపెద్దలు ఉపద్రవము జరిగి పోయినట్లుగా భయపడి అటుపైని జరిగే సాంవత్సరికోత్సవములలో అటువంటి తీర్మానాలు మరికాకుండా ఉండేటట్లున్నూ వ్యావహారికభాషావాదులెవరూ తమ పరిషత్తులో సభ్యులుగాచేరకుండా ఉండేటట్లున్నూ కట్టుబట్టాలు చేసుకొన్నారు.

దేశంలో అంతకంతకు వ్యావహారికభాషావాదము అంగీకరించినవారినంఖ్య ఎక్కువగుటచేతను ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి ఉద్దేశములను ఆమోదించేవారి సంఖ్య తక్కువగుటచేతను ఆ పరిషత్తు షీఠించినది; పరిషత్ పత్రిక మరి కన బడదు. నా వాదమును పూర్తిగా ఆమోదించిన నా మిత్రులు ‘సవ్యసాహిత్య పరిషత్తు’ స్థాపించి ‘ప్రతిభ’ అనే పత్రిక ప్రకటిస్తున్నారు. ఆ పత్రికేకాదు, అన్ని పత్రికలున్నూ వ్యావహారికభాషాప్రయోజనమును అంగీకరించినవి.

వందలకొలది కవులూ, పండితులూ తమ వాడుకభాషలో రచన సాగిస్తున్నారు. ఇంతమట్టుకైనా నా కృషి ఫలించిండుకు నేను కృతార్థుడనైనానని సంతోషిస్తున్నాను. కాని బదులలోను కాలేజీలలోను ప్రభుత్వమువారున్న విశ్వ విద్యాలయములవారున్నూ వ్యావహారికభాషా ప్రయోజనము అంగీకరించేవరకు నా వాదము పూర్తిగా నెగ్గినదని నేను భావించలేను. ‘దేశంలో ఆందరున్నూ మీకు ప్రతికూలంగా ఉన్నారు. గనుక వ్యావహారిక భాషాప్రయోజనం మేము అంగీక

రింప లే మని గదా ప్రభుత్వమువారున్న విశ్వవిద్యాలయమువారున్న 25 సంవత్సరాల క్రిందట అన్నారు.

ఈ 25 సంవత్సరాలలో ఇంతమట్టుకు పరివర్తనం జరిగింది గనుక ఇక నైనా బడులలోను కాలేజీలలోను వ్యావహారికభాష మూలంగా విద్యసాగేటట్లు చూడవలసి ఉన్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారు నాకు 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదు అనుగ్రహించడం నా గ్రాంథికభాషా పాండిత్యానికి కాదుగదా ! నా వ్యావహారిక భాషా వాణ్యము ఆమోదించే ఈ గౌరవము నాకు ప్రసాదించా రనక తప్పదు.

నన్ను గౌరవించినందుకు నేను కృతజ్ఞుడనే కాని వ్యావహారికభాషా ప్రయోజనము ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వారు అంగీకరించి ఆచరణలో పెట్టిన దాకా నేను పూర్తిగా కృతకృత్యు జ్ఞులునానని సంతోషించలేను.

ఈ నడుమ విశ్వవిద్యాలయమువారి తెలుగు పరీక్షలలో వ్యాసరచనకు ఒక విషయంగా రేడియో ప్రసంగములవంటి ప్రసంగమొకటి వాడుకభాషలో విద్యార్థులు రచించేటట్లు ఏర్పరచవలసినదని ఎకడమిక కౌన్సిలులో ఒకరు తీర్మానం ప్రవేశపెడితే అది బోర్డాఫ్ స్టడీజువారి అభిప్రాయానికి పంపించా లన్నారు.

ప్రభుత్వమువారు బడులలో ఎందుకూ పొందని దిక్కుమాలిన కృతకాంధ్ర భాషలో రచించినవాచకాలే కావలెనంటున్నారు; వాడుకభాషలో రచించిన పుస్తకాలు "అప్రూవ్" చేయమంటున్నారు.

ఎందుచేత? వ్యావహారికభాష అంటే గ్రామ్యమన్న దురభిప్రాయం మన పెద్దలికి వదలలేదు. వ్యావహారికభాషే వాస్తవమైన మాతృభాష అన్న విషయం ఎంతచెప్పినా వారు గ్రహించడంలేదు. ఏమిచేయను? వ్యావహారికభాషను గ్రామ్య మనకూడదని మరిఒకసారి గట్టిగా నవ్వబెప్తున్నాను.

గ్రామ్యశబ్దము పారిభాషిక శబ్దము. గొల్లలు మొదలయిన పామరుల భాష గ్రామ్యమని సంస్కృతసారస్వతముతో ఆలంకారికు అన్నారు. లక్షణ విరుద్ధమయిన భాష గ్రామ్యమని తెలుగు పండితులన్నారు. ఏ అర్థంలో చూచినా మన వ్యావహారిక భాషకు గ్రామ్యమన్న పేరు అన్వయించదు.

ఎందుచేతనంటే, నేను గత ౬౦ సంవత్సరములనుండి సమృద్ధిస్తున్న వ్యావహారికభాష శిష్టజన వ్యావహారికభాషేకాని గొల్లలు మొదలయిన పామరులు వలికే గ్రామ్యభాష కాదు.

లక్షణవిరుద్ధమైన భాష గ్రామ్యమన్న సూత్రము మన శిష్టజన వ్యావహారిక భాష కెంతమాత్రము వర్తించదు. ఎందుచేతనంటే ఆ సూత్రము కల్పించిన లక్షణకర్త ఉద్దేశించిన భాష భారతాది ప్రాచీనకావ్యములలోని భాష.

అయితే మన వ్యావహారికభాషకున్న ప్రాచీన కావ్యభాషకున్న సంబంధమే లేదా అంటే లేకపోలేదు. సంస్కృతసారస్వతంలో వైదికభాషకున్న లౌకిక భాషకున్నగల సంబంధంవంటి సంబంధం ఉన్నది.

మన ప్రాచీనకావ్యభాష వైదికభాషనంటిది. వ్యావహారికభాష లౌకికభాష వంటిది. లౌకికభాషకు లక్షణంచెప్పిన పాణిని, కాత్యాయనుడు, పతంజలి లోకంలో ఉన్న వాడుకభాష ప్రమాణంగా గ్రహించి సూత్రాలు, వార్తకాలు, ఇష్టులు రచించారు గాని వాల్మీకివ్యాసాదులు రచించిన గ్రంథాలలోని భాష ప్రమాణంగా చూపించలేదు.

ఇంగ్లండుదేశములో చక్రవర్తిగారు, మంత్రులు, బిషప్పులు, వర్తకులు, ఉపాధ్యాయులు మొదలైన పెద్దలందరూ శిష్టులే. వారి వ్యావహారికభాషలోనే గ్రంథాలు రచిస్తున్నారు, విద్య బోధిస్తున్నారు ఉపన్యాసాలు లిస్తున్నారు. ఆ భాషలోనే మన గవర్నరుగారు రేడియో ఉపన్యాసాలు ఇచ్చారు.

ఆ విధంగానే న్యాయమూర్తులయిన వేపా రామేశ్వంగారు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ కళాశాలాధ్యక్షులయిన విస్సా అప్పారావుగారు, పండితులును కవులును అయిన చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు మొదలైన పెద్దలు తమ వ్యావహారికభాషలో రేడియో ప్రసంగాలు చేశారు.

వీరందరూ శిష్టులే. వీరిభాష వర్తమాన శిష్టజన వ్యావహారికభాష. వీరెవ్వరూ శిష్టులు కారంటే మన ఆంధ్రదేశంలో మరెవ్వరు శిష్టులు కాగలరో నాకు తెలియదు.

వ్యావహారికభాష గ్రంథరచన కుపకరించ దనదానికి గొప్ప కారణంగా భాషలోని మాండలికరూపభేదాలు చూపిస్తూ ఉంటారు కొందరు.

వాడుకభాష ఒక మండలంలో ఒక విధంగాను మరి ఒక మండలంలో మరి ఒక విధంగాను ఉంటుంది.

అక్కడివారి మాటలు ఇక్కడివారికి ఇక్కడివారి మాటలు అక్కడివానికి తెలియవు. సర్కారుజిల్లాలవాండ్లు పప్పు అంటారు. రాయలసీమవారు జేప అంటారు. వారు 'అద్దె' అంటే వీరు 'బాడుగ' అంటారు. వారు 'చెక్క' అంటే వీరు 'వక్క' అంటారు. వారు 'ఆనపకాయ' అంటే వీరు 'సొరకాయ' అంటారు. గనుక వాడుకభాష గ్రంథరచనకు పనికి రాదంటారు.

ఈ వాదం 30 సంవత్సరాలనుండి చేస్తూనే ఉన్నారు. అందుకు సమాధానం చెప్తునే ఉన్నాను. నా సమాధానం విననట్లుగానే మళ్ళీమళ్ళీ అదేవాదం చేస్తూ ఉంటారు, ఖండితమైనవాదం ఎక్కువసార్లు చేస్తూ ఉంటే దానికేమైనా బలం వస్తుందా? తోగడనే ఈ వాదం బయలుదేరినప్పుడు "సరే, మీరన్నమాట నిజమే. ఒక మండలంవారి వ్యవహారంలో పప్పు, అద్దె, చెక్కలు, ఆనపకాయ అనే మాటలున్నవి. అవి రెండోమండలంవారి వ్యవహారంలో లేవు. ఆ రెండో మండలంవారి వ్యవహారంలో వాటికి సరిగా బేడలు బాడుగ, వక్కలు, సొరకాయ అనేమాటలున్నవి. ఇవి మొదటి మండలంవారి వ్యవహారంలో లేవు.

"అయితే ఏమంటారు? తమ మండలములో లేక ఇతర మండలములో ఉన్న మాటలే వాడాలంటారా? ఏ మాటలూ వాడరాదంటారా?

"ఈ మాటలలో ఏదీ వాడకూడ దంటే ఆ విషయం వాయవలసి వచ్చినప్పుడు ఏలాగు వ్రాయడము? ఏ మాట ప్రయోగించడము? సొరకాయ వద్దు; ఆనపకాయ వద్దూ 'అలాబూ' అని సంస్కృతం మాట వాడమంటారా?" అని నేను అడిగినప్పుడు నా ప్రతిపక్షులు ఒకరిమొగము ఒకరు చూచుకొని మారు మాటాడలేక ఊరుకున్నారు.

మాండలిక శబ్దాలు అన్ని భాషలలోను ఉంటవి. అన్నీ సాధువులే, భాషా లక్షణం చేసేవారు ఈ రూపాలన్నీ సేకరించి అనుశాసిస్తారు.

పాణిన్యాదులు అలాగే చేశారు. ప్రాచీన-ఈ రూపము, ఉదీచా-ఈ రూపము అంటూ అనేకంగా మాండలిక శబ్దాలు అనుశాసించారు.

మన తెలుగు కవులు మాండలిక శబ్దాలు వాడుక చేశారు. 'పప్పు' శ్రీనాథుని హరవిలాసంలోను, 'బేడలు,' ఆముక్తమాల్యదలోను ప్రయుక్తము లయి ఉన్నవి. మాండలిక శబ్దాలు వ్యావహారిక భాషాప్రయోగానికి ప్రతిబంధక మనే వారికి లక్షణ సంప్రదాయం తెలియదని చెప్పాలి.

“కేశవ! యాంధ్రులు నానా

దేశంబులయందు నిలిచి తెలుగుకి తత్త

ద్దేశోక్తు లంట బలికిన

నాశబ్దము లన్యదేశ్య జాండ్రము లయ్యెన్.”

ఆని అప్పకవి చెప్పలేదా? ఆంధ్రభాషార్థము. ఆంధ్రనామ సంగ్రహము మొదలయిన నిఘంటువులలో ఈ మాండలిక శబ్దాలు చేరలేదా? ఇవి అన్నీ శబ్దరత్నాకరములోని కెక్కలేదా?

ఎవరివాడుకలో ఉన్నమాటలు వా రుపయోగిస్తారు. ఆ మాటలు తమ మండలము వారికే కాని తక్కినమండలమువారికి తెలియవన్న విషయం తెలియడ మేలాగు? మాండలిక శబ్దాలనుగురించి మా ప్రతిపక్షులు చేసేవాదం సారం లేనిది. దీనిని గురించి సవిస్తరంగా నా “బాలకవిశరణ్యం”లో వ్రాసిఉన్నాను. (చూ. పు. 271-274)

ప్రాచీనకావ్యభాష నేడున్న పిల్లలచేత చదివించి అందులోనే వారిచేత వ్రాయించరాదా? అది అందరికీ సామాన్యభాష అంటారు కొందరు. అది అందరికీ అన్యభాషవంటిది. అది ఎవ్వరికీ పట్టుపడకపోవడములోనే ‘సామ్యం’ అంటారు నేను. ప్రాచీనకావ్యభాష పట్టుపడవలెనంటే సంస్కృతభాష బాగా రావాలి. తెలుగు ప్రబంధాలు, కావ్యాలు అన్నీ చదివి అందులోని భాషారూపాలు గ్రహించాలి. ఆర్థానుస్మార శకటరేఫనిర్ణయాలు గుర్తించాలి. ఇంతచేసినా ఆ కావ్యభాష కొంతవరకు అర్థంచేసుకోవడం సాధ్యమయితే కావచ్చునేమో కాని అది నిర్దుష్టంగా వాడడం ఇదివర కెవరికీ సాధ్యం కాలేదని, సాధ్యం కావడం అసంభవమనీ నేను బాహుటంగా చెప్పగలను. మహామహోపాధ్యాయ కొక్కండ వేంకటరత్నం పంతులుగారికి, రావుబహదూర్ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులు గారికి, గ్రాంథికాంధ్రభాష రాదనీ, సంస్కృతభాష రాదనీ వారి గ్రంథాలలోని

తప్పులు చూపించారు కళాప్రపూర్ణులయిన వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు. వారు తప్పులు ఒప్పులుగాను ఒప్పులు తప్పులుగాను చెప్పారని చూపించి ప్రాచీన గ్రాంథికాంధ్రభాష వారికి బాగుగా పట్టుపడలేదని నేను రుజువుచేశాను.

నేను రచించిన మిథ్యాపవాదము, ఆంధ్రపండిత భిషక్కుల బాషాభేష జము చదివితే మీకి విషయం స్పష్టమవుతుంది. నాకు పూర్తిగా పట్టుపడిందని నేను చెప్పకోవడంలేదు. ప్రాచీన కావ్యభాష ఎవరికి చక్కగా రాదనే చెప్తున్నాను. అది పట్టుపడడం అసాధ్యమని ఎందుకంటున్నానంటే-అది పూర్తిగా తెలుసుకోవడానికి తగిన సాధనాలు లేకున్నవి.

ఏ కవియైనా తన కావ్యములలో తనకాలంలో ఉన్న భాషంతా పూర్తిగా వాడుకచేయడానికి అవకాశ ముండదు. గమక కావ్యాలలోనికి రానిభాష మనకు పోయినట్లే కదా. కొన్ని శబ్దాలు ఆకారమధ్యములలో ఉకారమధ్యములలో చెప్పలేము. కొన్ని శబ్దములలోని వర్ణములు పరుషములలో సరళములలో చెప్పడం కష్టము. ఏకవచనములోమాత్రమే కనబడుతూఉన్న శబ్దాలకు బహువచనరూపము లెట్లుండవో చెప్పలేము; బహువచనములో మాత్రమే కనబడుతూఉన్న శబ్దాలకు ఏకవచనరూపము లెట్లుండవో చెప్పలేము. కొన్నివిభక్తులలో మాత్రమే కనబడుతూఉన్న శబ్దాలకు తక్కిన విభక్తిరూపాలెట్లుండవో చెప్పడం కష్టము. కొన్ని శబ్దాలు కావ్యాలలో ఉన్నా నిఘంటువులలో కనబడవు; కొన్ని శబ్దాలు గ్రాంథికభాషలో కనబడకపోయినా నిఘంటువులలో ఉన్నవి.

గ్రాంథికభాషలో శబ్దరూపాలు ఎట్లున్నవో ఆధ్యానుస్వారము, శకటదేవము ఏయే శబ్దాలలో ఉన్నవో, ఎందులో లేవో తెలుసుకోవడము ఎంతకష్టమో చూడండి. ఏదైనా వాకరూపముగురించి తగవువచ్చినా, సందేహం కలిగినా అది గ్రాంథికభాషలో లేదు ; తప్పు అని చెప్పడం ఎంతసాహసమో ఆలోచించండి.

గ్రాంథికాంధ్రము పెద్దపెద్ద పండితులకే సరిగా తెలియనప్పుడు, అది చిన్న చిన్న బడిపిల్లలకు విధించడము కార్యమవునా, కాదా-అలోచించండి. లోకంలో ఏదైనా ఒకవృత్తి అవలంబించి బతుకుదా మని ఆలోచించి కాస్త చదువూ వ్రాతా నేర్చుకొని తమకు కావలసిన విషయము బోధించే పుస్తకాలు చదువుకొందామన్న సామాన్యులచేత ధారితెన్నూలేని ఈ గ్రాంథికభాషలో రచించిన వాచకాలు చదివిస్తే ఏమి ఫలము కలుగగలదు ?

20 ఏండ్లు చదువుకొని 40 ఏండ్లు ఉపాధ్యాయులై ఉన్న పండితులకే కాని, ఈ గ్రాంథికభాష నాలుగుక్లాసులు చదివి ఏదో ఒకవృత్తి ఆవలంబించే వాండ్లకు ఎందుకు ఉపచరిస్తుంది? వాండ్లకు వాండ్ల వాడుకభాషలో పొందికగా వ్రాయడము నేర్చి ఉంటే అది ఉపచరించును. అది నేర్చరు. ఈ గ్రాంథిక భాష రాదు. అందుచేత, వాండ్లు రెంటికీ చెడి యథాప్రకారంగా నిరక్షరకుఱు లవుతారు.

దేశభాషద్వారా విద్య బోధిస్తేనే కాని ప్రయోజనంలేదు. శిష్యున వ్యావహారిక భాష లోకంలో నదా వినబడుతూ ఉంటుంది. అది జీవంతో కలకలలాడుతూ ఉంటుంది. గ్రాంథికభాష గ్రంథాలలో కనబడేదేకాని వినబడేది కాదు. ప్రతిమవంటిది. ప్రసంగాలలో గ్రాంథికభాష ప్రయోగిస్తూ తిట్టుకొన్నా సరసాలాడుకొన్నా ఎంత మాస్యాపదంగా ఉంటుందో చూడండి.

గ్రాంథిక భాష యెడల నాకు ఆదరణ లేకపోలేదు. ప్రాచీన కావ్యాలు చదువ వద్దనీ విద్యార్థులకు నేర్పవద్దనీ నే ననను. కాని ఆ భాషలో నేడు రచన సాగించడానికి పూనుకోవడం వృధా అంటున్నాను. నిర్దుష్టంగా ఎవరున్నా వ్రాయలేరు. వ్రాయగలిగిన వ్రాసేవారికి కష్టమే, వినేవారికి కష్టమే. వ్రాసేవాండ్లెమి చేస్తున్నారు? భావం తమ సొంత (వాడుక) భాషలో రచించుకొని గ్రాంథికీ కరణం చేస్తున్నారు. అది చదివేవాండ్లు వినేవాండ్లు తమ సొంత వాడుక మాటలలోకి మార్చుకొని అర్థం చేసుకొంటున్నారు. ఎందుకీ వృధా ప్రయాసం?

స్వరాజ్యం కావలె నంటున్నాము. ప్రత్యేకాండ్రరాష్ట్రం కోసం చిక్కుపడుతున్నాము. ప్రజాస్వామిక పరిపాలనం కోరుతున్నాం. ఇటువంటి పరిస్థితులలో మన ప్రజలకు, సామాన్యజనులకు ఏ భాషద్వారా జ్ఞానం కలుగజేయవలసి ఉంటుందో, ఏ భాషలో గ్రంథరచన సాగించవలసి ఉంటుందో ఆలోచించండి!*

—గిడుగు వేంకట రామమూర్తి

జైన రామాయణము

ప్రపంచమంతయు వాల్మీకి రామాయణము నెఱుగును. కాని శ్రీరామాల వారి కథను జైనులలో చాల భిన్నముగా జెప్పకొనుచున్నారు. హిందువు లీవిషయము గమనించలేదు. ఈ జైనరామాయణము హేమచంద్రాచార్యులు రచించిన త్రివప్తి శ్లోక పురుష చరిత్రమను గ్రంథములో నొక మట్టమైయున్నది. ఇప్పుడా కథను వివరింతును. వాల్మీకిరామాయణమునకు దీనికిని భేదములున్న భాగములే వివరింతును. తక్కినవి సామ్యములే యని గ్రహింపవలయును.

౧వ అధ్యాయము

రాక్షస వానరోత్పత్తి

భరత ఖండ మందలి వినిత పట్టణమున శ్వాక్షుకు వఃశీయుడైన సగర చక్రవర్తి రాజ్యము సేయుచుండెను. అత డొకనాడు వేట కరిగి బాట తప్పి యలసియుండెను. అప్పు డరణ్యమందత డొక సుందరిని జూడెను. ఇరువురు మోహించిరి. అప్పు డొకడు వచ్చి యా సగరునితో నిట్లు చెప్పెను. “అయ్యా, విద్యాధరులలో నొకరైన సులోచన యను రాజు గగనవల్లభా పట్టణము నేల చుండెను. అతనికి సహస్రనేత్రు డను కుమారుడును, సుకేశయును కూతురును కలరు. రదన పురాధీశ్వరుడైన పూర్ణమేఘు డను వాడు సుకేశను గోరియు నశీష్టము నెఱవేఱునందున సులోచనుని జంపి రాజ్య మపహరించెను. ఇప్పుడు సహస్రనేత్రుడును తన చెల్లెలగు సుకేశయు నీ యరణ్యమున దాగియున్నారు. తాము సుకేశను పరిగ్రహింప నర్హులు.

అదే ప్రకారము సగరుడు సుకేశను పెండ్లి యాడి సైన్యముక్తుడై పూర్ణమేఘుని పాఱిదోలి తన మఱి రదనపురము నేల నియోగించెను. కొలది కాలమున కీ బావమఱిడులు తీర్థయాత్ర చేయుచుండ పూర్ణమేఘుడు వీరి కెదురుకాగా సహస్రనేత్రు డతని జంపెను. పూర్ణమేఘుని కొడుకు ఘనవాహ నుడు, భీముడను రాక్షస రాజితని జూచి యిట్లు పలికెను. “అయ్యా, నీవు నాకు పూర్వజన్మమున వుత్తుడవు. నా కాలము పమీపించినది. కావున నీవు నా సవ వజ్రములహారము నిచ్చితిని. నీవు రాక్షస ద్వీపమందలి నా లంకా

పట్టణమునకు పాతాళలంకకు రాజపు గమ్ము" అని అతనికి బట్టము కట్టెను. ఇతనికి మహారాక్షసుడు. ఆతనికి దేవరాక్షసుడు. ఆతనికి కీర్తిధవళుడును, ఆతనికి తతిత్కేశుడును బుట్టిరి. ఇక వానరోత్పత్తి యెట్లగుగా:- రత్నపురమును దొల్లి పుష్పొత్తరుడును విద్యాధరుడు రాజ్యము చేయుచుండెను. ఆతనికి పద్మోత్తరుడును కుమారుడును పద్మ యను కూతురును కలిగిరి. శ్రీకంతుడను రాజు పద్మను వివాహమాడ దలచి తనవిమానముపై నెత్తికొని పోయెను. పుష్పొత్తరుడు కోపించి శ్రీకంతుని జంప నుద్యుక్తుడయ్యెను. అప్పుడు పైన జెప్పబడిన కీర్తిధవళు డను రాక్షసుడు వారికి సంధి సమకూర్చెను. కొంతకాలమునకు శ్రీకంతుడు వానర ద్వీపమునకు రాజయ్యెను. ఇతనికి వజ్రకంతుడు, ఆతనికి దధిరథుడు పుట్టిరి.

పైజెప్పిన రాక్షసరా జగు తతిత్కేశు డొకనాడు వానరద్వీపమందు భార్యా సహితుడై యిచ్చావిహారము చేయుచుండ నతని భార్యముఖము నొక వానరుడు బటికిపెట్ట భర్త కోపించి వానిని జంపెను. విమ్మట పళ్ళాత్తపుడై వైరాగ్యమును బొంది తన కొమరు డగు సుకేశునికి బట్టము గట్టెను. అచ్చట వానరద్వీపరా జగు దధిరథునకు కిష్కిందుడు పుట్టెను. అతనిని న్యయంపరమందు మందీర మాలియను రాజు కూతురు వరింపగా ఆశనివేగు డను రాజు కోపోద్దిగి పుట్టె వానర ద్వీపమును జయించి యచటినుండి కిష్కిందుని బారదోలి రాక్షస ద్వీప ముపై తన సైన్యమును నడుపగా సుకేశుడును పాటిపోయెను. ఈ సుకేశుడును, కిష్కిందుడు పాతాళలంకలోను దాగుకొనిరి. అచ్చట సుకేశునికి మాలి, సుమాలి, మాల్యవంతు లను ముగ్గురు కుమారులు పుట్టిరి. మాలి పెద్దవాడైన విమ్మట తన తండ్రి కపచారము చేసిన రాజును, నతని రాజ్యమును జయింప గోరి బయలుదేరెను. కాని యతడు యుద్ధమందు మరణించెను. అతని తమ్ము డగు సుమాలి కేకసి యనుదాని పెండ్లియాడి దానివలన రత్నశ్రవసుడు, భాను కర్ణుడు, విభీషణు డను కుమారులను, చంద్రన్న యను కూతును కనెను. వీరి పూర్వీకు డిచ్చిన నవరత్నముల హారము సుమాలి దగ్గఱ యుండెను. దాని నెవ్వరును నెత్తకాలకుండిరి. దానిని వేయి సర్పములు గావలి గాచి యుండెను. అట్టి వజ్రహారమును రత్నశ్రవసు డవలీలగా ధరించెను. ఆ నవరత్నములందీ బాలుని ముఖ ప్రతిబింబము జూచి తండ్రి సంతసించి యతనికి "దశముఖ" అను బిరుద మిచ్చెను. భానుకర్ణునికి కుంభకర్ణు డను పేరు వచ్చెను. మఱియు చంద్రనఖకు కూర్చనఖ యని పేరు వచ్చెను.

౨వ అధ్యాయము

రావణుని దిగ్విజయము

దశముఖుడు పెద్దవాడై తపస్సుచేసి యనేక శక్తుల సంపాదించి మండోదరి యనుదాని పెండ్లియాడి ఇంద్రజిత్తును కొడుకును బడసెను. పిమ్మట లంకాపురమును సాధించి దాని కధీశు డయ్యెను. వానరరాజైన కిష్కిందుని కొడుకులగు ఆదిత్య రాజస్సు, రక్షరాజస్సు అనువారు నరకములో బడినచా రని విని యన్మరాజును పారదోలి వారిని వానరద్వీపమందు రాజులనగా జేసెను. ఆదిత్య రాజస్సునకు ఇందుమతివలన వాలి, సుగ్రీవులు పుట్టిరి. రక్షరాజస్సునకు సలుడు నీలడు పుట్టిరి. వాలి కిష్కింధ నేలెను. దశముఖుడు లంక నేలు చుండెను. దశముఖుడు వాలి పరాక్రమముల వినినవాడై యోర్యక యతనిపై యుద్ధమునకు బయలుదేరి యోడిపోయి బంధింపబడెను. పిమ్మట వాలి యతనిని విడిచిపెట్టి మేరు పర్వతముపై తపస్సు చేయబోయెను. సుగ్రీవుడు తన కూతురగు సుప్రభను దశముఖునకిచ్చి పెండ్లిచేసెను. దశముఖు డంతటితో సూరకుండక రత్నావళియను నందగతై నిత్యలోకమున నున్నదని విని దాని దెచ్చికొనదలచి పోవుచు మార్గవధ్యమందు వాలిని జూచి మేరువుక్రింద చేయిపెట్టి పర్వతముతో గూడ నతనిని గూర్చుజూచెను. కాని వాలి తన బొటనలేలితో పర్వతము నదుమగా క్రింద నుండిన దశముఖుడు వీడితుడై యనేక సంవత్సరములు రోదనము చేసెను. అందుచేత నతనికి రావణు డను పేరువచ్చెను. రావణు డెట్టి కేలకు ముక్తిసొంది మారుతరాయడు యజ్ఞముచేయుచుండ జీవహింస చేసినందు లకు కుపితుడై యా యజ్ఞముల ధ్వంసము చేసెను. పిమ్మట నలకూబరు డను రాజు ప్రజాపీఠకు డని విని వానిని శిక్షింప రావణుడు బయలుదేరెను కాని నలకూబరుని భార్యయగు ఉపరంభ తనభర్తను సన్మార్గమునకుద్రి ప్పెద నని వేడుకొనగా రావణుడు క్షమింపిపోయెను. పిమ్మట రదనపురరాజు గుణింద్రుని జయించెను. ఇంద్రు డింతవర కజేయుడుగా నుండి యిప్పు డోడిపోయిన వధ్యు డమచుండ నొకముని యిట్లు చెప్పుచు. “నీవు అనందమాలి భార్యయగు అహల్యను నవమానించియుండివి గాన నీ కిప్పు డీ యవమానము కలిగినది.” ఇట్లు దిగ్విజయోన్మత్తుడై రావణుడు దన రాజుదాని కరుగుచుండ అనంతవీర్యుడను ముని యతనితో నిట్లనెను. “ఓయి, నీవు పరదారాసక్తుడ నగుటంజేసి నీ వింతలో వాసుదేవుని యంశసంభూతుడగు వాని భార్యను జెజుబట్టుదువు. దాని వలన నీకు మరణము వచ్చును”. ఈ మాటలు విని రావణుడు కటకటపడి తన్నుతానై కోరని స్త్రీ నింక పొందనని రావణుడు శపథము చేసికొని పోయెను.

ఆవ ప్రకరణము

హనుమంతుని జన్మకథ

మహేంద్రపురమునకు మహేంద్రు డను రాజుండెను. అతనికి హృదయ సుందరి వలన అంజనాసుందరి యను కూతు రుద్భవించెను. అనేక రాజు లీ బిడ్డను వివాహమాడ గోరిరి. అందు ఇద్దరు మాత్రము మహేంద్రుని కిష్టరైరి. అందొకడు విద్యుత్ప్రభయను నతడు. అతడు ధనవంతుడు రూపవంతుడు కాని అల్యాయుష్మంతుడని విశదమయ్యెను. రెండవవాడు పవనాంజయుడు. అతడు విద్యులలో దక్కువ వాడైనను దీర్ఘాయుష్మంతుడగుటచే అంజనాసుందరి నాతనికి వివాహము నిశ్చయించెను. బంధువులందఱు విచ్చేసిరి. వివాహదినమున అంజనాదేవి చెలికత్తె యామెతో నిట్లనెను. 'అమ్మా' మనరాజు ఎంత పొణపాటొనరించినాడు. ఉత్తమ నాయకుని వదలి సాధారణ నాయకుని సీకంట గట్టెనే. అమృత మొక దినమైన త్రాగిన మేలు. యావజ్జీవము విషము త్రాగుట పొసగునే' ఈ మాటను విని అంజనా సుందరి యేమియు ననలేదు. ఈ సంభాషణము పవనాంజయుని జెవిని బడెను. పెండ్లియైన వెంటనే భార్యకొక గడియందుంచి యామెను బలుకరింపకపోయెను. అంత కొంతకాలమునకు రావణుడు వరుణునితో యుద్ధము జేయువాడై పవనాంజయుని సాయము కోరెను. పవనాంజయుడు ప్రయాణమై పోవుచు మార్గమందొక పెంటియంద తనవిభుని ప్రవాసమునకు వగచుచు విరహతాప మొందుట గాంచి తన భార్య జ్ఞాపకమునకు వచ్చి వెంటనే తన నగరు చేరి అంజనా సుందరితో భోగించెను. పిమ్మట యనే రాత్రి తాను మరలి పోవునపుడు తన ముద్రాంగుళీయకమును నామెకు గుఱుతుగా నిచ్చి పోయెను. క్రమేణ ఆమె గర్భవతి యగుట ఆత్మమామలు చూచి ఆశ్చర్యాత్ములై యామె వ్యభిచరించెనని భావించి యెన్నిచెప్పినను వినక యామెను వెడలి నడచిరి. ఆమె హనుపురమున పట్టణమందు నివసిండువంద ఆమెకు కుమారు రుద్భవించెను. ఆ కుఱునికి హనుమంతు డని జన్మస్థానపు బేరును జెట్టెను. భర్త యుద్ధము నుండి మరలివచ్చి భార్యవార్త విని చింతించి యామెను వెదకి మరల తన యింటికి బిలిచికొని వచ్చెను. హనుమంతుడు పెద్దవాడై తన తండ్రి వలెనే రావణునికి యుద్ధములందు జాం సహాయము చేసెను. రావణుడు ప్రీతుడై సత్యవతియను తన కూతురును అతని కిచ్చెను. శూర్పణఖ కూడ తన కూతురుగు అనంతకుసుమ నతని కిచ్చెను. ఈ యిద్దఱు భాగ్యులతో హనుమంతుడు తన దేశమునకు మరలివచ్చినప్పుడు సుగ్రీవుడును, నలుడును తమ మిత్రుడగు

రావణునికి సాయపడినందున హనుమంతునికి తమ కూతుండ్రగు పద్మరాగను, హరిమాలిని వీరి నిచ్చి పెండ్లిచేసిరి.

ఆవ ప్రకరణము

శ్రీరాముని జననము

హిమచూడాదేవి భర్తయు, వజ్రబాహు పురందరుల తల్లియునగు విజయుడు అయోధ్య నేలనుండెను. వజ్రబాహునకు కీర్తిధరుడు. అతనికి కోసరి, అతనికి శూరజ్యోగర్పుడును బుట్టిరి. అతని తర్వాత ౨౭ గురు రాజులు రాజ్యము చేసిరి; కడఁపటివాడగు అనారణ్యుడు రఘురాయని కుమారుడు. అతనికి దశరథుడు పుట్టెను. ఇక్కాలమం దొకనాడు రావణుడు వినోదార్థముగా నాకడునితో నీట్లనెను. “ఓయి నారదా, నేనెప్పుడు మృతీంతునో చెప్పగలవా”. నారదుడు గుణించి యిట్లు చెప్పెను. “దశరథుని కొడుకును జనకుని కూతురును నీకు వరణమును ప్రసాదించురు”. రావణుడు లికిపడెను. కాని విభీషణు డతని భయము బోనార్చి వారికి సంతానము కలుగక పూర్వము వారిరువురిని సమయింతును జూడుడని చెప్పి బయలుదేరెను. నారదు డంతకుమున్నే నీ యిద్దఱికి వార్త సంపెను. దశరథుడును, జనకుడును భీతులై తమ సింహాసనములపై తమ విగ్రహముల నుంచి యిద్దఱును గలిసి యెటకో బోయిరి. విభీషణుడు వారి విగ్రహముల పగులగొట్టి తృప్తినొంది పోయెను. దశరథుడు తన నలుగురు భార్యలతో మగధ దేశము చేరెను. ఈ నలుగురి పేర్లు అపరజిత్, సుమిత్ర, కైకేయి, సుప్రభ. అందు కైకేయి యనునామె భర్తకు ప్రవాసమందొకయుద్ధమందు సాయపడుటజేసి భర్త ప్రీతుడై రెండు వరముల కోరుకొనుమనెను. కైకేయి శావలయువేశ కోరుకొందునని చెప్పెను. విమ్మట దశరథునికి నల్లరు కుమారులు పుట్టిరి. అపరజిత్తునకు పద్మడు పుట్టెను. ఇతడే రాముడు. సుమిత్రకు లక్ష్మణుడు పుట్టెను. ఇతడు నీలవర్ణుడు, విష్ణ్వవతారుడు. కాన నారాయణుని పేరుపొందెను. ఇతడే లక్ష్మణుడు. కైకేయికి భరతుడును, సుప్రభకు శత్రుఘ్నుడును బుట్టిరి. ఇక్కాలమందు జనకునికి వైదేహవలన సీతయను కూతు రుద్భవించెను. ఒకనాడు బర్బర దేశమందలి మయూరమాలకు రాజైన అతరంగమయను మ్లేచ్ఛుడు మిథిలపై దాడివచ్చెను. జనకుడు దశరథుని సాయముకోర రాముడు పోయి యతని నోడించెను. జనకుడు ప్రీతుడై సీత నిత్తునని మాటయిచ్చెను. తంటాల నారదుడు ఒకనాడు సీతను జూడవచ్చెను. నారదుని గడ్డము జడలు మున్నగు

భయంకర చిహ్నముల జూచి సీత బెదరి యింటిలో దాగుకొనగా మన కలహ భోజనుడు సందు దొఱికినని భూమండల యను రాజును సీతను బలాత్కారముగా నెత్తికొని పొమ్మని పురికొల్పెను. అతడట్లు చేయక తన దగ్గఱి ధనస్సును జనకునకు బంపి దానిని రాముడెత్తి బాణము సంధింప గలిగెనేని పెండ్లిచేయుమని చెప్పెను. రాముడా ధనస్సు నవలీలగా నెత్తెను. సీతను పెండ్లియాడెను. లక్ష్మణుడు విద్యాధరులలోని ౧౮గురి స్త్రీలను పెండ్లియాడెను. దశరథుడు వృద్ధుడై తన రామునికి రాజ్య మప్పగింపగోర కైకేయి కన వరములరీతి రాము నడవి కంపెను. సీతారామలక్ష్మణులు అడవిలో తిరిగి తిరిగి చిత్రకూటమును జేరిరి.

౫వ ప్రకరణము

సీతా వహరణము

అచ్చట నుండి విజయపురమును జేరిరి. అచ్చట నొక సుందరి లక్ష్మణుని వరించి యాతని మెప్పింపలేక యురివేసికొన దొడగెను. అప్పుడు రాముడు వారిరువురికి పెండ్లిచేసెను. శేవాంజలి యను రాజ్యములో జితపద్మయను రాకన్నియను లక్ష్మణుడు పెండ్లియాడెను. విష్ణుట దండకారణ్యమును ప్రవేశించిరి. అచ్చట శూర్పనఖ కుమారుడు శంబూషుడు తపస్సు చేయుచుండ లక్ష్మణుడు “చంద్రహాస”ముతో నతని కంపెను. శూర్పనఖ శ్రీరామునితో మొఱిబెట్టుకొనబోయి యతని మోహించెను. మోహము విఫలమయ్యెను. ఆమె భర్తయగు ఖరుడువచ్చి రామునిచే చచ్చెను. రావణుడు తన చెల్లెలిని తృప్తిపఱచదలచి లక్ష్మణుడు లేని సమయములో దూరమునుండి లక్ష్మణుని పలెనే యార్తనాదము చేసెను. సీత రాముని లక్ష్మణ సహాయార్థ మంపెను. అంత రావణుడు సీత నెత్తుకుని విమానములో వెడలిపోయెను.

౬వ ప్రకరణము

సీతా న్యేషణము

రాముడు వెదకివెదకి విఫలమయ్యెను. అంత నొక అసందర్భము జరిగెను. సహజజాతి అనువాడు సుగ్రీవునిభార్యయగు తారను ప్రేమించి మాయచే సుగ్రీవుని వేషముతో నామెతో క్రీడించెను. నిజసుగ్రీవుడు వచ్చి చూచిమాయా సుగ్రీవునితో తగవులాడి యోడిపోయి రాముని యాశ్రయింప నతడు యధార్థము నెఱిగి దొంగ మగని జంపి సుగ్రీవునికి రాజ్యమును తారను నిప్పించెను. విష్ణుట హనుమంతుడు లంకజేరి సీతను జూచిరావణుని కిరీటము తన్ని లంకలో గడబిడ జేసి తిరిగివచ్చెను.

౭ వ ప్రకరణము
యుద్ధ కాండము

రావణుడు ఇంద్రజిన్నాగముతో రామసైన్యము గట్టెను. లక్ష్మణుడు తన గరుడవాహనమును విలిచి నాగముల నాశనము చేసెను. రావణుడు లక్ష్మణునిపై శక్త్యాయుధమును ప్రయోగింప ఆతడు చచ్చినట్లు క్రిందబడినను. భానుండలుడు “ద్రోణము” నుండి అమృతముతెచ్చి లక్ష్మణుని బాగుచేసెను. లక్ష్మణుడు ఆప్పుడు గరుడాదుడుడై తన చక్రముతో రావణుని తల దునిమెను.

౮ వ ప్రకరణము

విభీషణుడు లంకకు రాజయ్యెను. కుంభకర్ణుడును, ఇంద్రజిత్తును చిన్న చిన్న రాజ్యములకు రాజులైరి. రాముడు పుష్పకవిమానములో ఆయోధ్య చేరెను. రాముడు పట్టాభిషిక్తుడయ్యెను. సీతతోడను, ప్రభావతి, రతినిభ, శ్రీదమయను తక్కిన ముగ్గులు భార్యలతోడను శ్రీరాములు సుఖముగానుండెను. లక్ష్మణుడు తన యెనమండుగురు భార్యలగు విశల్య, రూపావతి, వనమాల, కల్యాణమాలి, రత్నమాలిక, జితపద్మ, భయవతి, మనోరమయను వారితోడను, వారి ౨౫౦ పుత్రులతోడను, పైగా తన ౧౬ వేల యొక్కడు భార్యలతోడను సుఖముగా నుండెను.

లఘువిమర్శ

ఇది జైనరామాయణ సారము. స్థలసంకోచముచే ఇంకను కొన్ని విషయములు ప్రక్షిప్తము అయ్యెను. దీనివలన తెలిసికొనదగిన విషయములు కొన్ని కలవు. మనము జైనగ్రంథముల నవలోకనముచేయుట అవసరమయ్యెడి, మన మతమునకు విరుద్ధములైన బౌద్ధమతమును, జైనమతమును చార్యకలోకాయత కావదల సిద్ధాంతములను మనము పాషండమతముల పట్టిలో చేర్చి నాస్తికులనియు, వేద విరుద్ధులు వేదబాహ్యులు వీరని నిందించును సుపేక్షాభావమును జూపినారు. అట్టికమీద చేయుట అహంభావవిహ్న మగును.

ఈ కథ వాల్మీకి రామాయణమునకు చాల భిన్నమై యున్నది. రాక్షసులకు వానరులకు సంబంధ ముండెనని తెలియుచున్నది. సీత ఆయోనిజ కాదు. రాముడేక వల్లి పుత్రుడు కాదు. హనుమంతుడు నిత్యబ్రహ్మచారి కాదు. రావణుడు దొక్క శ్రీ లోలశ్వమండు తప్ప తక్కిన విషయములం దాదర్శప్రాయుడే.

రాజులకు స్త్రీసంగతి నాటికిని నేటికిని మిక్కుటము. కాని రావణుడెన్ని చేసినను సీతావహరకుడు కాకుండిన నిప్పటికి యనేక విటరాజులవలె, రాజువీటులవలె నిండాన్నదుడు కాకుండెడివాడు. అత డహింసాప్రియుడు. యజ్ఞములందు హింస యుండుటచే యజ్ఞధ్వంసి యయ్యెను. కాని వాల్మీకులవారు వేదమతద్వేషి యనియు, మునిహింసకు డనియు తన కలము యొక్క మనిచే రావణునిముఖ మును నల్లగ చిత్రించెను. లక్ష్మణునికి ఎనమండుగురు పట్టపు భార్యలట ౧౬ వేలుపై పెండ్లాట! ఈ గుంపునంతయు భాగవతమందు శ్రీకృష్ణులవారి కంట గట్టినారు. ఈ బేర మే పౌరాణికునివలన జరిగెనో దురూహ్యము. ఇట్లు లక్ష్మణుడే గరుడవాహనుడు. చక్రి రావణాంతకుడు. మఱియు నారాయణావరావతారుడు. ఇందు మారీచి లేడు. బంగారుజింక అనలే లేదు. ఇందలి వంశావళులు వాల్మీకులవారి వంశావళులతో భేదించుచున్నవి. శంభూకుడు శూర్యణు పుత్రుడనియు నతనిని లక్ష్మణుడు వధించెననియు నిందున్నది. శంబుకుడను శూద్రతపసిని రాముడు ఖండించెనని యుత్తరరామాయణమున నున్నది. శూద్రుల తపస్సు అంత యోగ్యరానిదై యుండెనే?! “దశముఖ”యను పదమున కుత్పత్తిహేతు విందు చాల సమంజసముగా గనబడుచున్నది. జైన రామాయణమందు కుంభకర్తుడును, ఇంద్రజిత్తు మరణింపలేదు. మఱియు సంజీవిపర్యతమును హనుమంతుడు తెచ్చెనన్న దిచట కల్గి. భామండలుడు (ఇతడెవడో?) అమృతమును దెచ్చెనని యున్నది. రావణుడు తపస్సు మహేశ్వరునిగూర్చి చేసెననియు, చేతులదురద వదలనట్లు కైలాసముపై బొటనప్రేలితో శివుడే యదిమెననియు మనము వినిన సంగతి. ఇందు వాలిచే నడవబడెనని యున్నది. మఱియు నీ జైనరామాయణములో నహింసావిషయమును, రావణుని యజ్ఞధ్వంసకర్తృమును తెలుపుట జైనసిద్ధాంత ప్రచారమునకై చేసియుండురు. మహేశ్వరునికి మారుగా నిచ్చట ప్రతిపట్టమందు జిననాథుని పేర్కొనియున్నారు. ఇదియు మతప్రచారార్థమే యుండనోపు. ఈ రామాయణములో విశ్వసనీయవిషయము లనేకములు అన్నవి. వాల్మీకి రామాయణమందు రాముని నాదర్శపురుషునిగా జేయుటకై యేకపక్షీప్రతునిగా జేసియుండురు. మఱియు రావణుని సర్వదుర్మార్గునిగా జేయుటకై యతని గుణబోషణమందు చాల పక్షపాతము చేసియుండురు. ఇది హిందూమత సంప్రదాయమేకాని యట్లుచేయుట చరిత్రకు నష్టము. విద్యద్యరేణ్యు లీ జైనరామాయణము నొకను విమర్శించి యథార్థముల నిర్ణయింతురు గాక.

—సురవరము ప్రతాపరెడ్డి*

ఆంధ్రదేశంలో సాహిత్య సంఘాలు

ఒంటరిగా నా గదిలో కూర్చుండి జ్ఞాపకాలు మాత్రమే ఆధారంగా పత్రికలకి, పుస్తకాలకి, తదితర-దస్త్రావేజులకి దూరంగా, ఎవరి సలహా లేకుండా ఈ సమీక్ష, ఇరవయ్యో శతాబ్దపు తెలుగు సాహిత్య సంఘాలని గురించిన ఈ సమాలోచన బుగ్గినడం సాహస కృత్యమే కావచ్చును. కాని ఎవరో ఒకరు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు తెగించాలి. ఎక్కడో ఒకచోట ప్రారంభించాలి, అన్ని హంగులూ కుదిరిన తర్వాత అంత సామగ్రి పోగుచేసిన పిమ్మట, నిరుపహతి స్థలంబు మొదలైనవి చూసుకొని కృతులు రచించడం చాలా బాగుంటుంది. (కృతులు సమీకృతులు కూడా కృతులే.) ఇచ్చేవాళ్ళుంటే అడిగేవాళ్ళకే కొదవా : సాహిత్య సంఘాలమీద సమగ్ర వివేచన జరపడానికిగాను ప్రస్తుతం నాకొక పెద్దలైబ్రరీ కావాలి, అందుతో ఈ శతాబ్దపుదినపత్రికల పైల్లు (ఆంధ్రపత్రిక, ఆంధ్రప్రభ, జనవాణి, జన్మభూమి, ప్రజాశక్తి, మొదలైనవి) ఉండాలి. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక సంపుటాలు, పరిషత్తు తరపున అచ్చుఅయిన, అచ్చుకాని పుస్తకాలూ ఉండాలి. మద్రాసు యూనివర్సిటీ ఆంధ్ర, ప్రైసూరు, అన్నామలై ఉస్మానియా మొదలైన విశ్వవిద్యాలయాలు తెలుగుకోసం చేసిన పనులను వివరించే పుస్తకాలన్నీ ఉండాలి, ఈ విశ్వవిద్యాలయాలకి చెందిన కాలేజీలలో తెలుగు సాహిత్యం ఏయే విధాల వికసించిందో, ముకుళించిందో విశదంచేసే దస్త్రావేజులన్నీ కావాలి. కాలేజీలలోనే కాక ప్రైస్కూళ్ళలోనూ, ఆఖరికి ఆరుగులమీద బడులదాక అన్ని పాఠశాలలలోనూ తెలుగు పండితులూ, కవులూ, రచయితలూ పద్ధపాట్లకు సాక్ష్యం ఇచ్చే సామగ్రి యావత్తూ కావాలి. (నాకీప్పుడు ప్రైస్కూలు పండితులుగా తమ యావనాన్ని కర్పూరంవలె ఖర్చుపెట్టిన షెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి, మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి* కనబడుతున్నారు. ఇంకా నాకళ్ళబడసేవాళ్ళు ఎందరో ఉన్నారని ఎరుగదును.)

నా జాబితా ఇంకా పూర్తి కాలేదు. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తును ముందుగా స్మరించడం జరిగింది. కాబట్టి ఆ వెంటనే సవ్యసాహిత్య పరిషత్తు, అభ్యుదయ రచయితల సంఘం రావాలి. ఇవి అఖిలాంధ్ర పరిషత్తులు. ఇవి కాక ఇంచుమించు అఖిలాంధ్ర—(అంతేకాదు అఖిల భారత—) విఖ్యాతి పొందిన సాహితీ సమితి, కవితా సమితి, సారస్వతసమాజం యువకవిమండలి మొదలైన సంస్థ

లున్నాయి. అవి చేసిన పనులూ, రాసిన రాతలూ, విశదంచేసే, పరికరాలు నా రైబ్రరీలో అందుబాటుగా ఉండాలి. అనగా సాహితీ, సఖి, వైశాఖి, కవిక మొదలైన పత్రికలూ, అనేక గద్యపద్య గ్రంథాలూ! నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు తరపున వెలువడ్డ “ప్రతిభ” సంపుటలూ, గి. రామమూర్తి వర్ధంతి సంచికా, పరిషత్ ప్రచురణలూ, కరపత్రాలూ కావాలి. అభ్యుదయ రచయితలు వెలువరించిన “తెలుగుతల్లి” “అభ్యుదయ” పత్రికల సంపుటలూ కావాలి. అన్నట్లు ఆంధ్ర భారతీ తీర్థసేవ మరచిపోకూడదు.

ఏదో ఒక సంఘం తరపున వెలువడకపోయినా వ్యక్తి స్వాతంత్ర్య సూత్రాన్ననుసరించి జనించి, సాహిత్యానికి మహాపకారం చేసినవీ, చేస్తున్నవీ, అన్ని సంఘాల దృక్పథాన్నీ అదరిస్తున్నవీ అనేక పత్రిక లున్నాయి. అవి కళ (పా. వెం. రాజమన్నులు సంపాదితం), శారద (కొతా శ్రీరామశాస్త్రి), భారతీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు మొదలగువారు), జయంతి (విశ్వనాథ సత్యనారాయణ), జ్యాల (ముద్దుకృష్ణ), ఉదయిని (కొంపెల్ల జనార్దనరావు), వీణ (పాటి బండ మాధవశర్మ), నా రైబ్రరీలో ఈ పత్రికల సంపూర్ణసంపుటలు తప్పకుండా ఉండితీరాలి. ఇవి లేనిదే సాహిత్య సంఘాలని సమీక్షించడం అసంభవం.

ఇంచుమించు ఇరవయ్యో శతాబ్దంతో పుట్టి దానితోబాటు ఎదుగుతూ వస్తున్న “కృష్ణాపత్రిక” సంపుటాంకోసం నారైబ్రరీలో ప్రత్యేకం ఒక బీరువా ఉండాలి. మంచి గంధపు చెక్కలతో దాన్ని తయారుచేస్తే మరీ మంచిది.

ఇవేకాక ఇంకా—బరంపురం, విజయనగరం, విశాఖ పట్టణం, కాకినాడ, రాజమహేంద్రవరం, ఏలూరు, బెజవాడ, తెనాలి, గుంటూరు, నెల్లూరు, చిత్తూరు, కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, అనంతపురం, అన్నట్లు మద్రాసు, హైదరాబాదు, బెంగళూరు, నాగపూరు, రంగూరు, మొదలైన చోట్లనుండి వెలువడినంత కాలం వెలువడి ఆగిపోయి, మళ్ళీ వెలువడి, ఆగిపోయి, మరో పేరుతో వెలువడి, ఆగిపోయి, మళ్ళీ వస్తున్న పత్రికలన్నీ కావాలి పైని చెప్పిన, చెప్పమరచిన ఊళ్ళలో ప్రకటించబడిన గ్రంథాలన్నీ ఈ రైబ్రరీలో ఉండాలి. అచ్చయంత్రపు ఔరస పుత్రికలైన వేగుచక్క, హితకారిణి, ఆంధ్రప్రదారిణి. సరస్వతీ గ్రంథమాలాదుల ప్రచురణలన్నీ నా రైబ్రరీలో దొరకాలి.

పుస్తకాల పత్రికల జాబితా (నాకు తెలుసు ఇది అసమగ్రమని?) ఇంత టీతో చాలించి నాకు కావలసిన రైబ్రరీ ఇంకా ఎలా ఉండాలో చెపుతున్నాను.

ఆంధ్రదేశంలోని అనేక గ్రంథాలయాలలాగ కాక ఈ రైబ్రరీకి ఒక క్రమపద్ధతి, కాంతి, నీరుదనం, ప్రశాంతి ఉండాలి. నేను పనిచేసుకొనే రైబ్రరీహాలు ఎలా ఉండాలి? ప్రత్యేకంగా వర్ణించను, గోడలమీద చిన్నయనుకూల, కొక్కొండ, వీరేశలింగం, సాంఖ్యాయన శర్మ, వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి, ఆదిభట్ట నారాయణదాసు, జయంతి రామయ్య, అక్కిరాజు ఉమాకాంతం, కొమర్రాజు, గిడుగు, గురజాడ, మొదలైనవారి తెలవర్ణ చిత్రాలు (నిలువుటద్దం సైజులో) ఉండాలని మాత్రం నిష్కర్షగా చెప్పి ఊరుకుంటాను. “ఊహతెలియంగల లేఖక పాఠకోత్తములు” అక్కరలేదు. నారాజు నేనే రాసుకుంటాను అమ్మతో దాన్ని పాఠకులు చదవుకుంటారు. ఆయితే నేను తెమ్మన్న పుస్తకాన్ని ఆలస్యం చెయ్యకుండా తీసుకురావడాని కొక మనిషి కావాలి. మామూలుగా సిగరెట్లూ, కాఫీ తెచ్చేవాడికన్నా ఎక్కువ తెలివితేటలూ చదువూ ఇతని కవసరంలేకుంటే, సర్వత్రా విజ్ఞానపు వైశాల్యం విస్తరించిన సమాజం ఏర్పడేదాకా నా సమీక్షకి వాయిదా వెయ్యవలసి వస్తుంది. అయిందా మరి, నేను రాసుకుంటున్నప్పుడు గోడపచెయ్యకుండా, నా తీరుబాటు సమయాన్ని కనిపెట్టి నా యువక స్నేహితులు నాతో ముచ్చటెస్తూ ఉండాలి. వాళ్ళంతా, నేనేదో బ్రహ్మాండమైన పని చేస్తున్నట్లు ఆంధ్రదేశం అంతటా ఒక పెద్ద బ్రాంతిని పత్రికలద్వారా, పుకారుల ద్వారా ప్రచారం చెయ్యగల సరసులై ఉండాలి.

ఇచ్చేవాళ్ళు లేరని తెలిసికూడా ఇన్ని కోరుతున్న నేను ఇస్తారని తెలిస్తే ఇంకా ఎన్ని కోరగలనో పాఠకుల ఊహాకి వదలివేస్తున్నాను.

మరోమారు చెబుతున్నాను. ఈ వ్యాసానికి చదివిన, జీవించిన నా జ్ఞాపకాలు మాత్రమే ఆధారం. తారీఖులూ, దస్తావేజులూ లేని ఈ సమీక్ష అవశ్యం అననుగ్రం, కేవలం వ్యక్తిగతం. సాధ్యమైనంతవరకు సత్యానికి హాని రానీయకుండా చూడాలని నా సంకల్పం. అభిప్రాయాలవిషయంలో వాటికి నా చిత్త శుద్ధి ఒక్కటే హామీ. ఇక ప్రారంభిస్తున్నాను.

ఆంధ్రదేశంలో మొట్టమొదటిగా చెప్పకోదగ్గ సాహిత్యసంస్థ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు. బహుశా ఇది ఈ శతాబ్దిపు ప్రారంభంలోనో, క్రితం శతాబ్దిపు తుదిలోనో ఏర్పడి ఉండాలి. దీని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు నాకే కాదు ఎవరికీ తెలియవనుకుంటాను. ఇది ఎక్కడ ఎప్పుడు ఎలా ప్రారంభమయిందో ఎవ్వరూ ధౌరతక ప్రమాణాలతో ఇంకా రాసినట్టులేదు. బహుశా మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో కొన్ని విప్లవాలు రాబోతున్నవని తెలిసి వాటిని అరికట్టడానికి ఈ పరి

షత్తు ఏర్పడి ఉండాలి. నాటినుండి నేటిదాకా దీని ప్రధానాశయం తెలుగు సరస్వతిని కొత్త భావాల బారినుండి రక్షించడంలాగ కనబడుతుంది. అది కారంలో ఉన్న ప్రభుత్వపుటండ చూసుకొని మార్పు వెల్లువలకు ఆనకట్టలు కట్టడం అభివృద్ధి నిరోధకుల ముఖ్యలక్షణం. విప్లవపు వరదలో ఆతఃపూర్వం అధికారంలో ఉన్న ప్రభుత్వం కొట్టుకుపోయి కొత్తప్రభుత్వం రావడం, ఇది వరకు వెలివేయబడ్డ భావాలు ఈ కొత్తప్రభుత్వం గొడుగుకింద రాజ్యం చెయ్యడం, విధిగా ఈ భావాలకి ముసలితనం వచ్చి యువకభావాలను కారాగృహంలో వెయ్యడం, ఆ కారాగృహాల్లోనే ఇంకో సరికొత్త ప్రభుత్వానికి ప్రాతిపదికలు ఏర్పడడం జీవితానికి పరిపాటి.

సాహిత్య సమాలోచనలో రాజకీయపరిభాష వాడుతున్నందుకు నేను క్షమాపణ చెప్పకోదలచుకోలేదు. “మేము సాహిత్యవేత్తలం, మాకూ రాజకీయాలకీ సంబంధం లేదు” అనేవాళ్ళ సంకుచిత దృష్టికి నేను జాలిపడడం మానలేదు. సాహిత్యానికి రాజకీయాలకీ ఆవినాభావసంబంధం ఉంది. ఈ సంగతి ఎంత పెందరాళే గుర్తిస్తే అంత మంచిది.

రాజకీయ సమస్యలంటే జీవితసమస్యలు. సాహిత్య సమస్యలుకూడా అంతే. రాయలసీమలో కరువుకీ, ఆకలిలో అర్థాశుస్వారానికి ఉన్న సంబంధాన్ని గుర్తించలేనివాళ్ళతో వాదించి ప్రయోజనంలేదు. నా ఆకలిలోనుంచి అరసున్నను బహిష్కరించాను. ఈ దృక్పథంతో నన్ను పనిచెయ్యనిస్తే రాయలసీమనుంచి కరువునుకూడా తరిమికొట్టగలను. అయితే ఆ కరువు ఈ అరసున్నా అలాగే ఉండడం కొందరికీ అవసరం.

ఈ అవసరాన్ని అంటిపెట్టుకున్న ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులో గిడుగు వెంకటరామమూర్తి సాగించిన పోరాటమే ఈ శతాబ్దపు ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర. ఎవరికి చెప్పుడు? గిడుగు పంతునికా? లేక అతని మాటలను చెవిని బెట్టమని ధీష్ణించుకు కూర్చున్న విశ్వవిద్యాలయాధికారులకా?

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తుకీ అప్పటి ప్రభుత్వానికీ ఉన్న సంబంధం చప్పన గోచరించేదికాదు. నిజంగా ఆ రెండిటిమధ్యా లండనీకీ కాకినాడకీ ఉన్నంత దూరం ఉంది. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం అధికార్థసంస్థ. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు అనధికార సంస్థ. అయితేనేం ఈ రెండూ తెలుగు సాహిత్యపు అభివృద్ధికి అడ్డంగా నిలుచున్నాయి. మద్రాసు యూనివర్సిటీ అశ్రద్ధపల్ల; ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు అవివేకంవల్ల.

అవివేకం అనే ఘటయినమాట ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు విషయంలో ఉపయోగించక తప్పిందికాదు. కొత్త భావాల ప్రవేశానికి తలుపులు తెరవడం నిరాకరించిన పరిషత్తుది అవివేకం కాకపోతే మరేమిటి? అందుకే దానిమీద ఓరుగుబాటుగా నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు ఏర్పడింది.

ఇంతటితో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు ప్రసక్తి వదలిపెట్టి వచ్చునుగాని అదంటే నాకు ఘోరంగా అనిష్టం అనే అపార్థం పాఠకులకు స్ఫురించ వచ్చును. పక్షపాత బుద్ధితో పరిషత్తుమీద దుమ్మెత్తి పోస్తున్నాననీ, పెద్దలపట్ల అవినయం ప్రదర్శిస్తున్నాననీ కొందరనుకోవచ్చును. అందుచేత ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులో అమూల్యములని నేను భావించే అంశాలనుకూడా ఇక్కడ పేర్కొన వలసి ఉన్నది.

వాటిలో ముఖ్యమైనది సాహితీపరులు ఒక సంఘంగా ఏర్పడ వలసిన అవశ్యకతను ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు మొట్టమొదట గుర్తించడం. ఈ సలహా యేదై ఏళ్ళలో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు కేవలం అటంకాలు కల్పిస్తూనే కూర్చోలేదు. అన్ని సంఘాలు మొదట సంకల్ప భృతితోనే ఏర్పడతాయి. యోవనం కాలక్రమాన వార్ధక్యంగా మారక తప్పదు. కాని ఈ వార్ధక్యంలో లాలిత్యం లేకపోవడమే తప్ప. రాను రాను న్యప్రయోజనాలు మనీభవించి, ఎదిగివస్తూన్న నూతన భావాల పౌండర్యాన్ని గుర్తించలేని గుడ్డితనం ఒకటి ఈ వార్ధక్యానికి పుట్టుకొస్తుంది. గాంధీజీవలె, గిడుగు రామమూర్తివలె శరీరం ముడుతలు పడుతున్నా మనసికి నైర్మల్యం మనక బారకుండా వయోవృద్ధులు కాగలిగినవారు అరుదు.

ఒక్క శ్రీనాథుని శివరాత్రి మాహాత్మ్యం ప్రచురించినందుకే పరిషత్తు జన్మ సార్థక మయిందని నే నొవ్వకోగలను. దీనితోబాటు పరిషత్తు యాజమాన్యం కింద సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు వెలువడబోతోంది కదా? ఆ నిఘంటువు రావడం ఆంధ్రభాషకి ఎంతైనా అవసరం. కాని దాని నిర్మాణం వెనుక నున్న మనస్తత్వమే ఆ నిఘంటువు ఇంకా పూర్తికాకపోవడానికి కారణమని ఎందరు గుర్తిస్తున్నారు? ముడికట్టుకున్న మాటలను మాత్రమే మానిఘంటువు లోకి రానిస్తామంటారు. ఏది మడి? ఏది కాదు? అనే తర్జన భర్జనలతో ఇంత వరకు కాలం గడచిపోతోంది. ఈ లోపున దేవాలయాల తలుపులు హరిజనలకు తెరుచుకుంటున్నాయి. ఆక్స్ ఫర్డ్ యూనివర్సిటీవారి ఆంగ్ల నిఘంటువు ఉదాహరణ మన కళ్ళముందు కనబడుతూనే వుంది.

సమగ్రమైన ఆంధ్ర నిమంటువు వెలువడక పోవడమే సంపూర్ణమైన ఆంధ్ర వ్యాకరణం లేకపోవడానికికూడా కారణం.

లాభంలేదు. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తుని మెచ్చుకోవడం నాకు చేతకాదు. బహుశా నా మనస్తత్వమే ఇందుకు నాకు అడ్డుపడుతున్నట్లుంది. ఎంత నిష్పాక్షికంగా ఉండాలనుకున్నా ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు చెయ్యగల స్థితిలో ఉండినీ చెయ్యడం మానిన పనులే నాకు జ్ఞాపకం వస్తున్నాయి. ఏదీ నిమంటువు? ఏదీ వ్యాకరణం? ఏదీ ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర? మళ్ళీ అడుగుతున్నాను ఏదీ నా లైబ్రరీ? ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం చేస్తుందనుకొని సాహిత్యపరిషత్తు, పరిషత్తు చేస్తుందనుకొని విశ్వవిద్యాలయం ఆదమరచి నిద్రపోయి నట్టుంది.

చైనాదేశపు ఉద్యోగస్తులను గురించి చాంగ్ కై - షేక్ సతీ ఇలా అంది :

“They are an army of unemployables. Lazy lot all of them but are nevertheless not ashamed to draw their unearned salaries”
(సరిగ్గా ఈ మాటల్లోకాదు, భావం మాత్రం ఇదే)

ఇంతటితో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తుని వదలి నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు వైపు మళ్ళవలసిందే గాని ఈ రెండింటికీమధ్య సాహితీసమితి, కవిత్వాసమితివంటి సమూహాలను కొన్నిటి నిక్కడ స్మరించవలసిన అగత్యం ఉంది. నిజానికి ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తుకంటే ఈ సంఘాలే కేవలం సాహితీ స్నేహాన్ని పురస్కరించుకొని ఏకీభవించి పృజనాత్మకమైన సారస్వతసేవ చేయాలని చెప్పాలి. సాహితీసమితి సమగ్ర చరిత్రను నోరి సరసిచూశాత్రి రచిస్తున్నట్టు విన్నాను. ఆంగ్లంలో ఆయన వ్రాసిన వ్యాసం ఒకటి “త్రివేణి” పత్రికలో వదివాను. సాహితీసమితి పుట్టుక తెనాలిలో అని కొందరూ, గుంటూరులో అని మరికొందరూ, అబ్బే మా రాజమండ్రిలో అని ఇంకొకరూ అంటారు. దీనికొక రాజ్యాంగ చట్టం ఉన్నట్టు కనబడదు. ఉండ నక్కరలేదు కూడా. నలుగురు మిత్రులు కలుసుకున్నప్పుడల్లా సాహితీ సమితి అంతరిస్తుంది. నేను కలంవట్టిన కొత్త రోజుల్లో సాహితీ సమితి అంటే నాకు ప్రాణం లేచివచ్చినట్టుండేది. అందులో సభ్యుణ్ణి కావడం ఎలాగో ఎవరికి ఉత్తరం రాయడమో తెలియకపోబట్టి గాని

*ఫౌజు ఫౌజంతా ఉద్యోగానికి అనర్హులు, పిసరంత పనిచెయ్యలేని బద్ధకం. అయినా తమ ఆర్థికపని జీతాల నందుకోవడానికి వీళ్ళకి సిగ్గుపించదు.

లేకపోతే ఒక అర్థిపెట్టుకానే వాణ్ణి ! శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (సాహితీసమితి) అని అచ్చులో చూసుకోవాలని నాకు చాలా ఉబలాటంగా ఉండేది. నాలోనూ పురిపందాలోనూ ఉండేన ఈ ఉబలాటమే “కవిలా సమితి” స్థాపనకి కారణమని ఇప్పుడు వెనక్కి చూసుకొని ఆలోచిస్తే అనిపించుతోంది. శ్రీరంగం శ్రీనివాస రావు, బి. ఎ. కందెకూడా శ్రీశ్రీ (కవిలా సమితి) అనుకోవడమే నాకు బాగుం డేది. ఒకటి రెండుమార్లు కాబోలు శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు, బి. ఎ. (కవిలా సమితి) అని నా రచనలకి సంతకం చేశాను. ఈ రకం ప్రదర్శన ప్రియత్వం ఇప్పుడు నాలో పూర్తిగా ఇంకిపోయిందనుకుంటాను.

కళ్ళు మూసుకొని సాహితీ సమితి గురించి జ్ఞాపకం తెచ్చుకోబోతే నాకు కనబడేవి మూడు ముఖ్యాంశాలు. ఒకటి : గిడుగు వెంకటరామమూర్తితో సమితి సభ్యులు కలిసి తీయించుకున్న ఫోటోగ్రాఫు. రెండు : ఆంధ్రదేశం అంతటా ఆధునిక కవిత్వాన్ని గానం చేస్తూ కృష్ణశాస్త్రి కావించిన జైత్రయాత్ర. మూడు : చెన్నపట్టణంలో శివశంకరశాస్త్రి చేసిన సాహిత్యోపన్యాసాలను ఆంధ్రపత్రికలో చదవడం. ఆ రోజుల్లో అక్కిరాజు ఉమాకాంతం “నేటికాంపు కవిత్వం” అనే పుస్తకం ప్రయోగించాడు. అందులో కవి శబ్దవాచ్యుడైన ప్రతివాణ్ణి ఆయన ఎదా పెదా వాయింది వనలిపెట్టాడు. అదేం చిత్రమో కాని అతను ఎవరెవరిని మరీ ఎక్కువగా దులిపేశాడో వాళ్ళ కవిత్వంమీదనే నా అభిమానం ఎక్కువయింది. తర్వాత కొంతకాలానికి Max Nardan వ్రాసిన Degeneration అనే గ్రంథం చూశాను. ఆంధ్ర భావకవుల మీద అక్కిరాజు ఉమాకాంతంకన్నా తీవ్రంగా నోర్తోపండితుడు యూరోపియన్ నవ్యకవులమీద విరుచుకుపడ్డాడు. అతను తిట్టిన కవులందరి రచనలు సంపాదించి అతిమధురంగా అస్వాదించాను. “Max Nardan నోరు నొక్కినవాణ్ణి నేనే” అనియెక్కడో బెర్నార్డుషా ప్రకటించాడు ఒక అమెరికన్ పత్రికల్లో నోర్తో గ్రంథాన్ని రివ్యూచేస్తూ బెర్నార్డుషా నవీన కవిత్వాన్ని సమర్థించాడు.

అయితే మహాపండితుడైన అక్కిరాజు ఉమాకాంతం నవాబుకి సాహితీ సమితి విమర్శాత్మకమైన గ్రంథరూపంలో జవాబు చెప్పలేకపోయింది. “కాన్ని సందేహాలు” అని కృష్ణాపత్రికలో చింతాదీక్షితులు సరళంగా, సరసంగా హేళన చెయ్యడం మినహాయిస్తే ఎవ్వరూ విమర్శకి సాహసించలేదు. పండితుడు తిరుతూఉండే కవి ఏం చెయ్యాలో చూపించినవాడు కృష్ణశాస్త్రి. “ఇదీ మాకవిత్వం

ఏమంటారు మీరు?" అని ప్రజల్లోకి ఆధునిక కవిత్వాన్ని తీసుకువెళ్ళాడు. ప్రజలు హర్షించారు. "పీళ్ళంతా మావాళ్ళే" అని చెన్నపట్టణములో శివశంకర శాస్త్రి ఉపన్యసించడంతో నేటి కాలంలోకూడా కవిత్వం సజీవంగానే ఉందని స్థిరపడింది. ముద్దుకృష్ణ "వైలాళికులు" అయ్యువేసి ఆధునిక కవిత్వాని కొక గ్రంథరూపం ఇచ్చాడు. ఔమాకాస్తురికి అదే జవాబు.

ఈ లోపున విశాఖపట్టణంలో నేనూ, పురిపండా అప్పలస్వామి, వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు కలిసి "మనం కవితా సమితి" అనుకున్నాము. అధ్యక్ష స్థానంలో ఒక పెద్ద పేరు ఉండడం మాకు అవసర మనిపించింది. అదగ్గానే అంగీకరించారు "కవిగాడు" (మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి) కార్యదర్శకత్వం పురిపండా అప్పలస్వామిది. కవితాసమితి ఏంచేసిందో మానిందో నాకు తెలియదు గాని ఎవరూ చెయ్యని పనులు మాత్రం చెయ్యాలని మాకుండేది. అందుకే పురిపండా అప్పలస్వామి "అఖిలాంధ్ర కవుల ఛాయాచిత్ర ప్రదర్శనం" ఏర్పాటు చేసి దిగ్విజయంగా జరిపించాడు. కవిగారి వష్టిపూర్తి ఒక కొత్త ఐడియా. కవితా సమితి వార్షికోత్సవాలు మహోత్సాహంగా జరిగేవి. ఒక వార్షికోత్సవానికి ఆచంట వెంకటరాయ సాంఖ్యాయన శర్మని అధ్యక్షునిగా ఎన్నుకున్నాం. "పెద్ద అధ్యక్షోపన్యాసం తయారు చేస్తున్నాను. నా జీవితంలో చెప్పదలచుకున్న వన్నీ ఒక్కొక్కటిగా చెప్పబోతున్నాను" అన్నాడాయన కాని మా దురదృష్ట వశాత్తు వార్షికోత్సవానికి ముందుగా ఆయన మరణించాడు. సాంఖ్యాయన శర్మ స్థానే గిడుగు వెంకట రామమూర్తిని ఆహ్వానించాం. ఆయన అధ్యక్షత వహించిన సభకి విశాఖపట్టణంలో ఏ రాజకీయ సమావేశానికి రానంతమంది జనం వచ్చారు.

ఈనాడు కవితాసమితి నామమాత్రావశిష్టంగా ఉంది. మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రి ఒంటరిగా అచ్చతెలుగు "నుడికడలి" ని మథిస్తున్నాడు. సెట్టి లక్ష్మీనర సింహం "బస్తీ మీద సవార్" అని వాడుక భాషకోసం పదుచుతనంలో నడుం బిగించినవాడు "ప్రాయమింతకు మున్నెకై వ్రాలకుండ" జయపురాధీశ్వరుని ఆంతరంగిక కార్యదర్శి అయి "ప్రభాస శాపవిమోచనము" అనే ప్రబంధం రచించి మరణించాడు. పురిపండా దగ్గరనుంచి అప్పుడప్పు డొక ఉత్తరం వస్తుంది. అక్కడక్కడ ఒక పద్యం కనబడుతుంది. ఎడ్డాది సీతారామాంజనేయులు ఇంకా ఇప్పటికీ అష్టావధానాలూ, శతావధానాలూ చేస్తున్నాడను కొంటాను. మరి నా మాట! సరే, నా మాటకే : ప్రస్తుతం రాస్తున్నది సాహిత్య సంఘాలను గురించి.

సారస్వత సమాజం. యువకవి మండలి. ఆంధ్రభారతీ తీర్థ ! ఇంకా ఎన్నోపేర్లు. వీటిలో కొన్ని స్థానిక ప్రాముఖ్యం మాత్రమే సంపాదించినవి. ఆంధ్ర భారతీ తీర్థ అందుకోవడానికి సాధ్యంకాని ఆశయాల్లో ఏర్పడింది. తానే ఒక విశ్వవిద్యాలయంగా ప్రవర్తించదలచుకొంది. స్నాతకోత్సవాలు బిరుద ప్రదానాలు మొదలైనవి జరిపించింది. ఆంధ్ర భారతీ తీర్థ ప్రధాని బుగ్రా శేషగిరి రావు విచిత్రవ్యక్తి ; ఈయనలో Don quixote అంశకొంత Peter Pan అంశ కొంత ఉంది. చిన్నపిల్లలు తాటాకు బొమ్మల పెళ్ళిళ్ళు చేసేటప్పుడు చూపించే ఉత్సాహమూ, ఏకాగ్రత ఆంధ్రభారతీ తీర్థోత్సవాలలో నాకు కనబడేవి.

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు జననం : బిటిష్ సామ్రాజ్య విధానంమీద తిరుగుబాటుగా ఉప్పుసత్కారానికి జరిగిన కాలంలోనే నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు ఏర్పడడం కాకతాళియం కాదు భారతదేశం అంతటితో బాటు ఆంధ్రదేశంలో కూడా “మధ్య తరగతుల విప్లవం” చెందేగుతోంది. ప్రపంచ పర్యావ్రమైన “ఆర్థిక మాంద్యం” ఈ విప్లవాన్ని ఎగతాళిచేసింది. పాఠవ్యవస్థమీద అశక్త్యాం ; కొత్త వ్యవస్థకోసం తహతహ ! ఈ కొత్తవ్యవస్థ ఎలాగ ఉండాలని అనే విషయంలో ఎవరికి విస్పష్టాభిప్రాయాలు లేవు! పాఠ వ్యవస్థ విసుగెత్తిస్తోంది. విష మెక్కిస్తోంది. అది పోతే చాలు. ఆ తర్వాత ఏది ఎచ్చినా సరే ; అదీ అనాటి మన స్తత్వం.

ప్రజలలో ; రాజకీయంలో ప్రస్ఫుటంగా కనిపించే ఈ మనస్తత్వమే సాహిత్య లోకంలో కూడా ప్రతిబింబించింది. ఐరంపురంలో మొట్టమొదటిసారి సమావేశమైన అలినవాండ్ర కవిపండిత సభ (ఇదే, దరిమిలాను నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుగా మారింది) లో ఈ ఉత్సాహమే కనిపించింది. అందరి ఆశీర్వాదాలూ నవీనత్వానికే ! మెరిసిపోయే కళ్ళలో అపరిమితానందంతో చింతాడితేలు “వచ్చేసింది కొత్త తరం ; కొత్త కవిత్వం” అని నాతో అన్నప్పుడు ఆ మాటల్లో చిలుకూరి నారాయణరావు అధ్యక్షోపన్యాసపు సారాంశమంతా ఇమిడిపోయింది. (కథక చక్రవర్తితో నా తొలిపరిచయం ఐరంపురంలోనే)

నాటినుండి పదిహేనేళ్ళు మైగా ప్రతి సంవత్సరం నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు సమావేశమవుతూ వచ్చింది. ఏటా ఒక వార్షికోత్సవం, ఒక అధ్యక్షుడు, కొన్ని తీర్మానాలు, కాంగ్రెసు సభలు జ్ఞాపకం రాలేదు ? పరిషత్తుసాగించిన “ప్రతిభ” ప్రకటన, అధ్యక్షవరణం కూడా ఎన్నికలద్వారా కాదు. ప్రజాస్వామ్యపు బహిరంగ స్వరూపం లేకపోలేదు పరిషత్తుకి. ఆంధ్రదేశం అంతటా పరిషత్తుకి

సఖ్యులున్నారు. కాని వీళ్ళంతా సరిగా చందాలైనా చెల్లించారో లేదో తెలియదు (నా మట్టుకు నేను ఒక్కసారి కూడా చందా ఇచ్చినట్టు జ్ఞాపకంలేదు.) పరిషత్తుకి ఆర్థికంగా గట్టివునాది పడనే లేదు.

సాహితీసమితికి సహజమైన వ్యవస్థారాహిత్యం అనేగుణం నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుని ఎప్పుడూ అంటిపెట్టుకొనే ఉంది. సారస్వత సంఘాలు శిలావిగ్రహాలు కావన్నమాట నిజమే. మార్పు ఎదుగుదలా వాటి ముఖ్యలక్షణం. రాజ్యాంగ చట్టంలోని నిబంధనలను కూడా ఆధికసంఖ్యాకుల అనుమతితో ఘోషించుకుంటారు. కాని ఒక స్వరూపమంటూ ఉండాలి కదా ! నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుని వట్టుకొన్న పెద్దలోపం ఏమిటంటే దాని కొక కేంద్రకార్యాలయం లేకపోవడం. సాహితీసమితి లాగే నవ్యసాహిత్య పరిషత్తుకూడా నలుగురుమిత్రులు కలుసుకున్నప్పుడు మాత్రం ఉన్నా నంటుంది. తతిమ్మా సమయాలలో కనబడదు.

లక్షలకొద్దీ జనానికి ఇళ్ళులేని ఈ కాలంలో ఈ దేశంలో సాహిత్యానికొక భవనం కావాలని కోరడం హాస్యాస్పదమే ; కోట్లకొలది ప్రజలకి ప్రధాన జీవితావసరాలే సరిగా అందుబాటులోకి రావడంలేదు. సాహిత్యంపైపు దృష్టిమరల్చి దానికి కావలసిన తీరుబాటుగాని సాహిత్య హేంద్రాన్ని ఆస్వాదించడానికి కావలసిన సంస్కారంగాని అధిక సంఖ్యాకులగు మనప్రజలలో మృగ్యం. ఒక సాహిత్యంలోనే కాదు. అన్ని కళలలోనూ, శాస్త్రాలలోనూ కూడా ఏ మాత్రం శక్తి సామర్థ్యాలు, అభినివేశం ఉన్నవాడైనా ఒక ప్రవాసానిగా, కాండిశీకుడుగా బతకవలసి వస్తోంది. భరించలేని ఒంటరితనం వేటి జీవితానికి శాపం. కలిసి మెలిసి బతకడం గాని, కలిసి పనిచెయ్యడంగాని ఎక్కడా కనబడదు.

ధనసామ్య సమాజం వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం అనే మిథ్యావాదంతో తెచ్చి పెట్టిన ముప్పు ఇది. చిన్న చేపని మింగడానికి పెద్దచేపకి స్వాతంత్ర్యం ! కులం వల్ల, ధనవల్ల వచ్చిన గొప్పతనం అలగాజనానికి ఎంత ఎడంగా ఉంటే అంత మంచిది, అప్పుడు నీ వ్యక్తికి గిరాకీ.

కొంద రనవచ్చును : “ప్రపంచం అంతటికీ ఒకేఒక షేక్స్పియరున్నాడు. ఒక్కడే కాళిదాసు ఉన్నాడు” అని. ఆంధ్రులందరికీ ఒకే ఒక్క అల్లారుముద్దుతార ఉందనడం కూడా ఇటువంటిదే ! ఈ విధంగా విలువకట్టడం విజ్ఞానపు పరిణామ క్రమం తెలిసినవా దెవ్వరూ చెయ్యడు. షేక్స్పియరుగాని కాళిదాసుగాని సహజ కవచకుండలాలతో జన్మించలేదు. వారికి పూర్వం, వారిచుట్టూ అపారమైన విజ్ఞానం

ఉంది. ఆ విజ్ఞానానికి అందమైనవలంగా వారు రూపుదాల్చారు. అల్లసాని పెద్దన అంత మధురమైన కవిత్వం చెప్పాడంటే అందుకు కారణం ఆతనిచుట్టూ ఉన్న వివిధ విద్యం ఉద్యానవనాలని మనం మరిచిపోకూడదు.

వాతావరణం కావాలి. స్పర్శకి బదులు సహకారం సాధ్యంకాగల పరిస్థితు లను సృష్టించాలి. మన మొక తిరుగులేని నిశ్చయం తీసుకోవలసిన తరుణం వచ్చింది. అరణ్యసీమలో అభిగర్భంలో పెద్దపులుల, తిమింగిలాలమిలిటరీ సామ్రా జ్యమా? లేక మాధుర్యాన్ని సృష్టించే తేనెటీగల సమష్టి వ్యవసాయమా?

రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం లభించి రెండేళ్లయినా ఆయిందోలేదో అప్పుడే మనం బ్రహ్మాండమైన మిలిటరీ సన్నాహాలు ప్రారంభిస్తున్నాం! ఇంకో విషయం ఆలోచించడానికే తీరుబాటు లేదు. నిర్మూలనంకోసం మనం కృషిచేస్తున్నాం, నిర్మాణం కోసం కాదు.

కాబట్టి అభ్యుదయ రచయితలసంఘం గురించి నే నిక్కడ అసలే ప్రస్తా వింపను. అధికారస్థానాలను ఆక్రమించిన మరుగుజ్జులు కొందరు అభ్యుదయ ధోరణులను ఆరికట్టాలని చూస్తున్నారు. వీరి ఆల్పబుద్ధులకు తాము జయిస్తున్నట్లు గానే అనిపించవచ్చును. కాని అది తాత్కాలికము మాత్రమే. నిద్రవిమీద వీళ్ళ పతనమూ తప్పదు; సామ్యవాద సమాజ ప్రతిష్ఠాపనా తప్పదు.

ఆ సామ్యవాద సమాజమే అభ్యుదయ రచయితల ద్యేయం. అందుచేత అభ్యుదయ రచయితలంతా సామ్యవాదులే అని నిరభ్యంతరంగా ఒప్పుకోవచ్చును. కాని సామ్యవాద వ్యవస్థ మానవపురోగమనంలో ఒక మజిలీ మాత్రమే. దారిద్ర్యం, నిరుద్యోగం, సరుకు గిరాకీ అనే పునాదుల మీద నిలబడే పెట్టుబడి దారీ విధానానికి బదులు సమృద్ధి, సమానావకాలాలూ గల సామ్యవాద సంచలనం వీర్పడినప్పుడు ఆ ప్రజల సాహిత్యావసరాలు ఏ రూపం ధరిస్తాయో ఆ తర్వాత వాళ్ళు వేసేముందడుగు ఎట్టిదో ఊహించడం కష్టం. అయితే అప్పుడుకూడా తిక్తన సోమయాజిని చదవకుండా తిక్తన సోమయాజిగురించి మాట్లాడేవాళ్ళు, అందరూని దేనికోసమో అశాంతి పొందేవాళ్ళు ఉంటారని మాత్రం చెప్పవచ్చును.

—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు *

* కిన్నర. ఆగష్టు 1949.

పదవాఙ్మయంలో శ్రీ

జానపదులచేత ఏనాటినుండో పాదబడి నేడు ఉండడమా, ఈడడమా అన్న స్థితిలో ఉన్నపాటలు పాతపాటలు. పాతపాట లనగానే దీనికి వెనక ఎంతో చెప్పవలసి ఉంటుంది. నన్నయగారే మొదటి తెలుగుకవి కాదనీ, భారతమే ఆది ఆంధ్ర కావ్యం కాదనీ అనవలసి ఉంటుంది. అంతకుముందు ప్రజలు కావ్యాత్మ కలవారనీ, వారి వోటపాటలకు మల్లే భావావేగం కవిత్వమై పొంగిపొరలించని వారే తెలుగుకు ప్రాజప్రతిష్ఠ చేసి విడచిన విరాజ్మూర్తులనీ అంగీకరించవలసి ఉంటుంది. ఇట్లా అనడంలో చిక్కులు వస్తాయనీ అందరికీ తెలుసు. తేలికగా చప్పున అనడంకూడా కష్టమే; అయినా ఇది సత్యం.

నన్నయగారు సంస్కృతకవుల సొత్తుకు తెలుగుబురఖా తొడిగి మన దను కొమ్మన్నారు. ఈ రసోన్మాదులు వాళ్ళజాతికి అనువైనట్లు వాళ్ళభావాలనే స్వంతంగా వాళ్ళమాటల్లో పాడుకున్నారు. ఇందులో ఎవరు మెరుగు త్రోవలు త్రొక్కింది, ఎవరిని మనం విస్మయంలో ఆమోదించవలసిందీ మనమనస్సులకు తెలుసు.

పాల్కురికి సోమన తుమ్మెదపదాలూ, చంద్ర, వెన్నెల పదాలూ పాడుతూ యాత్రికులు శ్రీశైలయాత్ర సాగిస్తుండే వారని చెప్పాడు. ఇంకొక సోమన వీటి కొకలక్షణం చేకూరుద్దామని యత్నించి విఫలమై విసిగి కాబోలు “అవియతగ జ్ఞైః యతిర్యా ప్రాసోవా” అని మాత్రం చెప్పి సరిపెట్టుకున్నాడు. కాకపోతే వీటికి బంధ మేమిటి? యత్రిప్రాసల గొడ వేమిటి?

మనుష్యుడు కష్టంకానీ, సుఖంకానీ ఇనుమిక్కిలై పట్టరానవుడు దానినే గొంతువిప్పి స్వేచ్ఛగా పాడుకుంటాడు. తన ఉద్వేగ ఉత్సాహాన్ని బహిఃప్రపంచంలో మూకంగా ఉన్న శక్తులకుపంచి బరువు దించుకుంటాడు. అక్కడికి అతనికి ఓక తృప్తి, అటువంటి భావత్రైక్షణ్యం కల మనిషి పదాలు సరిగా పద్ధవా అని చూడడు; పండితులు మెచ్చుకుంటున్నారా అని చూడడు. యత్రిప్రాసా కుదరానీ చూడడు. కాని చిత్రమేమంటే అతని ముఖంలో పాటగా రూపొందుతున్న, పాదాలు ఎక్కడికక్కడే సొంపుగా విరగడం మొదలు పెట్టవి; అది తెలుగు మాట్లాడేవాడి మనస్తత్వంలో ఉన్న రహస్యం. తనకు తెలియకుండానే

మాట్లాడుతున్నప్పుడూ వాడు మొదట పలికిన పదానికి ఉచ్చారణలో సమీపంలో ఉన్న పదం మళ్ళీ పలకాలని చూస్తాడు.

అంటే “అకూ అఁమూ” అన్న జంట ఉన్నదనుకోండి. అక్కడ “అలానికి” అర్థం ఉంది. అట్లా గడ్డిగాదంలో గాదానికి అర్థం ఉంది. కాని వంకర టింకర అన్నప్పుడు టింకరకుగాని, మంచి గింపిలో గింబికిగాని అర్థంలేదు. అట్లా అవి వ్యర్థపదాలయినా మొదట పఠకబద్ధ మాలల కొక సౌష్ఠ్యాన్ని, సౌందర్యాన్ని, తెచ్చివెడతవి. వినేవారిచెవులకు ఇంపును కలిగిస్తవి.

ఇటువంటి పాతపాటల్లో పాండిత్య ప్రకర్ష ఉండదు. కాకపోతే భావావేగ ముంటుంది, లౌకికజ్ఞానం పరిపూర్ణంగా ఉంటుంది. కావ్యాల్లో కవి తన పాత్రల్ని నఖశిఖ పర్యంతం నిండుగా అలంకరించి ముచ్చిబొమ్మలా నిలబడతాడు. ఆకన్నా ఆ ముక్కు, ఆ తీరూ దూరంగా వుండి చూడడానికే గాని దగ్గరికి వచ్చి తడిచి పరిశీలించే టిట్లయితే సిర్సాగ్గుడి స్వప్నంలా ఎక్కడి కక్కడ చిద్రమై పోతుంది.

ఇంకొక విషయం చెప్పాలంటే కావ్యనాయకలూ నాయకులూ రాచకుటుంబంలో పుట్టినవారు లేదా ఉన్నతవంశోద్భూతులు. నాయకలు ఆకాశంలో విహరిస్తుంటారు. కాని భూమిమీద నిలువరు. వారికి తల్లి తండ్రి, అన్నా చెల్లెలూ, భర్తా, ఆత్తా మామ మొదలైన బంధువర్గమంతా ఉన్నట్లు కవి చూడాయగా తెలుపుతాడు. అదీ కథావసరాన్నిబట్టి మాత్రమే. అంతేకాని అండకు వారిలో గల పొత్తు ఎట్లాంటిదో, వాళ్ళవాళ్ళ మెలుకువలు ఎట్లాంటివో మనసు తెలియదు. ఎంతసేపూ నాయక విరహ వేదన పడుతుంది. నాయకుడి కోసం ఎదురుతెన్నులు చూస్తుంది. చెలికత్తెలు శైత్యోపచారాలూ, చంద్రాద్యుపాలంభనాలూ చేస్తారు. చివరకు వివాహం. ఇదీ జరిగే కలాపం. నాయకుడుకూడా ఏ ధీరోదాత్తుడో, దక్షిణ నాయకుడో, ధీరోదాత్తుడే అయితే ప్రమాన్వేషణ, సమాగమంతోనే కావ్యంతానికి వచ్చేస్తాడు. దక్షిణనాయకుడే అయితే ముందటిభార్య కాళ్ళకు మ్రొక్కుతూనే, ఆవిడ “చెల్వగు పద పల్లవంపు తాకిళ్ళ”తో తను పులకాగ్ర కంటక విలాసు ద్వేషతూనే మరికొందరు శ్రీం కోసం ఆరళ్ళు పడుతూ ఉంటాడు.

ఎప్పుడూ ఇటువంటి ఇతివృత్తాలను తీసుకుని పాండిత్య ప్రకర్షకోసం పాకులాడుతూ యతిప్రాసలతో తమ భావాలను దిగించుకుంటూ నడిచే కవిలో, మనస్సుకు తట్టిన ఊహను, హృదయం వెలువరించా అనుకున్న భావాన్ని, అప్ర

యత్నంగా చెవులకింపుగా వెలువరించే నిష్పండితుడి పాటకున్న ఘోరవం కాని భావస్ఫోరకతకాని ఉండడం కష్టం.

అతని పాటల్లో అర్థంలేని పదాలు ఉండవచ్చు. వేంకట పార్వతీశకవుల గీతాల మాదిరి కేవలం శ్రుతిమాధుర్యమే కలిగి తీసివేసినా చెప్పబోయే భావం చెడని పాదాల ఆవర్తన ఉండవచ్చు. అయినా ఆతజ్ఞ భావలోపం లేని మహారసికుడనాలి. చెప్పదలచుకున్నది వివేచారికి సులభంగా స్ఫుటమయ్యేటట్లు చెప్పగలిగిన ధన్యశీలి అనాలి.

ఇటువంటి పాటలు ఎవరిచేతన్నా రచింపబడనీ, ఎక్కువగా పాడబడేది శ్రీలచేత. అసలు నా ఉద్దేశంలో వీటిలో ఒక గుంపుకు కేవలం శ్రీలే కర్తలని, అవి జోలపాటలూ, సంసారి సంబంధి అయిన మరెవరినీ పదాలూ.

సంసారానికి సంబంధించిన వాటిలో సామాన్య సంసారి జీవితం విస్తృతంగా విదితమౌతుంది. తెలుగు సంసారంలో తల్లి, తండ్రి, కూతురు, అల్లుడు, కొడుకు, కొడలు పిళ్ళకున్న, స్థానం ఎటువంటిది? ఎవరిది రాచరికం? ఎవరిది కొత్తరికం? అనే సమస్యలకు జవాబులు దొరుకుతవి.

సంసారశకటానికి శ్రీ పురుషులు రెండు చక్రాలు. అయినా ఈ గీత వాఙ్మయంలో శ్రీకున్న ప్రాముఖ్యమూ, ప్రాబల్యమూ పురుషుడికి లేదు. ఆవిడ బిడ్డగా, కొడలుగా, భార్యగా, అల్లిగా, అత్తగా సంసారరంగంలో విశ్వవిహారం చేస్తుంది. ఆరితేరిన అనుభవశాలిగా, అస్మరంగాల్లోను, తన్ను నిరూపించుకుంటుంది. మగవాడి విషయం అట్లాకాదు. అతడు బాల్యంలో మాత్రమే గోముగా లాలించబడతాడు. బాల్యదశ గడచిన పురుషుడికి ఈ పాటల్లో అంతగా స్థానం ఉండదు. ఆ బాల్యంలో నైనా, ఆ ముచ్చట అతడికి జరగడం తల్లికి మగపిల్లలమీద మోజు జాస్తిగా ఉండడం వల్లనేమో!

ఇటువంటి సంసారాల్లో ఆడబడుచులు హంసలు; చిన్నకోడళ్ళు చిలకలు; పారువాలు బాంపాపలు; కొత్తకోడళ్ళు కోయిలలు.

“చిలకల్లు చిలకల్లు అందురేకాని

చిలకలకు రూపేమి పలుకులేకాని!”

అని ఒక ఇల్లాలు ప్రశ్నించుకుంటుంది. ఆవిడకు చిలకలో అందమేమీ కనిపించదు. కాకపోతే దానికి పలుకునొగను ఉన్నది. ఇంతమాత్రమేనా మా చిన్నకోడలికి పలుకుతోపాటు అన్నీ ఉన్నవని ఆ ఇల్లాలు గర్వపడుతుంది. ఆ భావనలో ఆసలు చిలకలని త్రోసిరాజని “చిలకల్లు మా ఇంటి చిన్నకోడళ్ళు” అని సృష్టికర్తమీదికే సవాలు తీస్తుంది. అట్లా.

“హంసంకు రూపేమి ఆటలేకాని

పార్వాలకు రూపేమి పాటలేకాని

కోయిలకు రూపేమి గొంతులేకాని”

అని నిరసించి,

“హంసల్లు మాఇంటి ఆడబడుచుల్లు

పార్వాల మాఇంటి బాంపాపల్లు

కోయిల్లు మాఱుంటి కొత్తకోడళ్ళు”

అని నిర్ధారిస్తుంది— ఆ విధంగా ఆ సంసార మొక పూలరథం;

ఇక తల్లిగా శ్రీకి చక్కని బాధ్యత ఉన్నదని నిరూపిస్త వీపాటలు. ఆవిడ పిల్లల్ని లాలిస్తుంది. గోముగా పెంచుతుంది. ఉయ్యాలలో ఊచుతూ తన మనోభావాల్ని ఆ హృదయంలేని పసికూనతో చెప్పుకుని మురుస్తుంది. తన బిడ్డనుగూర్చి ఆడిగినవారికీ, అడగనివారికీ చాటుతుంది. అందులో ఆవిడకు ఆడ పిల్లలమీదకన్న మొగపిల్లలమీద మోజు పెచ్చు. కాబట్టే,

“కొడుకులు కననిజాళ్ళ కడుపేమి కడుపు”

అవి నిశ్చలంగా ఒకగిరి గీడుకుంటుంది. ఇల్లాంటి కొడుకు పక్షపాతం చాల ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది ఇక్కడ. ఒక ఇల్లానికి వాంఛనీయాలు చాలా ఉంటవి. చూడండి: అందులో ముఖ్యమైనవి ఇవి.

“తింటేను తియదోనపండు తినాలి

కంటేను కొడుకుల్ల కాన్చే కనాలి

అందితే అన్నతో వియ్యమందాలి

అదితే వదినతో జగడ మాడాలి.”

అటువంటి కొడుకులకోసమై గొర్రాళ్ళంతా సేమోద్రీ అప్పన్న గుళ్ళ ముందు ప్రాజాదారం పడతారు. “కొమాళ్ళ నియ్యమని కోరిపడతారు” అందుకు లంచంగా దేవుడికి.

“గుడిదిరుగు వత్తమ్మ గుమ్మడిపండ్లూ
దాగళ్ళవడపప్పు దండిబెల్లాలూ”

అర్చిస్తారు. అంత కష్టపడి కొడుకును కన్న బాలెంతలానికి తోటి స్త్రీ మండలిలో గౌరవం అతిగా జరుగుతుంది. చూడండి,

“గోరింట పువ్వువంటి కొడుకు నెత్తుకొని” —

బాలింత ఒకటి బావికి నీళ్ళకువచ్చేనా? ఆ వచ్చినదానిచుట్టూ చేరి అమ్మ లక్కలు విరగబడి చూస్తారు. ఏదేది బాలింత ఎంత చక్కనిది? అవి చోద్యాలు పోతారు. తరువాత వారిలో

“మాసిన్న పటుచీర మణవంతు పసుపు
కళ్ళాది కాటుక్క పళ్ళాది ఎరుపు
ఆవాద బాలింత అబ్బాయి తల్లీ!” —

అని అబ్బాయి తల్లిగాబట్టి అన్నట్లు ధ్వనించే గౌరవనూచకమైన ఆళ్ళ ర్యాన్ని వెలిబుచ్చుతూ చెప్పకుంటారు.

ఇటువంటి కొడుకును కన్నతల్లి వాడిని ఎట్లా పెంచుతుంది అనేది ప్రశ్న. కిందవద్దరా నెత్తిమీద నడుపు అన్నట్లుగా పెంచుతుందని మనం చప్పున ఊహించవచ్చు. ఆ ఊహను బలపరిచే ఉదాహరణలు కొద్దిలు —

ఆ తల్లి వాడు ఒకదీపం. వాడిమాట మంచిగంధానికంటే చల్లన చూడండి :

ఇంతంత దీపమ్మ ఇల్లెల్లి వెలుగూ
ఈశ్వరుడి చందమామ జగతెల్ల వెలుగూ
గోరంతదీపమ్మ కొండలకు వెలుగూ
మాడంతదీపమ్మ మేడలకు వెలుగూ
మా ఇంటి అబ్బాయి మాకళ్ళ వెలుగూ

అంటే అటు కృష్ణుడికి ఇటు ఈశ్వరుడి తలమీదవెరిగే జాబిల్లికి, ఆ తల్లి దృష్టిలో ఆవిడ కొడుకు ఏమాత్రము తీసిపోదు. ఇంకా వాడినిచూస్తే చియక లాడుతవి హంస లాడుతవి పావురా లాడుతవి.

“వీధి నెందరు ఉన్న విసరడే గాలి
రప్ప నెందరు ఉన్న రాదమ్మ వాన”——
వాడు వీధిన నిల్చుంటే ఆ తల్లికి వినీరేదీ కురిసేదీ——

మొగలిపువ్వులగాలి, ముత్యాలవానా——

ఇక ఆవిడ, పిల్లవాడికి జోలపాడుతూ——

‘ ఏడువకు ఏడువకు వెఱ్ఱినాతండ్రి
ఏడిస్తే నీకళ్ళు నీలాలు కారూ’

అని విచారిస్తుంది.

“నీలాలు కారితే నే చూడలేను
పాలైన కారవే బంగాదుకండ్లా!”

అని అర్థిస్తుంది.

తన కొడుకుకు సేవచెయ్యమని సృష్టిలో తానెరిగిన జీవజాలానికంతటికీ ఆసలు పెద్దుంది—— ఆ సేవ విశిష్టంగా ఉండవలెనంటుంది.

“పెల్లిరావే పిల్లి పిల్లల్లతల్లి
పల్లెరు ముళ్ళలో పాలిచ్చిపోవే!”

అన్న తల్లి ఊహలో దానిపిల్లలకు పాలుపోసి అది పనులకు వంపవలె;
తన బిడ్డకు పాలుపోసి ఆడుకోవంపవలె.

ఇంకా ఆవిడ దృష్టిలో ఒకరి ఆందం తనకొడుకు ఆందంమొందు లొచ్చు.

“పెల్లెమ్మ కన్నుల్లు బీరపువ్వుల్లా
అబ్బాయి కన్నుల్లు కలువరేకుల్లా”

అని పాడుతూ అటు కొడుకును తిట్టిస్తుంది. ఇటు తాను మురుస్తుంది. వాడు అతి అందగాడాయెను. వాడి చిన్ననాటి చిరుమొగం చూచి,

“సిగ్గుపడి చంద్రుడు పొడవజాలడు”

వాడు పుట్టినపుడు తల్లి ఊహలో

స్వాతివానలు కురిసె సముద్రాంకదనూ

పాలవానలు కురిసె బంధువులఇండ్లా

వాడు ముంగిలు ఆడుకుంటే

“ముంతమామీదనీ ముసిరె చిలకల్లు

పండు మామీదనీ బ్రమిసె చిలకల్లు

వట్టిమామీదనీ వచ్చె చిలకల్లు”—

ఆ తల్లికు కొడుకు అంతేకాదు. వాడు నిద్రపోవడానికి కృష్ణుడు జోల పాడితే బ్రహ్మ జోలాట్టాలి. భద్రకాళి పాలిస్తే శివుడు నిద్రపుచ్చాలి. అల్లా అ ఇల్లాలి గారాబం పట్టికి దేవతలూ సేవకులే.

ఇక తల్లి ఊహించే వాడి అలంకారాలన్నీ చిత్రవిచిత్రంగా ఉంటవి. బాగా అలంకరించి కొడుకుని చల్లగాలికి తిరిగిరమ్మని పంపుతుంది. వాడు ఏటిగట్టున వెక్తుంటాడు. ఆ గట్టుమీది బెట్టు గాలికి అల్లాడుతుంటవి. ఆ కదలికకు అబ్బాయి ధరించిన గొలుసులు అల్లాడుతవి. బంగారు తలపాగ అంబులల్లాడుతవి. అప్పుడు వాడు గాలికి చెదరిన మేఘశకలంలా ఉంటాడట. ఇక తల్లి వాడి అలంకారాల విషయాల్లో ఆందరినీ పురమాయిస్తుంది.

“తేరె మా అబ్బాయికి ముత్యాంచుట్టూ

ముత్యాలచుట్టుకీ మూడురేకల్లా

రత్నాలచుట్టుకీ రావిరేకల్లా”

దానికి

వజ్రాలు తావీరీ వాడిమామల్లా

కెంపుల్లు తావీరీ వాడిభాబుల్లా—

దీనినిబట్టి ఇంకొకవిషయం అస్పృశ్యునికి తండ్రితోనేకాక మేనమామలతో ఎక్కువబంధం కట్టిపెడుతుంది తల్లి. “అందితే అన్నతో వియ్యమందాలి!” అనేది శ్రీ వాంఛించే వాంఛలలో ఒకటని ఇందాక చెప్పుకున్నాం. అందుకని ఈ పాటల్లో మేనమామల ప్రసంగాలు తరుచూ వస్తూ ఉంటవి. వారిని వర్ణిస్తూ,

చెవి చెవికి బారదే పోగుల్లవారూ
అంచుపంచెలవారు అంగీలవారూ
పట్టుపంచెలవారు పాగాలవారు
పెసరకాయలవంటి పెదిమల్లవారూ
కందికాయలవంటి కనుబొమలవారు
మిరెపకాయలవంటి మీసాలవారూ-

అని చెప్పి “వారు మాఅబ్బాయి మేనమామలూ” అని తీవి నొలక బోస్తుంది. అదే కూతురి మామగారిని, అనగా తన వియ్యంకుడిని పాడేటప్పుడు ఆవిడ ధోరణి వేరు. అక్కడ ఆమె ఎంత ఎగతాళైనా సేసి హాస్యాన్ని చింక రిస్తుంది. చూడండి:

“అమ్మాయి మావల్లు ఎటువంటివారూ
చేపగంపలపద్ద చెయిజాచువారూ
గుడ్డిగుణ్ణాన్నెక్కి గోజారువారూ
పందిపిల్లా నెక్కి పరుగెత్తువారూ”

ఇట్లా అనడానికి కారణం ఆ “మామ” తనతోడబుట్టినవాడుకాదు కనుక. ఏమంటే ఆకాలంలో ఎదురు మేనరికాలు నిషిద్ధం-అన్నకూతుర్ని తనకొడుక్కి చేసుకుంటుంది. లేదా తనతమ్ముడికి కూతు ర్నిచ్చి చేస్తుంది. అంతేకాని అన్న కొడుక్కి తనకూతురిని ఇవ్వదు.

అటువంటి మామలదగ్గర తనకొడుక్కు ఎక్కడలేని అధికారం. వాడంటే వాళ్ళు బెడరాలి. అల్లుణ్ణి మంచి చేసుకోవడానికి అవీ ఇవీ తెస్తూ ఉండాలి. తెచ్చినా లేకపోయినా తల్లిమాత్రం,

“పెదమామ తెచ్చాడు పచ్చల్లదండ
నడిమామ తెచ్చాడు నాగబంధాలు
చినమామ తెచ్చాడు చిలకల్ల తొట్టి”-

అని పాదదానికి ముచ్చట పడుతుంది.

పెద్దవాడై ఆ అబ్బాయి మామగారింటి పిల్లకోసం కామకుని ఉంటాడు. పూవులు తస్కరిద్దామని దొంగలు తోటకు కాపువేసినట్లు అబ్బాయిమామ ఇల్లు.

“కానకుండా పుస్తై కట్టేద”మని కాస్తాడు. తీరా ఆ మామలు పిల్లనివ్వ వచ్చినపుడు మాత్రం బిగిసి కూర్చుంటాడు. అప్పు దామామ వచ్చి “మాపట్టి నిచ్చేము దిగవయ్యరాజా” అని బలిమలాడుకోవలె. వాడెంత అర్థరిచేసినా అందరూ సహించాని ఆ తల్లికోరిక.

“ఆడంగ ముద్దమ్మ పాడంగ ముద్దూ
అల్లరీ అబ్బాయి అందరికి ముద్దూ

అని వాడిని ఆవిడ సమర్థిస్తూ ఉంటుంది.

ఇంతశ్రద్ధతో చూచే తల్లిపని

“ఉంగరమ్మలు పెట్టి ముంగురులు చువ్వీ”

వద్దపెట్టుకుని ముద్దులాడేవర కే తండ్రిమాత్రము

“పరికబలపము లిచ్చి పద్యాలు పాడి”

సరసపెట్టుకుని చదువు నేర్పుతాడు—చెప్పినది వినక మారాము చేసినట్లాయినా తండ్రి దయచూడడు. చిన్నదెబ్బొన్నా తగిలిస్తాడు. కాని తల్లి మెల్లిగా

“చదువంటె అబ్బాయి చెండికేళాడు

బద్దె పలుపా రావె బుద్ధి చెప్పాలి”-

అని బెదిరిస్తుంది. అదీ చాలదేమోనని మూజ్జాళ్ళ ముచ్చటగా పరిణమించ బోయే కూతురు చదువును మెచ్చుకుంటూ కొడుకు వినేటట్లు

“చదువంటె అమ్మాయి సంకోషపడును

అగసాలి రావయ్య నగలుబెయ్యాలి”

అని పురికొల్పుతుంది. అంతటితో ఆగక,

“చదువుకో నాయనా చదువుకో తండ్రి
భదువుకుంటే నీకు సౌఖ్య ముజ్జేను-”

అని నచ్చజెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. వాడు చిన్నబుచ్చుకొని యేడ్చే
నట్లాయేనా,

“ఎవ్వరే మా తండ్రి నేమి అన్నారు
వెంటేని వీధిలో ఏమగన్నారు
మత్తేమన్నారు మావాడిలోనూ-”

అని వినకపోతే ఏదే అబ్బాయికి ఎఱ్ఱావుపాలు పోస్తానంటుంది. నవ్వికేనే
నల్లావుపాలు. నల్లావుపాలు అన్ని ఆవులకంటే రుచి అని ప్రతీతి.

తల్లి దృష్టిలో వాడు ఒకరాజు. “ఈ ఇంటి పేరేమి? ఇందరి పేరేమి”
అని ఎవరైనా తమ్ము ప్రశ్నించి నట్లాయేనా,

“ఈ ఇల్లు మాదమ్మ వీరు మావారు
దంతపూ లుపుల్లు దరవాజులు మావి”

అని చెప్పినతల్లి, ఆ సంపత్తుకు స్వామిగా తనభర్తను చెప్పదు. కా నెవ
రిని ఉయ్యాలలో చూస్తూ పాడుతున్నదో వాడే దానికి రాజు కావాలి కాబట్టే
“ఈరచ్చ కూర్చున్న రాజు మా బాబు” అని గర్వంగా చెప్పుకుంటుంది

హిరి వారందరూ తన బిడ్డను తను చూచినట్లే చూస్తారని ఆమె నమ్మకం.
వాడికి దారినపోయే వారు బహుమతు లిస్తారు. కంసాలి మువ్వలు కడ్తాడు. నగల
వర్తకుడు రాళ్ళమువ్వలు కడ్తాడు. ఇదంతా “కలవారి పట్టని” గారాములన్నీ
కూర్చి వారు చేసే చేష్టలు.

తల్లికెప్పుడూ తనబిడ్డ లక్ష్మీ సంపన్నుడు కావాలని ఆశ. కాని ఆవిడ నోరు
తెరిచి నీవు ధనవంతుడివి కావాలి నాయనా అనదు. కాని ఆ ఉద్దేశాన్ని చిత్ర
విచిత్రంగా వెలువరిస్తుంది. ఆవిడను శ్రీలక్ష్మీ వరలక్ష్మణులు ఎవరిని పొంద
మంటానమ్మా అని అడుగవచ్చేరట. వస్తే ఆమె,

“కూర్చు ఇంట్లో ఉన్న పెదబాబును పొందు
పదమబ్బింట్లో ఉన్న చినబాబును పొందు

దక్షిణ ఇంట్లో ఉన్న బుచిబాబును పొందు
ఉత్తరమింట్లో ఉన్న చిటిబాబును పొందు”

అని ఆత్మగారై నట్లుగానే ఆజ్ఞలు పెడుతుంది. ఈ విధంగా తల్లి తన కొడుకుని చూచేతీరు అద్వితీయం.

అట్లా అని ఆవిడకు కూతురిమీద ప్రేమ ఉండదనికాదు. అదెట్లా లేకుండా పోతుంది? తాను ఒకరి కూతురేనాయె! కాని అక్కడ ఆమె అనురాగ ప్రకటనకు పరాయి ఇంటికి పోబోయేపిల్ల అనే దిగులు అడ్డువస్తుంది. దానితో ఆ కొత్త చోట ఎట్లా మెలగవలెనో ఎన్ని జాగ్రత్తలు కలిగి ఉండవలెనో అవిధంగా కూతురిని తయారు చెయ్యవలెననే జిజ్ఞాస కలుగుతుంది. కాబట్టి ఆమె గురువు. కుమార్తె శిష్య-ఈవిధంగా కొడుకువిషయంలో ప్రకటించే అంతగోము ఈ సంబంధములో ప్రకటిత మవడానికి వీలు చిక్కదు.

కూతురు పుట్టిననాటినుండి ఇంచెడు చాకిరీ చెయ్యడంలో తరిఫీదుకావలె. వంటవండడంలో, చేయిత్తి పోటుచెయ్యడంలో, ఎద్దెనీళ్ళు తేవడంలో, ఆఖరికి ఏరువీడకలు సంగ్రహించుకోవడంలో దానికి నేర్చుకావలె. ఇవన్నీ అత్తింటి కోడలైనప్పుడు ఆ పిల్లను అత్తగారి ఆగ్రహంనుంచి కాచుకువచ్చే సాధనాలు.

కాబట్టి ఒక చెల్లెలు అన్నను వస్తువాహనా లడగదు. వీరసారె లడగదు, కాగా

“నాచేతి రోకళ్ళు నల్లరోకళ్ళు
చేయించు అన్నయ్య చేవరోకళ్ళు
వేయించు అన్నయ్య వెండిపొన్నుల్లు.”

అని అర్థిస్తుంది. అనగా ఈనాడు ఒక పీఠెకు, ఒక ఫిదేలుకు ఉన్న గౌరవం ఆనాడు రోకళ్ళ కుండేషి కాబోలు. ఇక ఆమె ఆరోకలితో సువ్వని ఒక పోటు వేస్తే

“దిక్కులు విక్కుటిల్ల సూరన్న కదులు”

స్పృష్టంకాదు.

చిన్నపిల్లగా శ్రీ పొందే సరదాలో వదినెంతోనూ, బావంతోనూ సరసా లాడడం ఒక దొడ్డసరదా. అవి చాలసార్లు హద్దులు మీరుతుంటవి. అయినా ఎవ్వరికీ కోపం రాదు. ఒక పిల్ల తన మరదలి ఇట్లా మర్యాద చేస్తానంటుంది-

“మేనత్త కొడుకమ్మ నామేన మరడి
నన్ను చూడవచ్చి పాతల్లో పడెను
పాతల్లో పడ్డవాణ్ని రోకళ్ళ కుమ్మి
మురిమంచంపేసి ముంత పొగ బెడుడు
కందకడిగిన నీళ్ళు కాళ్ళ కందించి
తవ్వకడిగిన నీళ్ళు దావాని కిచ్చు.”

ఇంకొకచోట వదినెనూ, బావనూ కలిపి

వదినగారూ మీరు వాని కలవారూ
వందబోయినచోట కుండ నాకేరు
బావగారూ మీరు ప్రతిభ కలవారూ
నిండిన సభలోన పిండి బొక్కేరు

అని ఎగతాళి చేసి అంతకూ తృప్తి లేక—

చక్కెరాల బుట్ట చంకపెట్టుకుని
సభలోన మాబావ సంగీతపరుడు

అని చెబుకు విసురుతుంది.

పెళ్ళయిన తరువాత ఆవిడ ఇంటికి అన్నలు వస్తేకూడ,

“అరటి కాకరకాయ అరచందపప్పు”

తమ్ములు వస్తే,

“గుత్తి చిక్కుడుకాయ గుమ్మడికాయ”

అదే బావలు మరుదులు వస్తే

“మంచాన నల్లల్లు గోడ బల్లలూ
వెలుగులో వేటాడిన తొండలున్నూ”

అల్లా అడబిడ్డం అఘాయిత్యాలే అన్నని ఒక పోటువేస్తే

“ఆకాశం తల్లడిల్లు చంద్రన్న కదులు”—

ఇంకా ఆమెకు దంపు.

వదినెల్లు మరదళ్ళు వాదించినట్లు, పుట్టిల్లు ఎంతదూరమున్నా నాలుగడుగుల దూరమే ఎట్లాగో, నల్తాము బియ్యమున్నా ఆవిడకు నాలుగు వాయిలే ఆ పిల్ల దృష్టిలో.

“చేవలము లే నోరిమాట” మాట ఎట్లా కాదో “చేయెత్తి వేయనిపోటు” పోటు అట్లా కాదు-ఇదే ప్రజ్ఞ ఆదపిల్లకు వంటచెయ్యడంలోకూడా ఉంటుంది. ఆమెకు వంట వంటనగానె వంటెంతసేపూ! — రాన్యరాసుల మీద చెయివేసినట్లు — అబ్బాయి అందలాలూ గుడ్డాలూ కోరితే, అమ్మాయి పసుపూ కుంకుమూ కోరుతుంది. పిల్లలతల్లి ఆయనతరువాత ఉయ్యాలింమోజు ఆవిడ కెక్కువ. కుంకంమీద ఉన్న సరదాకొద్దీ అడపిల్ల,

“ఊరికే కుంకమ్ము అమ్మ వచ్చింది
కొంగు మాడలు పోసి కొవరె కుంకమ్ము
చేతి మాడలు పోసి చేయించు బరిణె
గోల్కొండ తీసుకెళ్ళి గొలుసు వేయిస్తు
పాంకొండ తీసుకెళ్ళి బందు లేయిస్తు”

అనుకుంటుంది. ఇటువంటి సరదా లీనాడే ఉంటే విమిటమ్మా నాడం దొరికిందని గుడ్డాన్ని కొనమంటావా అని ఎగురుతారు పెద్దవాళ్ళ. పసుపుకు ఆ స్త్రీం చేతుల్లో చక్కని గౌరవం ఉన్నది. ఒక్కొక్క దశలో ఉన్న స్త్రీ రాచుకుంటే ఒక్కొక్క విధంగా అది శోభలీనుతూ ఉండేది ఆ కాలంలో.

“నీలాటి రేవంత నిగ్గుదేలింది
ఏచేదె కడిగింది ఈ చాయపసుపు”

అన్న ప్రశ్నకు

“పచ్చిపసుపు బావల్ల మరదలాడిరిది
అణుపుసుపు అన్నల్ల చెల్లెలాడింది
కొట్టుపసుపు కొమాళ్ళ తల్లి అడింది
బావల్ల మరదలే రాసు అమ్మాయి
పణి అడిని పసుపు బంగారుచాయ
అన్నల్ల చెల్లెలే రాసు అమ్మాయి

అతివ అదిన పసుపు ఆవహుచాయ
కొమాళ్ళ తల్లియే తాను అమ్మాయి
గొంతి అదిన పసుపు గోవహుచాయ”

అని జవాబు వస్తుంది. ఇక్కడి వర్ణనలు చక్కనివీ నిరాడంబరమైనవిన్నీ. అసలు ఈ వాక్యంలో వర్ణనలన్నీ ఇట్లాగే ఉంటవి. చూడండి! తల్లి తన కూతురిని గూర్చి చెప్పకుంటూ,

“చిక్కుడూ పు వ్యెరుపు చిలకము క్కెరుపు
చిగు రెరుపు చింతల్ల దోరపం డెరుపు
రక్కె నపం డెరుపు రాగిచెం బెరుపు
తా ఎఱుపు అమ్మాయి తనవారిలోన”

అని వర్ణిస్తుంది. తనకూతురితో ఆవిడ ఉపమించినవన్నీ రోజూ తన దృష్టిలోపడే ఎఱుని వస్తువులు. తన కూతురు ఎఱుగా ఉంటుంది. ఆ సత్యం అందరికీ తెలియాలే గాని ఎట్లా చెప్తే ఏం? కాగా ఆమెకు నిత్యమూ వ్యవహారంలో ఉండే కొన్ని పదాలకన్నా ఎక్కువ తెలియవు. కాబట్టి మెరిసిపోతున్న తన కూతురిని శంపాలతాళ అనలేదు, ఉషాదేవత అనలేదు. కాని ఆవిడ రాగి చెంబుకూ, రక్కెన పండుకూ ఉన్న వర్ణం తనపిల్లకు ఉండే అందంగానే ఉండవచ్చునని ఊహిస్తుంది. అట్లాగే చెప్పకుంటుంది.

ఇక తల్లి తన కూతురికి ఎంతసేపూ చీరలు వగలూ కావాలని ఆరాటపడుతుంది.

చిన్న నా అమ్మన్న చీర కేడిస్తే
నెయ్యివోయి సాలివాడ నేత్రంపుపట్టు
వెయ్యివోయి కంసాలి వెండి జల్తారు—

అని వారికి వీరికి పురమాయిస్తుంది. ఆ తయారైన చీరను తన కూతురు వెయ్యేళ్ళు కట్టాలని ఆతల్లి ఆశ. ఇట్లాగే గాజుల సరదా ఒకటి.

పట్నం నుంచి వచ్చాయి పచ్చగాజులు
పచ్చన్న మచిన్ని అమ్మి చేతులు
ఊరు తిరిగి వచ్చాయి ఉత్తగాజులు
గుత్తాన మచిన్న అమ్మి చేతులు—

అని తల్లి కూతురే చేయి మెచ్చుకుని

చిన్నారి పొన్నారి గాజుల్ల నెట్టి
తేరే మా అమ్మాయికి తేనెగాజుల్లు
పాడుతూ తొడిగిస్తు పచ్చగాజుల్లు
నవ్వుతూ తొడిగిస్తు నల్లగాజుల్లు
ఏరేరి తొడిగిస్తు ఎఱ్ఱగాజుల్లు

అని మోజుపడుతుంది.

ఏమీ తెలియని పసికూన ఉయ్యాలలో పాఠ కేడ్చినా ఆడుగోనమ్మా వారు
నీకు బుద్ధెడు నగలు తెస్తున్నారు. ఇదుగోనమ్మా వీరు నీకు పెద్దెడు చీరలు తెస్తు
న్నారు అని నమ్మదాయిస్తుంది. అట్లా తెచ్చేవారిలో తన పుట్టినంటి తరపు వా
రెక్కువ. వాళ్ళు పిల్లను మెచ్చి ముత్యాలు గుప్పించిన నత్తు చిరికలు వేయించిన
చీర, రత్నాలు తాపించిన రచికలు పంపుతారు. వాళ్ళ ఆశ అంతా ఆ పిల్లమీద,
తల్లి ఊహకూడా ఎప్పుడూ తన తమ్ముణ్ణి అల్లుణ్ణి చేసుకోవాలని ఉంటుంది.
అట్లా కొత్తగా పెళ్ళయిన ఒక కూతురు—

“అలానందపట్నాండి ఆవునెయి కాచి
అమ్మ నీ తమ్ముణ్ణి ఏవేర విలుతు ?”

అని తల్లి నడిగితే, అవిడ

“శంభులింగమ లెమ్మి జపమూర్తి లెమ్మి
నందికేశవలెమ్మి నా ప్రాణవిభుడా !”

అని వేలువమంటుంది. తల్లితండ్రి తాత కూడా మనుమరాలితో మను
ముకు తయారవుతారు.

ఊవకర్రోచేత ఉగ్గమోచేత
ఊగుతూ వచ్చిన తాతెవ్వరమ్మ—

అని ఒక మూడునలిన చూచి పిల్లతల్లి నడిగితే దానికి ఆ తాత,

మానిక నిండాను మాదలోసుగుని
మనుమరాలా నీన్ను మనుమడుగ వస్తా—

అని సరసమాళతాదు. ఈ విధంగా తల్లి పాతే పాటల్లో తనవారి ప్రసక్తే గాని, భర్తవైపువారి చుట్టరికం లేకుండా ఉండే ఇంటికొడలూ ఆడపడుచూ కలసి హాస్యరసస్పంది అయ్యే ఇటువంటి సంబంధంతో ఆ ఇంటిని స్వర్గం చెయ్యవచ్చు.

కాని ఈ వాక్యములో అత్తాకొడలూ కలసిమెలసి పూసల్లో దారానికిమల్లే ఉన్నట్లు ఎక్కడా కనిపించదు. ఎప్పుడూ అత్త కొడలిమీద కారాలు మిరియాల సూరడం, కొడలు చాటున మాటున గ్రుడ్లనీరు గ్రుడ్లకుక్కుకుంటూ ఈ శని ఎప్పుడూ విరగడవుతుందా అని దణ్ణాలు పెట్టడం పరిపాటి. అత్త కొడల్ని సాధించలేని మేదకురాలైతే కొడలే తిరగబడి అత్తను సాధిస్తుంది. వారిద్దరి మధ్యా ఎప్పుడూ పులిమేకా సంబంధం—అత్త ఆడుగుతుంది కొడల్ని.

కొడలా కొడలా కొడుకు పెళ్ళామా

పచ్చిపాలా మీద మీగళ్ళు ఏవి?

వేడిపానా మీద వెన్నెల్లు ఏవి?

నూనెముంతల మీద నురగల్లు ఏవి?

దానికి కొడలు ఎదురుగా సమాధానం చెప్పదు. కళ్ళువప్పజెప్పి ఊరు కుంటుంది. కాని సందుదారికితే వారిని వీరినీ విలిపి

ఇరుగు పొరుగులార ఓ చేడెలారా

అత్తగా రారళ్ళు చిత్తగించండి

పెత్తనం లాగేస్తే పేచీలు పోను;—

అని ఎత్తిపోస్తుంది. అంటే కొడలూ స్వతహాగా మెత్తనిది కాదు. కాక పోతే అత్త అనే శక్తికి భగవంతుడు తొంగి ఉండమన్నాడని అవిద నమ్మకం. కాబట్టే తన అత్త తనమీద చెలాయించిన అధికారం తను కొడలిమీద చూప దానికి ఎదురు చూస్తుంది. ఈ కత్తికి రెండువైపులా పడును. ఇది ఒక చక్రం. కాబట్టే,

“అత్తిలేనీ కొడ లుత్తమూరాలా

కొడలూ లేనత్త గుణవంతురాలా!”

అనే పాడుభావన సత్యమై కూర్చున్నది.

ఒక దొడ్డకాలంలో అత్తవచ్చి కొడలికి దణ్ణం పెట్టిందట ఇక ఆ కొడలు పీచిస్తుంది.

చాలు చారిత్రయ్య చారిత్రగారూ
 నీ కొడుకు వెయ్యిళ్ళ మొదలు కావాలి
 నీ కోడలు పట్టంపురాణి కావాలి-

ఇంతటితో అగితే చక్కగానే ఉండేది. కాని చిగురు మాటగా,

“నువ్వెళ్ళి పంచల్లి పాలు కావాలి!”

అని ఊరుకుంటుంది. అత్తమీద కోడలికి కని అంత. కాని అత్తగారిని
 ఆరడిపెట్టి కోడళ్ళకన్న అత్తగారింట తిప్పలు పడేవారే హెచ్చు.

అక్కడ ఆరణాలు లేవు, కట్నాలు లేవు అని వేధిస్తారు.

“వేసంకాం వచ్చె వలువల్లు చిరిగె
 వనిత నీ పుట్టింటివా రేల రారు
 మారుకాలం వచ్చె మడతలూ చిరిగె
 మగువ నీ పుట్టింటి వారేంరారు?”

అని ఎత్తిపొడుస్తారు. ఇంచెడుపనిచేసి అడుగులకు మడుగులు ఒత్తు
 తున్నా అత్త.

“దంచక్క నంగవే ధాన్యరాసుల్లు
 పంచకా వంగరే వనిత కోడళ్ళూ!”

అని ప్రచారం చేస్తుంది.

చెల్లెలిని పుట్టింటికి తీసుకుపోవాలని అన్నలు వస్తారు. వాళ్ళను చూచి
 సంతోషమే కాని వాళ్ళతో తనను పంపులారో లేదో అని దిగులే ఆ కోడలికి.
 కాబట్టి ఆవిడ, కాళ్ళకూ నీరిచ్చి కన్నీరు నింపుతుంది. కాని,

ఎందుకూ కన్నీరు వీల కన్నీరు
 తుడుచుకో కన్నీరు ముడుచుకో కురులు
 ఎత్తుకో పాపదీని ఎక్కు అందరిము:-

అని ఇంకా చెల్లెలు చలనం లేకుండా నిలుచుని ఉండే, సందేహించి,

“మీ అత్తనూమరికు చెప్పిరావమ్మా!”

అని ప్రోత్సహిస్తారు. ఇక ఆమె అప్పుడు నియలుదేరుతుంది.

“కుర్చీపీటమీద కూర్చున్న అత్తా
మా అన్న లోబ్బారు మమ్మంజెతారా?—

అని అడగుతుంది. దానికి, “నేనెరుగ నేనెరుగ మీ మామ పడుగూ”
అని సమాధానం. ఇట్లాగే మామ నడగమని అత్తా, బావ నడగమని మామా,
వదిన నడగమని బావా ఎవరికి వారు తప్పించుకుంటారు. మీ అన్న రెవరెరుగు
మిమ్ము రెవరెరుగు? అని నిర్లక్ష్యాన్ని చూపుతారు.

పుట్టింది మీద అడవిల్లంకు ఆశ ఎక్కువట !

‘కాశి కెడదామంటే కదంబే కాళ్ళు
ధిల్లి కెడదామంటే తిరగదే మనస్సు
దూరాన పుట్టింది కెడదామ అంటే
నా కాళ్ళు పన్నినా రథములై నడచు
నాచేతు బుయ్యాలు చేరులై దాగు’

అని అమె అనుకుంటుంది. అటువంటి పుట్టింది ప్రయాణానికి విచారం
కలిగినప్పుడు శ్రీ

ఎన్నెన్ని జన్మాలు ఎత్తినా కాని
ఈ ఆడజన్మమూ ఇక నెత్తరారు
ఆడజన్మా ఎత్తి అడలుటా కంటే
ఆడవిలో వృక్షమై అట్లుంటే మేలు !—

అని చింతిస్తుంది.

అట్లాగని అత్తరికికోడలు అలిసెవడక్కంటే ‘గిరికల్లు తీర్చేది మురుకల్లు
కట్ట’—ఇది కోడలిజీవితం,

ఆ దశ దాటిన భార్యబ్రతుకు చక్కనిదే. అవిడ అక్కడ అన్నీ పన్నుదీంచు
కోగలదు. భర్తప్రమేయం లేకుండా ఇల్లు సరిదిద్దుకోగలదు. దానికి దీనికి అనక
చాలావరకు భర్తపై అధికారం చెలాయించగలదు. వారిద్దరికీ మర్యాద అప్పు
డప్పుడు అలుకలుపాగుతుంటవి. అప్పుడు భార్య భర్తతో మాట్లాడదు.

వంకాయ వండాను వరికూడు వార్పాను
తినమనీ చెప్పవే తదికా తదికా !—

అని భర్త విన్నేటట్లు మధ్య నిర్జీవస్తువుతో సంభాషణ సాగిస్తుంది. దానికి సమాధానంగా అతడు,

“వగలాడి మాటలకు వళ్ళంత మండింది
వద్దనీ చెప్పవే తడికా తడికా !”

అని టిప్పికొడతాడు. దానితో ఆ కోపం పెరుగుతుంది. దానిని సహించలేక ఈసారి కొంచెం మెత్తబడేవంతు భర్తది. ఈమారు అలిగేవంతు భార్యది.

“పట్టుచీర తెచ్చాను పెట్టిలో పెట్టాను
కట్టమని చెప్పవే తడికా తడికా !”

అంటాడు భర్త. దానితో ఆవిడ చప్పన లేచి చీర చూచుకుంటుంది. కాని మూతి విరిచి,

చీర కండులు లేవు చుట్టచెంగులు లేవు
వద్దనీ చెప్పవే తడికా తడికా !

అని తన నిరసన తెలియజేస్తుంది. కాని తరువాత వారిద్దరికీ ఎట్లాగో ఒకట్లా రాజీ కుదురుతుంది. వారికి ఇక ఆకోపాలు ఉండవు. తెల్లగా తెల్లవారిని భర్త నిద్రలేవకపోతే, భార్య సరసంగా,

చుక్క తెల్లవారె తూర్పు తెలవారె
బూరుగ పూచింది బారువనంలో
కలువలచెల్లోకి నీళ్ళు చేరాయి
కాళ్ళు కడుగ మీకు వేళాయె లెండి !

అని లేపుతుంది. ఆవిడ భర్తను ఉడికించాలని ఎప్పుడూ అతనిముందు తన వారిని పొగుడుతుంది. దానికి ఊరుకోక భర్తకర్మ చాలక,

అన్నల్ని పాడేవు తమ్ముల్ని పాడేవు
నన్నేల పాడవే !

అని అడిగినా,

“ఏమని పాడేది వెణ్ణిమార్తడా !”

అని అమాయకతను నటిస్తూనే, నీవు వెజ్జివాడవని వెక్కిరిస్తుంది.

ఈ పాటల్లోదే ఒకపుట్టం. సీతారాముడూ తమతమవారితో దోవవ వెక్కిరిస్తుంటారు. కాని సీతకు చిరిదబ్బమున్ను కాలిలో విరుగుతవి. చుట్టూ ఉన్నవారు,

తియ్యవోయి రామన్న తియ్యవోయి ముళ్ళు అని ఆజ్ఞాపిస్తారు. రాముడు తీయడు.

• ముళ్ళేల తీస్తును ఈ మూకలోన
చెయ్యేల ఎత్తుదును చెల్లెళ్ళలోన,

అని ఆభిజాత్యాన్ని వెలువరిస్తాడు. సీత అంతకన్నా గడువరి. అందని పండ్లు వల్లగా ఉంటవనాలని ఆవిడకూ తెలుసు.

“కాలేల ఎత్తుదును కలవారిలోన!”

అంటుంది. అప్పటికి రాముడిపేద సీతదే పైచెయ్యి. ఇట్లాంటి సరసాలు ఈ పాటలద్వారా బోలెడు విదితమౌతవి.

ఆటవంటి ప్రేమగల భార్య బిడ్డకు జోల పాడేటప్పుడు కూడా భర్తను మర్చిపోదు.

నిద్రపో ఐలభద్ర రాజకుమారా
నిద్రకూ నూరేళ్ళు నీకూ నూరేళ్ళు—

అని భర్తనుకూడా కలుపుకుని ఆశిషాలు కురిపిస్తుంది.

తన ఇంటికి చుట్టాలు పక్కాలు రావాలని ఇల్లాలు ఎప్పుడూ ఆశవడు తుంది.

“కాకమ్మ కుయ్యవే తరిమికుయ్యవే
కుయ్యవే మా యింటి గుమ్మాలలోన!”

అని అర్చిస్తుంది.

“వెళ్ళవే మావారి అరటి చెల్లెళ్ళకూ
మేసలవే మావారి మల్లసాలిల్ల!”

అని అహ్వనిస్తుంది. కాకి ఆరుపు చుట్టపురాకకు సూచనకొంటే అమె ఆశ చక్కనిదే.

భూమిగల ఇల్లాలెత్తే వానలు కురిపించమని దేవుణ్ణి ప్రార్థిస్తుంది. ఆ ప్రార్థన భక్తుడు భగవంతుడికి విన్నవించినట్లు కాదు. ఒక బంధువు మరొక బంధువు నడిగినట్లు.

వానదేవుడ నీకు వరస చెల్లెలిని
వర్షాలు కురిపించు పరిమళ్ళలోన

అని దేవుడితో అవిడ వరసలు కలుపుకుంటుంది. లాలనల్తోనే కాక కోపం వచ్చినప్పుడు అమె కాపాలు పెట్టడానికి సమర్థురాలే.

ఆకార్యం జరిగే పక్షంలో,

వరుసగా నీవార్ని వరుసాడబోతే
పురుషుడా నీశిరసు ధరణి కొఱిగేసి
కానివార్ని నీవు కారాడబోతే
కాముడా నీ శిరసు కాది కొరిగేసి

అని కోపోద్రిక్త అవుతుంది. ఇక వారి తుష్టిని, నిష్కామ లబ్ధిని గూర్చి ముక్తసరిగా చెప్పాలంటే వాళ్ళకు ఉండే కోరికలు చాలా కొద్ది. అయినా ఆశ పాళలులేని వారి సంసారం సజావుగా నడుస్తుంది. పరి అన్నం వండినా దారు చేసినా వారికి పండు, కూర, తాలింపు పెట్టుకున్న రోజు పర్యవసమే. వడ్లు దంచి కూలి తెచ్చుకునే ఇల్లాలు చూడండి ఎట్లా విలపిస్తుందో !

“ఈవేళ మా వడ్లు నలగవు కాబోలు
వెలగపూడి సంతకు వెళ్ళవుకాబోలు
ఏగాని వెల్లలి లేను కాబోలు
ఎగరేసి తాలింపు పెట్టను కాబోలు”

అమెకు పరాయివారే ఎదుట జంకు ఉండదు. వాళ్ళనుండి సహాయం కోరడానికి అవిడ సందేహించదు.

వడ్లబట్టాడా ఓరి నాయన్నా !
వడ్డింపుకోసమని తెడ్డొక్క దీయ్య
కమసాలి నాయన్న ఓరి నాయన్న
కమ్మని నేతిలోకి గరి బొక్క దీయ్య !

పదవాఙ్మయంలో శ్రీ

అంటుంది.

సీక్కు తేవడానికి ఏటికి వచ్చి వారాపీరా అని కేకలువేసి

ఆవులూ కలవారి ఆడమనిషిని

కోడెలూ కలవారి కోడల్ని నేను

మేకలూ కలవారి మేనకోడల్ని

అని తనస్థితి చెప్పి—

“బిందెత్తి పోవయ్య బిందెత్తి పొమ్ము”

అని ఎవరైనా సరే ప్రార్థించి పని సాగించుకుంటుంది—

ఈ విధంగా శ్రీ అన్నిరంగాల్లోనూ ఉన్నది. ఆవిడ కూతురు, కోడలు, భార్య, తల్లి, చివరకు ఆత్త. ఈ పాత్రల కీలాలు ఒకస్థితిలో ఉన్నవిధంగా మరొక స్థితిలో పోసగవు. అయినా వీటిని ఆవిడ ఒక్కొక్క దశలో అతినేర్చుగా నిర్వహిస్తుంది. తన శక్తిని సర్వతోముఖంగా విజృంభింపజేసి విశ్వవిహారం చేస్తుంది. కుటుంబాన్ని పదిముఖాల నుండి కాచుకుని వస్తుంది.

ఇటువంటి శ్రీ లేసేవాడు మగవాడు ఏనాడో మూలపడి ఉండవలె. ఇక స్వాతంత్ర్యం వారు ఇచ్చే దేమిటి వీరు పుచ్చుకునే దేమిటి ?

చిగురు మాటగా శ్రీ జీవితాన్ని ఆ జానపదులమాటల్లోనే చెప్పాలంటే,

“అడుచుకోను పొడుచుకోను అడవారివంతు

కూర్చొని భోంచెయ్య మగవారివంతు !”

నాయని కృష్ణకుమారి *